

АСТАНА ҚАЛАСЫНЫҢ БІЛІМ БАСҚАРМАСЫ
АСТАНА ҚАЛАСЫ ӘКІМДІГІНІҢ «ӘДІСТЕМЕЛІК ОРТАЛЫҒЫ» МҚҚК
«БАСҚАРУ КОЛЛЕДЖІ» ЖШС

**ЖҰМЫСШЫ
МАМАНДЫҚТАР
ЖЫЛЫ**

«Басқару колледжі» ЖШС-нің 25 жылдығына
және Жұмысшы мамандықтар жылына арналған
**«КӘСІПТІК БІЛІМ:
ӨТКЕННІҢ ТӘЖІРИБЕСІ, БОЛАШАҚҚА КӨЗҚАРАС»**
атты қалалық ғылыми-тәжірибелік конференцияның
МАТЕРИАЛДАР ЖИНАҒЫ
17-18 сәуір

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
городской научно-практической конференции
**«ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ:
ОПЫТ ПРОШЛОГО, ВЗГЛЯД В БУДУЩЕЕ»**,
посвященной году Рабочих профессий
и 25-летию ТОО «Колледж Управления»
17-18 апреля

Астана – 2025

АСТАНА ҚАЛАСЫНЫҢ БІЛІМ БАСҚАРМАСЫ
АСТАНА ҚАЛАСЫ ӘКІМДІГІНІҢ «ӘДІСТЕМЕЛІК ОРТАЛЫҒЫ» МКҚК
«БАСҚАРУ КОЛЛЕДЖІ» ЖШС

ЖҰМЫСШЫ
МАМАНДЫҚТАР
ЖЫЛЫ

«Басқару колледжі» ЖШС-нің 25 жылдығына
және Жұмысшы мамандықтар жылына арналған
**«КӘСІПТІК БІЛІМ:
ӨТКЕННІҢ ТӘЖІРИБЕСІ, БОЛАШАҚҚА КӨЗҚАРАС»**
атты қалалық ғылыми-тәжірибелік конференцияның
МАТЕРИАЛДАР ЖИНАҒЫ
17-18 сәуір

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
городской научно-практической конференции
**«ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ:
ОПЫТ ПРОШЛОГО, ВЗГЛЯД В БУДУЩЕЕ»**,
посвященной году рабочих профессий
и 25-летию ТОО «Колледж Управления»
17-18 апреля

УДК 377
ББК 74.56

Редакторлық алқа:

Алимжанов Бекен Окенович, «Басқару колледжі» ЖШС Бас директоры

Исина Нағима Саткеновна, Астана қаласы әкімдігінің «Әдістемелік орталығы» ТЖКББ бөлімінің әдіскері

Бриншинова Галина Бекеновна, «Басқару колледжі» ЖШС қаржы директоры

Садуакасов Талгат Туkenovich, «Басқару колледжі» ЖШС директоры

Аленова Накия Салимгереевна, директордың ғылыми-әдістемелік жұмыс жөніндегі орынбасары

Джункабаева Замира Арапбаевна, директордың оқу жөніндегі орынбасары

Байгазина Жансулу Нуржановна, арнайы пәндер оқытушысы

- Б26** «Басқару колледжі» ЖШС-нің 25 жылдығына және Жұмысшы мамандықтар жылына арналған «Кәсіптік білім: өткеннің тәжірибесі, болашаққа көзқарас» атты ғылыми-тәжірибелік конференцияның материалдары. = Сборник материалов научно-практической конференции «Профессиональное образование: опыт прошлого, взгляд в будущее», посвященной году Рабочих профессий и 25-летию ТОО «Колледж Управления». – Астана: «Басқару колледжі» ЖШС, 2025. – 325 б. – қазақша, орысша

ISBN 978-601-7596-74-3

Бұл жинақта техникалық және кәсіптік білім беру саласындағы өзекті мәселелерді қамтитын колледж оқытушыларының ғылыми-әдістемелік мақалалары ұсынылған. Авторлар білім беру мазмұнын жаңарту, тәжірибеге бағытталған оқытуды ұйымдастыру, рухани-адамгершілік құндылықтарды қалыптастыру, сондай-ақ әлеуметтік серіктестікті дамыту мәселелеріне ерекше назар аударады. Жинаққа оқыту жүйесінде жасанды интеллектті қолдану, оқыту процесінде тәжірибеге бағытталған тәсіл туралы мақалалар енгізілген. Жинақтың мазмұны өзектілігімен, жаңашылдығымен, ғылыми-практикалық бағытымен ерекшеленеді. Жинақ білім беру үдерісіне қатысушылар үшін тәжірибе алмасуға, кәсіби дамуға және жаңа идеялармен танысуға мүмкіндік береді.

В сборнике представлены научно-методические статьи преподавателей колледжей, по актуальным вопросам технического и профессионального образования. Авторы акцентируют внимание на обновлении содержания образования, практико-ориентированном обучении, формировании духовно-нравственных ценностей, а также развитии социального партнёрства. В сборник включены статьи по применению искусственного интеллекта в системе обучения, по использованию практико-ориентированного подхода в содержании преподавания. Содержание сборника отличается актуальностью, инновационностью, научно - практическое направление. Материалы способствуют профессиональному развитию, обмену опытом и распространению передовых педагогических идей.

УДК 377
ББК 74.56

ISBN 978-601-7596-74-3

«Басқару колледжі» ЖШС – 2025

ПЛЕНАРЛЫҚ МӘЖІЛІС ПЛЕНАРНОЕ ЗАСЕДАНИЕ

ГОД РАБОЧИХ ПРОФЕССИЙ: СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ПОДГОТОВКЕ ВОСТРЕБОВАННЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ В КОЛЛЕДЖЕ УПРАВЛЕНИЯ.

Бриншинова Галина Бекеновна

Финансовый директор, кандидат экономических наук
ТОО «Колледж Управления»
г. Астана

2025 год был объявлен в нашей стране Годом рабочих профессий, и это неслучайно. Президентом была поставлена важная задача — привлечь внимание к профессионально-техническому образованию, подготовке высококвалифицированных кадров и повышению престижа рабочих специальностей. Сегодня, в канун 25-летия нашего колледжа, перед нами как никогда остро стоит вопрос о том, как обеспечить качество подготовки специалистов, которые станут основой экономического роста и модернизации нашей страны.

В этом контексте мы выделяем несколько ключевых факторов, определяющих эффективность образовательного процесса, а именно: внедрение информационно-коммуникационных технологий, высокий уровень профессиональной подготовки педагогов и дуальная система обучения.

В наше время цифровые технологии стали не просто инструментом, а полноценной основой образовательного процесса. Для расширения возможностей обучения мы внедряем мультимедийные курсы и онлайн-платформы, стремясь сделать образовательный процесс интерактивным, доступным и эффективным. Это требует системного подхода, во-первых, создать устойчивую инфраструктуру: в настоящее время учебный комплекс колледжа состоит из 2-х учебных корпусов, спортивных площадок, общей площадью более 6000 кв.м., которые включают 63-учебных аудиторий и лабораторий, с более 250 компьютерами и 36 интерактивными досками и проекторами, 2 спортивных зала, 2 библиотеки с читальным залом. Ежегодно колледжем ведется работа по модернизации учебных кабинетов современной техникой, а также организована техническая поддержка и доступ к интернету. Во-вторых, цифровизация образования сопровождается развитием цифровой грамотности как среди учащихся, так и среди преподавателей. В нашем колледже внедрены: автоматизированная информационная система «Platonus college», учебный портал «MOODLE», методика CLIL, образовательная площадка для создания кейсов LEARNINGAPPS, программные продукты по специальным дисциплинам, планируется внедрение AI.

Говоря о качестве образования, мы затрагиваем роль педагога. Именно преподаватель, его знания, подходы и методики определяют, насколько эффективно студент усвоит материал. В нашем колледже мы делаем акцент на профессиональное развитие преподавателей, более половины из них ежегодно

проходят программы повышения квалификации и стажировки на предприятиях, участвуют в семинарах, тренингах, обмениваются опытом с коллегами, организована школа молодого педагога. Особенно важным аспектом является умение педагога адаптироваться к индивидуальным потребностям студентов. Современное поколение требует особого подхода: их нужно мотивировать, увлекать и помогать раскрывать свои таланты. Использование интерактивных методов, групповых проектов, мультимедийных презентаций позволяет сделать процесс обучения более интересным и продуктивным.

С 2016 года в образовательную систему колледжа внедрено дуальное обучение, взятое из опыта подготовки специалистов ведущих стран мира. Теоретические знания, полученные в колледже, закрепляются на практике. Работая на реальных предприятиях, наши студенты учатся применять свои навыки, адаптироваться к рабочим процессам и понимать специфику профессии изнутри. Колледж активно сотрудничает с 92 производственными предприятиями и организациями сервиса города Астаны, состав и количество социальных партнеров из года в год расширяется. Дуальное обучение студентов колледжа организовано по 8-ми специальностям и 12 квалификациям, количество студентов обучающихся по дуальной системе обучения увеличивается с каждым годом и на сегодняшний день их число составляет более 50%. Для молодых людей – это отличный шанс приобрести самостоятельность и адаптироваться к взрослой жизни. Уже во время обучения они получают за свой труд на предприятии денежное вознаграждение, а после его окончания — работу, к которой хорошо подготовлены.

Таким образом, качество образования — это результат системного подхода, в основе которого лежат внедрение ИКТ, высокий профессионализм педагогов и эффективное сотрудничество с социальными партнерами. Мы, как учебное заведение, стремимся объединить эти элементы, чтобы наши выпускники были готовы к вызовам современного мира, становились востребованными специалистами и вносили вклад в развитие общества.

ТРАНСФОРМАЦИЯ ТЕХНИЧЕСКОГО И ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РАМКАХ ГОДА РАБОЧИХ ПРОФЕССИЙ

Жанайдаров Нурдаулет Даулетбекович
Начальник Управления социального партнерства НАО «Талап»

Трансформация технического и профессионального образования в рамках Года рабочих профессий – приоритетная задача, обозначенная в послании Президента, в котором он отметил, что квалифицированные кадры должны готовиться не только в вузах, но и в системе технического и профессионального образования. 2025 год был объявлен Годом рабочих профессий – это наш стратегический вектор. Рост экономики невозможен без сильного, современного, гибкого профессионального образования. Для этого запущена дорожная карта

трансформации ТиПО на 2025-2027 годы. Её цель – диверсификация экосистемы ТиПО, которая будет оперативно реагировать на запросы и вызовы рынка.

Основные направления Дорожной карты касаются внедрения инновационного менеджмента, обновления содержания образования, усиления партнёрства с бизнесом, повышения квалификации преподавателей, цифровизации, международного сотрудничества и обновления нормативной базы.

Главный акцент – на сотрудничестве с реальным сектором. Колледжи должны стать индустриальными площадками, на базе которых будут создаваться мини-предприятия, бизнес-стартап-центры, запускаются кластеры по подготовке кадров под конкретные запросы регионов.

В рамках создания региональных образовательно-производственных кластеров планируется:

- Разработка региональных карт потребности в кадрах
- Профилизация организаций ТиПО с учетом региональной потребности в кадрах
- Создание регионального образовательно-производственного кластера в регионах РК
- Открытие центров признания квалификации
- Сертификация выпускников по 10 востребованным нерегулируемым профессиям

В части развития «мини-предприятий» и студенческих центров «Business startup» на базе организаций ТиПО в планах:

- Внесение изменений и дополнений в НПА по функционированию «мини-предприятий» на базе организаций ТиПО
- Разработка алгоритма создания и функционирования «мини-предприятий» на базе колледжей
- Запуск новых «мини-предприятий» на базе организаций ТиПО
- Коммерциализация продукции мини-предприятий
- Развитие студенческих центров «Business startup» на базе организаций ТиПО
- Проведение Республиканского Гранд-турнира «Я-предприниматель»

С целью развития дуального обучения, целевого заказа, партнерства и шефства с усилением роли участия бизнес-структур и инвесторов ведется следующая работа:

- Определение перечня специальностей, требующих подготовку в рамках дуального обучения
- Разработка критериев отбора предприятий, участвующих в дуальном обучении
- Расширение охвата дуальным обучением
- Развитие института наставничества дуального обучения
- Автоматизация процесса организации и мониторинга дуального обучения
- Открытие международного центра дуального обучения для транспортной отрасли (на примере ТОО «Сарыарка Автопром» (г.Костанай) и Эрфуртского образовательного центра, (Германия)

Система ТиПО должна становится центром притяжения молодежи и бизнеса. Не запасным вариантом, а осознанным выбором. Здесь формируются и технические, и гибкие навыки, которые соответствуют международным стандартам. Это площадка, где молодёжь получает шанс — либо на своё дело, либо на стабильную работу, либо на дальнейшее обучение.

Всё, что мы делаем, направлено на одно: чтобы выпускники ТиПО были конкурентоспособными. Чтобы они не просто находили работу, а развивали свои регионы, повышали производительность и создавали новое.

ТРАДИЦИИ И ИННОВАЦИИ В СОХРАНЕНИИ И УКРЕПЛЕНИИ ТРАДИЦИОННЫХ ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ

Савченко Разия Фатыховна

Директор ГАПОУ «Казанский торгово-экономический техникум»

Кандидат экономических наук, г. Казань, Россия

Современное российское общество остро нуждается в укреплении духовно-нравственных ориентиров молодёжи. Указ Президента Российской Федерации от 9 ноября 2022 года № 809 «Об утверждении основ государственной политики по сохранению и укреплению традиционных российских духовно-нравственных ценностей» подчёркивает важность таких ценностей, как жизнь, достоинство, права и свободы человека, патриотизм, служение Отечеству, гражданственность, коллективизм, взаимопомощь и преемственность поколений. Эти ценности должны стать основой воспитания подрастающего поколения, формируя ответственных, созидательных граждан своей страны.

Одним из педагогов, чьи идеи остаются актуальными в этом контексте, является И.П. Иванов — основатель педагогики коллективной творческой деятельности (КТД), разработавший систему, направленную на активное, деятельное воспитание молодёжи через включённость, сотрудничество и развитие нравственного опыта.

Одной из ключевых идей И.П. Иванова является понимание взаимоотношений между взрослым и ребёнком как отношений между старшим и младшим товарищами. Это создаёт атмосферу доверия, партнёрства и совместного движения к общей цели, где педагог не просто наставник, а вдохновляющий соратник.

Иванов считал важным включение каждого ребёнка и подростка в управление жизнью коллектива. Через технологию коллективной творческой деятельности (КТД) молодые люди учатся ответственности, инициативности, планированию, взаимодействию и управлению — качествам, необходимым для формирования активной гражданской позиции.

Центральным понятием в системе Иванова становится забота — о себе, о близких, о коллективе, об обществе, о природе. Забота становится не просто

задачей, а смыслом всех форм деятельности, объединяющим участников вокруг ценностей гуманизма, милосердия, взаимопомощи.

Сегодня идеи И.П. Иванова успешно реализуются в профессиональных образовательных организациях. В техникумах создаются условия для практического воплощения духовно-нравственных ценностей через разнообразные формы КТД, стратегическое планирование, участие в социальных проектах.

Общие формы и подходы:

- Разнообразные формы КТД: акции, трудовые десанты, семейные проекты, волонтерская деятельность;
- Дорожная карта развития коллектива как результат творческого содружества студентов, педагогов, родителей и социальных партнёров;
- Общие ценности: сотрудничество, включённость в управление, анализ и улучшение окружающего мира.

Практики вовлечения:

- Проведение организационно-деятельностных игр, таких как «Импульс», с созданием образов городов: «Город умных мастеров», «Город добрых мастеров», «Город весёлых мастеров» и «Город сильных мастеров»;
- Объединение личных целей студентов с целями коллектива;
- Формирование стремления улучшать окружающий мир;
- Развитие навыков планирования, организации и вовлечения других в общее дело.

Роль педагога в формировании духовно-нравственных ценностей

Формирование устойчивых ценностей у молодежи невозможно без внутренней сформированности этих ценностей у самих педагогов. Важно, чтобы преподаватели умели:

- анализировать происходящее в мире и в коллективе;
- сотрудничать со студентами в поиске решений и улучшении окружающей среды;

служить примером гуманизма, справедливости и ответственности.

Идеи И.П. Иванова гармонично сочетаются с государственной политикой по воспитанию молодого поколения на основе традиционных духовно-нравственных ценностей. Их реализация в системе профессионального образования позволяет формировать у молодежи не только знания и профессиональные компетенции, но и глубокую нравственную основу, необходимую для построения устойчивого, гуманного и справедливого общества.

ЭФФЕКТИВНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО КОЛЛЕДЖА УПРАВЛЕНИЯ И РАБОТОДАТЕЛЕЙ Г. АСТАНЫ ПО РЕАЛИЗАЦИИ ЗАДАЧ «ГОДА РАБОЧИХ ПРОФЕССИЙ»

Садуакасов Талгат Туkenovich
Директор ТОО «Колледж Управления»
г. Астана

2025 год объявлен Президентом страны Токаевым К.К. «Годом рабочих профессий», в этой связи в колледже Управления разработан План мероприятий по его реализации.

Колледж Управления на рынке образовательных услуг в сфере технического и профессионального образования осуществляет свою деятельность с 2000 года. В апреле 2025 года колледж отмечает 25-летний юбилей. Со дня основания по настоящее время колледж выпустил более 11000 профессиональных кадров, по специальностям технического, творческого, экономического и гуманитарного направлениям.

Наш колледж играет важную роль в подготовке квалифицированных специалистов для востребованных профессий на рынке труда. Сегодня колледж готовит специалистов рабочей квалификации, таких как электромонтажники, исполнители художественно-дизайнерских работ, портные, парикмахеры-стилисты, операторы компьютерного аппаратного обеспечения, администраторы в гостиничном бизнесе, электромонтажники-наладчики телекоммуникационного оборудования и каналов связи. Студенты получают возможность развивать свои навыки в разных областях, которые являются основой для развития современной экономики и общества. Мы гордимся тем, что нашим студентам удаётся приобретать теоретические знания и практические навыки, которые востребованы на рынке труда, и многие из них успешно трудятся в самых разных отраслях экономики.

Колледж Управления уже много лет сотрудничает с ведущими колледжами г. Казань, Республика Татарстан, РФ по вопросам обновления содержания профессионального образования, в совершенствовании управления профессиональной организации, стажировке, переподготовке и повышении квалификации педагогов, обмена опытом для подготовки тренеров, наставников и экспертов к конкурсам профессионального мастерства WorldSkills.

Поэтому, одним из главных показателей успеха студентов колледжа является их участие в чемпионате WorldSkills. С каждым годом количество компетенций и участников увеличивается, и колледж с гордостью демонстрирует результаты своих студентов. Например, за последние 3 года студенты колледжа завоевали на Региональном чемпионате 19 призовых мест, на Республиканском 2 призовых места. Это подтверждает высокий уровень подготовки и конкурентоспособность студентов. Участие в таких мероприятиях способствует развитию практических навыков и позволяет студентам проявить себя в условиях реального рынка труда.

В 2024 году студентка 2-го курса специальности «Парикмахерское искусство» Турарбекова Жанерке получила уникальную возможность учиться в

Южной Кореи в рамках программы обмена студентами. Это свидетельствует о международном уровне образования, предоставляемого колледжем, и открывает перед студентами новые перспективы для дальнейшего профессионального и личностного роста.

В колледже отмечается динамика роста дуального обучения в 2 раза, целевого выделения грантов в 2,5 раза, трудоустройство составляет - 93%, что является одним из показателей качества подготовки квалифицированных специалистов.

Дуальная система обучения в колледже позволяет студентам значительно больше времени уделять развитию практических навыков, которые они приобретают и совершенствуют непосредственно на предприятии. Осваивая производственные процессы на современном оборудовании, они уже по окончании учебы становятся квалифицированными специалистами, готовыми к трудоустройству.

Колледж Управления гордится своими выпускниками, которые стали успешными и востребованными специалистами в различных отраслях экономики, вносят значительный вклад в развитие общества и страны.

Наш колледж будет и дальше продолжать работать над повышением качества образования, внедрением инновационных технологий и обеспечением наших студентов всем необходимым для их профессионального роста и дальнейшего трудоустройства.

РАЗВИТИЕ РАБОЧИХ ПРОФЕССИЙ — ИНВЕСТИЦИЯ В БУДУЩЕЕ СТРАНЫ

Телев Арман Булатович

Председатель Индустриального совета колледжа
Председатель Ассоциации инженеров электроэнергетики

В 2025 году в Казахстане объявлен Год рабочих профессий. Это важная инициатива, подчеркивающая необходимость переоценки значения труда, профессионального образования и подготовки квалифицированных кадров для экономики страны.

Сегодня, когда мир стремительно меняется, устойчивое развитие невозможно без крепкого фундамента — людей, обладающих практическими навыками, техническим мышлением и готовых работать в реальном секторе экономики.

Многие десятилетия подряд именно рабочие профессии обеспечивали развитие промышленности, строительства, транспорта, энергетики и сельского хозяйства. Несмотря на цифровизацию и автоматизацию, потребность в специалистах ручного и технического труда остается высокой. Более того, современные технологии требуют от работников еще более высокой квалификации и гибкости в обучении.

Рабочие профессии сегодня — это не только физический труд, но и умение работать с современными станками, управлять производственными процессами,

обслуживать сложное оборудование, использовать цифровые технологии. Это профессии будущего — с высоким спросом, достойной зарплатой и возможностью карьерного роста.

Объявление 2025 года Годом рабочих профессий в Казахстане — это не просто формальность, а четкий сигнал к действиям. В течение года проводятся: модернизация программ технического и профессионального образования, республиканские конкурсы и олимпиады среди студентов рабочих специальностей, усиление сотрудничества между колледжами и предприятиями, открытие новых учебных лабораторий и производственных площадок. Формируется положительный имидж рабочих профессий в глазах молодежи и общества.

Такое внимание со стороны государства говорит о том, что развитие профессионально-технического образования становится одним из приоритетов на государственном уровне.

Развитие рабочих профессий — это стратегическая инвестиция, направленная на:

- Экономическую стабильность. Без квалифицированных рабочих невозможно запустить завод, построить инфраструктуру или обеспечить бесперебойную работу энергетики.

- Импортозамещение. Страна должна опираться на собственные производственные силы, и это возможно только при наличии подготовленных кадров.

- Развитие регионов. Особенно важны рабочие кадры в сельской местности и малых городах, где именно эти профессии формируют локальную экономику.

- Социальную устойчивость. Доступ к востребованной профессии дает молодежи шанс на достойную жизнь и уверенность в завтрашнем дне.

Чтобы профессии рабочих вновь стали престижными, необходимо работать не только над зарплатами и условиями труда, но и над общественным мнением. Молодежь должна видеть примеры успешных специалистов, понимать, что с рабочей профессией можно добиться уважения, стабильности и карьерного роста.

В этом процессе огромную роль играют колледжи, наставники, предприятия и медиа. Вместе они могут изменить отношение общества к рабочим профессиям, вернув им почетное место.

2025 год — шанс переосмыслить роль труда в жизни общества. Рабочие профессии — это не шаг в прошлое, а уверенный шаг в будущее. Это путь к сильной, независимой и высокотехнологичной стране, в которой труд уважаем, а вклад каждого специалиста ценится.

Развитие рабочих профессий — это не просто задача для системы образования, это дело национальной важности. Вкладываясь в рабочие кадры сегодня — мы строим Казахстан завтрашнего дня.

ТЕХНИКАЛЫҚ ЖӘНЕ КӘСІПТІК БІЛІМНІҢ ӨЗЕКТІЛІГІН АРТТЫРУ СТРАТЕГИЯСЫ

Хон Акмарал Рахметуллиевна

Астана қаласы Білім басқармасының техникалық және кәсіптік білім беру
бөлімінің басшысы

Техникалық және кәсіптік білім беру (*бұдан әрі – ТжКБ*) кадрларын даярлаумен 32 колледж (*мемлекеттік – 9, жекеменшік - 23*), 73 мамандық және 121 біліктілік бойынша айналысады. Жалпы жобалық қуаты 30 мың орынды құрайды. Қазіргі таңда 36,5 мың студент оқиды, оның ішінде мемлекеттік білім беру тапсырысы бойынша 20,2 мың студент (56,4%). Қала колледждерін 2024 жылы 9,9 мың студент бітіріп, 8 618-сы жұмысқа орналастырылды және жұмыспен қамтылды (94%).

Экономика салаларын білікті кадрлармен қамтамасыз ету үшін бірқатар шаралар қабылдануда. 2021 жылдан бастап жастарды сұранысқа ие мамандықтар бойынша тегін кәсіптік біліммен 100% қамтуға кезең – кезеңімен көшу басталды.

Жастарды тегін біліммен қамтуды қамтамасыз ету мақсатында 2023 жылы мемлекеттік білім беру тапсырысы 7,3 мың орыннан 8,5 мың орынға дейін ұлғайтылды. Бұл көрсеткіш биыл 9759 орынды (*РБ-5500, МБ-4259*) құрайды.

Түлектерді тиімді жұмыспен қамту мақсатында колледждер астаналық кәсіпорындар мен ұйымдардың тапсырысы бойынша мақсатты оқытуды (*1133 студент: 2022 – 528, 2023 – 605*) және ірі кәсіпорындарға колледждерді қамқорлыққа алуды («Қазақстан темір жолы» Ұлттық компаниясы» АҚ, «KNAUF Гипс Капчагай» ЖШС, «Ютария LTD» ЖШС, «Оазис-Астана» ЖШС, Астана ботаникалық бағы, «Қазақстан Республикасының лифт компанияларының қауымдастығы» ЗТБ және т.б. жүзеге асыруда) серіктестік өкілдерін қамқоршылыққа, өндірістік кеңестерге қосу, материалдық-техникалық базаны зертханалық құрал-жабдықтармен жабдықтау, студенттерді практикалық сабақтарға қабылдау, оқытушыларды өндірістік тәжірибеден өткізу сияқты міндеттемелерді қарастырады. Биыл 1214 студентті мақсатты оқытуға қабылдау жоспарлануда.

2022 жылдан бастап колледждерге бағдарламалардың мазмұнын айқындау, жұмыс берушілермен бірлесіп оқыту мерзімдерін айқындау, еңбек нарығының өзгеріп отыратын сұраныстарына икемділік пен жедел ден қою бөлігінде академиялық дербестік заңнамалық тұрғыдан бекітілді.

Білім беру бағдарламаларын колледждер жұмыс берушілердің қатысуымен МЖМС талаптары, кәсіптік стандарттар негізінде әзірлейді.

Осыған байланысты «Талап» КЕАҚ тізіліміне білім беру бағдарламаларын енгізу бағытында жұмыс жүргізілуде.

Әлеуметтік әріптестік тетігін жақсарту және жергілікті еңбек нарығын білікті кадрлармен қамтамасыз ету үшін қаланың 369 кәсіпорнын тарта отырып, 65 мамандық және 83 біліктілік бойынша 22 колледжде 6 512 студентті қамти отырып (мемлекеттік тапсырыс – 5 995 (29,5%) дуальді оқыту жүргізілуде, екі колледж (Қоғамдық тамақтандыру және сервис колледжі, Технологиялық колледж) 100% дуальді оқытуға көшті.

2023 жылдан бастап практика кезеңі студенттің еңбек өтіліне енгізілді.

2023 жылы алғаш рет пилоттық жоба аясында 10-11 сынып оқушылары үшін эксперименттік білім беру бағдарламаларына 170 оқушы қабылданды. 2025 жылы пилоттық жобаны 155 түлек сәтті аяқтап, жұмысшы біліктілігімен құжаттарын алды.

Жобаға 4 мамандық бойынша («Тамақтандыруды ұйымдастыру», «Тігін ісі», «Дәнекерлеу ісі», «Автомобиль көлігіне техникалық қызмет көрсету, жөндеу және пайдалану») 3 колледж (*Кәсіптік-техникалық колледж, Техникалық колледж, Сервис және туризм колледжі*) қатысты.

2024 жылы WorldSkills стандарттары бойынша демонстрациялық емтихандар 5 колледжде (*ASTANA POLYTECHNIC жоғары колледжі, Құрылыс-техникалық колледжі, Қоғамдық тамақтандыру және сервис колледжі, Техникалық колледж, Сервис және туризм колледжі*) 758 студентті қамти отырып өткізілді.

Жаңа кәсіптерді болжау және кәсіпорындарды жоғары білікті мамандармен қамтамасыз ету аясында Астана қаласында жаңа кәсіптер картасын жасау жұмыстары жүргізілді. Осыған сәйкес, алдағы 3-5 жылда сауда, құрылыс және білім беру саласындағы мамандықтар сұранысқа ие болып, оның аясында турист сәулетші, автомобиль конструктор-жөндеушісі, электр және гибриді автомобильдер маманы, виртуалды мерчандайзер және т.б. мамандықтар пайда болады.

Экономика салаларында техникалық және кәсіптік білім беру кадрларын даярлауды жүйелендіру, сондай-ақ елорда колледждерін заманауи білім беру инфрақұрылымына айналдыру мақсатында қала колледждерін профильдеу жұмыстары жүргізілуде.

Бүгінгі таңда колледждер елорда экономикасының түрлі салалары үшін білікті жұмысшыларды даярлауда басты орынға ие. Сондықтан техникалық және кәсіптік білім берудің беделін арттыру – бүгінгі білім беру жүйесінің өзекті міндеттерінің бірі болып табылады. Мақсат – еңбек нарығының сұранысын қанағаттандыру. Бүгінгі таңда техникалық кәсіптік білім беру жүйесін жетілдіруде бірнеше міндеттер жүзеге асырылуда:

- Жұмыс берушілердің талаптарын және өнеркәсіп, құрылыс, көлік-логистика, қызмет көрсету салаларында технологиялық инновацияларды енгізуді ескере отырып, білім беру бағдарламаларын (БББ) әзірлеу;

- Кәсіптік оқытудың жаңа технологиялары мен әдістерін үйренуге бағытталған оқытушылардың біліктілігін арттыру курстарын және кәсіпорындарда тағылымдамадан өтуді ұйымдастыру;

- Астана қаласының жалпы білім беретін мектептерінің 10-11 сынып оқушыларына арналған жұмысшы біліктілігі бойынша білім беру бағдарламаларын іске асыруды жалғастыру;

- Кәсіби модульдерді оқыту үшін өндірістен колледждерге тәжірибелі мамандарды тарту және жұмысшыларды даярлаудың халықаралық тәжірибесін зерделеу үшін дәрістер ұйымдастыру;

- Оқытушылар мен студенттер арасында академиялық ұтқырлықты дамыту.

I СЕКЦИЯ

БОЛАШАҚ БІЛІКТІ МАМАНДАРДЫ ДАЯРЛАУ ПРОЦЕСІНДЕ ТӘЖІРИБЕГЕ БАҒДАРЛАНҒАН ОҚЫТУ

ПРАКТИКО-ОРИЕНТИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ

ТІГІН ӨНЕРІНІҢ БОЛАШАҚҚА КӨЗҚАРАСЫ

Абдибекова Айнаш Муратовна

Арнайы пәндер оқытушысы

Астана қаласы әкімдігінің «Технологиялық колледж» ШЖҚ МКК

Астана қаласы

Тігін өнері – адамзат тарихында маңызды рөл атқарған, мәдениет пен дәстүрдің айнасы болып табылатын сала. Бүгінгі таңда тігін өнері тек киім тігу ғана емес, сонымен қатар сән, дизайн, технология және экологиямен тығыз байланысты. Болашақта тігін өнерінің дамуы бірнеше негізгі бағыттарда жүзеге асырылуы мүмкін.

1. Технологиялық инновациялар

Заманауи технологиялардың дамуы тігін өнеріне жаңа мүмкіндіктер ашады. 3D басып шығару, автоматтандырылған тігін машиналары және цифрлық дизайн құралдары тігін өндірісін жеңілдетіп, жылдамдатады. Бұл технологиялар дизайнерлерге шығармашылық шекараларын кеңейтуге мүмкіндік береді, ал тұтынушыларға өздерінің жеке стилін көрсету үшін жаңа тәсілдер ұсынады.

2. Экологиялық тұрақтылық

Қазіргі қоғамда экологиялық мәселелердің маңыздылығы артып келеді. Тігін өнерінде де экологиялық таза материалдарды қолдану, қалдықтарды азайту және қайта өңдеу технологияларын енгізу маңызды болып табылады. Болашақта экологиялық таза өнімдер мен әдістерді қолданатын брендтер бәсекелестік артықшылыққа ие болады.

3. Жеке тапсырыс және кастомизация

Тұтынушылардың талаптары өзгеріп, олар стандартты өнімдерден гөрі жеке тапсырыстар мен кастомизацияланған шешімдерді іздейді. Тігін өнерінде бұл үрдіс болашақта одан әрі дамып, әрбір адамның жеке стиліне сай өнімдер жасауға мүмкіндік береді. Дизайнерлер мен өндірушілер тұтынушылармен тікелей байланыс орнатып, олардың қажеттіліктеріне жауап беруге дайын болуы керек деп есепеймін.

4. Сән мен мәдениет

Тігін өнері сән әлемімен тығыз байланысты екені анық. Болашақта ұлттық дәстүрлер мен мәдениетті сақтай отырып, заманауи стильдерді біріктіру үрдісі жалғасатыны анық. Дизайнерлер ұлттық нақыштарды заманауи формада жаңғыртып, әлемдік нарықта бәсекеге қабілетті өнімдер ұсына алады.

5. Білім беру және кәсіби даму

Тігін өнерінің болашағы білім беру жүйесіне де байланысты. Жастарды осы салада оқыту, оларға заманауи технологияларды меңгерту және шығармашылық қабілеттерін дамыту маңызды болып табылады. Кәсіптік білім беру мекемелері мен университеттер дизайнерлер мен тігіншілердің жаңа буынын даярлауда белсенді рөл атқаруы маңызды.

Тігін өнерінің болашаққа көзқарасы: Жаңа трендтер мен мүмкіндіктер

Тігін өнері – бұл тек киім тігу ғана емес, сонымен қатар мәдениет, стиль және технологияның тоғысуы. Бүгінгі таңда бұл салада көптеген өзгерістер мен жаңалықтар орын алуда. Болашақта тігін өнерінің дамуы бірнеше маңызды бағыттарда жүзеге асырылуы мүмкін.

Цифрландыру және автоматтандыру

Цифрлық технологиялардың дамуы тігін өнерінде революциялық өзгерістерге әкелуде. 3D модельдеу, виртуалды шындық (VR) және кеңейтілген шындық (AR) технологиялары дизайнерлерге өз идеяларын визуализациялауға және тұтынушыларға өнімдерді тәжірибелеуге мүмкіндік береді. Автоматтандырылған тігін машиналары мен робототехника өндіріс процесін жылдамдатып, тиімділікті арттырады.

Тұтынушының рөлі

Болашақта тұтынушылардың рөлі артып келеді. Олар тек сатып алушы ғана емес, сонымен қатар дизайнерлермен бірге жұмыс істейтін серіктестерге айналады. Тұтынушылардың пікірлері мен ұсыныстары өнімнің дизайнына әсер етіп, нарықтағы трендтерді қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Бұл үрдіс кастомизацияланған өнімдер мен қызметтердің танымалдылығын арттырады. Экологиялық жауапкершілік

Экология мәселелері қазіргі қоғамда басты назарда тұр. Тігін өнерінде экологиялық таза материалдарды пайдалану, қайта өңдеу және қалдықтарды азайту – бұл болашақтың негізгі талаптары. Брендтер экологиялық жауапкершілікті өздерінің бизнес-моделіне енгізіп, тұрақты даму принциптерін ұстанатын болады.

Глобализация және мәдени алмасу

Глобализация арқасында әртүрлі мәдениеттердің элементтері бір-бірімен араласып, жаңа стильдер мен трендтерді қалыптастырады. Дизайнерлер ұлттық дәстүрлерді заманауи формада жаңғыртып, әлемдік нарықта бәсекеге қабілетті өнімдер ұсына алады. Мәдени алмасу тігін өнерінің әртүрлілігі мен байлығын арттырады.

Білім беру және кәсіби даму

Тігін өнерінің болашағы білім беру жүйесіне де байланысты. Жастарды осы салада оқыту, оларға заманауи технологияларды меңгерту және шығармашылық қабілеттерін дамыту маңызды болып табылады. Кәсіптік білім беру мекемелері мен университеттер дизайнерлер мен тігіншілердің жаңа буынын даярлауда белсенді рөл атқаруы керек.

Сән индустриясындағы әлеуметтік жауапкершілік

Сән индустриясы әлеуметтік мәселелерге де назар аудара бастады. Тігін өнерінде этикалық өндіріс, әділ сауда және жұмысшылардың құқықтарын қорғау мәселелері маңызды болып табылады. Болашақта брендтер әлеуметтік

жауапкершілікті өздерінің бизнес стратегияларына енгізіп, қоғамға оң әсер етуге тырысады.

Жасанды интеллект және деректерді талдау

Жасанды интеллект (AI) және үлкен деректер (big data) анализі тігін өндірісінде тұтынушылардың талаптарын алдын ала болжау және өндіріс процесін оңтайландыру үшін қолданылады.

Дизайн болжау: AI жүйелері дизайнерлерге нарықтағы сұранысты болжау мен трендтерді талдауға көмектеседі, бұл өз кезегінде жаңа киімдер мен коллекцияларды жасау процесін жылдамдатады.

Өндіріс тиімділігін арттыру: AI автоматты түрде өндіріс процесін бақылап, оңтайландыру арқылы қателіктерді азайтады және ресурстарды тиімдірек пайдаланады.

Қашықтан жұмыс істейтін дизайн және үлгілеу

Цифрландыру мен интернет технологиялары дизайнерлер мен тұтынушылар арасында жаңа байланыс тәсілдерін қалыптастырып, киім үлгілерін қашықтан жасау мүмкіндігін береді.

3D үлгілеу және анимация: Дизайнерлер 3D модельдеу бағдарламалары арқылы киімдердің виртуалды үлгілерін жасай алады, бұл олардың дайын өнімді көруіне және тестілеуге мүмкіндік береді.

Киімнің виртуалды көрсетілімдері: Тұтынушылар виртуалды киім киіп көру мүмкіндігіне ие болады, бұл олар үшін ыңғайлы әрі уақытты үнемдейді.

Киімді қайта өңдеу және жөндеу технологиялары

Киімді қайта өңдеу және жөндеу жаңа технологиялар арқасында жиі жүзеге асырылатын процесс болды. Бұл киімдерді қайта өңдеуге және ұзақ пайдалану үшін қайтадан жасауды жеңілдетеді.

Маталарды қайта өңдеу: Киімдерді жаңа өнімдерге айналдыру, мысалы, ескі джинсылардан жаңа аксессуарлар немесе басқа киімдер жасау.

Жөндеу және қалпына келтіру: Технологияның арқасында киімдер жылдам және сапалы түрде жөнделеді, бұл олардың ұзақ өмір сүруін қамтамасыз етеді.

Тігін өндірісі тек экономикалық қана емес, әлеуметтік тұрғыдан да маңызды сала. Ол көптеген жұмыс орындарын қамтамасыз етеді, әсіресе елдердің даму деңгейіне қарай. Тігін кәсіпорындары әйелдерге жұмыс орындарын ұсынатын салалардың бірі болып табылады. Сонымен қатар, тігін өндірісі арқылы түрлі мәдениеттер мен ұлттық қолөнерді сақтап қалуға мүмкіндік туып отыр.

Тігін өнеркәсібінің болашағы тұтынушылардың талаптарына бейімделеді. Жеке тапсырыстарды орындау, яғни әр тұтынушыға арналған ерекше киімдер мен аксессуарлар жасауға қазіргі таңда сұранысқа ие болуда.

Көптеген адамдар сән мен стильдің өздеріне ерекше және қайталанбас болуын қалайды. Сондықтан тігін өндірісі жеке тапсырыс бойынша киімдер жасауға бағытталатын болады.

Қорытынды:

Тігін өнерінің болашағы – бұл инновациялар мен шығармашылықтың тоғысуы деп санаймын. Цифрландыру, экологиялық жауапкершілік, тұтынушының рөлі және әлеуметтік мәселелер – осының бәрі тігін өнерінің

дамуына ықпал етеді. Дизайнерлер мен өндірушілер үшін бұл жаңа мүмкіндіктер мен сын-тегеуріндерге толы кезең болып табылады. Тігін өнерінің болашағы – шығармашылық пен технологияның үйлесімі арқылы қалыптасады, ал оның нәтижелері қоғамның мәдениеті мен стиліне әсер етеді. Мен сабақ барысынба көп деген әдіс тәсілдерді және жаңа технологияларды қолданамын, Тігін сабағында қолданылатын әдістер білім алушыларға тиімді білім беру мен практикалық дағдыларды дамытуға мүмкіндік береді. Әдістерді дұрыс тандап, оларды сабаққа үйлестіре қолдану білім алушылардың қызығушылығын арттырып, шығармашылық қабілеттерін жетілдіруге ықпал етеді. Тігін өнері – бұл тек қолмен орындауға ғана емес, шығармашылық пен инженерияның үйлестіретін сала. Сондықтан мұғалімнің түрлі әдістер мен тәсілдерді қолдануы өте маңызды. Кәсіби білім беру – бұл қазіргі қоғамда маңызды рөл атқаратын сала. Ол жастардың еңбек нарығында өз орнын табуына және еліміздің экономикасының дамуына үлес қосуына мүмкіндік береді. Білімді және кәсіби дайын мамандарды даярлау, әрине, тек Қазақстанның ғана емес, бүкіл әлемнің болашағына зор әсер етеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. «Тігін өндірісінің технологиясы» / К.К. Дүйсенбаева, М.Ж. Есқалиева. – Алматы: 2009.
2. «Тігін өндірісінің ұйымдастыру негіздері» / Т.М. Ахметова. – Алматы: 2012.
3. «Киім дизайны негіздері» / М.Қ. Әбжанов. – Алматы: 2014.
4. «Текстильді материалдар мен олардың қолданылуы» / Ж.А. Мұхтарова. – Алматы: 2011.
5. Қазіргі заманғы тігін өндірісі
«Қазіргі тігін өндірісінің инновациялары» / Л.С. Иванова. – Москва: 2015.
6. «Жеке дизайн және тігін өндірісі» / Н.К. Махмудова. – Алматы: 2016.

ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНАЯ ПРОВЕРКА ЗАКОНА ОМА ДЛЯ УЧАСТКА ЦЕПИ: МЕТОДИКА, АНАЛИЗ ПОГРЕШНОСТЕЙ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ

Акпаров Данияр Манарбекович
Преподаватель математики и физики
ТОО «Колледж Управления»
г. Астана

Закон Ома для участка цепи является одним из ключевых законов электричества и электротехники. В данной статье рассматривается методика экспериментальной проверки этого закона, проводится анализ возможных источников погрешностей измерений и их влияние на точность результатов. Особое внимание уделяется образовательным аспектам проведения лабораторной работы для студентов первого курса колледжа.

Ключевые слова: электрическая цепь, напряжение, сила тока, сопротивление, лабораторная работа, эксперимент, измерение, погрешность,

анализ данных, вольтметр, амперметр, образовательные аспекты, график зависимости $I(U)$.

1. Введение

Закон Ома, установленный немецким физиком Георгом Омом в 1826 году, описывает зависимость силы тока, протекающего через проводник, от приложенного напряжения и сопротивления:

$$I = \frac{U}{R} \quad (1)$$

где:

- I — сила тока (А),
- U — напряжение (В),
- R — сопротивление проводника (Ом).

Этот закон лежит в основе электротехники и электроники. Его экспериментальная проверка в рамках лабораторных занятий является важной частью обучения студентов, так как позволяет не только подтвердить справедливость теоретических знаний, но и развить навыки работы с электрическими цепями и измерительными приборами.

Целью данной работы является проведение экспериментальной проверки закона Ома для участка цепи, анализ возможных погрешностей и обсуждение образовательных аспектов лабораторного эксперимента.

2. Описание установки и методика эксперимента

2.1. Экспериментальная установка

Для проведения лабораторной работы используется следующая установка:

- Источник постоянного напряжения (батарея или лабораторный блок питания).
- Резисторы с известными номинальными сопротивлениями (например, 10 Ом, 20 Ом, 50 Ом).
- Амперметр (для измерения силы тока).
- Вольтметр (для измерения напряжения).
- Соединительные провода и элементы крепления.

2.2. Ход эксперимента

1. Собирается электрическая цепь, состоящая из источника напряжения, резистора, амперметра (последовательно) и вольтметра (подключается параллельно резистору).

2. Регулируя напряжение источника, снимаются показания амперметра и вольтметра для нескольких значений напряжения (например, 2 В, 4 В, 6 В, 8 В, 10 В).

3. По измеренным данным строится график зависимости силы тока от напряжения $I(U)$.

4. Определяется экспериментальное значение сопротивления $R_{\text{эксп}}$ для каждого опыта по формуле:

$$R_{\text{эксп}} = \frac{U}{I} \quad (2)$$

5. Полученные значения сравниваются с номинальным значением сопротивления резистора.

3. Анализ результатов и оценка погрешностей

3.1. Обработка экспериментальных данных

На основе измерений строится график зависимости силы тока от напряжения. В идеальном случае он должен представлять собой прямую линию, проходящую через начало координат, с угловым коэффициентом, равным $1/R$.

Среднее значение экспериментального сопротивления рассчитывается по формуле:

$$R_{\text{ср}} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n R_{\text{эксп},i} \quad (3)$$

где n — количество измерений.

3.2. Источники погрешностей

При проведении эксперимента возможны следующие погрешности:

- Погрешность измерительных приборов. Каждый прибор имеет свой предел точности (например, ± 0.01 А для амперметра, ± 0.1 В для вольтметра).
- Сопротивление соединительных проводов. Хотя оно мало, оно может вносить вклад в общую погрешность.
- Температурные изменения. При нагревании резисторов их сопротивление может изменяться.
- Человеческий фактор. Ошибки при снятии показаний или неправильное подключение приборов.

Абсолютная погрешность сопротивления определяется как:

$$\Delta R = R_{\text{эксп}} - R_{\text{ном}} \quad (4)$$

Относительная погрешность рассчитывается по формуле:

$$\delta R = \frac{\Delta R}{R_{\text{ном}}} \times 100\% \quad (5)$$

Если относительная погрешность не превышает 5–10%, результаты считаются удовлетворительными.

4. Образовательные аспекты лабораторной работы

Данная лабораторная работа выполняет несколько важных образовательных функций:

1. Закрепление теоретического материала. Студенты получают наглядное подтверждение закона Ома.
2. Развитие навыков работы с измерительными приборами. Освоение вольтметров, амперметров, источников питания.
3. Формирование умений проводить эксперимент и анализировать данные. Построение графиков, расчет средних значений, учет погрешностей.
4. Развитие логического и критического мышления. Студенты учатся объяснять возможные расхождения между экспериментальными и теоретическими данными.
5. Приобретение опыта командной работы. Чаще всего лабораторные работы выполняются в малых группах, что развивает навыки совместной деятельности.

5. Заключение

Экспериментальная проверка закона Ома для участка цепи является важной частью образовательного процесса. Лабораторная работа позволяет

студентам на практике убедиться в справедливости этого закона, освоить методики измерений и анализа данных, а также оценить влияние погрешностей.

Результаты эксперимента показывают, что зависимость силы тока от напряжения является линейной, а измеренное сопротивление соответствует номинальному в пределах допустимых погрешностей. Данная работа способствует не только освоению физики, но и развитию у студентов аналитических и исследовательских навыков, необходимых для дальнейшего обучения и профессиональной деятельности.

Использованная литература:

1. Савельев И. В. Курс общей физики. Том 2: Электричество и магнетизм. – М.: Наука, 2018.
2. Грачев В. М. Лабораторный практикум по физике. – СПб.: Лань, 2020.
3. ГОСТ 8.207-76 Погрешности измерений. Методы оценки.
4. Рубинштейн М. Л. Основы электротехники. – М.: Высшая школа, 2019.

РОЛЬ КЕЙС-МЕТОДА В ОБУЧЕНИИ ПЕРЕВОДУ

Алматұлы Ердаулет

Преподаватель английского языка
ТОО «Колледж Управления», г. Астана

Аннотация: В данной работе рассматривается роль кейс-метода в обучении переводу. Анализируется его эффективность для развития профессиональных навыков переводчика, включая работу с аутентичными текстами, принятие решений и адаптацию перевода к контексту. Особое внимание уделяется преимуществам метода в подготовке студентов к реальной профессиональной деятельности.

Ключевые слова: перевод, кейс-метод, обучение переводу, критическое мышление, переводческая стратегия, адаптация текста, терминология, профессиональные навыки, целевая аудитория, переводческий анализ.

Введение

Переводческая деятельность требует не только глубокого знания языков, но и способности адаптировать текст к культурным и профессиональным особенностям целевой аудитории. Традиционные методы обучения переводу часто сосредоточены на грамматических и лексических аспектах, но не всегда обеспечивают развитие навыков анализа, критического мышления и принятия решений.

Одним из эффективных методов обучения, позволяющих приблизить образовательный процесс к реальным условиям работы переводчика, является кейс-метод. Он широко используется в таких дисциплинах, как экономика, юриспруденция и медицина, однако в последние годы его значение растёт и в сфере переводоведения. В данной статье рассматриваются принципы применения кейс-метода в обучении переводу, его преимущества и практическая ценность.

Сущность кейс-метода

Кейс-метод (case study) представляет собой анализ конкретных ситуаций, требующих самостоятельного принятия решений. В переводческой практике такие кейсы могут включать:

- Перевод сложного текста с учётом его функционального стиля и аудитории.
- Анализ ошибок в переводах и поиск оптимальных решений.
- Работа с заказчиками, обсуждение требований к переводу.
- Сравнение нескольких переводов одного текста и аргументация выбора.

Этот метод отличается от традиционного подхода тем, что студентам не предлагается единственно верное решение. Напротив, они учатся рассматривать различные стратегии перевода, учитывать контекст и принимать наиболее подходящие решения.

Преимущества кейс-метода в обучении переводу

Применение кейс-метода в обучении переводу даёт несколько важных преимуществ:

1. Приближение к реальным условиям работы

Кейс-метод позволяет студентам почувствовать себя в роли профессионального переводчика. Они работают с аутентичными текстами, сталкиваются с проблемами, связанными с терминологией, культурными различиями и требованиями заказчиков.

Например, при переводе юридического документа студент должен учитывать не только точность передачи смысла, но и юридические нормы целевого языка. Работа с такими кейсами помогает будущим переводчикам лучше подготовиться к профессиональной деятельности.

2. Развитие критического мышления и самостоятельности

В отличие от механического выполнения упражнений, кейс-метод требует от студентов анализа информации, поиска аргументированных решений и оценки возможных последствий их выбора.

Так, если студентам предлагают перевести рекламный слоган, они должны учесть не только дословный перевод, но и его восприятие носителями языка. Это учит их гибкости мышления и способности адаптировать текст под нужды целевой аудитории.

3. Формирование навыков работы в команде

В реальной практике переводчики часто работают в группах, особенно при выполнении крупных проектов. Кейсы можно использовать для обучения групповому взаимодействию: студенты обсуждают переводческие решения, предлагают аргументы в пользу тех или иных стратегий, ищут компромиссные решения.

Например, при переводе медицинского текста один студент может заниматься терминологической проверкой, другой — редактированием, а третий — адаптацией текста для целевой аудитории. Такое распределение ролей помогает подготовиться к профессиональной деятельности.

4. Адаптация перевода к целевой аудитории

Один и тот же текст может быть переведён по-разному в зависимости от аудитории. Например, перевод научной статьи для специалистов будет отличаться от её адаптации для широкой публики.

Работа с кейсами позволяет студентам осознать, что хороший перевод — это не просто дословная передача смысла, а умение учитывать контекст, стиль и ожидания читателей.

Применение кейс-метода в обучении

Чтобы кейс-метод был максимально эффективным, его можно использовать в разных форматах:

- Анализ реальных переводов – изучение успешных и неудачных примеров, разбор ошибок и поиск альтернативных решений.
- Работа с гипотетическими кейсами – моделирование ситуаций, где студенты должны принять решение о выборе переводческой стратегии.
- Групповая работа – обсуждение вариантов перевода и выбор наиболее удачного с аргументацией своего выбора.
- Создание собственных кейсов – студенты могут разрабатывать ситуации, требующие перевода, и предлагать возможные решения.

Разбор кейс-ситуации:

Кейс 1. Перевод рекламного слогана.

Ситуация:

Компания по производству спортивной одежды выходит на международный рынок. Её слоган на английском:

“Unleash Your Potential”

Перед вами стоит задача перевести его на русский так, чтобы сохранить оригинальный смысл, эмоциональное воздействие и привлекательность для русскоязычной аудитории.

Возможные решения:

1. “Раскрой свой потенциал” – буквальный перевод, сохраняющий общий смысл. Однако он звучит менее эмоционально и не так ярко воспринимается.
2. “Разбуди свою силу” – более экспрессивный вариант, передающий идею внутренней энергии. Подходит для спортивного контекста.
3. “Открой новые возможности” – делает упор на достижение целей, но уходит от оригинального смысла.
4. “Максимум возможностей” – максимум побед” – полностью адаптированный вариант, который звучит рекламно, но отходит от оригинала.

Выбор оптимального варианта:

Наиболее удачным может быть “Разбуди свою силу”, так как он передаёт мотивационный посыл и хорошо звучит в спортивном контексте.

Заключение

Кейс-метод — это эффективный инструмент обучения переводу, который помогает студентам развивать аналитическое мышление, учиться принимать решения и работать в условиях, приближенных к реальной практике. Он способствует не только совершенствованию языковых навыков, но и формированию профессионального мышления переводчика.

Включение кейсов в образовательный процесс делает обучение более динамичным, интересным и приближённым к требованиям современного рынка переводческих услуг.

Использованная литература:

1. Бенашвили, Т. Л. “Методы обучения переводу: традиции и новаторство”. – М.: Наука, 2018.
2. Куликова, И. В. “Кейс-метод в обучении профессиональным дисциплинам”. – Санкт-Петербург: Издательство СПбГУ, 2020.
3. Гордиенко, В. В. “Перевод и его методология”. – Казань: Казанский университет, 2017.
4. Шевченко, А. А. “Практика перевода: теория и методы”. – М.: РГГУ, 2019.
5. Левин, В. М. “Перевод в контексте культуры”. – СПб.: Алетейя, 2021.
6. Зиновьева, Е. А. “Перевод как коммуникационный процесс”. – М.: Высшая школа, 2022.
7. Михайлова, Н. В. “Кейс-метод в высшем образовании”. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2018.

РОЛЬ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ТРАНСФОРМАЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аманова Кымбат Куандыковна

Преподаватель специальных дисциплин

«Педагогика и методика начального образования»

ТОО «Колледж менеджмента, бизнеса и образования», г. Астана

Цифровизация охватывает все сферы нашей жизни, и образование не является исключением. В последние десятилетия профессиональное образование претерпевает значительные изменения благодаря внедрению современных цифровых технологий. Технологии, такие как искусственный интеллект (ИИ), большие данные (Big Data), виртуальная и дополненная реальность (VR/AR), онлайн-платформы для обучения и сертификации, а также мобильные приложения, активно влияют на методы обучения, развивают новые форматы образования и дают возможность каждому обучающемуся наращивать навыки в удобном и гибком формате.

Целью этого доклада является рассмотрение роли цифровых технологий в трансформации профессионального образования, выявление преимуществ и вызовов, а также прогнозирование будущих изменений в этой сфере.

1. Цифровизация образовательного процесса.

1.1 Онлайн-образование и его роль.

Развитие интернета и онлайн-курсов перевернуло традиционные подходы к обучению. Массовые открытые онлайн-курсы (MOOC), такие как Coursera, edX, Udemu, и российские платформы, такие как «Stepik» и «Фоксфорд», позволяют обучаться у ведущих преподавателей мировых университетов. Онлайн-обучение дает возможность освоить навыки и получить квалификацию независимо от места проживания и времени.

Для профессионалов важен доступ к специфическим курсам по их области. Например, курсы по программированию, управлению проектами, маркетингу и дизайну предоставляют не только знания, но и практические задания, позволяя студентам формировать портфолио.

1.2 Виртуальная и дополненная реальность (VR/AR).

Виртуальная реальность и дополненная реальность открывают новые горизонты для обучения. В традиционных областях, таких как медицина, авиация, машиностроение, использование VR и AR позволяет создать симуляторы и тренажеры, которые дают возможность студентам практиковаться в безопасной виртуальной среде, до того как они столкнутся с реальными задачами.

Примером может служить использование VR в медицинском обучении, где студенты могут выполнять виртуальные операции, а также моделировать различные клинические ситуации, отработать действия в критических случаях, не рискуя здоровьем пациентов.

1.3 Мобильные технологии.

Смартфоны и планшеты также становятся важными инструментами в обучении. Мобильные приложения, такие как Duolingo для изучения языков или Khan Academy, предоставляют удобный доступ к образовательным материалам, которые можно использовать в любое время и в любом месте. Это особенно важно для профессионалов, которые могут использовать такие приложения для получения новых знаний в ходе своей повседневной деятельности.

2. Интерактивные и адаптивные технологии.

2.1 Искусственный интеллект (ИИ) в обучении.

ИИ становится неотъемлемой частью образовательных технологий, поскольку может создавать адаптивные системы обучения, которые подстраиваются под потребности каждого обучающегося. Например, если студент с трудом усваивает конкретную тему, система может предложить дополнительные ресурсы или упражнения, направленные на устранение пробелов в знаниях.

Также ИИ активно используется в разработке тестов, а также для автоматической проверки заданий и экзаменов, что упрощает процесс оценивания и освобождает преподавателей от рутинной работы.

2.2 Аналитика данных в образовании.

Аналитика больших данных (Big Data) позволяет собирать, анализировать и интерпретировать данные о процессе обучения. Эти данные помогают образовательным учреждениям выявлять слабые места в обучении и оптимизировать образовательные процессы.

Платформы для обучения, такие как Moodle или Blackboard, используют аналитику данных для оценки активности студентов, выявления их прогресса и предсказания потенциальных трудностей. Преподаватели могут использовать эти данные для корректировки подхода к обучению, а студенты — для выбора наиболее эффективных методов усвоения материала.

3. Электронные платформы для обучения и сертификации.

3.1 Электронные курсы и сертификаты.

Массовые открытые онлайн-курсы (МООС) играют важную роль в повышении квалификации профессионалов. Например, Coursera и edX предлагают курсы от университетов, таких как MIT, Stanford, Harvard, на которых можно получить сертификаты, признаваемые многими работодателями. Эти курсы позволяют специалистам совершенствовать свои навыки, не покидая рабочего места.

Для специалистов, желающих получить профессиональную сертификацию, существуют платформы, такие как Udacity, предлагающие «нанодипломы» в области программирования, анализа данных и искусственного интеллекта.

3.2 Платформы для профессионального обучения.

Существуют специализированные платформы для обучения в различных областях. Например, для IT-специалистов активно используются платформы, такие как Codecademy, Pluralsight, которые предлагают как курсы по программированию, так и более углубленные темы по современным технологиям, таким как блокчейн или машинное обучение.

4. Коллаборация и развитие навыков через цифровые платформы.

4.1 Профессиональные сообщества и коллаборация.

Цифровые технологии открывают новые возможности для коллаборации между специалистами. Платформы, такие как LinkedIn, GitHub, Stack Overflow предоставляют не только возможность для обмена знаниями, но и для создания коллективных проектов, решения задач и обмена опытом. Для многих профессионалов это возможность продемонстрировать свои навыки и наладить связи с коллегами по всему миру.

4.2 Проектное обучение.

Современные образовательные платформы активно включают элементы проектного обучения. Использование таких инструментов, как Trello, Asana, Slack для групповой работы и управления проектами дает студентам возможность развивать навыки командной работы, критического мышления и адаптивности в реальных условиях.

5. Преимущества и вызовы цифровых технологий в профессиональном образовании.

5.1 Преимущества:

Доступность и гибкость: обучение становится доступным для людей с разными возможностями, независимо от их географического положения и рабочего графика.

Низкие затраты: цифровизация позволяет сократить расходы на обучение, такие как аренда помещений, транспортные расходы и материальные ресурсы.

Персонализация: использование ИИ и аналитики больших данных помогает адаптировать образовательные траектории под индивидуальные потребности студентов.

5.2 Вызовы:

Неравенство в доступе: не все имеют равный доступ к высокоскоростному интернету и современным гаджетам, что ограничивает возможности для некоторых студентов.

Отсутствие личного общения: цифровизация может приводить к снижению уровня межличностного общения, которое важно для формирования навыков коммуникации и социальной адаптации.

Необходимость обновления учебных программ: традиционные учебные программы часто не успевают за быстрыми темпами технологических изменений, что приводит к дефициту квалифицированных кадров в некоторых областях.

6. Будущее цифрового образования.

Цифровое образование продолжает развиваться и открывает новые возможности для профессионалов. В будущем мы можем ожидать:

Интеграцию технологий искусственного интеллекта и машинного обучения для создания еще более персонализированных образовательных решений.

Активное использование виртуальной и дополненной реальности в обучении для различных сфер профессиональной деятельности.

Рост популярности микроквалификаций и адаптивных образовательных траекторий, которые помогут быстрее адаптироваться к изменениям в профессиональных требованиях.

Цифровизация профессионального образования предоставляет огромные возможности для улучшения качества обучения, повышения доступности образования и формирования навыков, которые необходимы в быстро меняющемся мире. Однако важно помнить и о вызовах, связанных с неравенством доступа, необходимостью адаптации образовательных программ и сохранением личного взаимодействия в образовательном процессе. В дальнейшем цифровые технологии продолжат трансформировать профессиональное образование, создавая новые формы обучения и возможности для карьерного роста.

Использованная литература:

1. Горячев, Ю. А. (2018). Цифровизация образования: инновации и вызовы. Москва: Издательство «Юрайт».
2. Кузнецова, Л. И. (2019). Цифровое образование и новые технологии обучения. Санкт-Петербург: Издательство «Питер».
3. Куликов, А. В., & Третьякова, И. И. (2020). Технологии и инновации в профессиональном образовании. Москва: Издательство «Флинта».
4. Бабкин, А. И. (2020). Цифровизация образования: новые горизонты для профессионалов. Москва: Издательство «Научная книга».
5. Воробьева, Л. В. (2018). Использование цифровых технологий в профессиональном образовании: проблемы и перспективы. Вестник образования, 1(12), 45-49.
6. Генералова, С. В. (2020). Информационные технологии и их роль в профессиональной подготовке специалистов. Журнал «Высшее образование в России», 29(4), 23-28.
7. Романов, В. М., & Сидорова, Н. В. (2019). Цифровая трансформация образования: вызовы и возможности для профессиональной подготовки. Педагогические науки, 15(2), 115-121.
8. Яковлева, О. Н. (2020). Роль цифровых технологий в развитии компетенций профессионалов. Образование и наука, 22(5), 58-65.

БОЛАШАҚ МЕЙІРГЕРЛЕРДІ ОҚЫТУДА СЕРВИС ДИЗАЙН ӘДІСІН ҚОЛДАНУ

Асқарова Аяулым Сәбитқызы

Арнайы пәндер оқытушысы

«Республикалық Медициналық Академия» ЖШС, Астана қаласы

Аннотация: Зерттеу барысында сервис дизайн әдісін «мейіргер ісі» мамандығында оқитын студенттердің практикалық сабақтарында қолданудың тиімділігі қарастырылған. Зерттеу мәліметтер базаларында сервис дизайн, мейіргер, педагогика кілт сөздері арқылы қаралып, шет елдік тәжірибе кеңінен қолданылатыны және денсаулық сақтау саласында қолдану науқастарға күтім көрсету сапасын айтарлықтай жоғарлататындығы анықталды.

Ал, сабақ барысында сервис дизайнды қолдану арқылы студенттер денсаулық сақтау саласында науқастарда туындайтын мәселелерді анықтап, оны жақсарту үшін өз идеяларын ұсына алды. Сондай ақ, сабақ барысында бір-бірімен идеяларды талқылау арқылы одан да жақсы шешім табуға тырысты. Демек, бұл әдіс мейіргерлердің өз іс – әрекетін талдай білу және жұмысының нәтижесін көру, өз жұмысындағы кемшіліктердің себептерін анықтау, өзін-өзі жетілдіруге деген ұмтылыс сияқты құзыреттіліктерді қалыптастырады.

Кілт сөздер: сервис дизайн, мейіргер, педагогика

Кіріспе:

Қазіргі ақпараттық қоғамда мамандарды даярлау барысында:

- жаңа идеяларды қалыптастыра алатын;
- ақпараттық технологиялармен жұмыс істей білетін;
- қабілетті шығармашылық және сыни тұрғыдан ойлайтын;
- коммуникативті;
- өз бетінше жұмыс істей алатын түлектерді шығару маңызды

міндеттеріміздің бірі.

Педагогикалық қызметтің маңызды ерекшелігі-оның шығармашылық сипаты [1]. Осыған байланысты әсіресе болашақ медицина қызметкерлерін даярлауда дәстүрлі оқытудан бөлек, әртүрлі инновациялық формалары мен әдістеріді қолдана отырып оқыту маңызды рөл атқарады [2]. Мейіргердің міндеттерінің бірі науқастың жағдайын жақсартуға бағытталғанын негізге ала отырып, сервис дизайн әдісінің тиімділігіне баға беру қажеттілігі туды.

Мақсаты: Болашақ мейіргерлерді оқытуда сервис дизайн әдісін қолданудың тиімділігіне баға беру.

Зерттеу әдістері: PubMed, Google Scholar мәліметтер базасынан деректер.

Сервис дизайн біздің еліміздің тәжірибесінде енді ғана енгізіліп бастағанымен, шет елдерде оқыту процессінде және денсаулық сақтау саласында кеңінен қолданылады. Бұл қызмет көрсету барысын үнемі жетілдіруге бағытталған жүйе. Денсаулық сақтау барысында науқастарға бағытталған қызметтерді, өнімдерді, процестерді жақсартуға бағытталған әдістер жиынтығы [3].

Оқыту барысында сервис дизайнды қолдану этаптары [4]:

1. Эмпатия. Бұл қадамда проблемалық аймаққа мүмкіндігінше енеміз. Біздің зерттеудің орталық объектісі-науқастың физикалық және эмоционалдық қажеттіліктеріне, мінез-құлқына, ойларын анықтауға тырысамыз. Науқастардан сауалнама аламыз, тыңдаймыз және бақылаймыз. Мұнда студенттерді сұрақтар қоюға және сауалнамалар жасауға, әңгімелесуді (сұхбаттарды) дұрыс жүргізуге, аудио және бейне ақпаратты жазу мен сақтаудың әртүрлі құралдарын қолдануға үйрете аламыз. Эмпатияны дамытудың жоғары деңгейінде біз студенттерге науқастардың қажеттіліктерін, мүмкіндіктері мен шектеулерін түсіну жолдарын үйретеміз.

2. Фокус. Бұл қадамда біз жиналған ақпаратты талдаймыз, жүйелейміз және түсіндіреміз – естіген және көрген барлық нәрсені нақты, мағыналы және іске асырылатын тапсырмаға айналдырамыз. Бұл этапта студенттерге аналитикалық ойлауды үйретеміз.

3. Идеяларды қалыптастыру. Кезең тапсырманы шешуге бағытталған. Бұл қадамның негізгі құралы - миға шабуыл. Команда үшін ең қарқынды және күрделі процестердің бірі. Студенттер жұмыс істеу барысында позитивті өзара әрекеттесу тәсілдерін меңгереді, өз идеяларын басқалардың идеяларымен салыстыра отырып, қалыптастыруды және дамытуды үйренеді.

4. Прототиптеу. Ең қолайлы идеялар таңдалады және (прототиптер) жасалады. Прототиптер әртүрлі құралдар мен материалдар болуы мүмкін: сурет, картон және пластилиннен жасалған қолөнер, рөлдік ойындар т.б. Әдетте, прототиптеу процесінде жаңа идеялар пайда болады. Мұнда студенттер визуалды және физикалық модельдеуді, әртүрлі материалдарды қолдануды, сценарий жазуды үйренеді.

5. Кері байланыс. Кері байланыс арқылы студенттер идеяларының науқас күткен нәтижеге ие бола ма, жоқ па, соны тексереді. Мұнда студенттердің жасалған жұмыстары талқыланады.

Біздің тәжірибемиздегі мысал:

Эмпатия: Студенттерді топшаларға бөлеміз. Оқытушы студенттерге проблемалық сұрақ қояды (Атопиялық дерматитпен ауыратын науқастарға мейіргерлік күтімді қалай оңтайландыра аламыз?) Ақпаратты қалай жинаймыз? Қандай көздерді пайдалану керек? Студенттер науқастың мәселесін анықтайды.

Кесте 1. Науқастар мен мейіргерлердің мәселелері

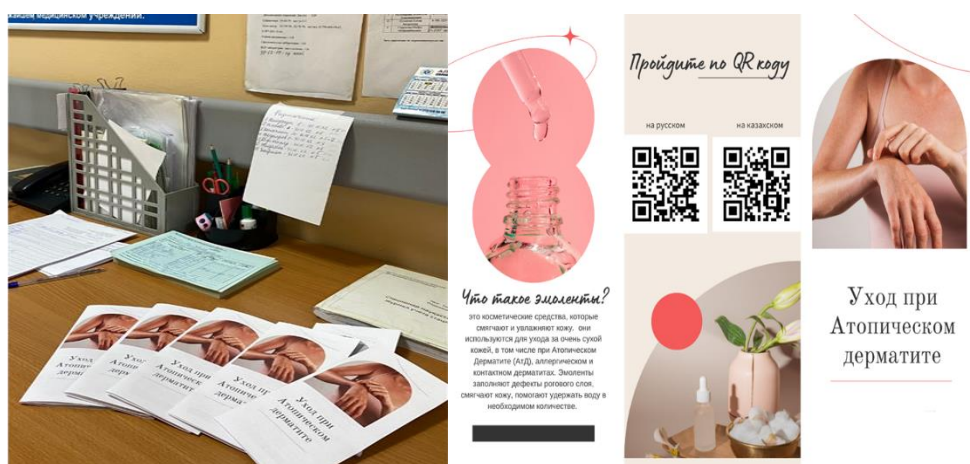
Науқастардың мәселелері:	Мейіргерлердің мәселелері:
1) Науқастарға өз аурулары жайлы ақпараттық - әдістемелік материалды егжей-тегжейлі түсіндіруге уақыттың тапшылығы;	1) Мейіргердің уақытының шектелуіне байланысты науқастың күтім көрсетушілеріне толық ақпарат беру және оқытудың жеткіліксіздігі;
2) Науқастардың дәрігердің консультациясына кезекті ұзақ күтуі;	2) Мейіргерлердің жұмыс орнын жиі ауыстыруы. (ауысымдық жұмысқа байланысты).
3) Кәсіби медициналық терминдерді түсінудегі және науқастың туыстарының баланың жағдайын анықтаудағы қиындықтар.	

4) Эмоменттерді қалай дұрыс пайдалану керектігін түсінбейді. Сондай-ақ, эменттер мен диеталық терапияға қарағанда гормоналды майларды жиі пайдаланады.	

Фокус: алынған ақпаратты жүйелеу. Біз әртүрлі науқастардың портреттерін жасаймыз. Мысалы, жалғыз басты ана, мектеп басындағы жасөспірім бала т.б.

Идеяларды құру: науқастардың проблемалын шешу үшін идеяларды миға шабуыл әдісі арқылы бір-бірімен талқылайды. Бұл этапта біз командаларды өзара әрекеттесуге үйретеміз.

Прототиптеу: бұл этапта студенттер модельдер жасайды, жаңа идеяларды ұсынады. Мысалы, бұл үгіт-насихат плакаттары, акциялар, телефон қосымшалары және т.б. болуы мүмкін.

Кері байланыс: прототиптерді іс жүзінде тексеру. Кері байланыс үшін топшалар бір-бірімен жұмыстарды талқылайды. Алған тәжірибені рефлексиялаймыз.

Қорытындылай келе, зерттеу барысында мейіргердің міндеттерінің бірі науқастың жағдайын жақсартуға бағытталғанын негізге ала отырып, сервис дизайн әдісінің тиімділігі қарастырылды. Нәтижесінде студенттер сабақта сервис дизайнды қолдану арқылы денсаулық сақтау саласында науқастарда туындайтын мәселелерді анықтап, оны жақсарту үшін өз идеяларын ұсынады. Сондай ақ, сабақ барысында бір-бірімен талқылау арқылы одан да жақсы шешім табады. Бұл әдіс мейіргерлердің өз іс – әрекетін талдай білу және жұмысының нәтижесін көру, өз жұмысындағы кемшіліктердің себептерін анықтау, өзін-өзі жетілдіруге деген ұмтылыс сияқты құзыреттіліктерді қалыптастырады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Stickdorn, Marc, et al. This is service design doing: applying service design thinking in the real world. " O'Reilly Media, Inc.", 2018.
2. Mager, Birgit. "Service design." Wörterbuch Design. Birkhäuser Basel, 2008. 361-364.

3. Simonse, Lianne, Armağan Albayrak, and Susan Starre. "Patient journey method for integrated service design." *Design for Health* 3.1 (2019): 82-97.
4. Aly, Mariyam, et al. "A review of international pharmacy-based minor ailment services and proposed service design model." *Research in Social and Administrative Pharmacy* 14.11 (2018): 989-998.
5. Carr, Valerie L., et al. "Integrating evidence-based design and experience-based approaches in healthcare service design." *HERD: Health Environments Research & Design Journal* 4.4 (2011): 12-33.

ПРАКТИКО-ОРИЕНТИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ

Атыгаева Альбина Серикпаевна

ГКП на ПХВ «Колледж общественного питания и сервиса»
акимата г. Астана

Введение: В современном образовательном процессе важным аспектом становится подготовка будущих специалистов, ориентированных на решение реальных задач и практическое применение теоретических знаний. Практико-ориентированное обучение (ПО) стало ключевым элементом в подготовке квалифицированных кадров, позволяющим учащимся развить не только теоретические, но и практические навыки, необходимые в профессиональной деятельности.

Практико-ориентированное обучение является важной составляющей процесса подготовки будущих квалифицированных специалистов, особенно в таких областях, как сфера обслуживания, техника, медицина, экономика, информационные технологии и другие. Этот подход ориентирован на развитие практических навыков, которые могут быть непосредственно применены в реальной профессиональной деятельности.

Вот несколько ключевых аспектов практико-ориентированного обучения:

1. Интеграция теории и практики

Практико-ориентированное обучение предполагает, что студенты не только изучают теоретические основы своей профессии, но и активно вовлекаются в практическую деятельность. Это может быть через лабораторные работы, проекты, стажировки, участие в реальных бизнес- или производственных процессах.

2. Использование современных технологий и методов

Современные методы обучения включают в себя использование различных технологий: виртуальные симуляторы, компьютерное моделирование, онлайн-курсы и другие цифровые инструменты. Это позволяет студентам на практике применять полученные знания, а также развивать навыки работы с новыми технологиями.

3. Стажировки и практика на предприятиях

Один из важнейших элементов практико-ориентированного обучения — это стажировки на предприятиях, в которых студенты могут получить опыт

работы непосредственно в той сфере, в которой они собираются работать. Это позволяет студентам:

- Ознакомиться с реальными условиями работы.
- Научиться решать задачи, с которыми сталкиваются специалисты на практике.
- Развить навыки общения с коллегами и клиентами.
- Практики и стажировки: Студенты проходят обучение на предприятиях или в организациях, где они могут применить полученные знания в реальных условиях.
- Проектная работа: Студенты выполняют проектные задания, часто в сотрудничестве с предприятиями или организациями, что позволяет решать конкретные задачи отрасли.
- Симуляции и кейс-методы: Использование бизнес-ситуаций или симуляций реальных рабочих процессов помогает студентам развивать навыки принятия решений и критического мышления.
- Интерактивные тренинги и мастер-классы: Проводятся в рамках учебных курсов, где студенты могут работать с практическими инструментами и материалами, используемыми в их будущей профессии.

4. Проектная деятельность

Проектная деятельность способствует развитию у студентов навыков командной работы, критического мышления и принятия решений. Студенты могут работать над реальными проектами, которые требуют не только теоретических знаний, но и умения решать практические проблемы.

5. Развитие soft skills

Практико-ориентированное обучение помогает студентам развивать так называемые "мягкие навыки" (soft skills), такие как коммуникация, управление временем, работа в команде, лидерство и критическое мышление. Эти навыки крайне важны для успешной карьеры.

6. Обратная связь и наставничество

Постоянная обратная связь от преподавателей и специалистов на месте практики помогает студентам лучше понять свои слабые и сильные стороны, а также улучшить свои навыки. Наставничество от опытных профессионалов позволяет более эффективно развивать практические навыки.

7. Адаптация учебных программ к требованиям рынка труда

Практико-ориентированное обучение требует регулярной адаптации учебных программ в соответствии с требованиями современных рынков труда. Это включает в себя обновление знаний в области технологий, инноваций и изменений в законодательстве, а также навыков, которые востребованы на рынке.

Преимущества практико-ориентированного обучения:

- Повышение трудоустройства: Студенты, проходящие практику и имеющие реальный опыт работы, имеют больше шансов найти работу после окончания учебного заведения.
- Гибкость и адаптивность: Такой подход помогает студентам лучше адаптироваться к изменениям на рынке труда.

- **Повышение качества образования:** Студенты получают более глубокие знания и навыки, которые соответствуют реальным требованиям профессии.

Практико-ориентированное обучение помогает подготовить высококвалифицированных специалистов, готовых к выполнению сложных задач на всех этапах своей карьеры.

- **Развитие профессиональных навыков:** Студенты учат теоретический материал на практике, что позволяет лучше усвоить его и связать с реальными рабочими задачами.

- **Повышение мотивации:** Работа с реальными проектами и задачами увеличивает мотивацию студентов, так как они видят актуальность получаемых знаний.

- **Подготовка к трудовой деятельности:** Практико-ориентированное обучение помогает студентам быстрее адаптироваться к условиям работы в реальных организациях, поскольку они уже имеют опыт работы с реальными проектами и проблемами.

- **Создание связей с работодателями:** Через стажировки и практики студенты могут наладить контакт с потенциальными работодателями, что увеличивает их шансы на трудоустройство.

8. **Суть практико-ориентированного обучения:** Практико-ориентированное обучение представляет собой метод обучения, при котором акцент делается на практическую деятельность студентов в условиях, приближенных к реальным. Этот подход направлен на формирование у студентов навыков, которые будут востребованы в их будущей профессиональной деятельности, а также на решение конкретных задач, стоящих перед отраслью.

Основной особенностью ПО является тесное взаимодействие учебного процесса с реальной практикой: студенты получают возможность работать с настоящими проектами, сталкиваются с реальными проблемами, анализируют ситуации, подобные тем, которые они могут встретить в своей профессиональной карьере.

9. **Роль преподавателей в практико-ориентированном обучении:** Преподаватели в рамках ПО играют роль не только наставников, но и консультантов, которые направляют студентов в процессе решения практических задач. Важным аспектом является способность преподавателя связать теоретические знания с реальными проблемами, а также научить студентов работать в команде и принимать решения в условиях неопределенности.

10. **Проблемы и вызовы практико-ориентированного обучения:** Несмотря на очевидные преимущества, существует ряд проблем в реализации практико-ориентированного обучения:

- **Недостаток практической базы:** Не все учебные заведения имеют возможность предоставлять студентам полноценные стажировки или практики на высоком уровне.

- **Отсутствие взаимодействия с реальным сектором экономики:** Во многих случаях предприятия не готовы сотрудничать с учебными заведениями, что ограничивает возможности для практики студентов.

- Нехватка квалифицированных преподавателей: Для успешного внедрения практико-ориентированного обучения необходимо привлекать опытных специалистов и практиков, которые могут передавать свои знания и навыки студентам.

11. Заключение:

Практико-ориентированное обучение играет ключевую роль в подготовке будущих квалифицированных специалистов. Оно позволяет создать эффективную связь между теоретическими знаниями и реальной практикой, развивает навыки, которые являются необходимыми для успешной карьеры. Важно, чтобы учебные заведения продолжали развивать партнерство с работодателями и отраслевыми экспертами, чтобы студенты могли приобретать опыт и знания, соответствующие современным требованиям рынка труда.

Рекомендации для дальнейшего развития практико-ориентированного обучения:

- Увеличение количества партнерских программ с компаниями для предоставления студентам реальных рабочих мест.
- Развитие инфраструктуры для практического обучения, включая современные лаборатории, тренажеры и учебные центры.
- Обучение преподавателей методикам практико-ориентированного подхода, чтобы они могли эффективно передавать знания студентам.

Таким образом, внедрение и развитие практико-ориентированного обучения является важным шагом в подготовке высококвалифицированных специалистов, готовых к успешной карьере в условиях современной экономики.

АУТЕНТИЧНЫЕ МАТЕРИАЛЫ И РАБОЧИЕ СИТУАЦИИ В ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОМУ СТУДЕНТОВ КОЛЛЕДЖА

Баисова Сара Талғатқызы

Преподаватель английского языка

Колледж общественного питания и сервиса, г. Астана

Аннотация: В статье рассматривается использование аутентичных материалов и моделирование рабочих ситуаций в обучении английскому языку студентов кулинарных специальностей колледжа. Анализируется влияние этих методов на развитие профессиональной и коммуникативной компетенции будущих поваров, пекарей и кондитеров. Приводятся примеры эффективного применения аутентичных материалов, таких как рецепты, меню, заказы клиентов и кулинарные видео, а также ролевых игр и симуляций профессиональной деятельности. Отмечается значимость данных подходов для повышения мотивации студентов, подготовки их к реальной профессиональной среде и улучшения качества образования.

Ключевые слова: аутентичные материалы, профессиональное обучение, английский язык, кулинария, практико-ориентированное обучение, рабочие ситуации, коммуникативная компетенция.

В современном мире знание английского языка становится неотъемлемой частью профессиональной подготовки специалистов различных сфер, включая кулинарию и кондитерское дело. Будущие повара, кондитеры и пекари должны не только владеть профессиональными навыками, но и уметь общаться с коллегами, клиентами и поставщиками на английском языке. Один из наиболее эффективных методов обучения – использование аутентичных материалов и моделирование рабочих ситуаций, что позволяет студентам погрузиться в реальную профессиональную среду и развивать коммуникативные навыки, необходимые в их профессии.

Теоретическая основа и значение аутентичных материалов

Аутентичные материалы – это тексты, аудио- и видеоматериалы, созданные для носителей языка и используемые в реальной жизни. Исследования, такие как работа Гилмора (2007), показывают, что использование аутентичных материалов в обучении способствует развитию языковой компетенции, повышает мотивацию студентов и помогает преодолеть языковой барьер. Согласно Крэтчену (1982), изучение языка в естественной среде способствует его более быстрому и эффективному усвоению.

Использование аутентичных материалов особенно важно в обучении студентов рабочих профессий, так как оно дает возможность изучать язык в профессиональном контексте. По мнению Томина (2015), включение реальных документов и сценариев рабочих ситуаций в учебный процесс повышает вовлеченность студентов и снижает уровень языковой тревожности.

Применение аутентичных материалов в обучении студентов колледжа

Для студентов кулинарных специальностей важно обучаться с использованием материалов, которые они встретят в профессиональной деятельности. Вот несколько примеров аутентичных материалов, которые можно использовать в обучении:

1. Меню ресторанов – помогает студентам изучать названия блюд, ингредиенты и способы их приготовления на английском языке. Они могут анализировать меню, составлять свои варианты, обсуждать особенности подачи блюд.
2. Рецепты и технологические карты – позволяют освоить профессиональную лексику, связанную с процессами приготовления пищи. Студенты могут переводить рецепты, обсуждать их, создавать собственные инструкции на английском языке.
3. Заказы от клиентов – помогает развить навыки общения с клиентами, понимать их пожелания и корректно отвечать на запросы.
4. Кулинарные шоу и мастер-классы на английском языке – дает возможность изучать профессиональный язык в реальном контексте, следить за работой шеф-поваров и анализировать их объяснения.
5. Инструкции по технике безопасности и санитарным нормам – учат студентов понимать и использовать терминологию, необходимую для работы в международных кулинарных учреждениях.

Симуляция рабочих ситуаций в обучении

Помимо использования аутентичных материалов, важным элементом является моделирование рабочих ситуаций. Этот метод помогает студентам

применить знания на практике и подготовиться к реальным вызовам в профессии.

1. Ролевые игры

- «Официант и клиент»: один студент выступает в роли официанта, другой – клиента, заказывающего блюда на английском языке.
- «Шеф и команда»: имитация общения в профессиональной кухне, где шеф-повар отдает распоряжения на английском.

2. Имитация работы в международной среде

- Проведение «Дня международной кухни», где студенты готовят блюда разных стран и представляют их на английском языке.
- Организация кулинарных конкурсов с использованием английской терминологии.

3. Работа с реальными текстами и видео

- Просмотр кулинарных шоу (например, «MasterChef» или «Gordon Ramsay's Kitchen Nightmares») с последующим обсуждением.
- Чтение статей из кулинарных журналов и адаптация их под свои проекты.

Преимущества использования аутентичных материалов и симуляции

Использование таких методов дает множество преимуществ:

1. Развитие практических навыков – студенты осваивают язык не только теоретически, но и практически, что делает обучение эффективнее.
2. Повышение мотивации – работа с реальными материалами делает процесс обучения более интересным.
3. Подготовка к реальной профессиональной среде – выпускники будут готовы работать в ресторанах и пекарнях, где требуется знание английского.
4. Развитие межкультурной компетенции – понимание кулинарных традиций разных стран помогает лучше взаимодействовать с международными коллегами и клиентами.
5. Формирование уверенности – студенты, знакомые с профессиональной лексикой и ситуациями, легче адаптируются к работе в англоязычной среде.

Заключение

Использование аутентичных материалов и моделирование рабочих ситуаций – эффективные методы обучения английскому языку студентов кулинарных специальностей. Они помогают будущим поварам, пекарям и кондитерам освоить профессиональную лексику, развить коммуникативные навыки и подготовиться к работе в международной среде. Включение таких методов в учебный процесс делает обучение более осмысленным, практичным и мотивирующим.

Использованная литература:

1. Гилмор, А. (2007). Аутентичные материалы и аутентичность в изучении иностранного языка. *Language Teaching*, 40(2), 97-118.
2. Крэтчен, С. Д. (1982). Принципы и практика изучения второго языка. Pergamon Press.

3. Мишан, Ф. (2005). Проектирование аутентичности в материалы для изучения языка. Intellect Books.
4. Ричардс, Дж. С. (2001). Разработка учебных программ по изучению языка. Cambridge University Press.
5. Томлинсон, Б. (2011). Разработка материалов для изучения языка. Cambridge University Press.
6. Томин, В. А. (2015). Влияние аутентичных материалов на мотивацию студентов. *Журнал педагогики и психологии*, 3(1), 45-52.
7. Смирнова, Л. Н. (2018). Использование ролевых игр в обучении профессиональному английскому. *Педагогическое образование в России*, 4, 65-72.

ІТ МАМАНДАРЫН ДАЯРЛАУДА ВИРТУАЛДЫ ЗЕРТХАНАЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ

Байгазина Жансулу Нуржановна

Арнайы пәндер оқытушысы

ЖШС «Басқару колледжі», Астана қаласы

Аннотация: Қазіргі заманғы технологиялар болашақ ІТ-мамандарынан тек теориялық білімді ғана емес, сонымен қатар бағдарламалық және аппараттық құралдармен жұмыс істеу тәжірибесін талап етеді. Виртуалды зертханалар оқыту үшін қуатты құрал болып табылады, бұл студенттерге алған білімдерін шынайы жағдайларға барынша жақын ортада қолдануға мүмкіндік береді. Бұл мақалада виртуалды зертханалардың ерекшеліктері, олардың артықшылықтары, білім беру процесіне интеграциялау әдістері және ІТ-мамандарын даярлауға әсері қарастырылады.

Кілт сөздер: виртуалды зертханалар, ІТ-білім, қашықтықтан оқыту, бағдарламалау, киберқауіпсіздік, автоматтандыру, практикалық оқыту.

Кіріспе

Ақпараттық технологиялар саласындағы білім беру үдерісі үнемі жаңарып, дамып отырады. Қазіргі таңда ІТ-мамандарын даярлау тек теориялық білімді ғана емес, практикалық дағдыларды да қамтуы қажет. Дәстүрлі зертханалық сабақтар материалдық шығындарды, арнайы жабдықтарды және кеңістікті талап ететіндіктен, көптеген оқу орындары үшін бұл қиындықтар туғызады. Осы мәселелерді шешудің тиімді жолдарының бірі – виртуалды зертханаларды қолдану.

Виртуалды зертханалар студенттерге бағдарламалық және аппараттық құралдармен тәжірибелік жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Олар бұлттық технологияларды, виртуалды машиналарды және эмуляциялық орталарды пайдалана отырып, әртүрлі ІТ-мамандықтарына сәйкес білім беру мүмкіндіктерін ұсынады. Мұндай зертханалар студенттердің кез келген уақытта және кез келген жерде практикалық жаттығулар орындауына жағдай жасайды.

Бұл мақалада виртуалды зертханалардың ІТ-сала мамандарын даярлаудағы рөлі, олардың артықшылықтары, білім беру процесіне интеграциялау әдістері және осы технологиялардың оқу тиімділігіне әсері қарастырылады. Сондай-ақ, нақты мысалдар негізінде виртуалды зертханаларды қолданудың табысты тәжірибелері сипатталады.

Виртуалды зертханалардың артықшылықтары

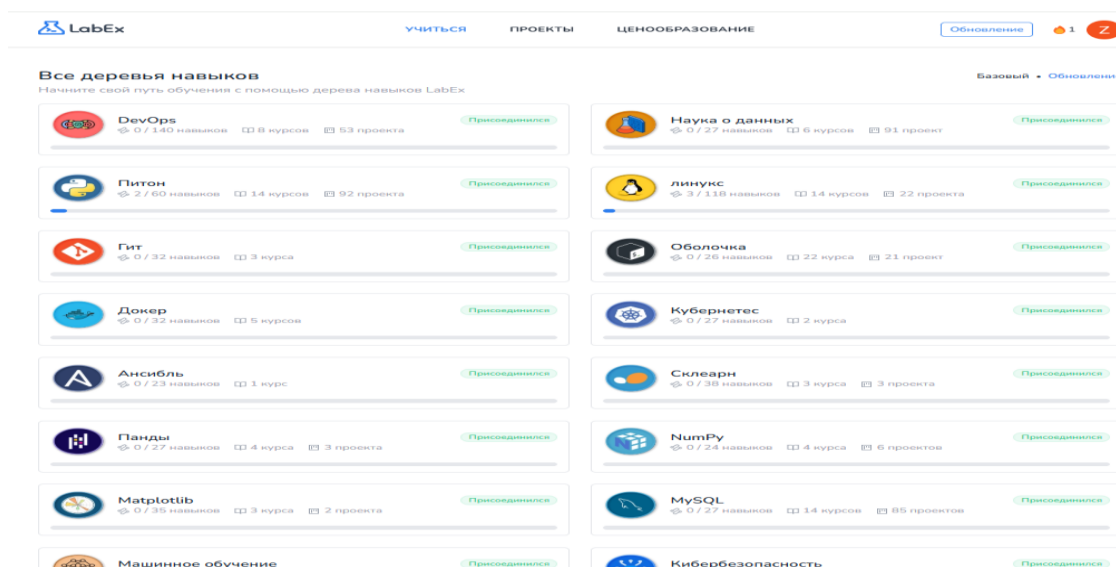
1. Қолжетімділік – студенттер зертханаларда әлемнің кез-келген нүктесінен, кез-келген уақытта жұмыс істей алады.
2. Қауіпсіздік – виртуалды орталарда күрделі жағдайларды жабдыққа зиян келтірмей немесе деректерді жоғалтпай модельдеуге болады.
3. Ресурстарды үнемдеу – қымбат аппараттық құралдарға және олардың қызмет көрсетуіне қажеттілік азаяды.
4. Икемділік және бейімделгіштік – виртуалды зертханаларды әртүрлі дайындық деңгейіндегі студенттер мен әртүрлі білім беру бағдарламаларына бейімдеуге болады.
5. Білімді тексеруді автоматтандыру – көптеген платформалар студенттердің жұмысы туралы автоматтандырылған тесттер мен есептерді ұсынады.
6. Бірлескен жұмыс және қашықтықтан оқыту мүмкіндігі – виртуалды зертханалар студенттердің бірлесіп жұмыс істеуіне қолайлы жағдай жасайды. Олар жобаларды қашықтан бірлесіп әзірлеуге, кодты ортақ пайдалануға және командалық жұмыстарды ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Бұл әсіресе қашықтықтан оқыту бағдарламалары үшін маңызды.

Виртуалды зертханалар IT-мамандарын даярлау үдерісін заманауи талаптарға сай жетілдіруге көмектеседі. Олар студенттерге тәжірибелік дағдыларды игеруге, оқыту шығындарын азайтуға және оқу процесінің қауіпсіздігін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Осы артықшылықтардың арқасында виртуалды зертханаларды білім беру жүйесіне кеңінен енгізу IT-білім беру сапасын жақсартудың тиімді әдісі болып табылады.

Виртуалды зертханаларды енгізу және пайдалану әдістері

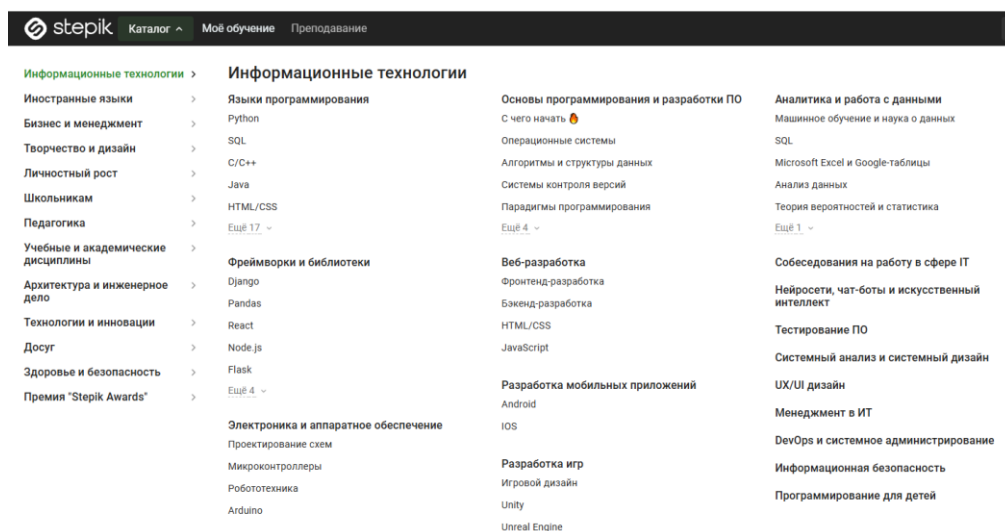
Виртуалды зертханалар студенттерге тәжірибелік білім мен дағдыларды меңгеруге көмектесетін заманауи құрал болып табылады. Оларды білім беру үдерісіне енгізу IT-мамандарын даярлау сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Қазіргі таңда кеңінен қолданылатын бірнеше виртуалды зертханалар бар:

LabEx – бұл студенттерге (Python, JavaScript, Docker, SQL және т.б.) бағдарламалау тілдері бойынша интерактивті зертханалық жұмыстарды орындауға мүмкіндік беретін онлайн платформа. Платформада тапсырмаларды шешу терминал арқылы жүзеге асырылады, және барлық жұмыс браузерде орындалады, яғни қосымша бағдарламаларды орнатудың қажеті жоқ. LabEx студенттерге практикалық тәжірибе алу мүмкіндігін ұсынады және оларды нақты жағдайларда бағдарламаларды қолдануды үйретеді. Бұл зертхана әсіресе қашықтан оқыту үшін тиімді.

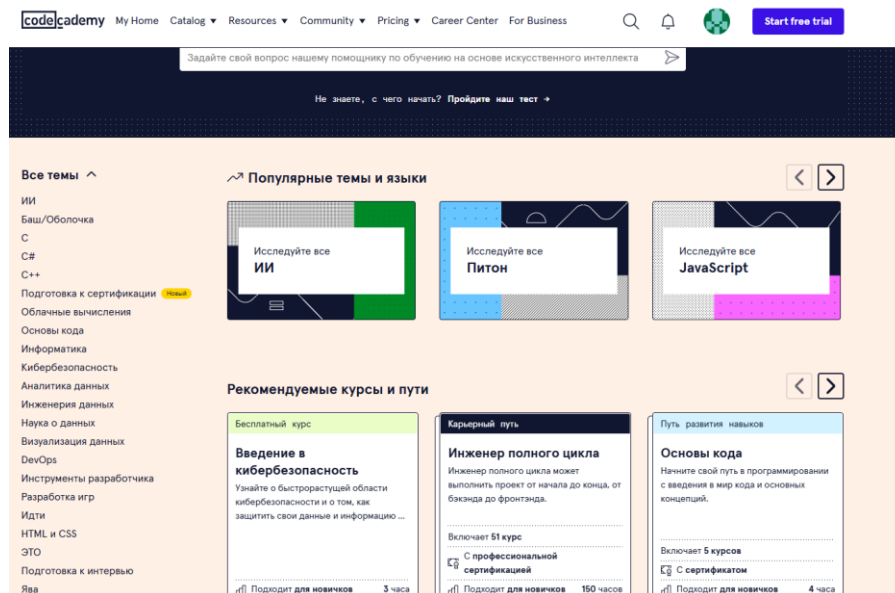
Сурет 1 - LabEx платформасы

Stepik.org – бұл HTML, CSS, JavaScript, киберқауіпсіздік және басқа да салалар бойынша тегін онлайн курстар ұсынатын платформа. Бұл жерде студенттер тапсырмаларды орындап, автоматты түрде тексеруге мүмкіндік алады. Stepik сонымен қатар форум арқылы сұрақ қоюға және басқа студенттермен пікір алмасуға мүмкіндік береді, бұл оқыту процесін интерактивті және әлеуметтік етеді.

Сурет 2 - Stepik платформасы

Codecademy — бұл бағдарламалау тілдерін үйренуге арналған интерактивті онлайн-платформа. Ол Python, JavaScript, SQL сияқты тілдер бойынша тегін және ақылы курстар ұсынады. Студенттер код жазып, тікелей браузерде тәжірибе жинақтай алады. Платформа әртүрлі бағыттарда курстар мен жаттығуларды ұсынып, пайдаланушыларға тиімді оқу процесін қамтамасыз етеді.

Сурет 3 - Codecademy платформасы

Cisco Networking Academy (NetAcad) — бұл Cisco Systems ұсынатын онлайн білім беру платформасы, желілік технологиялар мен киберқауіпсіздік саласындағы дағдыларды үйретеді. Студенттер Cisco Packet Tracer және EVE-NG сияқты құралдар арқылы виртуалды зертханаларда тәжірибе жинақтайды. Платформа желі конфигурациялары мен қауіпсіздік жүйелерін үйренуге көмектеседі. Сондай-ақ, студенттер Cisco сертификациясын алу үшін дайындалады.

Сурет 4 - Cisco Networking Academy платформасы

Виртуалды зертханалардың мамандар даярлауға әсері

1. Практикалық дағдыларды дамыту – студенттер нақты құралдармен және технологиялармен жұмыс істеу тәжірибесін алады.
2. Мотивацияны арттыру – интерактивті тапсырмалар оқу процесін қызықты етеді.
3. Оқытудың икемділігі – виртуалды зертханалар білім беру процесін даралауға мүмкіндік береді.

4. Өндірістің талаптарына сәйкестік – түлектер еңбек нарығында сұранысқа ие дағдыларды алады.

5. Білімді бағалауды жеңілдету – оқытушылар студенттердің үлгерімін қадағалап, олардың жетістіктерін нақты уақыт режимінде талдай алады.

Қорытынды

Виртуалды зертханалар IT мамандарын даярлаудың тиімді құралы ретінде білім беру процесіне жаңа мүмкіндіктер ашуда. Олар студенттерге шынайы өмірдегі технологиялармен жұмыс істеу тәжірибесін алу мүмкіндігін береді, ал оқу процесін ыңғайлы әрі қолжетімді етеді. Виртуалды зертханаларды енгізу оқу үрдісін икемді етіп, қашықтықтан білім алуға да оңтайлы шешімдер ұсынады. Сонымен қатар, бұл құралдар ресурстарды үнемдеп, физикалық зертханалардағы шығындарды төмендетуге көмектеседі.

Мамандарды даярлауда виртуалды зертханалар тек теориялық білім мен практикалық дағдыларды қатар дамытуға мүмкіндік береді, сонымен қатар оқытудың сапасын арттырады және оқушылардың кәсіби шеберлігін шыңдайды. Жаңа технологияларды, бағдарламалық құралдарды және қауіпсіздік шешімдерін қолдану арқылы студенттер болашақта еңбек нарығында сұранысқа ие маман болып қалыптасады.

Қорыта айтқанда, виртуалды зертханалар заманауи білім беру жүйесінің маңызды бөлігіне айналып, IT саласының мамандарын даярлауда тиімді шешімдер ұсынып келеді. Оларды білім беру бағдарламаларына енгізу оқу процесін инновациялық түрде жетілдіруге және оқушылардың кәсіптік дайындық деңгейін көтеруге ықпал етеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Panko, R. R. (2017). Business Data Networks and Security. Pearson.
2. Cisco Networking Academy. (2021). Cisco Networking Academy: Transforming Learning and Careers. Retrieved from <https://www.netacad.com>
3. Stepik.org. (2021). Stepik: Interactive Courses for Everyone. Retrieved from <https://stepik.org>
4. LabEx. (2021). LabEx: Interactive Labs for Programming and IT Skills. Retrieved from <https://labex.io>
5. Codecademy. (2021). Codecademy: Learn to Code. Retrieved from <https://www.codecademy.com>
6. NetAcad. (2021). Cisco Networking Academy for IT Professionals. Retrieved from <https://www.netacad.com>

МАТЕМАТИКА КАК ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ

Бейсембаева Лаззат Кокенаевна, Байменова Асем Рахимовна

Преподаватели математики

ГКП на ПХВ «Высший колледж «ASTANA POLYTECHNIC» акимата г.Астана

Аннотация: В статье рассматриваются методы использования практических заданий на развитие функциональной грамотности обучающихся на занятиях математики.

Ключевые слова: функциональная грамотность; математическая грамотность; читательская грамотность; предметная компетентность, креативное мышление.

*«Математика – это не просто набор формул,
это способ мышления»*

Ричард Фейнман

В наше современное время, где информация и технологии развиваются с большой скоростью, функциональная грамотность становится важным ключевым фактором и задачей каждого образовательного учреждения является научить обучающихся применять полученные знания в повседневной жизни.

Согласно словам Ричарда Фейнмана, математика как фундаментальная наука играет важную роль в формировании функциональной грамотности обучающихся.

Функциональная грамотность обучающихся – это определенный уровень образованности обучающихся на уровне общего среднего образования, выражающий степень овладения обучающимися ключевыми компетенциями, позволяющий эффективно действовать в учебной деятельности и за ее пределами. Поэтому такой основополагающий навык, как чтение, не может более ограничиваться только академическими целями (скорость, выразительность, понимание содержания), а должен включать цели, связанные с повседневной жизнью. Более того, и обновленная государственная программа требует от педагога развития функциональной грамотности обучающихся.

Термин «функциональная грамотность» был введен в 1957 г. ЮНЕСКО наряду с понятиями «грамотность» и «минимальная грамотность».

Грамотность – это навыки чтения, письма, счета и работы с документами.

Функциональная грамотность – это способность человека использовать навыки чтения и письма в условиях его взаимодействия с социумом (оформить счет в банке, прочитать инструкцию, заполнить анкету обратной связи и т.д.), то есть это тот уровень грамотности, который дает человеку возможность вступать в отношения с внешней средой и максимально быстро адаптироваться и функционировать в ней.

Виды функциональной грамотности

1. Читательская грамотность.
2. Математическая грамотность.
3. Естественно-научная грамотность.

Функциональная грамотность

1. Является базовым уровнем для формирования навыков чтения и письма.
2. Направлена на решение жизненных (бытовых) проблем.
3. Обнаруживается в конкретных обстоятельствах и характеризует человека в определенной ситуации.
4. Связана с решением стандартных, стереотипных задач.
5. Используется в качестве оценки.

Компетенции, связанные с функциональной грамотностью

1. Способность выбирать и использовать различные технологии.

2. Способность видеть проблемы и искать пути их решения.

3. Способность учиться всю жизнь.

Исследование PISA – база для изучения функциональной грамотности обучающихся, направлено на анализ и переосмысление действующей практики преподавателя и на развитие у обучающихся функциональной грамотности и креативного мышления.

- Каким образом улучшить имеющиеся знания?

- Каким образом наращивать новые знания?

Для решения данных вопросов ещё раз проанализируем **предметную компетентность**, которая способна решать проблемы, возникающие в окружающей действительности, средствами предмета, и пересмотреть содержание изучаемого материала, а именно:

✓ распознавать проблемы, возникающие в окружающей действительности, которые могут быть решены средствами данного предмета;

✓ формулировать эти проблемы на языке данного предмета;

✓ решать эти проблемы, используя предметные знания и методы;

✓ анализировать использованные методы решения;

✓ интерпретировать полученные результаты с учетом поставленной проблемы;

✓ формулировать и записывать окончательные результаты решения поставленной проблемы.

Необходимо пересмотреть методы, приёмы, формы обучения, а также фундаментально изучить задания предыдущих исследований, чтобы включить их в планирование занятия согласно календарно-тематическому планирования и целям обучения. А также необходимо изучить вопрос о введении заданий на развитие функциональной грамотности обучающихся в курс математики.

Рассмотрим развитие функциональной грамотности на нескольких конкретных задачах.

Задача №1. Сколько понадобится краски, чтобы покрасить бак цилиндрической формы с диаметром основания 1,5 м и высотой 3 м, если на один квадратный метр расходуется 200 г краски?

Решение:

$$D = 1,5 \text{ м}, H = 3 \text{ м}, \text{ на } 1 \text{ м}^2 - 200 \text{ г краски. } S_{\text{бок.}} + S_{\text{осн}} = 2\pi rh + \pi r^2 = S_{\text{бака}}, S_{\text{нов.бака}} = \pi DH + \pi r^2 = \pi \cdot 1,5 \cdot 3 + \pi \left(\frac{1,5}{2}\right)^2 = \pi \cdot 4,5 + \pi \cdot \frac{2,25}{4} = 4,5\pi + 1,125\pi = 5,625\pi.$$

Тогда количество краски: $0,2 \cdot 5,625\pi = 1,125\pi \text{ кг}.$

***ЗАДАЧА**

Определите ёмкость масляного бака насоса гидроусилителя автомобиля Зил-130, если диаметр его 126мм, а высота 140 мм.

Масляной бак насоса гидроусилителя Зил-130 Цилиндр

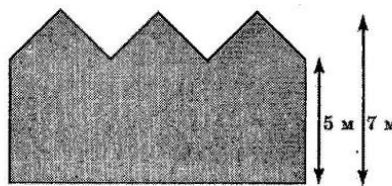
РЕШЕНИЕ

$d=126\text{мм}=12,6\text{см}$
 $H=140\text{мм}=14\text{см}$
 $V=?$
 $V=\pi R^2 H$
т.к. $D=12,6 \Rightarrow r=6,3 \text{ (см)}$
 $V=3,14 \cdot 6,3^2 \cdot 14 = 1750 \text{ (см}^3\text{)}$

Ответ: $V = 1750 \text{ (см}^3\text{)}$

Задача №3. Сколько потребуется кафельных плиток квадратной формы со стороной 15 см, чтобы облицевать ими стену, имеющую форму прямоугольника со сторонами 3 м и 2,7 м?

Задача №4. Найдите площадь стены учебного здания, изображенной на рисунке.

Задача №5. Вклад в банке составляет 50000 тенге. Ставка по вкладу – 8% годовых, проценты начисляются ежегодно. Сколько лет понадобится, чтобы сумма удвоилась?

Решение:

Используем формулу сложных процентов:

$$A = P \cdot (1 + r)^t$$

$$A = 2P$$

$$P = 50000$$

$$r = 0,08$$

t – некоторое время, которое нужно найти.

$$2P = P \cdot (1 + 0,08)^t$$

$$2 = (1,08)^t$$

Возьмем логарифм по основанию 10

$$\lg 2 = t \cdot \lg(1,08)$$

$$t = \frac{\lg 2}{\lg(1,08)} \approx 9,1$$

Ответ: Сумма удвоится примерно через 9,1 года.

Заключение

Математика играет ключевую роль в развитии функциональной грамотности обучающихся. Она не только обеспечивает необходимый набор знаний и навыков, но и развивает критическое мышление, логику, способность к анализу и решению проблем, что является основой для успешной деятельности.

Для эффективного развития профессиональной компетентности преподавателя по формированию функциональной грамотности обучающихся достигнет, если: рассматривать функциональную грамотность обучающихся как базовый уровень образованности обучающихся, характеризующий степень овладения способами работы с информацией и позволяющий решать реальные жизненные проблемы, адаптироваться к внешнему миру.

Активизация мыслительной деятельности обучающихся при решении задач практического характера усиливается, а подготовка к международному исследованию PISA выходит на новый уровень за счет использования в практике заданий на функциональную грамотность.

Список использованной литературы

1. Трофимова Т.А., Мошнина И.Е. «Математическая грамотность: пособие по развитию старшеклассников», издательство «Академия Минпросвещения России», 2021.

2. Федоскина О.В. «Математика. Функциональная грамотность» (для разных классов), издательство «Просвещение/Бином». 2021.
3. Л.Ю.Панарина, И.В.Сорокина «Развитие функциональной грамотности обучающихся», методическое пособие для педагогов, г.Самара, 2019.
4. Г.И.Канапьянова, Салхаева Д.У. «Сборник задач по математике на развитие функциональной грамотности учащихся», учебное пособие, г.Астана, 2015.

СОВРЕМЕННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ДЛЯ ПРАКТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ

Бобик Анна Евгеньевна

Колледж Менеджмента, бизнеса и образования, г. Астана

Введение

Образование является основой развития любого общества. С каждым годом появляется всё больше современных технологий, которые позволяют значительно улучшить качество учебного процесса и подготовить студентов к реальной профессиональной деятельности. Важной задачей образовательной системы становится не только передача знаний, но и подготовка студентов к реальной практике, что невозможно без использования новейших технологий. В последние десятилетия педагогические инновации стали неотъемлемой частью образовательного процесса, что делает тему применения современных образовательных технологий в подготовке студентов актуальной и значимой.

Целью данного доклада является рассмотрение современных образовательных технологий, которые активно применяются для практической подготовки студентов, а также анализ их эффективности в улучшении качества образовательного процесса.

Актуальность темы

Современные образовательные технологии играют важную роль в подготовке специалистов, так как обеспечивают глубокую интеграцию теоретических знаний и практических навыков. В условиях постоянных изменений на рынке труда требуется высокая квалификация специалистов, и обучение должно быть направлено не только на изучение теории, но и на развитие профессиональных навыков, которые в дальнейшем могут быть применены на практике. Использование современных образовательных технологий способствует значительному улучшению качества подготовки студентов, делает образовательный процесс более гибким и доступным.

Актуальность темы также заключается в необходимости преодоления существующих проблем традиционного образования. Применение новейших технологий в учебном процессе позволяет повысить уровень вовлеченности студентов, улучшить их мотивацию к обучению, а также подготовить их к реальным условиям профессиональной деятельности.

1. Теоретические основы современных образовательных технологий

Образовательные технологии — это системы методов, средств и форм организации образовательного процесса, направленные на эффективное освоение учебного материала и развитие у студентов необходимых

профессиональных и личностных качеств. Современные образовательные технологии можно классифицировать по нескольким признакам:

- Интерактивные технологии — использование мультимедийных средств, интерактивных досок, электронных учебников и платформ.
- Технологии дистанционного обучения — использование онлайн-курсов и образовательных платформ для обучения студентов на расстоянии.
- Модульное обучение — разделение учебного материала на логически завершённые блоки, каждый из которых содержит теоретическую и практическую части.
- Проектное обучение — активное использование проектов и кейсов для формирования у студентов практических навыков.
- Использование симуляторов и виртуальных лабораторий — создание цифровых моделей реальных объектов и процессов для отработки навыков.

Эти технологии позволяют улучшить взаимодействие студентов с образовательным материалом и преподавателями, а также адаптировать обучение под индивидуальные потребности студентов.

2. Современные образовательные технологии в практической подготовке студентов

2.1. Применение интерактивных технологий

Интерактивные образовательные технологии включают использование мультимедийных средств, компьютерных симуляций, виртуальных лабораторий и других инструментов. Эти технологии позволяют сделать обучение более увлекательным и эффективным, а также дают студентам возможность работать с различными видами контента: текстами, изображениями, аудио и видео.

Применение интерактивных досок, например, позволяет преподавателю вести занятие, включая различные мультимедийные элементы, которые поддерживают визуальное восприятие и позволяют студентам более активно участвовать в процессе обучения. Такие технологии помогают формировать не только теоретические знания, но и практические навыки, например, в области программирования, инженерных и медицинских дисциплин.

2.2. Использование виртуальных лабораторий и симуляторов

Одной из важнейших составляющих образовательных технологий для практической подготовки студентов является использование виртуальных лабораторий. Виртуальные лаборатории предоставляют возможность студента проводить эксперименты, используя симуляторы, без необходимости присутствия в реальной лаборатории. Это особенно актуально в технических и медицинских направлениях, где доступны лабораторные работы с использованием высокотехнологичного оборудования.

Примером такого подхода является использование виртуальных симуляторов для подготовки медицинских специалистов, которые могут отрабатывать навыки диагностики, хирургических операций и других медицинских процедур без риска для пациентов.

2.3. Дистанционное обучение и его роль в практической подготовке

Современные образовательные платформы позволяют студентам обучаться удаленно. Такие платформы как Coursera, edX, Moodle предоставляют

доступ к качественным образовательным курсам, которые содержат как теоретические, так и практические задания.

Дистанционное обучение позволяет гибко сочетать теоретическую подготовку с практическими упражнениями, участвовать в онлайн-тренингах и работать с виртуальными моделями, что способствует подготовке студентов к реальной профессиональной деятельности.

2.4. Проектное обучение

Проектное обучение фокусируется на выполнении студентами реальных проектов, что помогает развивать их практические навыки. Это особенно важно в таких областях, как инженерия, бизнес, архитектура и дизайн, где важно не только знать теорию, но и уметь применять знания на практике.

Проектное обучение также развивает критическое мышление, способности к командной работе и управление временем, что является важным элементом подготовки высококвалифицированных специалистов.

3. Преимущества и недостатки современных образовательных технологий

3.1. Преимущества

- **Интерактивность и вовлеченность:** Современные технологии делают процесс обучения более динамичным и вовлекающим, что способствует лучшему усвоению материала.
- **Гибкость:** Виртуальные платформы и дистанционное обучение позволяют студентам обучаться в удобное для них время и месте.
- **Доступность:** Многие образовательные технологии позволяют расширить доступ к образованию, особенно для студентов из удаленных регионов.
- **Повышение мотивации:** Интерактивные и инновационные методы обучения повышают мотивацию студентов к обучению, так как обучение становится более интересным и разнообразным.

3.2. Недостатки

- **Зависимость от технологий:** Проблемы с техническим оснащением или интернет-соединением могут затруднить обучение.
- **Необходимость обучения преподавателей:** Для эффективного использования новых технологий преподаватели должны быть специально обучены.
- **Недостаток практики в реальных условиях:** Несмотря на все преимущества виртуальных технологий, реальный опыт работы в профессии не всегда можно полностью заменить виртуальными тренажерами и симуляциями.

4. Заключение

Изучение современных образовательных технологий показывает, что их применение в процессе практической подготовки студентов является эффективным инструментом для повышения качества образования. Интерактивные методы, использование виртуальных лабораторий и симуляторов, проектное обучение и дистанционные курсы значительно улучшили взаимодействие студентов с учебным материалом и дали возможность на практике применить полученные знания.

Тем не менее, для полноценного внедрения этих технологий в образовательный процесс необходимы соответствующие инвестиции в

инфраструктуру, подготовку преподавателей и обеспечение доступности для студентов.

Использованная литература:

1. Александрова, Е. А. Современные образовательные технологии: теория и практика / Е. А. Александрова. — М.: Просвещение, 2020.
2. Беляев, С. В. Информационно-коммуникационные технологии в образовании / С. В. Беляев. — СПб.: Речь, 2021.
3. Федорова, Т. Г. Современные образовательные технологии и их влияние на подготовку студентов / Т. Г. Федорова. — М.: Высшая школа, 2022.
4. Модульное обучение: педагогический опыт / под ред. М. А. Семаго. — М.: Академический проект, 2023.

ТӘЖІРИБЕГЕ БАҒДАРЛАНҒАН ОҚЫТУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ ӘДІСТЕРІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ

Букеева Гульнара Галимовна

Информатика пәні оқытушысы

Астана қаласы әкімдігінің «Кәсіптік-техникалық колледжі» ШЖҚ МКК,
Астана қаласы

Аннотация: Бұл мақалада тәжірибеге бағдарланған оқытудың білім беру жүйесіне енгізілуі және оның болашақ мамандарды даярлаудағы маңыздылығы қарастырылады. Еңбек нарығының талаптарын ескере отырып, оқу үрдісінде тәжірибеге бағдарланған оқытудың әдістерін қолдану студенттерге теориялық білімді нақты өндірістік жағдайда қолдануға мүмкіндік береді, сонымен қатар олардың кәсіби дағдыларын қалыптастырады.

Кілт сөздер: Тәжірибеге бағдарланған оқыту, өндірістік тәжірибе, жобалық оқыту, симуляциялар, рөлдік ойындар, менторлық, коучинг, кәсіби дағдылар, еңбек нарығы, кәсіби даму, серіктестік, бәсекеге қабілетті мамандар, Қазақстанның білім беру жүйесі

Еңбек нарығының талаптарын ескере отырып, оқу үдерісіне тәжірибеге бағдарланған оқытудың енгізілуі аса маңызды. Бұл үрдісте тәжірибеге бағдарланған оқыту әдістері ерекше маңызды рөл атқарады. Тәжірибеге бағдарланған оқыту білім алушыларға теориялық білімді нақты өндірістік жағдайларда қолдануға мүмкіндік береді, сонымен қатар оларды болашақ жұмысқа дайындап, кәсіби дағдыларды қалыптастырады. Тәжірибеге бағдарланған оқытуды ұйымдастыру әдістері оқу процесінің тиімділігін арттыруға, студенттердің сапалы білім алуы мен жұмыс нарығында бәсекеге қабілетті болуына ықпал етеді.

Өндірістік тәжірибе – студенттерге нақты кәсіпорындарда жұмыс істеуге мүмкіндік беретін оқыту әдісі. Студенттер өндіріс орнында тәжірибе жинақтап, өздерінің теориялық білімдерін іс жүзінде қолданып, кәсіби дағдыларды игереді. Оқу орындары мен жұмыс берушілер арасындағы серіктестік орнату студенттердің кәсіби білімдерін арттырады, сондай-ақ олардың еңбек нарығына бейімделуін жеңілдетеді.

Жобалық оқыту әдісі студенттерді нақты кәсіби мәселелерді шешуге бағыттайды. Бұл әдіс студенттерге тәжірибе мен білімді интеграциялау мүмкіндігін береді, сондай-ақ оларды шығармашылық тұрғыдан ойлауға, топтық жұмысқа және мәселелерді шешуге үйретеді. Жобалық оқыту негізінде студенттер нақты жұмыстарды орындап, теорияны тәжірибемен байланыстыра алады.

Симуляциялар мен рөлдік ойындар оқу процесін нақты өмір жағдайларына жақындатуға мүмкіндік береді. Бұл әдіс арқылы студенттер кәсіби дағдыларды іс жүзінде, бірақ қауіпсіз ортада дамыта алады. Мысалы, бизнес, менеджмент немесе құқық саласында рөлдік ойындар өткізіп, студенттерге нақты кәсіби жағдайларда шешім қабылдауға мүмкіндік береді.

Менторлық және коучинг – студенттерге тәжірибелі мамандардың қолдау көрсетуі арқылы кәсіби дамуын қамтамасыз ету әдістері. Бұл тәсіл студенттерге өз саласының үздік мамандарынан тәжірибе жинауға және кәсіби өсу жолында бағыт алуға мүмкіндік береді. Менторлар студенттерге кеңес беріп, олардың жеке дамуына көмектеседі.

Тәжірибеге бағдарланған оқыту әдістерін жетілдіру білім беру жүйесінің тиімділігін арттыруға ықпал етеді. Бұл үдерістің сәтті жүзеге асуы үшін келесідей шараларды қабылдау қажет: оқу бағдарламаларын жаңарту, кәсіби даму және оқытушылардың біліктілігін арттыру, қаржылық және инфрақұрылымдық қолдау, жұмыс орындары мен оқу орындары арасындағы серіктестікті арттыру.

Тәжірибеге бағдарланған оқытуды дамыту арқылы Қазақстанның білім беру жүйесі жастарды тек теориялық біліммен ғана емес, сонымен қатар нақты жұмыс саласындағы тәжірибемен де қаруландырады. Бұл болашақ мамандардың өз кәсіби қызметінде жоғары нәтижелерге қол жеткізуіне, қоғамның қажеттіліктеріне сай жұмыс күшін қалыптастыруға мүмкіндік береді. Тәжірибеге бағдарланған оқытудың әдістерін жетілдіру арқылы Қазақстанның білім беру жүйесі әлемдік еңбек нарығында бәсекеге қабілетті мамандарды даярлау міндетін орындауға жақындайды.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы
2. Қазақстан – 2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы
3. Ермакова, А. О. (2021). *Өндірістік тәжірибе және оның жоғары білім беру жүйесіндегі рөлі*. Педагогика және психология журналында, 4(31), 67-73.
4. Тұрсынова, М. К., & Қосмағанбетова, Л. М. (2022). *Кәсіби даму мен оқытушылардың біліктілігін арттыру: тәжірибеге бағдарланған оқытуға әсері*. Қазақ білім беру жүйесі, 12(45), 112-117.

ИНТЕГРАЦИЯ ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ В ФОРМАТ УРОКОВ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Володина Галина Михайловна

Преподаватель иностранного языка

Казанский торгово-экономический техникум, г. Казань, Россия

Аннотация: В данной статье рассматривается значение использования финансовых терминов в рамках уроков иностранного языка. Приводятся факторы, способствующие необходимости интеграции изучения финансовых инструментов в современном мире. В качестве практического примера для развития мотивации в обучении применяется цифровая платформа Educaplay.

Ключевые слова: финансовая грамотность, интеграция, методы обучения.

В исследованиях PISA отмечается, что финансовая грамотность включает обязательное знание и понимание финансовых терминов, поэтому при обучении финансовой грамотности в образовательных организациях этот вопрос является актуальным. Повышение финансовой грамотности является одним из приоритетных направлений на государственном уровне в Российской Федерации. Во ФГОС навык финансовой грамотности назван одним из наиболее важных и конкурентоспособных для выпускников современных образовательных учреждений.

Умение управлять своими финансами, принимать обоснованные экономические решения и понимать финансовые инструменты критически важно для успешной жизни. Параллельно с этим, изучение иностранных языков открывает новые горизонты для общения и понимания различных культур. Интеграция финансовой грамотности в процесс обучения иностранным языкам может значительно повысить качество образования и подготовить учащихся к вызовам современности.

В связи с глобализацией и интеграцией различных культур, обучение иностранным языкам предоставляет уникальную возможность для формирования финансовой грамотности. Данная работа посвящена исследованию возможностей интеграции финансовой грамотности в уроки иностранного языка.

Актуальность

Актуальность данной темы обусловлена несколькими факторами. Во-первых, в условиях быстро меняющейся экономической среды и растущей финансовой сложности, необходимы навыки, позволяющие людям ориентироваться в финансовом мире. Во-вторых, иностранные языки играют ключевую роль в международной коммуникации и бизнесе. Объединение этих двух аспектов может значительно повысить качество образования и подготовить учащихся к вызовам современности.

Необходимость интеграции финансовой грамотности в уроки иностранного языка обусловлена несколькими факторами:

1. Глобализация: В современном мире экономические связи между странами становятся все более тесными. Знание иностранного языка позволяет лучше ориентироваться в международной финансовой среде.

2. Финансовая сложность: С увеличением числа финансовых продуктов и услуг возрастает необходимость в понимании их особенностей и рисков.

3. Образование: Современные образовательные стандарты требуют от учащихся не только знания языка, но и умения применять его в различных жизненных ситуациях, включая финансовые.

Рассмотрим возможные темы учебных занятий при интеграции финансовой грамотности в уроки иностранного языка:

1. Основы финансового планирования: Составление бюджета, понимание доходов и расходов, использование таблиц и графиков.

2. Финансовые инструменты: Обсуждение различных видов банковских услуг, кредитов, инвестиций и страхования на иностранном языке.

3. Экономические термины: Изучение ключевых терминов, связанных с финансами, что позволит учащимся уверенно обсуждать финансовые вопросы.

4. Кейс-стадии: Анализ реальных ситуаций из жизни, связанных с финансовыми решениями, на иностранном языке помогут подготовить молодое поколение к эффективному взаимодействию с финансовыми реалиями современности.

Практико-ориентированная учебная деятельность при работе с лексическими единицами по финансовой грамотности на уроке английского языка состоит из следующих этапов.

1. Знакомство с финансовой терминологией

Первый шаг в отработке лексики — это знакомство учащихся с основными терминами финансовой грамотности. На этом этапе важно создать базу знаний, которая будет использоваться на протяжении всего курса.

- Лексические единицы: Создание ключевых слов и фраз, таких как "budget" (бюджет), "savings" (сбережения), "investment" (инвестиции), "interest rate" (процентная ставка). Данные термины предлагаются обучающимся для запоминания, изучения и проговаривания, а так же к использованию их в предложениях. Сканирование QR-кода

Задание на изучение новых лексических единиц.

- Групповые обсуждения: Проведение обсуждений на тему личных финансов, где учащиеся могут делиться своим опытом и использовать новые слова в контексте. В приложении 2 приведены примеры заданий на умение

извлекать правильную информацию из предложенных вариантов по различной тематике.

В качестве примера по данной категории работы можно обсудить диаграмму по финансовой грамотности:

Доходы – раздел, который включает:

Работа – основной источник дохода

Дополнительные источники дохода (фриланс, инвестиции и т.д)

Расходы – раздел, который делится:

Обязательные расходы – фиксированные (например, аренда, коммунальные услуги) и переменные (еда, транспорт)

Дискретные расходы – необязательные траты (развлечения, хобби).

Обсуждение начинается с значимости и понимания термина «финансовая грамотность». Далее каждой группе студентов предоставляется индивидуальная диаграмма для осмысления с другими дополнительными категориями. Диаграммы будут являться основой для практики языковой речи, которую обучающиеся будут демонстрировать, объясняя выбранные ими категории доходов и расходов.

2. Игровые методы

Игровые методы делают обучение более увлекательным и эффективным. Они помогают обучающимся не только запомнить лексику, но и применять её на практике.

- **Финансовые игры:** Проведение игр, в которых учащиеся получают "деньги" и должны принимать решения о том, как их потратить или инвестировать. Например, можно организовать игру "Монополия" или создать собственную игру на основе финансовых сценариев.

- **Ролевые игры:** Студенты могут разыгрывать ситуации, связанные с финансами, например, консультацию в банке или обсуждение условий кредита. Это помогает развивать навыки общения и закреплять лексику в реальных ситуациях.

3. Проектная деятельность

Проектный метод обучения позволяет обучающимся глубже изучить финансовую тематику и активно использовать новую лексику.

- **Создание бюджета:** Обучающиеся работают в группах над созданием бюджета для школьного мероприятия или дружеской вечеринки: при ограниченном бюджете необходимо распределить расходы на все запланированные траты. Это даст возможность использовать финансовую лексику на практике и развивать навыки командной работы.

- **Исследовательские проекты:** Проведение исследований на темы, связанные с финансами, например, анализ различных способов сбережения или инвестирования. Результаты можно представить в виде презентаций, что также поможет отработать лексику.

4. Интеграция с другими предметами

Интеграция финансовой грамотности с другими предметами может значительно обогатить обучение.

- **Совместные уроки:** Проведение уроков совместно с преподавателями экономики или математики, где обсуждаются финансовые концепции на

английском языке. Это поможет учащимся увидеть связь между разными областями знаний. То есть: изучая слова, новые английские термины, грамматические правила, они применяют также знания и по другим дисциплинам: математике, истории, географии, экономике. Межпредметная направленность урока и введение необходимых экономических знаний помогают им легче ориентироваться в современном мире.

- Междисциплинарные проекты: Обучающиеся могут работать над проектами, которые требуют применения знаний из различных областей, включая финансы, язык и математику.

5. Использование цифровых ресурсов

Цифровые технологии открывают новые горизонты для обучения.

- Онлайн-платформы: Использование платформ для изучения финансовой грамотности на английском языке, где учащиеся могут проходить курсы и тесты. (Платформа Educaplay. Сканирование QR - кода)

Первичное закрепление лексики

Сопоставить термин с определением

1 Fixed Costs	☐	☐ Funds set aside for future use
2 Expenses	☐	☐ Regular, unchanging expenses
3 Emergency Fund	☐	☐ Planning income and expenses
4 Debt	☐	☐ Savings for unexpected expenses
5 Budgeting	☐	☐ Money owed to creditors
6 Savings	☐	☐ Total earnings from all sources
7 Variable Costs	☐	☐ Expenses that fluctuate monthly
8 Income	☐	☐ Money spent on goods and services

Первичное закрепление лексики

1 EXPENSES 2 SAVINGS 3 INCOME 4 BUDGETING 5 DEBT 6 PLANNING 7 GOALS

8 SPENDING

B	U	D	G	E	T	I	N	G
S	G	N	I	N	N	A	L	P
P	E	A	S	F	R	E	Q	S
E	I	S	K	K	M	A	A	H
N	Z	T	N	O	W	V	I	S
D	J	O	C	E	I	T	N	L
I	E	N	S	N	P	B	X	A
N	I	B	G	A	D	X	I	O
G	Y	S	T	O	E	O	E	G

Задание на выбор соответствия финансового термина с определением

- Мобильные приложения: Приложения для управления личными финансами могут быть использованы как инструменты для практики языка и изучения новых терминов. Учащиеся могут вести свои бюджеты и одновременно учиться на английском.

Отработка лексики по финансовой грамотности на уроках английского языка – это важный шаг к формированию финансово грамотных граждан.

Использование разнообразных методов, интеграция с другими предметами и цифровые ресурсы, поможет обучающимся не только запомнить важные термины, но и научиться применять их на практике, направляя их к успешной и ответственной жизни в мире финансов.

Рассмотренные варианты работы с заданиями по финансовой грамотности демонстрируют не только разнообразие способов и методов организации учебных занятий, но и многоаспектность деятельности: здесь и развитие умения смыслового чтения, и анализ конкретной ситуации с целью поиска способа решения, адекватного возникшей проблеме, и опора на имеющиеся экономические знания, и использование социального опыта.

Формирование финансовой грамотности не только расширяет горизонты учащихся, но и готовит их к реальным жизненным ситуациям. Внедрение финансовых тем в учебный процесс способствует развитию критического мышления и способности принимать обоснованные решения.

Использованная литература:

1. Безукладников К. Э., Готлиб Д. Л. Формирование функциональной грамотности в основной школе как способ повышения мотивации учения на уроках иностранного языка //Вестник Пермского национального исследовательского политехнического университета. Проблемы языкознания и педагогики. – 2021. – №. 1. – С. 106-117.
2. Боровская И. И. Развитие финансовой грамотности на уроках английского языка //Педагогика, образование, инновации: Сборник статей III. – 2024. – С. 7.
3. Ланина И.Н. Формирование основ финансовой грамотности на уроках английского языка //Научный альманах Учредители: ООО" Консалтинговая компания Юком". – С. 69-72.
4. Поповиченко М. В. Межпредметная интеграция как способ формирования финансовой грамотности школьников основной школы //Печатается по решению редакционно-издательского совета Белгородского института развития образования. – 2020. – С. 83.

КӘСІПТІК БІЛІМ ЖӘНЕ МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ: БОЛАШАҚҚА ҚАДАМ

Джазбаева Альмира Бакитбековна

Астана Халықаралық университетінің педагогикалық колледжі,
арнайы пәндер оқытушысы, педагогика ғылымдарының магистрі,
педагог-модератор
Астана қаласы

Аннотация. Бұл мақалада кәсіптік білім мен мектепке дейінгі білім беру арасындағы байланыс, заманауи мамандарды даярлау мәселелері және мектепке дейінгі білім беру саласындағы педагогтердің құзыреттілігін дамытуға бағытталған инновациялық тәсілдер қарастырылады. Сонымен қатар, мектепке дейінгі тәрбиешілерді дайындаудағы заманауи әдістер мен цифрлық технологияларды қолдану мүмкіндіктері талданады.

Кілт сөздер: мектепке дейінгі білім беру жүйесі, кәсіптік білім, цифрлық платформалар,

Қазіргі таңда білім беру жүйесі адам капиталын дамытудың негізгі факторы ретінде қарастырылады. Әсіресе, мектепке дейінгі білім беру – тұлғаның қалыптасуындағы маңызды кезең болып табылады. Бұл кезеңде бала алғаш рет әлеуметтік ортаға бейімделіп, негізгі дағдыларды меңгереді. Осыған байланысты, мектепке дейінгі білім беруде сапалы мамандарды даярлау өзекті мәселелердің бірі болып отыр.

Кәсіптік білім беру мекемелерінде болашақ тәрбиешілердің біліктілігін арттыру, олардың педагогикалық шеберлігін дамыту және мектепке дейінгі ұйымдарда инновациялық әдістерді енгізу – білім сапасын арттырудағы маңызды бағыттардың бірі.

Мектепке дейінгі білім беру жүйесі балалардың когнитивті, әлеуметтік және эмоционалдық дамуын қамтамасыз ететін алғашқы саты. Бұл салада жұмыс істейтін мамандардың кәсіби деңгейі балалардың дамуына тікелей әсер етеді.

Кәсіптік білімнің рөлі:

- Болашақ мамандардың педагогикалық және психологиялық дайындығын қамтамасыз ету.
- Тәрбиешілердің жаңа технологияларды меңгеруіне ықпал ету.
- Білім беру саласындағы заманауи әдіс-тәсілдерді енгізу.
- Бала дамуының ерекшеліктеріне сәйкес инклюзивті білім беруді ұйымдастыру.

Қазіргі таңда мектепке дейінгі педагогтарды даярлайтын кәсіптік білім беру мекемелері білім беру мазмұнын жаңғырту қажеттілігіне тап болып отыр.

Бағдарламаларды жаңарту бағыттары:

- Теория мен тәжірибе үйлесімі – студенттердің практикалық дағдыларын дамытуға басымдық беру.
- STEAM-білім беру – ғылым, технология, инженерия, өнер және математика элементтерін қолдану.
- Цифрлық сауаттылық – болашақ тәрбиешілерге цифрлық технологияларды меңгерту.
- Психологиялық-педагогикалық құзыреттілік – бала психологиясын терең түсіну және тиімді әдістерді қолдану.
- Инклюзивті білім беру – ерекше қажеттіліктері бар балалармен жұмыс істеуге дайындық.

Цифрлық технологиялардың рөлі. Мектепке дейінгі білім беруде цифрлық технологияларды пайдалану маңызды орын алады. Болашақ тәрбиешілерді дайындауда бұл бағытты ескерудің маңызы зор.

Цифрлық технологиялардың артықшылықтары:

- Интерактивті оқыту құралдары (AR, VR, мультимедиялық бағдарламалар) арқылы оқыту.
- Балалардың зейінін арттыратын ойын элементтерін пайдалану.
- Онлайн оқыту платформалары арқылы кәсіптік білім беру жүйесін жетілдіру.

Қолданылатын цифрлық платформалар:

- Google Classroom, Zoom, Kahoot – онлайн оқыту құралдары.

- Scratch, Lego Education – мектепке дейінгі жастағы балалардың логикалық ойлауын дамытуға арналған қосымшалар.

Заманауи оқыту әдістері және болашақ тәрбиешілердің құзыреттілігін дамыту болашақ мектепке дейінгі педагогтерді даярлау барысында дәстүрлі оқыту әдістерімен қатар, инновациялық тәсілдерді де қолдану қажет.

Болашақ тәрбиешінің негізгі құзыреттері:

- Педагогикалық және психологиялық білім.
- Әлеуметтік және эмоционалдық интеллект.
- Цифрлық сауаттылық.
- Креативті ойлау және бейімделгіштік.
- Коммуникативті дағдылар.

Болашаққа қадам: кәсіптік білім беру мен мектепке дейінгі білімді интеграциялау

Кәсіптік білім беру мен мектепке дейінгі білім беруді дамытудағы негізгі міндет – білім беру сапасын арттыру, заманауи технологияларды тиімді пайдалану және кәсіби мамандарды даярлау.

Болашақтағы негізгі бағыттар: Цифрлық білім беру экожүйесін дамыту; жаңа технологиялар мен оқыту әдістерін енгізу; педагогтердің үздіксіз кәсіби дамуын қамтамасыз ету; мектепке дейінгі білім беру саласындағы ғылыми зерттеулерді дамыту.

Кәсіптік білім беру мен мектепке дейінгі білім саласының интеграциясы – болашақ педагогтерді даярлаудағы басты басымдықтардың бірі. Бұл процесте инновациялық оқыту әдістерін енгізу, цифрлық технологияларды тиімді пайдалану және болашақ тәрбиешілердің кәсіби құзыреттілігін арттыру маңызды рөл атқарады.

Білім беру жүйесін жетілдіру – бала дамуының сапасын арттырудың кепілі. Сондықтан кәсіптік білім беру мен мектепке дейінгі тәрбие саласын жаңғырту – Қазақстанның білім саласындағы басты міндеттердің бірі болып табылады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының "Білім туралы" заңы.
2. Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы (2023).
3. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes.
4. Dewey, J. (1938). Experience and Education.
5. OECD (2023). Education at a Glance: Digital Transformation in Early Childhood Education.
6. Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants.

ИНТЕГРАЦИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В САМОСТОЯТЕЛЬНУЮ РАБОТУ СТУДЕНТОВ: ОТ ЦИФРОВОЙ ГРАМОТНОСТИ К ПРОФЕССИОНАЛЬНЫМ НАВЫКАМ

Джункабаева Замира Арапбаевна

Заместитель директора по учебной работе
ТОО «Колледж Управления», г. Астана

Аннотация: В статье рассматривается опыт внедрения искусственного интеллекта (ИИ) в процесс самостоятельной работы студентов в рамках профессионального образования. Подчеркивается значимость ИИ как инструмента формирования цифровой грамотности и профессиональных компетенций. Приведены конкретные примеры применения ИИ-технологий в учебной деятельности колледжа.

Ключевые слова: самостоятельная работа студентов, искусственный интеллект, цифровые технологии, профессиональные компетенции, практико-ориентированное обучение.

Современное профессиональное образование переживает этап трансформации под влиянием цифровизации, развития технологий и изменения требований к выпускникам. В таких условиях актуальность приобретает практико-ориентированное обучение, в том числе организация самостоятельной работы студентов (СРС) с использованием цифровых инструментов. Современный студент — это цифровой гражданин, способный к адаптации в быстро меняющемся мире, где знание технических и цифровых инструментов становится обязательным условием профессионального успеха. В этих условиях возрастает значение самостоятельной работы студентов (СРС) как основы для формирования не только академической самостоятельности, но и гибких навыков: критического мышления, цифровой грамотности, инициативности и ответственности.

Важным шагом в развитии СРС становится использование инструментов искусственного интеллекта (ИИ), которые позволяют повысить уровень персонализации, ускорить процесс анализа информации, поддерживать исследовательский интерес студентов. Колледж Управления города Астаны рассматривает интеграцию ИИ в образовательную среду как часть

стратегического развития и формирования будущих профессионалов.

1. Обоснование актуальности

Использование ИИ в СРС способствует формированию новой культуры обучения. Студенты превращаются из пассивных потребителей информации в активных исследователей, способных анализировать, моделировать и создавать новые продукты. В условиях ограниченного количества аудиторных часов СРС становится важной площадкой для творческого и профессионального роста.

2. ИИ — часть образовательной среды

В учебный процесс колледжа интегрированы следующие ИИ-инструменты:

- ChatGPT — для генерации идей, построения структуры текста, анализа кейсов;
- Canva и Midjourney — для визуализации проектов и подготовки презентаций;
- Excel (с ИИ-помощниками) — для автоматизации расчетов и выполнения заданий;
- Notion и Miro — для командной работы и проектного управления.

Эти инструменты интегрированы в задания СРС и отражены в учебных планах и рабочих программах по специальным дисциплинам.

3. Пример учебного задания

Примером может служить модуль «ПМ 2. Выполнение бизнес-плана по направлению деятельности в подразделении» по специальности «10130100 Гостиничный бизнес», квалификации «4S10130104 Супервайзер», в рамках которого студенты создают бизнес-план. С помощью ChatGPT они формируют логическую структуру проекта, в Excel производят финансовые расчёты, а итоговые презентации оформляют в Canva для защиты проекта в виде мини-презентации. Такая форма СРС становится основой развития проектного мышления.

Таким образом, студенты не только осваивают теорию, но и учатся применять знания в решении практических, комплексных задач.

4. Результаты и управленческие решения

Внедрение ИИ в СРС дало следующие эффекты:

- ✚ повысился интерес студентов к заданиям;
- ✚ улучшилось качество проектов и презентаций;
- ✚ возросли навыки самостоятельной работы, инициативности и уверенности.

Меры, принятые администрацией:

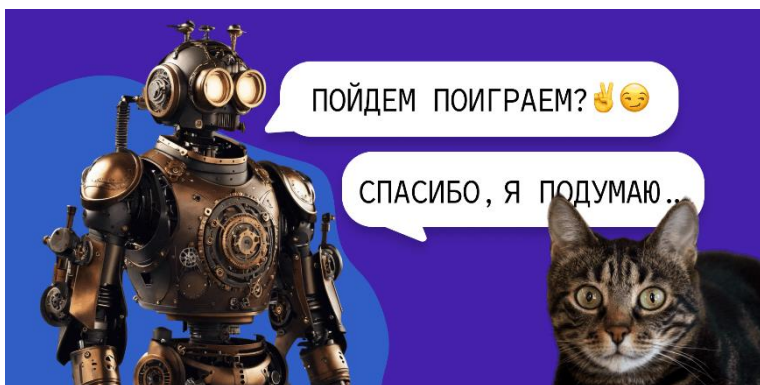
- ✚ проведение семинаров для преподавателей по использованию ИИ;
- ✚ включение цифровых компетенций в оценочные материалы;
- ✚ методическая поддержка при обновлении заданий преподавателями.

Благодаря управленческому сопровождению преподаватели получают поддержку и мотивацию к обновлению педагогических подходов, что повышает общий уровень цифровой трансформации образовательного процесса.

5. Проблемы и вызовы внедрения ИИ в образование

Несмотря на все преимущества, искусственный интеллект в образовательной сфере сталкивается с рядом вызовов.

Студенты злоупотребляют технологиями. Одной из главных проблем является неумеренное использование ИИ-сервисов студентами. Вместо того чтобы самостоятельно разбираться в материале, анализировать информацию и формулировать собственные мысли, учащиеся нередко прибегают к автоматизированным решениям, копируя готовые ответы. Это ведёт к снижению

качества образования, утрате навыков критического мышления и поверхностному усвоению знаний.

Как с этим бороться? Объяснение важности самостоятельной работы необходимо, но недостаточно. Более действенный подход — адаптация ИИ-сервисов таким

образом, чтобы они не просто выдавали готовые ответы, а направляли студента к самостоятельным выводам. Например, прежде чем показывать результат, система должна объяснять логику решения, приводить примеры и предлагать несколько этапов размышлений. Это стимулирует активное участие обучающегося в процессе.

ИИ-технологии уже играют ключевую роль во многих сферах — от аналитики данных до креативных индустрий. Поэтому важно не запрещать ИИ, а учить студентов использовать его грамотно и осознанно.

Обучение работе с ИИ. Задания могут включать использование ИИ как вспомогательного инструмента: написание эссе, решение задач, поиск решений. Вместе с тем, необходимо сохранять задания, полностью исключающие ИИ, для развития собственных когнитивных навыков. Такой подход формирует баланс: с одной стороны — развитие мышления, с другой — подготовка к реальной цифровой среде труда.

Интеграция ИИ в самостоятельную работу студентов — это не просто технологическое новшество, а стратегический шаг к формированию современного специалиста, способного эффективно действовать в условиях цифровой экономики. Колледж Управления города Астаны продолжит развивать это направление, укрепляя качество профессионального образования.

Использованная литература:

1. Прохорова М.П., Шкунова А.А., Булганина С.В. Искусственный интеллект и нейросети в образовании глазами студентов. Научная статья по специальности «Науки об образовании». Проблемы современного педагогического образования. – 2024.

2. Абдуллаева О.Т. Развитие функциональной грамотности студентов колледжа в условиях цифровой образовательной среды. Научная статья по специальности «Науки об образовании». Проблемы современного педагогического образования. – 2024.
3. Уваров А. Ю. Технологии искусственного интеллекта в образовании. Информатика и образование, ISSN 2658-7769. 2018 г.
4. Школа в эпоху искусственного интеллекта. Курьер. Юнеско, октябрь-декабрь 2023 года.

ВЫПОЛНЕНИЕ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ НА ЗАНЯТИЯХ СПЕЦИАЛЬНЫХ ДИСЦИПЛИН ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ «ВЫЧИСЛИТЕЛЬНАЯ ТЕХНИКА И ИНФОРМАЦИОННЫЕ СЕТИ»

Дюсембаева Данара Жақсылыққызы
Преподаватель специальных дисциплин
ТОО «Колледж Управления», г.Астана

Аннотация: 3D моделирование — это процесс создания трехмерных объектов в виртуальной среде, который используется в различных областях: дизайне, анимации, инженерии, архитектуре и т.д. Креативность и возможность создавать свои собственные объекты. Применение в различных областях: игры, кино, печать на 3D принтере, виртуальная и дополненная реальность. Развитие навыков работы с современными цифровыми инструментами.

3D моделирование и проектирование предоставляет широкие возможности для создания трехмерных моделей, которые могут быть использованы для дальнейшего анализа, симуляции, а также создания рабочих чертежей. Он поддерживает параметры моделирования как для простых, так и для сложных объектов.

Основные этапы моделирования: Создание базовой формы: Начнем с простых примитивов, таких как поставка, шары, цилиндры.

Редактирование формы: Изменение вершин, рёбер и граней объектов для достижения нужной формы.

Текстурирование: Добавление поверхности (цвета, материалов, текстуры) для более реалистичного вида.

Revit — это профессиональная программа для информационного моделирования зданий (BIM, Building Information Modeling), разработанная компанией Autodesk. Она используется архитекторами, инженерами, конструкторами и строителями для проектирования и строительства зданий и инфраструктуры. Revit позволяет создавать точные и детализированные 3D модели, которые интегрируют различные аспекты проектирования, от архитектуры до инженерных систем и строительных конструкций.

Основные характеристики и особенности Revit: Информационное моделирование зданий (BIM): Revit является платформой BIM, что означает, что программа не просто создает 2D-чертежи, но и управляет всеми аспектами проекта через 3D модель. Эта модель включает в себя всю информацию о здании — от размеров и материалов до данных о конструктивных и инженерных системах. Это позволяет сократить количество ошибок, повысить точность и ускорить процесс разработки. Рисунок-1

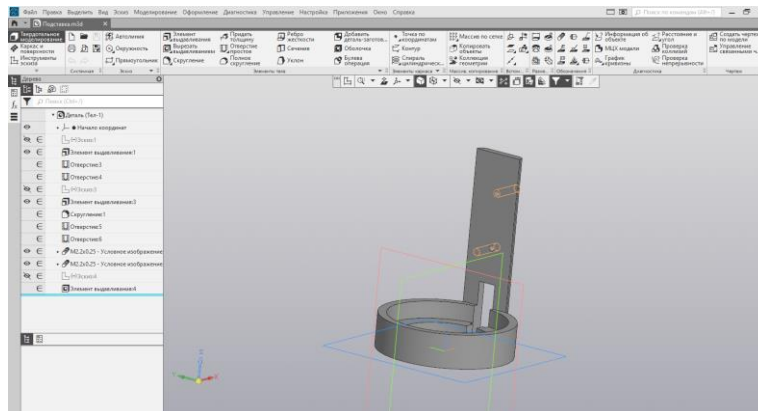

Рисунок -4

Что важно помнить: 3D моделирование — это долгий процесс, требующий терпения и практики. Начав с простых моделей, вы сможете постепенно перейти к созданию более сложных и детализированных объектов. Начинание проектов, создавая простые предметы, такие как кубы, шары, и постепенно увеличивайте сложность задач. Завершение мастер-класса Этот мастер-класс может быть полезен для студентов, которые хотят развить свои навыки в области 3D моделирования, а также для тех, кто заинтересован в применении этих навыков в различных отраслях

МАТЕМАТИКА ПӘНІНДЕ ТӘЖІРИБЕГЕ НЕГІЗДЕЛГЕН ОҚЫТУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Ерғали Ақерке Әмірбекқызы

Математика пәні оқытушысы

Қоғамдық тамақтандыру және сервис колледжі, Астана қаласы

Андатпа: Бұл мақалада математика пәнінде тәжірибеге негізделген оқытудың маңыздылығы қарастырылады. Қазіргі білім беру жүйесінде теорияны практикамен ұштастырудың болашақ мамандарды даярлаудағы рөлі ерекше екені атап өтіледі. Мақалада шынайы өмірге негізделген есептер, жобалық жұмыстар және заманауи технологияларды қолдану арқылы студенттердің пәнге деген қызығушылығын арттырып, кәсіби құзыреттілігін дамыту жолдары талданады. Сондай-ақ тәжірибеге бағытталған оқытудың болашақ мамандар үшін қандай артықшылықтар беретіні нақты мысалдармен көрсетіледі. Математика пәнін өмірмен байланыстыра оқыту – студенттердің логикалық ойлауын жетілдіріп, олардың еңбек нарығына тиімді бейімделуіне ықпал ететіні дәлелденеді.

Кілт сөздер: математика, тәжірибеге негізделген оқыту, практикалық білім, заманауи технологиялар, білім беру, болашақ маман даярлау.

Қазіргі қоғамда білім беру жүйесі үздіксіз даму үстінде. Әлемдік жаһандану, цифрлық технологиялардың дамуы, еңбек нарығының талаптарының өзгеруі білім беру мазмұнын жаңа бағытқа бұруды қажет етеді. Осы тұрғыдан

алғанда, оқытудың тиімді әдістерін іздеу – білім саласындағы өзекті мәселенің бірі. Әсіресе, болашақ мамандарды даярлау кезінде тек теориялық біліммен шектеліп қалу жеткіліксіз.

Білім алушы алған ақпаратты есте сақтап қана қоймай, оны нақты өмірде, шынайы кәсіби жағдайда қолдана алуы тиіс. Осы мақсатта тәжірибеге негізделген оқыту әдістері үлкен мәнге ие болуда. Бұл тәсіл, әсіресе, математика пәнінде өте маңызды. Себебі математика — тек формулалар мен есептер жиынтығы ғана емес, ол – логикалық ойлауды, жүйелі шешім қабылдауды және нақты деректер негізінде қорытынды жасау қабілетін дамытатын іргелі ғылым.

Математика пәні кез келген мамандықтың негізі болып табылады. Инженер, экономистер, бағдарламашылар, архитекторлар, зерттеушілер – бәріне ортақ қажетті құрал осы пәнде жатыр. Алайда, көп студенттер математика пәнінің өмірмен байланысын көре алмай, оны абстрактілі, тек теорияға толы пән ретінде қабылдайды. Осы жағдайды өзгерту үшін тәжірибеге бағытталған оқыту әдістерін енгізу – өте тиімді шешім. Математиканы тәжірибемен байланыстыра оқыту барысында студенттер нақты өмірдегі жағдайларды шешу үшін математикалық әдістерді қолдануды үйренеді. Бұл олардың пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, кәсіби дайындықтарын да жетілдіреді. Мысалы, құрылыс инженериясында материалдарды үнемді пайдалану үшін математикалық модельдеу қажет; экономист белгілі бір инвестицияның тиімділігін есептеу үшін пайыздар мен ықтималдықтар туралы білімін қолданады. Осы арқылы студент математика пәнінің маңызын тереңірек түсінеді.

Тәжірибеге негізделген оқытудың бірнеше тиімді әдісі бар. Әсіресе математикада бұл әдістер оқытудың нәтижелілігін арттырып, білім алушылардың пәнге деген көзқарасын өзгертеді. Математика сабақтарында күнделікті өмірден алынған есептерді қолдану — студенттердің пәнге қызығушылығын оятудың ең тиімді жолдарының бірі. Мысалы: қала құрылысы кезінде үйлердің орналасуын есептеу, несиелік пайыздарды есептеу арқылы банк қызметтерін талдау, инфляцияның статистикалық көрсеткіштерін бағалау, климат өзгерістеріне байланысты мәліметтерді диаграмма арқылы көрсету. Осындай есептер арқылы студенттер нақты өмірде кездесетін мәселелердің математикалық негізін түсінеді. Осы тәсіл әсіресе техникалық немесе экономикалық бағыттағы мамандықтар үшін пайдалы.

Жобалық оқыту – студенттердің бір мәселе төңірегінде өз бетінше зерттеу жүргізіп, нақты нәтиже алуға бағытталған әдіс. Бұл әдіс студенттердің белсенділігін арттырады, олардың ынтымақтастықта жұмыс істеуін, уақытты басқаруды және жауапкершілік алуды үйретеді. Мысалы, студенттер келесі жобаларды орындай алады:

- «Менің қаламның көлік жүйесін оңтайландыру» — математикалық графиктер мен ықтималдықтар теориясын қолдану;
- «Отбасылық бюджет моделін құру» — пайыздарды, салықты, шығын мен табысты есептеу;
- «Кәсіпорын кірісінің болжамын жасау» — функциялар мен статистикалық модельдерді пайдалану.

Мұндай жобалар студенттерге тек есеп шығарып қоймай, өз білімін қолдану арқылы нақты нәтижеге жету тәжірибесін береді.

Қазіргі заманда ақпараттық технологияларды пайдалану – тәжірибеге негізделген оқытудың ажырамас бөлігі. Сандық құрылғылар мен арнайы бағдарламалар арқылы студенттер математикалық ұғымдарды визуалды түрде түсініп, күрделі ұғымдарды оңай меңгереді.

Қажетті қолдануға болатын құралдар:

- GeoGebra, Desmos – функциялар графигін салып, өзгерістерді визуалды бақылауға мүмкіндік береді;
- Excel, Python, WolframAlpha – мәліметтерді өңдеуге, есептеулер жүргізуге және модельдеуге көмектеседі;
- Mathematica, Maple – жоғары деңгейлі математикалық есептер мен симуляцияларды жүргізуге арналған.

Осы құралдар арқылы білім алушылар нақты деректерге сүйеніп, өз жобаларын дәлелдеп, зерттеу жасай алады.

Тәжірибеге негізделген оқыту болашақ маманға жан-жақты дайындық береді. Мұндай оқыту нәтижесінде студент аналитикалық ойлауды меңгереді, ал бұл өз кезегінде барлық салада қажет басты қабілет; мәселені шешуді үйренеді, сол арқылы нақты жағдайда қандай формула қолдану керек екенін түсінеді; жобалық және топтық жұмыстардың арқасында коммуникативтік және командалық дағдыларды дамытады; жаңа технологияларды қолдануды меңгереді, ал бұл бүгінгі таңда өте құнды қабілет; шынайы тәжірибе жинайды, яғни түлектер еңбек нарығына тез бейімделе алады.

Сонымен қатар, тәжірибеге бағытталған тәсіл студенттің өз-өзіне сенімділігін арттырып, кәсіби тұрғыда шешім қабылдауға дағдыландырады.

Заманауи білім беру жүйесінде теория мен практиканы үйлестіру – білікті маман даярлаудың басты шарты. Математика пәні осы бағытта ерекше рөл атқарады. Себебі ол – барлық мамандықтың негізі.

Тәжірибеге негізделген оқыту студенттерге математиканы тек ереже мен формула ретінде емес, нақты өмірде қолдануға болатын құрал ретінде тануға мүмкіндік береді. Бұл тәсіл олардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, кәсіби бағдарын айқындай түседі. Сондықтан жоғары оқу орындары мен колледждерде математиканы тәжірибемен ұштастыра оқыту әдістерін кеңінен қолдану қажет. Тек осылай ғана біз болашақта өз ісін жетік білетін, логикасы мықты, технологияны меңгерген, бәсекеге қабілетті мамандарды тәрбиелей аламыз. Математика — сол жолдағы сенімді іргетас.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қалиұлы С. Жоғары білім беру жүйесіндегі оқытудың инновациялық технологиялары. – Алматы: Қазақ университеті, 2020.
2. Ахметова А.Қ. Математиканы оқыту әдістемесі. – Астана: Фолиант, 2019.
3. Мұхамбетжанова С.Ә., Жұмабаева Г.Т. Тәжірибеге бағытталған оқыту – білім беру жүйесінің заманауи талабы. // «Білім берудегі менеджмент», №4, 2021.

МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІЛЕРДІҢ АУЫЗША СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДАМУЫ ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ МӘНІ

Жайлаубаева Индира Жубаткановна
Арнайы пәндердің оқытушысы
«Менеджмент, бизнес және білім колледжі» ЖШС
Астана қаласы

Аннотация: Бұл мақалада қазіргі таңда мектепке дейінгі білім беру саласындағы өзекті мәселе - кіші мектеп жасындағылардың сөйлеуінің кешеуілдеуінің себептері мен баланың сөздік қорын байыту мақсатында жүргізілетін дамыту жұмыстары нақтыласақ, дидактикалық ойындардың маңызы туралы сөз болады. Зерттелген тақырыптың толық мазмұны ғылыми зерттеулерге сүйене отырып ашылды.

Соңғы кездері ата ана, ұстаздар қауымы бала дамуының өз жасына сай дамымай жатқаны туралы анық байқалған өзгерістерді байқап дабыл қағуда. Баласы бір жастан асқаннан бастап өз атына қарамауы, зейіннің тұрақсыздығы, түсініктің мүлдем болмауы, ауызша сөйлемуі сынды мәселелермен бас қатырып жүрген ата ана түзету жұмыстарымен айналысатын арнайы мамандар іздейтіні жасырын емес. Сенсорлық бұзылысы бар балалардың санының жылдан жылға күрт өсуі балабақшалар мен жалпы білім беретін мектептерде оларды әлеуметтендіру мен бейімдеу жалпы педагогикалық түзету жұмыстарына басымдылық беруге тікелей әсер етті. Зерттелетін мәселенің өзектілігі: Сіз бен біз өмір сүріп жатқан қоғамда мектепке дейінгі балалардың арасында бүгінде сөздік қорының шамадан тыс аздығы мен өз ойын толық жеткізе алуда қиналатын немесе сөз бен сөзді байланыстырып күрделі сөйлем құра алмайтын тұтықпалы, анық дыбыстай алмайтын, физиологиялық және психологиялық ауытқулары бар балалардың көбеюі ең алдымен ата-ана мен мұғалімдерді қатты алаңдатады. Сондықтан да төмендегідей мәселелерді шешу міндеттері тәрбиешіге жүктеліп отыр. Олар:

- балабақшаға бармай бірден үйден келген балалар сөз ішіндегі кейбір дыбыстардың айтылуын, артикуляциясын дұрыс қолдана білмейді.
- қатаң, ұяң, үнді дыбыстарды айтуда қиналады.
- өз ойын жеткізуде үндемей құтылатын балалардың көбеюі;
- сабаққа қызығушылықтың танытпауы;

Бұл жұмыста мектеп алды даярлық сыныбы оқушыларының сөйлеу тілін дамытуда нақты қандай жұмыстар атқару қажет деген сұрақтарға жауап қарастырамын.

Зерттеудің мақсаты мектеп алды даярлық сыныбы балаларының сөйлеу тілін оларды оқыту барысында сабақ үрдісінде қызықты әрі мағыналы көрнекіліктерді тиімді пайдалану арқылы олардың тұлғалық жеке қасиеттерін дамыту және ауызша сөйлеу қорының молаюына қол жеткізу.

Міндеттері:

- Мектеп алды даярлық сыныбында сабақта жағымды ахуал орнату әрі балалармен жақсы қарым-қатынас жасай білу;

- баланың жас ерекшеліктері мен тұлғалық дамуын ескере отырып дидактикалық ойын түрлерін нақты анықтау;
- көрнекілік принципіне сүйеніп дидактикалық ойындарды әр жеке сабақта түрлендіру;
- көрнекіліктердің қандай түрі болмасын оның эстетикалық тұрғыдан жасалуына мән беру;
- Көрнекілікті қолданудың маңызды шарттарын әрі мазмұнын жетік білу;
- Зерттеу жұмысында толыққанды ғылымилыққа негізделген диагностика жасау арқылы мақсатқа жету

Мектеп алды даярлық сыныбы балаларының байқау, көру қабілеттерінің физиологиясы өте күрделі. Олар айналадағы ортаны, дүниені, құбылыстарды көбіне көру сезім мүшесі арқылы көріп, танып кейін түсініп қабылдайды. Көзбен көру арқылы кітаптағы дайын ақпаратты есте жақсы сақтайды десек те алайда түрлі түсті ерекше әсер қалдыратын көрнекіліктерсіз бұл процесс баяу жүруі мүмкін. Сондықтан да мұғалім баланың тақырыпты дер кезінде дұрыс түсінуін мақсат етсе онда сабағын жоспарлауда көрнекілік принципін негізге алған жөн. Сонымен қатар баланың сөздік қорын молайтып қана қоймай әр сөздің мағынасын дұрыс түсініп, тиісті дәрежеде қолдана білуге үйретудің маңызы зор.

Психикалық процестерді дамыту (әсіресе ойлау, қиял және сөйлеу) көбінесе ойын деңгейіне байланысты. Ойын барысында баланың болашақта кездесетін функциясы пайда болады. Ойында өз іс-әрекеттерін жоспарлауға және оның серіктестерінің іс-әрекетін реттеуге үйренеді. В.А.Сухомлинскийдің сөзімен айтар болсақ, «Ойынсыз ақыл -ойдың қалыпты дамуы да жоқ» және болуы да мүмкін емес. Ойын дүниеге қарай ашылған үлкен жарық терезе іспетті, ол арқылы баланың рухани сезімі жасампаз өмірмен ұштасып, өзін қоршаған дүние туралы түсінік алады. Ойын дегеніміз-ұшқын, білімге құмарлық пен еліктеудің маздап жанар оты. Білім беру үрдісінде ойын түрлері өте көп. Ең таңдаулысы да пайдалысы да дидактикалық ойындар. [4,120]

“Ойын” ұғымына түсініктеме берсек – бұл адамның мінез – құлқын өзі басқарумен анықталатын қоғамдық тәжірибені қалыптастыруға арналған жағдаяттар негізіндегі іс - әрекеттің бір түрі. Адамзат тәжірибесінде ойын әрекеті мынандай қызметтерді атқарады:

- ойын – сауық;
- коммуникативтік немесе қарым – қатынастық;
- диагностикалық (ойын барасында өзін - өзі тану);
- коррекциялық (өзін - өзі түзету);
- әлеуметтендіру..

Ойын – балалар үшін еңбек те, оқу да. Ойын – айналадағы дүниені танудың тәсілі. Ойын балаларға өмірде кездескен қиыншылықтарды жеңудің жолын үйретіп қана қоймайды, ұйымдастырушылық қабілетін қалыптастырады.[2,15]

Зерттеудің болжамы егер балаларды мектепке оқуға дайындау барысында олардың сөйлеу тілін дамытуды көздейтін көрнекілік әдістері арқылы жүргізілетін дидактикалық ойындарды жүйелі бағыттап ұйымдастырса , төмендегідей жетістіктерге жетуге болады:

- Балалардың сөздік қоры арта түседі;

- Өз бетімен ауызша мәдениетті сөйлеуге талпынады;
- Логикалық ойлауы мен ақыл-ой белсенділігі артады;
- Өз ойын толық жеткізе алады;
- Суретті әңгімелеуде сөйлемді дұрыс құруға дағдыланады;
- Оқуға қызығушылығы оянады;

Зерттеу әдістері: баяндау, жинақтау, талдау, қорытынды шығару. Зерттеу жұмысының құрылымы : кіріспе, негізгі бөлім, қорытынды және қолданылған әдебиеттерден тұрады.

Зерттеу нәтижелері: Болашақ мектепке дейінгі мекеменің тәрбиешісін даярлау барысында олардың өндірістік практиканы жетекшілік ету кезінде студенттердің машықкер ретіндегі іс әрекетін бақылаған болатынын.

Кәсіптік практика барысында

Сабақтарда міндетті түрде өз қолынан жасаған көрнекіліктерді пайдалану арқылы балалардың қызығушылығын оятып әрі ауызша сөйлеу дағдыларын жетілдіре түсуге болады. Диагностикалық жұмыс барысында тақырыпты меңгертуде балалардың дидактикалық ойындар мен әрі ешқандай көрнекіліксіз тек оқу кітаптары мен жұмыс дәптерлерімен жұмыс жасауында олардың белсенділіктері төмен әрі сабаққа енжар қатысты. Кітапта берілген суреттерді әңгімелеу, өз ойын дұрыс әрі толық жеткізуде қиналды.

Ал керісінше сабақ және оның әр кезеңінде көрнекілік принципімен жаңашыл оқыту әдістерін қолданғанда балалардың көзі жайнап, ерекше қуанып, білімге деген құштарлығын артып, ынталанып, танымды қабілеттері оянды.

Бұдан шығатын қорытынды көрнекілік әдісі арқылы жүргізілген дидактикалық ойындар баланың сөздік ұғымын кеңейтіп, оқуды түсінікті, қызықты, нақты етеді. Ойы мен бақылампаздығын дамытады.

Қорыта келе, мектепке дейінгілермен жұмыс жасауда оның түсінігі артып сөздік қорының белсенді дамуына апаратын бірден-бір дұрыс бағыт дамытушы ойын болып табылады. Баланың қуанышы мен реніші ойында анық байқалады. Ойын кезінде баланың психологиялық ерекшелігі мынадан көрінеді:

- олар ойланады;
- эмоциялық әсері ұшқындайды, белсенділігі артады, қиял елестері дамиды, баланың шығармашылық қабілетімен дарыны ұшталады;
- ұжымдық сезімі қалыптасады;
- ерік қасиетін бекітеді, адамгершілік сапаны жетілдереді.

Практикалық бөлімде ұсынылып отырған ойын-жаттығулар баланың зейінін, есте сақтау қабілетін, ауыз екі сөйлеу мәдениетін, ұсақ моторикасын дамытуға арналған, адамгершілік сезімін оятуға, адамдармен дұрыс қарым-қатынас жасауға, достық сезімге тәрбиелеуге үйретеді.

Қорыта келе сөйлеу тілі кешеуілдеген балалармен жұмыс жүйеленіп жақсы қолға алынуда. Балабақшаларда түзету топтары мен мектептептерде тьютарлардың саны артуда.

Баласының болашағына жауапкершілікпен қарайтын ата -ананың үміті еш үзілмейді. Баланың тілін шығарып ғана қоймай, әрі қарай ауызша сөйлеу белсенділігін арттыратын білікті мамандарды уақыт өткізбей іздеп табады. Мақсатқа жету жолында біраз педагогикалық түзету жұмыстары атқарылады. Еліміздегі бұл мәселе оңынан шешіліп бірде бір бала сөйлеуден қиналмай өз

ойын еркін жеткізетін күннің болары анық. Бүгінгі шүлдірлеген бала ертеңгі жарқын болашағымыз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

- 1.Әбенбаев С. Тәрбие теориясы мен әдістемесі. -Алматы: Дарын, 2004
2. Әбиев Ж., Бабаев С., Құдиярова А. Педагогика.- Алматы: Дарын, 2004
- 3Бәтібаева, С.Ғ , Жұмабекова Ф.Н / Мектепке дейінгі педагогика тарихы: Оқулық. – Алматы: «Ақнұр» баспасы». -2017.-312 бет.
- 4.Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. - Алматы, 2002
- 5.Педагогика. Оқулық/ Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университетінің педагогика кафедрасының авторлар ұжымы- Алматы: Print-S, 2000

МАТЕМАТИКА И НАВЫКИ ПОВАРА

Жакетова Сабира Бакитжановна

Преподаватель колледжа общественного питания и сервиса
г. Астана

В статье подробно описывается зачем и где нужна математика для повара. Наглядно показано решение нескольких математических задач с расчетами, нужных поварам в их ежедневной работе.

In this article is shown in detail described why and where are necessary mathematics for cooks. The solution of several mathematical tasks with calculation and it is necessary to the cook in their daily work.

Профессия повар довольно творческая, уже со своим сложившимся имиджем многовековой истории, можно сказать — это древнейшая профессия. Как только пещерные люди приручили огонь и стали жарить мясо на костре, они быстро выяснили, у кого из соплеменников мамонт получается вкуснее и сочнее, и стали доверять эту важную миссию только ему. Так родился первый шеф-повар. В дальнейшем течении истории профессия повар получила своё воплощение в оказании личных услуг по приготовлению пищи для богатых и знатных людей и только с развитием ресторанного бизнеса эта профессия приобрела массовость....

Для получения профессии «Повар-кондитер» необходимо изучать профессиональные и общеобразовательные дисциплины, которые ориентированы на профильность и модульно - компетентностный подход, а также отражают связь с профессией. Математика является важной основой для получения профессиональных знаний. На занятиях по технологии мучных кондитерских изделий студенты сталкиваются с большим количеством расчетов, соотношений, пропорций, таблиц, что требует необходимых математических знаний и умений. Поэтому основной идеей этого занятия является идея творческого подхода в изучении математики и применения, уже имеющихся, знаний и умений у обучающихся при решении профессиональных задач с целью проявления интереса к будущей профессии.

Производители кондитерских изделий должны обладать не только знаниями в области их приготовления, но и умением считать, делать соотношения, рисовать, чертить, лепить и создавать замысловатые геометрические формы. А для этого просто необходимы математические знания. Поэтому математика тоже является важной основой для получения профессиональных знаний.

В нашем колледже обучение направлено на освоение будущей профессии, цель которых - создавать и творить своими руками. Студент, решая трудную задачу по математике, учится терпению, трудолюбию, стремлению добиваться поставленной цели. Все эти качества понадобятся ему в любой профессии и в любых обстоятельствах. Парикмахеры, электрики, сварщики, автомеханики, все люди, так или иначе, будут применять математические знания в своём деле, пусть они не будут вычислять интегралы, но в современном мире, чтобы быть успешным человеком, нужно знать математику, так как она заставляет нас думать, анализировать. Ее основные и взаимно противоположные элементы - логика и интуиция, анализ и конструкция, общность и конкретность. Обладать ими в какой-то мере должен каждый человек, независимо от его профессии. Следовательно, математика и математическое образование нужны для подготовки к будущей профессии.

Математика в кулинарии имеет большое значение, так как для приготовления любого блюда должен соблюдаться рецепт. В рецепте указывается точное соотношение продуктов, которое необходимо соблюдать в процессе приготовления. При взвешивании продуктов в кулинарии используются математические величины масса и объём. Ими тоже необходимо уметь пользоваться. Единицы времени играют далеко не последнюю роль в приготовлении блюд. Нужно знать и владеть приемами устных вычислений, уметь составлять план – меню, знать рецептуру блюд, уметь определять норму закладки продуктов и блюд, уметь вести учет продуктов и тары в кладовых общественного питания, на производстве, в буфетах, магазинах кулинарии и других предприятиях розничной торговли, учет денежных средств, расчетных и кредитных операций, учет труда и его оплаты, учет основных средств, учет доходов, издержек и финансовых операций.

Ведь от того, как и чем накормить человека, зависят его здоровье, настроение и, как следствие, - производительность труда или эффективность учёбы. Поэтому повар и кондитер должны знать суточные энергетические потребности разных групп населения. Кроме того, повар должен уметь математически точно рассчитать нормы закладки сырья на определённое количество порций, количество отходов каких – либо продуктов при приготовлении и т.п.

Рассмотрим задачи, иллюстрирующие вышесказанное.

1. При разделке свинины мясной выход мякоти составляют 86%, отходы 13,5%, потери при разделке 0,5%. Определите массы мякоти, отходов и потерь, если масса туши 120 кг.

2. При снятии фактических остатков на производстве оказалось 31,2 кг говядины, тушенной крупным куском. Определите, сколько говядины (массой

нетто и брутто) было израсходовано, если потери при тепловой обработке составляют 40%, а отходы при холодной обработке 26%.

3. Масса очищенного картофеля 56 кг, масса жареного 38 кг 640 г. Определите процент потерь при тепловой обработке.

4. Взято 30 кг почек говяжьих охлажденных. После механической обработки получено 27 кг 900 г, а после варки – 13 кг 950 г почек. Определите фактический процент отходов при механической обработке, фактический процент потерь при тепловой обработке и сравните их с нормой, если норма отходов 7%, а теперь 47%.

5. Вам нужно пожарить 12 котлет. На сковороду помещают только 8. Жарить надо с двух сторон, каждая сторона прожаривается за 4 минуты. Нужно успеть приготовить котлеты за 12 минут. Как это сделать?

Мы считаем, что для стимуляции интереса учащихся к математическим дисциплинам нужно внедрять в общий курс задачи, непосредственно связанные с получаемой ими профессией. Следует отметить, что будущие технологи и повара к подобным задачам проявляют особый интерес и на уроках математики с интересом решают такие задачи.

Задача № 1

На сыро – молочном заводе из молока жирностью 15,5% готовят творог, при этом остаётся сыворотка жирностью 0,5%. Сколько творога получается из 1 т молока?

Решение:

Суммируя эти величины, мы найдём содержание жира в 1 т молока: $\frac{15,5x}{100} + \frac{0,5(1-x)}{100} = \frac{15x+0,5}{100}$

По условию, $\frac{15x+0,5}{100} = \frac{5}{100}$, откуда $x = 0,3$ (т) = 300 (кг)

Ответ: из 1т молока жирностью 5% получается 300кг творога жирностью 15,5%.

Задача № 2

В столовой колледжа из всей муки повар испёк оладьи. муки пошло на булочки, а остальные 10 кг – на пирожки. Сколько всего килограммов муки было у повара?

Решение: Вначале посчитаем, сколько муки ушло на оладьи и булочки: $\frac{11}{30} + \frac{13}{30} = \frac{24}{30}$. Весь объем муки можно считать за единицу: $1 = \frac{30}{30}$. Тогда на пирожки повар израсходовал $\frac{30}{30} - \frac{24}{30} = \frac{6}{30} = \frac{1}{5}$. По условию $\frac{1}{5}$ всей муки это 10 кг, т.е. всего муки было $10 \cdot 5 = 50$ кг.

Ответ: у повара было 50кг муки.

Задача №3

Сколько мяса для гуляша получится при разделке 50 кг говядины II категории брутто?

Решение:

Потери для 2 категории составляют 29,5 %, однако по сборнику рецептур в калькуляции везде используется 26,4 % при холодной обработке мяса.

Задачу решаем с помощью пропорции:

50 кг - 29,5% = 35 кг 250 г мяса

50 кг - 26,4% = 36 кг 800 г мяса.

Ответ: для гуляша получилось 35 кг 250 г мяса.

Задача № 4

В книге рецептов написано, что на три порции фруктового салата необходимо взять 150 г киви, 210 г манго, 180 г папайи и 60 г миндальных орехов. По сколько грамм каждого ингредиента нужно для приготовления 20 порций фруктового салата.

Решение:

Выясним по сколько грамм каждого ингредиента нужно для приготовления одного салата. $150/3 = 50$ г киви, $210/3 = 70$ г манго, $180/3 = 60$ г папайи, $60/3 = 20$ г миндальных орехов.

Умножим получившиеся результаты на 20 порций. $50 \cdot 20 = 1000$ г киви, $70 \cdot 20 = 1400$ г манго, $60 \cdot 20 = 1200$ г папайи, $20 \cdot 20 = 400$ г миндальных орехов.

Ответ: на 20 порций фруктового салата необходимо 1000 г киви, 1400 г манго, 1200 г папайи и 400 г миндальных орехов.

Знание математики тесно связана с этой профессией, пропорции того или иного продукта, влияют на приготовление пищи.

Малейший недочёт и незнание элементарных математических вычислений влияют на процесс приготовления пищи.

Так же математика может понадобиться при расчете меню для свадеб, банкетов и других мероприятий.

Объем порции на одного человека рассчитать несложно. В среднем 50-60 граммов салата или другой закуски достаточно для одного человека.

1. Мясная нарезка: рекомендуем 3 вида мяса (карбонат, шейка и т.п.) по 40 г нетто/чел каждого вида и 1 вид сыро-копченной колбасы по 20 г/чел

2. Сыр - твердый (1-2 вида) по 20-25 г/чел

3. Овощи: по 50 г/чел (огурцы, помидоры, редис); сладкий перец (лучше красный и желтый) - по 25-30 г на человека;

4. Соленья: огурцы и помидоры (лучше не маринованные) по 40-50 г; грибы - по 30-40 г;

5. Рыба: любая красная и белая (лучше осетрина горячего копчения) - нетто по 40 г (учесть, что из 6 кг необработанной красной рыбы останется после обработки 4 кг)

6. Икра: красная (кетовая) - по 15-20 г на человека, черная - по 10 г

7. Свадебный торт: по 100-150 г на человека

Вкус математики: Наука вкусно готовить. Научный подход к рецептуре позволил уточнить одну из кулинарных теорий — и двигаться к окончательной теории «гастрономического всего».

Ученые из Шеффилдского университета вывели первую точную формулу идеальной пиццы с максимально гармоничным соотношением объема теста к начинке.

Автор формулы доктор Чженг уверена, что все дело в балансе между слоем теста и начинки. Согласно выведенной формуле, «d» обозначает объём теста, а «t» — объём начинки. Чженг высчитала, что на средний откушенный кусок

«маленькой» пиццы диаметром в 30 см приходится на 10% больше начинки, чем в пицце диаметром 36 см.

Формула доказывает, что пицца меньшего размера более насыщена начинкой, чем пицца большего, однако в большей пицце начинка распределяется лучше, чем в маленькой лепешке. Согласно той же формуле стало известно, что даже если повар придерживается одинаковых пропорций в соотношении количества теста и начинки, то в пицце меньшего размера на один откушенный кусок все равно придется больше начинки, чем на кусок, откушенный от пиццы большего диаметра.

Также по формуле можно высчитать тонкости степени приготовления доньшка, толщины бортиков пиццы и точный расчет теста, который позволит избавиться от лишнего количества корочек. Также стало известно, что толщина бортика пропорциональна толщине пиццы – чем больше размер пиццы, тем тоньше основание и меньше бортик. Оптимальным размером пиццы был назван диаметр в 38 см

Свой доклад хочу закончить словами ректора МГУ Садовнича В «Математика нужна всем не зависимо какую профессию ты выберешь». Эти слова выражают всю суть моего доклада и свидетельствуют о важности этой науки в любых отраслях.

Использованная литература:

1. И.Н.Фурс «Технология производства продукции общественного питания»
2. Н.М.Муфтахудинова «Основы калькуляции и учета»
3. Н.Г.Бутейкис «Технология приготовления мучных кондитерских изделий»
4. Г.Г. Левитас «Нестандартные задачи по математике в 7 – 11 классах»

ЦИФРЛЫҚ USTAZ ОҚЫТУДАҒЫ ИТЕРАКТИВТІ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

**Жапарова Лаура Токпаевна
Камбетова Гаухар Закошевна**

«Колледж Менеджмента Бизнеса и Образования», г. Астана

I.Кіріспе

Білім беру саласының дербестігін жақсарту, білім беру ісін басқаруды демократияландыру еліміздің мектептерінде оқытудың белсенді және инновациялық әдістері мен технологияларды тиімді пайдалануды қажет етеді. Оқытуда жаңашыл әдісті қолдану оқушы үшін де, мұғалімге де шығармашылықпен жұмыс ықпал етеді. Білім беру жүйесіндегі өзгерістер: «педагогикалық технологиялар», «тәсіл», «әдіс» сияқты ұғымдарды терең меңгеруге оқып-үйренуге жетелейді.

«Инновация» сөзі латынның («жаңашылдық», «өзгеріс») деген ұғымдарына сәйкес келеді. Жалпы жаңашылдық мәселесі туралы ғалымдар өз зерттеулерінде атап көрсетті. Олар Р.А Дюсупова, А.М Саранов және басқада ғалымдар еңбегінде. Бұл үшін еңбастысы мұғалімнің инновациялық даярлығын қалыптастыру керек. Мұғалімнің инновациялық даярлығын қалыптастыруда, инновациялық іс- әрекеттерді төрт бөлікке жіктеуге болады; әдіснамалық,

пәндік-теориялық, әдістемелік, технологиялық. Мұғалімнің инновациялық даярлығын қалыптастырудың бірінші әдіснамалық бөліктеріне кіретіндер; ізгілікті философия, философия ғылымы, ғылым әдіснамасы, педагогика әдіснамасы, әдіснамадағы жаңа білімдер жиынтығы.

II. Негізгі бөлім.

Жас ұрпақ-ел тірегі ертеніміздің кепілі. Әрбір ұстаздың міндеті мектеп оқушыларын отан сүйгіштікке, ақыл-ойын жан-жақты дамытуға, ұмтылуға тәрбиелеу. «Қыран-түлегіне қайыспас қанат сыйлайды, ұстаз-шәкіртіне талап сыйлайды» деген халқымыздың қанатты сөзі ұстаз арқылы дарыған талаппен ұрпақтың алысқа ұшатынын меңзеген.

«Еліміздің ертеңі бүгінгі жас ұрпақтың қолында, ал жас ұрпақтың тағдыры ұстаздың қолында» деп білім қызметкерлерінің бірінші құрылтайында сөйлеген сөзінде Елбасы айтқандай ұстаздарды өз Отанын шексіз сүйетін, еліміздің болашығына, оның гүлденуіне аянбай үлес қосатын білімді жеткеншектерді даярлау міндеттері күтіп тұр.

Қазіргі таңда біздің Республикада білім берудің жаңа жүйесі дайындалып, әлемдік білім беру кеңістігінде енуге батыл қадамдар жасалынуда. Білім берудің мазмұны жаңарып, оларды технологиялық-педагогикалық тұрғыдан жетілдіру қажеттігі туындауда. Білім беру деңгейіндегі озық технологияларды пайдаланудың мақсаттұйрете жүріп, үйрену.

Білім беру саласында озық технологиялардың енуі мұғалімнің ойлану стилін, оқыту әдістемесін өзгертеді. Менің математика пәнін оқытуда озық технологияларды пайдаланудың басты мақсаты – оқушыларға білім беру процесінде көмектесу. Оған: оқыту бағдарламалары, оқытуда қолдануға арналған электрондық оқулықтар, тексеру бағдарламалары мен тестік, өзіндік жұмыстар ерекше орын алады.

Математика – оқушылардың ойлану қабілетін қалыптастырып және дамытатын негізгі буын. Ол оқушылардың интеллектін, логикалық ойлауын және шығармашылық қабілеттерін

дамытуға, табиғат заңдылықтарын толығымен түсінуге ықпал жасайды. Оның мақсаты: жаңа ақпараттық дамыған қоғамда оқушыларды белсенді шығармашылық іс-әрекетке дайындау. Бұл мақсатқа жету үшін жаңа технологияларды сабақ беру процесіне енгізу болдып отыр.

1. Сабақта жаңа технологияларды тиімді пайдалану

Сабақта жаңа технологияларды тиімді пайдалану оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады, шығармашылық қабілетін дамытады, қоршаған ортаны танымдық зерттеу барысында дидактикалық мақсаттар іс жүзінде асырылады.

Педагогикалық ізденіс барысында оқушыларды тәрбиелеу мен оқытуда жаңа әдістемелерді қолдануды оқу үрдісіне енгізудің маңызы ерекше. Осыған орай 3-4 сыныптарға арналған «Математика сырлары» атты бейінді оқытуға арналған бағдарламада жаңа тақырыпты түсіндіру барысында электрондық оқулықтағы мысалдарды көрсете отырып түсіндіремін интерактивті тақтаның көмегі арқылы тест тапсырмаларының жауаптарын тексеруге болады.

Сабақтың тиімділігін оқушылардың танымдық қызуғушылығын арттыру үшін тақырып материалдарын оқып үйренуде, олардың әртүрлі ізденушілік бағыттағы

тапсырмаларды орындауларынан байқауға болады.. Оқытудың осындай жаңа әдіс-тәсілдерін пайдалануда мұғалімде, оқушыда табысқа жетіп, білімін шыңдай түседі.

Жас ұрпақтың жаңаша ойлануына, олардың біртұтас дүниетанымының қалыптасуында әлемдік сапа деңгейіндегі білім, білік негіздерін меңгеруіне ықпал ететін жаңаша білім мазмұнын құру жалпы білім беру жүйесіндегі өзекті мәселе . Бүгінгі орта білім беру ісіне қойылар талаптар қай кездегіден де күрделі маңызды. Өйткені бізді дамудың жаңа кезеңі күтіп тұр. Сол кезеңге лайық ұлттық санасы жаңғырған жаңа ұрпақ тәрбиелеу міндеті мойынымызда. Барлық кедергілерді жеңу табысқа талпыну өз қолымызда деп білемін. «Оқусыз – білім жоқ, білімсіз күнің жоқ» деген халық даналығы ешқашан мәнін жоғалтпайды.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы Заңында»: «Білім беру жүйесінің негізгі міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық, ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» – деп көрсетілген [1]. Бұл міндеттерді жүзеге асыру барысында білім ордаларында жаңа педагогикалық технологияларды пайдаланудың негізгі мақсатын айқындап алуда, яғни «берілген үлгі бойынша өнім алу», оқытудың тиімділігін, сапасын көтеру.

2.Оқыту технологиясы білім берудің тиімді жолдарын зерттеу,

.Оқыту технологиясы білім берудің тиімді жолдарын зерттейтін ғылым ретінде оқыту үрдісінде қолданылатын тәсілдер, принциптер мен айқындаушы жүйе, нақты оқыту процесі ретінде сипатталады. Осыған орай, бүгінгі күні білім беру мекемелері мен педагогика ғылымы алдында білім берудің философиялық негіздеріне, білім жүйесінің стратегиялық бағыттарына, мақсаты мен мазмұнына, оны орындаудың әдіс-тәсілдеріне деген жаңа көзқарастар қалыптасуда.

. Сондықтан білім беру саласы да өзінің дамуы үшін жаңа қадамдарға баруда. Осыған байланысты тұлғаға ақпараттар кеңістігінде дұрыс бағытты таңдауға мүмкіндік жасай алатын оқытудың жаңа технологиялары пайда болып отыр. Жаңа ақпараттық технологиямен орындалатын қызмет өзінің кез келген нақты формасында тиімдірек орындалады, адам өркениетті бола бастайды.

Педагог мамандарды ақпараттық-коммуникациялық технология негізінде дайындауда келесі қағидалар негізге алынған:

- вариативтілік – әрбір білім беру қызметкерлерінің жасақтаған материалдарына сәйкес біліктілікті көтеру жүйесін бағыттайды;
- болашаққа негізделген –күтілетін нәтижені анықтайтын кезеңдік бағдарламалардың бағытын орнықтырады және жеке тұлғаға бағытталған курстың жалпылама мақсатын анықтайды;
- рефлексивті-креативті – жаңа ақпараттық технологияларды меңгерту білімдерін ұйымдастыруда курстың бағыты даралық-шығармашылық негізге бағытталуы қажет;
- эргономикалық – нақтылы мәселелерді үйренуге қажетті уақыт мөлшері талап етіледі;
- ізгіліктілік – бейімделген оқыту жүйесін құруды талап етеді, біліктілікті көтеру жүйесінің құрылымы мен нақтылы нәтижесін анықтау;
- тәжірибеге бағытталған – оқыту көздерінің бірі ретінде оқытушылардың

тәжірибесі қолдану ой-пікірі жүзеге асырылады және нақтылы іс-әрекеттер бойынша тыңдаушылардың танымдық үдерістерінің өзара байланыстылығы мен олардың жеке тұлға ретінде қалыптасу деңгейі анықталады;

– жекелеген кеңес беру – тыңдаушыларға кеңес беру ұсынылады.

Білім беру жүйесінің барлық саласында жаңа технологияны жоспарлы түрде енгізіп, жүйелік интегралды өткізу немесе қамтамасыз ету қажеттілігі туындап отыр. Қазіргі замандағы технология әрбір тұлғаның білім алу үдерісінде шығармашылық қабілетін дамытуға айқын мүмкіндіктер береді. Дәл осы жаңа технология мен әрбір тұлғаның өзіндік білім алу траекториясын таңдауына жол беретін анық білім беру жүйесін құруды, оқу бағдарламаларының бағдарламалануы және өзгермелі бейімделінуі есебінен оқу үдерісінің біртұтастығын сақтай отырып оны дараландыруға мүмкіндік беретін компьютердің маңызды дидактикалық қасиеті негізінде тұлғаның оқу үдерісінде танымдық қызметін тиімді ұйымдастыру арқылы жаңа білім алу технологиясын түбегейлі өзгертуді тығыз байланыстырады.

Білім беруді ақпараттандырудың негізгі мақсаты Қазақстан Республикасында біртұтас білімдік ақпараттық ортаны құру болып табылады. Олай болса, білім беру саласында жаңа ақпараттық технологияны пайдалануға, Қазақстан Республикасындағы ақпараттық кеңістікті әлемдік білім беру кеңістігімен сабақтастыруға мүмкіндік береді.

Білім беруді ақпараттандырудың негізгі міндеттері:

– ақпараттық және телекоммуникациялық техникалық құралдармен қамтамасыз ету;

– білім беруді ақпараттандыру бойынша практикалық шараларды анықтап, жүзеге асыру;

– оқу-тәрбие үдерісіне жаңа ақпараттық технологияны енгізуді қамтамасыз ету бойынша ғылыми-ізденушілік және оқу-әдістемелік жұмыстарын жүргізу;

– пәндер бойынша жасақталатын жалпыға міндетті білім стандарттарының және оқу-әдістемелік кешендерінің мазмұнын ақпараттық технологияны пайдалану мүмкіндіктерімен жетілдіру білім беруді басқаруда ақпараттық жүйені құру;

– білім беру мекемелерінің қызметкерлері үшін бағдарламалық-техникалық құралдарды қамтамасыз ету және мультимедиялық бағдарламаларды, электрондық оқулықтарды жасақтау;

– педагог кадрларды жаңа ақпараттық технологияны өз қызметтеріне еркін пайдалана білуге дайындау және жүйелі түрде біліктіліктерін көтеру.

Білім беруді ақпараттандыру жағдайында педагог мамандардың біліктілігін көтеру – бүгінгі күннің негізгі міндеттерінің бірі екендігі даусыз. Педагог мамандардың біліктілігін көтеруді ақпараттандыру, қажеттілікті шешу барысында педагог мамандардың біліктілігін ақпараттық технологияны өз қызметтеріне пайдалану, педагог мамандардың ақпараттық сауаттылығын, ақпараттық мәдениетін және ақпараттық құзырлығы сияқты қабілеттіліктерді қалыптастыру мәселесі бүгінгі күннің өзекті мәселесіне айналып отыр.

Әлемдік өркениетке қадам басқан Қазақстанның қоғамдық-саяси, экономикалық, мәдени дамудағы жаңа бастамалар мен түбегейлі өзгерістер білім беру жүйесіне өз әсерін тигізіп, білім деңгейін, оқыту әдіснамасын жетілдіруде

тың ізденістер жасауға мүмкіншілік туғызып отырғандықтан алдыма мынадай мақсаттар қойдым.

- жаңа технологияны қолдану арқылы білімнің сапасын көтеру;
- жаңа ақпараттық және телекоммуникациялық технологияларды енгізу арқылы білім беру мазмұнын жаңарту;
- жаңа технологияны қолдану саласы бойынша оқушылардың мамандыққа баулу механизмін құру;
- біздің еліміздегі жинақталған ақпараттық ресурстарға жедел ену;
- мультимедиялық электрондық оқулықтарды пайдалану.
- отандық білім беру жүйелерін біртұтас әлемдік ақпараттық білімдік кеңістікке ену арқылы сабақтастыру және т.б.

Қазір «Ғасырдың мектебі мен мұғалімі қандай болу керек?» деген негізгі сұраққа жауап ізделуде. Білім берудің ұлттық моделіне көшкен қазіргі мектепке ойшыл, зерттеуші, тәжірибелік қызметте педагогикалық үйлестіруді шебер меңгерген іскер мұғалім қажет екендігі аз айтылып жүрген жоқ. Қазір заман да, қоғам да өзгерген. Бүгінгі балалардың мақсаттары да, құндылықтары да, идеялары да бұрынғыдан мүлде басқаша. Өйткені олар – өзінің болашағына тиімділік тұрғысынан қарайтын, іскерлікке бейім, жоғары талап қоя білетін адамдар.

Олай болса, бұл қоғам кез келген педагогтан өз пәнінің терең білгірі ғана болу емес, теориялық, нормативтік – құқықтық, психологиялық – педагогикалық, дидактикалық әдістемелік тұрғыдан сауатты және ақпараттық компьютерлік технология құралдарының мүмкіндіктерін жан – жақты игерген ақпараттық құзырлығы қалыптасқан маман болуын талап етіп отыр.

XXI ғасыр – техниканың озық дамыған ғасыры. Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың сындарлы саясатының арқасында бүкіл мектеп компьютермен қамтамасыз етілді.

Компьютер оқушы үшін қоршаған әлемді танудың табиғи құралы болып табылады. Олай болса барлық сабақтарды компьютердің қуаттануымен жүргізуді үйрену – бүгінгі күннің кезек күттірмейтін өзекті мәселелерінің бірі. Біздің №1 орта мектептің жаратылыстану және математика пәндерін оқыту құралы ретінде компьютерді қолдану – оқу үрдісін белсенділігін, оқытуды жекешелендіруге, оқушының өзін-өзі бақылауына мүмкіндік туғызып отыр.

3. Ақпараттық қоғамның негізгі талабы

Білім беру жүйесін ақпараттандыру дегеніміз – берілетін білім сапасын көтеруді жүзеге асыруға бағытталған процесс, яғни еліміздің ұлттық білім жүйесінің барлық түрлерінде кәдімгі технологияларды тиімді жаңа комплекстік технологияларына алмастыру, оларды сүйемелдеу және дамыту болып табылады.

Электрондық есептеуіш технологиясымен жұмыс істеуге, оқу барысында компьютерді пайдалануға, модельдеуге, электрондық оқулықтарды, интерактивті құралдарды қолдануға, интернетте жұмыс істеуге, компьютерлік оқыту бағдарламасына негізделеді. Ақпараттық әдістемелік материалдар коммуникациялық байланыс құралдарын пайдалану арқылы білім беруді жетілдіруді көздейді. Интерактивті тақтаның мүмкіндіктері мұғалімдерге

баланы оқытуда бейне және ойын бағдарламаларын тиімді пайдалануға мүмкіндік береді.

Ақпараттық қоғамның негізгі талабы – оқушыларға ақпараттық білім негіздерін беру, логикалық – құрылымдық ойлау қабілеттерін дамыту, ақпараттық технологияны өзіндік даму мен оны іске асыру құралы ретінде пайдалану дағдыларын қалыптастырып, ақпараттық қоғамға бейімдеу. Демек, ақпараттық бірліктердің білімге айналуы әлемнің жүйелік – ақпараттық бейнесін оқушылардың шығармашылық қабілеттері мен құндылық бағдарларын дамыту арқылы қалыптастыруды көздейтін, адамның дүниетанымының құрамдас бөлігі болып табылатын интеллектуалды дамуды қалыптастырудың бір жолы.

Қазіргі білім беру жүйесі ақпараттық технологиялар мен компьютерлік коммуникацияларды белсенді қолдануда. Әсіресе қашықтан оқыту жүйесі жедел қарқынмен дамуда, бұған бірнеше факторлар, ең бастысы – білім беру мекемелерінің қуатты компьютер техникасымен қамтылуы, оқу пәндерінің барлық бағыттары бойынша электрондық оқулықтар құрылуы және Интернеттің дамуы мысал бола алады.

Оқытудың әр сатысында компьютерлік тесттер арқылы оқушыны жекелей бақылауды, графикалық бейнелеу, мәтіндері түрінде, мультимедиялық, бейне және дыбыс бөлімдерінің бағдарламасы бойынша алатын жаңалықтарды іске асыруға көп көмегін тигізеді. Электрондық оқулықтарды қарапайым оқулықтарға қарағанда пайдалану ыңғайлы және оларда өзін – өзі тексеру жүйесі бар. Осы электрондық оқулықтың артықшылығы болып табылады. Сондықтан, өзін – өзі тексеру жүйесі оқушы мен оқытушының арасындағы байланысын алмастырады.

Электрондық оқулықтарды пайдалану оқушылардың, танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, логикалық ойлау жүйесін қалыптастыруға шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды.

Осы уақытқа дейінгі білім беру саласында тек мұғалімнің айтқандарын немесе оқулықты пайдалану қазіргі заман талабын қанағаттандырмайды. Сондықтан қазіргі ақпараттандыру қоғамында бұл оқулықтарды пайдаланбай алға жылжу мүмкін емес.

Оқыту үрдісінде оқыту әдістерін тиімді пайдалану, білім беру жүйесін тұтастай жаңа оқыту технологиясын енгізу оқыту процесінде толыққанды дамуына мүмкіндік жасайды. Оқыту процесінде компьютерге негізделген жеке әдістемелер оқу мақсаттары мен жағдайларына байланысты тиімді қолданылуы қажет.

Оқытудың тиімділігі оқытудың жеке тұлғалық стиліне, яғни, оқушыға оқу материалын тиімді сипаттайтындай қабылдау механизміне тәуелді болады. Осыған байланысты оқу іс-әрекетін тиімді қамтамасыз ету бәрінен бұрын оқушылардың өзіндік іс-әрекетін, оқытушының әрбір оқушымен жеке тұлғалық оқу іс-әрекетін сүйемелдеуді және жобалар мен оқу жұмыстарын оқытушылармен бірге ұйымдастыруды жобалайды.

Осылайша жаңа технологиялардың дамуы жаңа әдіс-тәсілдердің пайда болуына көмектеседі және сонымен бірге оның сапасын жоғарылатады.

Бұл технологияның өзектілігі қоғамның ақпараттандыру жылдамдығының артуымен сипатталады. Әр түрлі пән сабақтарында жаңа технологияны

пайдалану білім мазмұнын жаңартумен, ақпараттық ортаны қалыптастыруымен, сондай-ақ сапалы білім беру мүмкіндігінің жоғары болуымен ерекшеленеді.

Соңғы кезеңде қазіргі заманғы педагогикалық ғылым мен практика түбегейлі өзгерістерге ұшырауда. Соның ішінде оқыту үрдісі ақпараттық – коммуникациялық жағдайларда жаңа көрініс алу жолында басқаша жаңалаған жолмен ХХІ ғасыр талаптарына сай білгір, уақытты үнемдей алатын тұлғаны қалыптастыруға бағытталады.

III.Қорытынды.

Қазіргі оқыту үрдісіне жаңа педагогикалық технологиялар кеңінен енуде.Оқушыны пәнге қызықтырумен қатар, саналы ойлауға тәрбиелейтін, қоғамдық көзқарастарын қалыптастыра алатын, өзіндік пікірі бар, қоғамдағы болып жатқан түрлі қарама-қайшылықтарды түсіне білетін, еркін сөйлеп, өз пікірін ашық айта алатын ойлы ұрпақ тәрбиелеуде сабақтың маңызы зор. Сол сабақ атты театрдағы басты кейіпкеріміз – оқушы болса, онда барлығымыздың бағытымыз бір, бағдарымыз байсалды болмақ. Әр мұғалім оқушыға көпқырлы сабақ беретін болған соң, қазіргі жаһандану саясатына сәйкес жаңа технологияны өз ыңғайына, пәніне лайықтап пайдалануы тиіс.Мұғалім шеберлігі – ізденіс нәтижесі. Сондықтан, орыстың ұлы педагог-ғалымы К.Д.Ушинскийдің “Мұғалім – өзінің білімін үздіксіз көтеріп отырғанда ғана мұғалім, оқуды, ізденуді тоқтатысымен оның мұғалімдігі де жойылады” – деген. Бұл “Ұстаз” атты ұлы сүрлеуге соқпағын салып жол тартқан көкірегі ояу, көзі ашық әрбір адамға берілген елеулі ескерту. Сабақты тартымды өткізіп, оқушылардың қызығушылығын арттыру үшін әр сабағымызды түрлендіріп отыру шарт. Ол үшін тек бір технологиямен шектеліп қалмай,әртүрлі технологияның элементтерін пайдалану қажет.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңы. 2007 ж.
2. Еркебаева Г.Ғ.Қазақстан Республикасының ұлттық білім беру жүйесінің міндеттеру, бағыттары мен мазмұны. Халықаралық ғылыми-практикалық конференция. Шымкент, 2011. – Б.6-9.
3. Смирнова С.А. Педагогика: теории, системы, технологии. –М., 2006.
4. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. – М., 1989.
5. Халықова К.З., Абдулкәрімова Г.А. Педагогикалық информатика /білім беруді ақпараттандыру. –Алматы, 2007.

ВОСТРЕБОВАННОСТЬ ВЫПУСКНИКОВ ТИППО С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ В ГОРОДЕ АСТАНА

Жубаниязова Айжан Жанбулатовна

Преподаватель специальных дисциплин

Учреждение «Колледж им.Д.А.Кунаева», г.Астана

В условиях инклюзивного образования и устойчивого развития общества обеспечение трудоустройства выпускников технического и профессионального послесреднего образования (ТипПО) с особыми образовательными

потребностями (ООП) приобретает особую значимость. Астана, как динамично развивающийся мегаполис, требует создания условий для адаптации и интеграции данной категории специалистов в рынок труда. Повышение инклюзивности рынка труда не только содействует социальной справедливости, но и способствует эффективному использованию трудовых ресурсов.

1. Значение трудоустройства выпускников ТиППО с ООП

Город Астана является крупным экономическим центром Казахстана, где сосредоточены передовые предприятия в сферах строительства, транспорта, информационных технологий, энергетики и сферы услуг. Выпускники ТиППО с ООП обеспечивают рынок труда специалистами, готовыми к немедленному включению в производственный процесс.

Обеспечение занятости людей с особыми образовательными потребностями играет важную роль в социальной и экономической жизни. Инклюзивная занятость позволяет:

- Повысить уровень жизни выпускников с ООП;
- Снизить социальную напряженность;
- Вовлечь большее число граждан в экономическую деятельность.

Примером успешного трудоустройства выпускников ТиППО с ООП является программа "Доступная работа", реализуемая в Астане. Благодаря ей более 500 человек с особыми потребностями смогли получить рабочие места в сферах IT, ремесленного производства и сферы услуг.

2. Анализ востребованности выпускников с ООП

На основе данных Центра занятости населения Астаны и Министерства труда РК можно выделить несколько востребованных направлений для трудоустройства выпускников ТиППО с ООП:

- Сфера обслуживания: швейное дело, кулинария, административная работа, работа с клиентами;
- IT-сфера и дистанционные профессии: тестирование программного обеспечения, графический дизайн, SMM-менеджмент;
- Ремесленное производство и социальное предпринимательство: изготовление сувениров, работа в мастерских, малый бизнес.

Пример: В рамках программы "Инклюзивный бизнес" в Астане было открыто 15 инклюзивных предприятий, на которых работают люди с ООП, занимающиеся пошивом одежды, изготовлением мебели и керамических изделий.

3. Проблемы и вызовы Несмотря на позитивные изменения, существует ряд сложностей:

- Недостаточная адаптация рабочих мест – не все работодатели готовы создавать условия для работы людей с ООП;
- Ограниченные возможности стажировок – практика на предприятиях часто не учитывает индивидуальные особенности выпускников;
- Низкий уровень осведомленности работодателей – многие компании не знают о преимуществах найма людей с ООП.

Пример: Согласно исследованию Центра социальной интеграции, 70% работодателей Астаны не готовы принять на работу специалистов с особыми потребностями из-за отсутствия опыта работы с данной категорией сотрудников.

4. Пути решения Для повышения востребованности выпускников с особыми образовательными потребностями необходимо:

- Развитие инклюзивных образовательных программ и дуального обучения – активное вовлечение работодателей в учебный процесс;
- Создание адаптированной инфраструктуры на рабочих местах – оснащение предприятий специальным оборудованием, повышение доступности рабочих мест;
- Повышение информированности работодателей и общества – проведение тренингов и семинаров о преимуществах инклюзивного найма;
- Внедрение программ наставничества и профессионального сопровождения – помощь выпускникам на первых этапах трудовой деятельности.

Пример: В 2023 году в Астане была запущена программа "Наставник", в рамках которой более 200 выпускников с ООП получили менторскую поддержку от опытных специалистов.

Заключение

Включение выпускников ТиППО с особыми образовательными потребностями в рынок труда Астаны является важным шагом к созданию инклюзивного общества. Совместные усилия государства, образовательных учреждений и бизнеса позволят повысить уровень трудоустройства данной категории специалистов и обеспечить рынок труда квалифицированными кадрами. Успешные примеры внедрения инклюзивных программ доказывают, что интеграция выпускников с ООП приносит значительные социально-экономические выгоды.

Использованная литература:

1. Отчет Министерства труда и социальной защиты населения РК.
2. Данные Центра занятости населения г. Астаны.
3. Аналитические материалы Министерства образования и науки РК.
4. Исследование Центра социальной интеграции "Инклюзивный рынок труда Казахстана".
5. Официальные материалы программы "Доступная работа" (2023).

БОЛАШАҚ БІЛІКТІ МАМАНДАРДЫ ДАЯРЛАУ МАҚСАТЫНДА, ХИМИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДАҒЫ STEM ТЕХНОЛОГИЯЛАРҒА ДЕГЕН ІЗДЕНУШІЛІК DAҒДЫСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Иманкеш Құралай Қуанышқызы

Химия пәнінің оқытушысы

«Қоғамдық тамақтандыру және сервис колледжі» ШҚЖ МКК

Астана қаласы

Аннотация: Мақалада STEM технологиясының студенттердің сыни – ойлау, шығармашылықпен айналысу химияның пәнаралық байланыстарын көрсету мақсатында қолданылатын жаңа технологиялардың бірі STEM технологиясын химия пәнінде қолдану қарастырылды. STEM технологиясы –

өскелең ұрпаққа сапалы білім беруде қолданылып жатқан ең озық инновациялық технологиялардың бірі. STEM технологиясының химия пәніне қолданысының тиімді жақтары, кездесетін кедергілер, артықшылықтары мен кемшіліктерін бағалау. STEM технологиясын химия пәнін оқытуда жаңа технологияның әртүрлі бағыттары мен әдіс-тәсілдері қолдана отырып білімгердің танымын арттыру көзделуде. Студенттердің бейнелі ой-өрісін одан әрі дамытып, пәннің жалпы мазмұнын өмірмен байланыстыратын шығармашылық мүмкіндіктер ашады.

Кілт сөздер: STEM технология, химиялық білім беру, инновациялық білім беру, құзіреттілік, жаңа технологиялар нәтиже, тиімділік.

STEM технологиясы қазіргі таңда әлемдік білім беру жүйесінде маңызды инновациялық трендтердің бірі болып табылады. STEM — бұл ғылым, технология, инженерия және математика салаларын біріктіріп оқытудың тәсілі [1]. STEM әдісін қолдану 21 ғасырда қажетті дағдыларды қалыптастыруға мол мүмкіндіктер береді. Химия — күрделі пән, себебі ол абстрактылы ұғымдармен қатар оқушылардың күнделікті өмірімен тығыз байланысты. Химия пәні макроскопиялық, микроскопиялық және символдық деңгейде бейнеленетін үш деңгейін қамтиды [2]. Химияны терең түсіну үшін осы үш ұғымды бір-бірімен байланыстыра отырып талқылау маңызды. Сонымен қатар, студенттер тек фактілерді есте сақтап қана қоймай, олардың мағынасын тереңірек ұғынуы қажет. Бұл, әсіресе, химияны оқыту процесін қиындатады. Осындай қиындықтарды жеңу үшін оқушылардың қызығушылығын арттыратын түрлі ақпараттық технологиялар мен әдіс-тәсілдерді пайдалану қажет. Өйткені, балалар көру және қолмен жасау арқылы білімдерін тереңірек түсініп, қабылдайды. STEM әдісін химия сабағында қолдану оқушылардың оқу мақсатына жетуіне айтарлықтай көмектеседі. STEM технологиясы арқылы оқушылардың меңгеретін дағдылары мен күтілетін нәтижелері сызба 1-де көрсетілген.

Сызба 1 – STEM технологиясы негізінде оқушының үйренетін дағдылары

Жаратылыстану пәндерін оқытуда STEM білім беру технологиясын қолдану қазіргі кезде ең тиімді әрі қолжетімді әдіс болып табылады. STEM технологиясы пәндердің шекарасын кеңейтіп, интеграцияланған тақырыптар бойынша білім беру мүмкіндігін береді. Бұл әдіс оқушыларға пәндерден алған білімдерін өмірде қолдануға, сын тұрғысынан ойлау дағдыларын дамытуға және проблемаларды шешуге үйретеді. [2,6].

Зерттеудің мақсаты — химия сабағында ғылыми, технологиялық, инженерлік және математикалық дағдыларды біріктіру арқылы жоғары сынып оқушыларының құзыреттіліктерін арттыру үшін заманауи құралдар мен әдістерді пайдалану.

Зерттеу міндеті — оқушыларды зерттеу және эксперимент жасауға ынталандыратын химия сабақтарын әзірлеу, интерактивті және практикалық элементтерді қолдану арқылы олардың қызығушылығын арттыру.

Бұл зерттеудің өзектілігі мен жаңашылдығы білім беру жүйесінің заманауи оқыту технологияларымен үйлесуі және инновациялық әдістерді енгізу арқылы білім беру сапасын арттыруға бағытталған.

Зерттеу объектісі — STEM сабақтары, ал зерттеу пәні — электрохимиялық процестер бойынша тәжірибелер мен есептер.

Зерттеу проблемасы — STEM технологиясын химия сабағында тиімді қолдану үшін студенттерге электрохимиялық процестерді терең түсіндірумен қатар, педагогикалық әдістерді де дұрыс пайдалану маңызды. Мұғалім тек ғылыми білімді ғана емес, сонымен қатар студенттердің қызығушылығын арттыратын және олардың сын тұрғысынан ойлау дағдыларын дамытуға мүмкіндік беретін әдістемелік тәсілдерді де меңгеруі тиіс. Осылайша, STEM технологиясын қолдану білім беру процесінде теория мен практиканы байланыстырып, оқушыларға нақты өмірде қолдануға болатын дағдыларды қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Зерттеудің әдіснамасы

Есеп шешу процесі оқушылардың өзіне деген сенімін арттырумен қатар, пәнге деген қызығушылығын қалыптастыруы қажет. Осы мақсатпен, химия пәнінде STEM технологияларын тиімді қолдану үшін элективті курс ұйымдастырылды. Элективті курстар мектептің жоғары сынып оқушыларына бейіндік пәндер негізінде таңдау бойынша міндетті курстар болып табылады және олардың жаратылыстану ғылымдарына деген қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді. Осылайша, оқушыларды қазіргі заманғы ғылыми мәселелерге бағыттап, олардың өз бетімен ізденуіне жол ашылады. Алдымен әр физикалық шаманың өлшем бірліктеріне мән бергізу және оларды үлкейту, кішірейтуге жаттықтыру амалдары қарастырылды. Химия бағдарламасында есептер шешуге қатысты тарау тізімі анықталды. Студенттердің сол тарауларда кездесетін формулаларды оқуды, формулаларды физикалық шамалардың атауы бойынша оқуға жаттықтырылды. Әр сабақ сайын кез келген формуланы алып, түрлендіру әдетке айналдырылды. Мысалы, оқушылар төменде берілген формулаларды түрлендіруге және формулаларды оқуға жаттықты: $w = nAr \cdot 100\% Mr$, $n = \frac{\omega \cdot Mr}{Ar \cdot 100\%}$, $Mr = \frac{nAr \cdot 100\%}{\omega}$ Сондай-ақ газ заңдарының формулаларында түрлендіре отырып қолдану дағдысы қалыптасты. Мысалы, Бойль-Мариотт заңының математикалық өрнегі: $P P_1 = V_1 V$ немесе $PV = \text{const}$, осыдан мынадай

түрлендірулер жүргізуге болады: $P = P_1 V_1 / V$; $P_1 = P V / V_1$; Бойль-Мариотт және ГейЛюссак заңдарын біріктіретін мына өрнекке $P \cdot V / T = P_0 V_0 / T_0$ келесідей түрлендірулер жүргізуге болады: $P = T \cdot P_0 \cdot V_0 / V \cdot T_0$, $T = P \cdot V \cdot T_0 / P_0 \cdot V_0$; Клапейрон-Менделеев теңдеуінде $PV = nRT$ бес физикалық шама болғандықтан өрнекті бес түрлі етіп түрлендіруге, яғни есеп шығару барысында жиі қолдану, қайталау арқылы әр шаманы анықтай алатын жағдайға жеткізілді: $P = P_1 V_1 / V$;

Химия мен математиканы біріктіру мақсатында, элективті курс бағдарламасы оқушыларға сандармен жұмыс істеу, есеп шартын түсіну және қажетті формулаларды қолдана отырып, есептерді шешу дағдыларын қалыптастыруға негізделді. Бұл курста оқушылар химия мен математиканы үйлестіріп, түрлі амалдар мен формулаларды пайдалану арқылы есептерді тиімді шешу әдістерін үйренеді. Сондай-ақ, олар өз білімдерін тереңдетіп, математика мен химия арасындағы тығыз байланысты ұғынуға мүмкіндік алады [3,5].

Элективті курстың негізгі мақсаты – оқушылардың математикалық сауаттылығын арттыру, сонымен қатар химиялық есептерді шешу барысында математикалық әдістерді тиімді қолдану. Курстың барысында оқушылар белгілі физикалық шамаларды және олардың өлшем бірліктерін түсініп, оларды нақты есептерде пайдалану дағдыларын меңгереді. Мысалы, химиядағы газ заңдарын қолдана отырып, әртүрлі есептерді шешу тәсілдері үйретіледі.

Сондай-ақ, курстың барысында химиялық және математикалық есептерді шешу кезінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға бағытталған әдістемелер қолданылды. Виртуалды зертхана мүмкіндіктері арқылы оқушыларға химиялық процестерді визуализациялау және математикалық модельдерді қолдану арқылы тәжірибелер жүргізу ұсынылды. Бұл оқушылардың химиялық ұғымдарды терең түсініп, оларды практикалық тұрғыда қолдануға мүмкіндік береді. Курс барысында оқушылар сан түрлерін, есеп шарттарын түсініп, оларды түрлендіру арқылы есеп шешу әдістерін меңгереді. Әрбір сабақта оқушыларға түрлі химиялық және математикалық формулалар беріліп, оларды түрлендіру жаттығуларымен жұмыс жасауға мүмкіндік берілді. Бұл әдіс оқушыларға есептерді жылдам және дәл шешуге дағдылануға мүмкіндік береді. Математика мен химияны интеграциялау кезінде оқушыларға функционалдық сауаттылықты арттыру үшін маңызды есептер ұсынылды. Мысалы, Бойль-Мариотт заңын немесе Клапейрон-Менделеев теңдеуін түрлендіру арқылы есеп шешу дағдысы қалыптастырылды. Бұл оқушылардың пәндер арасындағы байланысты түсінуіне және олардың математикалық дағдыларын химиямен байланысты есептерді шешуде қолдануына ықпал етті. Сондай-ақ, курс барысында оқушылардың алған білімдері түрлі деңгейдегі тапсырмалар мен викториналар арқылы тексеріліп, оларды өз бетімен шығармашылық тұрғыда қолдану мүмкіндігі берілді. Бұл оқушылардың өзіне деген сенімін арттырып, пәндерге деген қызығушылықтарын тереңдетуге ықпал етті. [4,8].

Осылайша, курс барысында химия мен математика пәндерін біріктіре отырып, оқушыларға теориялық біліммен қатар, практикалық дағдылар да меңгертілді. Бұл әдіс оқушылардың өз бетімен есеп шешу дағдыларын қалыптастырып, пәндер арасындағы тығыз байланысты түсінуге мүмкіндік береді.

Эксперимент жүргізу барысында орта білім беретін мектептің 11 сыныптың химия пәнінен өтілетін «Тотығу – тотықсыздану реакциялары» тарауындағы «Гальваникалық элементтер» тақырыбы таңдалынып алынды. Тотығу – тотықсыздану процестері, тотығу, тотықсыздану, электрохимиялық процестер, кернеу, ток күші, электр қозғаушы күш, жарық батареялары, гальваникалық элемент, Нернст теңдеуі секілді ұғымдар STEM – оқыту технологиясын қолданып түсіндірілді. Сонымен қатар химия пәніне физика, математика, информатика пәндері кіріктіріліп оқытылды. Өтілген тақырыптан STEM оқыту схемасы құрастырылды (1 кесте).

Эксперимент жүргізу барысында химия пәнінен өтетін «Тотығу – тотықсыздану реакциялары» тарауындағы «Гальваникалық элементтер» тақырыбы таңдалынып алынды.

Тақырып бойынша STEM оқыту технологиясын қолдану:

Тотығу – тотықсыздану процестері, тотығу, тотықсыздану, электрохимиялық процестер, кернеу, ток күші, электр қозғаушы күш, жарық батареялары, гальваникалық элемент, Нернст теңдеуі сияқты ұғымдар STEM (ғылым, технология, инженерия және математика) оқыту технологиясы арқылы түсіндірілді. Бұл әдіс пәндер арасындағы байланысты күшейтуге мүмкіндік берді, сондай-ақ оқушылардың теориялық білімдерін тәжірибемен ұштастыруға көмектесті.

STEM оқыту схемасы:

1 кесте: STEM оқыту схемасы (автордың өзі құрастырды)

Пәндер	Химия (негізгі пән)	Физика (қосымша пән)	Математика (қосымша пән)	Информатика (қосымша пән)
Тақырып	Тотығу – тотықсыздану реакциялары, гальваникалық элементтер	Электр тоғы мен кернеу, электр қозғаушы күш (ЭҚК)	Формулалар мен есептер, Нернст теңдеуі	Электрондық құрылғылар мен есептеу техникасы
Мақсаты	Тотығу және тотықсыздану реакцияларын түсіндіру, гальваникалық элементтердің жұмысын көрсету	Электр тоғы мен кернеудің химиялық процестермен байланысын түсіндіру	Гальваникалық элементтердің жұмысын математикалық тұрғыдан түсіндіру	Химиялық процестердің модельдерін компьютер арқылы жасау
Оқыту әдісі	Теориялық түсіндірмелер, тәжірибелер, модельдер қолдану	Кішігірім эксперименттер мен есептер жүргізу	Математикалық есептер мен формулау	Компьютерлік модельдеу және алгоритмдер құру
Әдіс-тәсілдер	Жоба жұмысы, зерттеу тәжірибелері, көрнекі құралдар	Эксперименттік тапсырмалар, теоретикалық есептер	Формула мен теңдеулерді қолдану, математикалық есептер шешу	Программалау және есептеу жүйелерін қолдану

Жұмыс барысы:

- Химия пәнінде тотығу және тотықсыздану реакцияларының теориясын түсіндіру барысында гальваникалық элементтер мен олардың жұмысы туралы айтылды. Сонымен қатар, Нернст теңдеуі арқылы гальваникалық элементтердің ЭҚК есептелді.

- Физика пәнінде электр тоғы мен кернеудің, гальваникалық элементтердің жұмысына әсерін түсіндіру үшін тәжірибелер жасалды. Электр қозғаушы күштің (ЭҚК) теориялық негіздері мен қолданылуы қарастырылды.

- Математика пәнінде Нернст теңдеуін және басқа математикалық есептерді шешу үшін қажетті формулалар қолданылды. Математикалық есептер арқылы гальваникалық элементтер мен токтың байланысы көрсетілді.

- Информатика пәнінде химиялық процестерді модельдеу және есептеу үшін арнайы бағдарламалар мен алгоритмдер қолданылды. Оқушылар химиялық процестерді компьютерлік модельдеуді үйренді.

Қорытындылай келе, STEM оқыту технологиясы оқушылардың пәндер арасындағы байланысты түсінуіне және ғылыми білімдерін практикада қолдануына ықпал етті. Бұл әдіс оқушылардың аналитикалық ойлау қабілеттерін дамытып, оларды химияның негіздерін тереңірек меңгеруге мүмкіндік берді. Оқушылардың химия пәніне деген қызығушылығы мен белсенділігі айтарлықтай артты, олардың білім алу тиімділігінің бірлесе жұмыс істеген кезде жоғарылайтынын байқадық. Студенттер тек белсенді жұмыс істегенде ғана ақпаратты толық меңгеретіні белгілі болды. Осыған байланысты мұғалімнің рөлі ақпарат жеткізуші болудан гөрі, оқушылардың танымдық іс-әрекетін ұйымдастырушы болуға өзгерді.

Бағдарлама бойынша сабақ өту жоспарлаған мақсатқа уақытты үнемдей отырып жетуге мүмкіндік берді. Әр сабақты күнделікті өмірде кездесетін сандық есептермен бастау оқушылардың қызығушылығын оятып, олардың білімін нақты өмір жағдайларымен байланыстыруға мүмкіндік берді. Бұл есептерді оқушылар өздері дайындап, кейде топпен немесе жұппен талқылап орындады. Оқушылардың құрастырған есептерінде шығармашылық көзқарас анық байқалды. Виртуалды зертханалық тәжірибелер мен PISA тапсырмаларының түсінігі жақсарып, оқушылар еркін түрде өз ойларын талдай алатын дәрежеге жетті. Сонымен қатар, молекулалар мен олардың қасиеттерін графикалық түрде қалай көрсетуге болатыны да зерттеледі. Қорыта келгенде, оқу мекемелерінде сабақтарды STEM-білім беру және оның технологиясын білім беру процесінде қолдану ойлары негізінде ұйымдастыру зерттеу дағдыларын қалыптастыруға ең жақсы әдіс болады деп қорытынды жасауға болады. STEM технологияларын ескере отырып, жоғарыда көрсетілген дағдыларды қалыптастыру мемлекет пен қоғамның келешек техникалық бағыттығы жоғары білікті мамандарға деген сұранысын орындауға мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Rahmawati Y, Ridwan A, Hadinugrahaningsih T, Soeprijanto. Developing critical and creative thinking skills through STEAM integration in chemistry learning. JPhys Conf Ser. 2019;1156(1)

2. H. Coskun Karabulut, N. Elcan Kaynak, and I. A. Kariper, Preservice teachers' engagement with stem-based hands-on activities in online chemistry laboratory courses, Res. Sci. Technol. Educ. (2023), 1–21.

3. Rahmawati Y, Ridwan A, Hadinugrahaningsih T, Soeprijanto. Developing critical and creative thinking skills through STEAM integration in chemistry learning. JPhys Conf Ser. 2019;1156(1)

4. О.Лири Зина. Зерттеу жобасын жүргізу: негізгі нұсқаулық. – Алматы: «Ұлттық аударма бюросы» қоғамдық қоры. – 2020. 472 бет.

ARDUINO МИКРОПРОЦЕССОРЫ: ЖАҢА ТРЕНДТЕР ЖӘНЕ ОҚУ ПРОЦЕСІНЕ ЕНГІЗУ ТӘЖІРИБЕСІ

Капезова Айгерим Жумабаевна

Арнайы пәндер оқытушысы

ЖШС «Басқару колледжі», Астана қаласы

Аннотация: Arduino платформасының артықшылықтары мен мүмкіндіктері, оның оқушыларға бағдарламалау, электроника және робототехника негіздерін үйретудегі рөлі талқыланады. Сонымен қатар, Arduino-ның білім беру саласындағы қолданысы, оның ішінде интернет заттары (IoT), автоматтандыру жүйелері және 3D принтинг сияқты жаңа бағыттары зерттеледі. Мақалада Arduino платформасының оқушылардың креативті ойлауын дамытуға, топтық жұмыс дағдыларын қалыптастыруға және практикалық білімдерін арттыруға ықпал ететіндігі атап өтілген. Arduino-ны оқу процесіне енгізу арқылы студенттерге тек теориялық білімдермен ғана емес, практикалық дағдылармен де қарулануға мүмкіндік беріледі.

Кілттік сөздер: Arduino, микропроцессор, білім беру, бағдарламалау, электроника, робототехника, автоматтандыру, интернет заттары (IoT), 3D принтинг, жобалық оқыту, креативті ойлау, топтық жұмыс.

Соңғы жылдары техникалық білім беру саласында үлкен өзгерістер орын алуда, бұл өзгерістердің негізгі қозғаушы күші – инновациялық технологияларды енгізу. Оқу процесіне жаңа құралдарды қосу арқылы студенттердің инженерлік ойлауын дамытып, шығармашылық қабілеттерін арттыру мүмкіндігі пайда болуда. Осы ретте, Arduino микропроцессорлары білім беру жүйесіне енгізілген ең тиімді әрі кең таралған құралдардың бірі болып табылады. Arduino – бұл ашық бастапқы кодты микроэлектронды жүйе, оны қолданып студенттер өздерінің бағдарламалау дағдыларын шындай алады және физикалық құрылғылармен жұмыс істей отырып, оларды басқаруға үйренеді.[3]

Бұл мақаланың мақсаты – Arduino микропроцессорларының қазіргі кездегі жаңа трендтері мен оқу процесіне енгізу тәжірибесін қарастыру, сондай-ақ бұл құралдың білім беру саласындағы маңыздылығын бағалау.

1. Arduino микропроцессорының жаңа трендтері

Arduino платформасының дамуының негізгі тенденциялары оның көпфункционалдығы мен жоғары қолжетімділігіне негізделген. Бұл трендтер оқу процесінде маңызды рөл атқарып, студенттерге инновациялық жобалар жасау мүмкіндігін ұсынады.

1.1. Микробақылау және автоматтандыру жүйелерін оқыту

Қазіргі таңда автоматтандыру жүйелері мен микробақылау құрылғыларының маңызы артқан сайын, Arduino да осы салаларда кеңінен қолданыла бастады. Arduino платформасында роботтарды басқару, датчиктерді оқу және басқару жүйелерін құру мүмкіндіктері қарастырылған. Оқушылар осы арқылы жүйелердің жұмыс істеу принциптерін жақсырақ түсініп, тәжірибе жинақтайды.

1.2. Интернтелектуалды және смарт жүйелерді құру

Қазіргі уақытта смарт құрылғылар мен үй автоматтандыру жүйелеріне сұраныс артты. Arduino платформасы осы технологияларды оқыту үшін өте ыңғайлы. Студенттер Arduino негізінде өздерінің смарт үй жүйелерін құра алады, мысалы, температураны реттеу, жарық жүйесін басқару, қауіпсіздік жүйелерін жобалау сияқты заманауи жобалар жүзеге асырылады.[1]

1.3. Қашықтан басқару және интернет заттары (IoT)

Arduino-ның интернетке қосылуы арқылы қашықтан басқару жүйелері мен IoT (Internet of Things) құрылғыларын жасау мүмкіндігі ашылды. Студенттер өздерінің жобаларында Arduino микроконтроллерлері арқылы интернетке қосылып, әртүрлі сенсорлар мен құрылғыларды қашықтан басқаруды үйренеді. Бұл жаңа тренд бойынша студенттер нақты уақыттағы мәліметтерді жинап, оларды өңдеумен жұмыс істейді. [1]

1.4. 3D принтинг және Arduino интеграциясы

3D принтинг технологиясының дамуымен Arduino жүйесінің интеграциясы да кеңінен қолданылып келеді. Студенттер 3D принтерлер арқылы әртүрлі құрылғылардың макеттерін басып шығарып, Arduino микропроцессоры арқылы осы құрылғыларды басқаруды үйренеді. Мұндай тәжірибе студенттерді техникалық жобалар жасауға ынталандырады. [1]

2. Arduino-ның оқу процесіне енгізілуі: тәжірибе және тиімділік

Arduino жүйесін оқу процесіне енгізу тәжірибесі білім беру саласындағы көптеген оң өзгерістерге алып келді. Әсіресе инженерия, робототехника, ақпараттық технологиялар және математика пәндерінде Arduino қолданудың тиімділігі жоғары. [1]

2.1. Бағдарламалау және электроника негіздерін үйрету

Arduino платформасы студенттерге бағдарламалаудың негіздерін үйретуде үлкен көмек береді. Қарапайым Arduino тақталары мен IDE (интеграцияланған даму ортасы) бағдарламалары арқылы студенттер өздерінің алғашқы бағдарламаларын жаза алады. Бұл оларға алгоритмдерді түсінуге, бағдарламалау тілдерін меңгеруге және электроника мен микроконтроллерлердің жұмыс принциптерін ұғынуға мүмкіндік береді. [1]

2.2. Жобалық оқыту әдісі

Arduino негізінде жобалық оқыту әдісін қолдану оқушылардың креативті ойлау қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Студенттер әртүрлі мәселелерді шешу арқылы өздерінің техникалық және бағдарламалау дағдыларын шындайды. Мұндай әдіс жобалық жұмыстар жасау арқылы оқу материалын тереңірек меңгеруге мүмкіндік береді. Arduino негізінде жасалған жобалар, мысалы, автоматтандырылған басқару жүйелері, роботтар немесе смарт құрылғылар, студенттердің оқу процесіне қызығушылығын арттырады. [1]

2.3. Топтық жұмыс және коммуникация дағдыларын дамыту

Arduino қолдану студенттер арасында топтық жұмысты дамытуға ықпал етеді. Жобаларды орындау барысында студенттер бірлесіп жұмыс істей отырып, идеяларын талқылайды, қиындықтарды бірге шешеді және топтық мақсаттарға жету үшін ынтымақтасады. Бұл дағдылар студенттерді болашақта жұмысқа орналаса отырып тиімді команда мүшесі болуға дайындайды.

3. Arduino микропроцессорларының оқу процесіндегі болашағы

Arduino платформасының мүмкіндіктері мен қолдану ауқымы кеңейіп келеді. Қазіргі уақытта ол тек бағдарламалау мен электроника сабақтарымен шектелмей, түрлі пәндерде қолданылып жүр. Arduino-ның келешекте білім беру саласында маңызды рөл атқаруы күтілуде. Әсіресе, бұл құрал білім беру жүйесіндегі тәжірибелік және зерттеу бағытындағы жұмыстарды арттыруға ықпал етеді.[2]

Arduino платформасы оқу процесінде студенттерге практикалық дағдыларды үйрету, шығармашылық ойлау қабілеттерін дамыту және техникалық білімдерін жетілдіру үшін өте тиімді құрал болып табылады. Оның жаңа трендтері, мысалы, интернет заттары, автоматтандыру жүйелері және смарт технологиялар оқу процесін одан әрі қызықты әрі пайдалы ете түседі. Оқу орындары Arduino платформасын тиімді түрде пайдалана отырып, студенттерді болашақта сұранысқа ие болатын техникалық мамандықтарға дайындай алады. [4]

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Banzi, M. (2014). *Getting Started with Arduino: The Open Source Electronics Prototyping Platform*. Maker Media, Inc.
2. Monk, S. (2011). *Programming Arduino: Getting Started with Sketches*. McGraw-Hill Education.
3. <http://www.arduino.cc> (Arduino ресми сайты).
4. Jon, M., & McGinniss, T. (2019). *Arduino Robotics*. Apress.

STEM-БІЛІМ ЖӘНЕ "ТАМАҚТАНДЫРУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ" МАМАНДАРЫН ДАЙЫНДАУДАҒЫ ЖАҢА ТЕНДЕНЦИЯЛАР

Көптілеуова Әсел Көптілеуқызы

Арнайы пәндер оқытушысы

Астана қаласы әкімдігінің

«Қоғамдық тамақтандыру және сервис колледжі» ШЖҚ МКК

Астана қаласы

Аннотация: Бұл мақалада техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдары студенттері арасында STEM-білімнің және «Тамақтандыруды ұйымдастыру» мамандығын үйретудегі жаңа тенденциялар қарастырылады. Мақалада заманауи технологиялардың, интерактивті оқыту әдістерінің, дуалды оқыту жүйесінің және жобалық оқыту тәжірибелерінің интеграциясы арқылы аспаздық және мейрамхана индустриясының заманауи талаптарына сай мамандарды даярлау жолдары талданады. Сонымен қатар, мақалада білім беру процесін жаңғыртудағы инновациялық әдістер мен заманауи оқыту платформаларының рөлі, тәжірибелік тәжірибе мен кәсіптік байланыстардың маңыздылығы

көрсетіледі. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, жаңа тенденциялар студенттердің шығармашылық қабілеттерін арттыруға және бәсекеге қабілетті мамандар даярлауға ықпал етеді [1].

Кілт сөздер: STEM-білім, тамақтандыруды ұйымдастыру, техникалық және кәсіптік білім, дуалды оқыту, жобалық оқыту, инновациялық технологиялар.

Қазіргі жаһандық нарықта қызмет көрсету саласы мен мейрамхана индустриясы қарқынды дамып, ал бұл салада бәсекелестік деңгейі жоғарылап келеді. Осы орайда, «Мейрамхана бизнесі» мен «Тамақтандыруды ұйымдастыру» мамандарын даярлау талаптары да айтарлықтай өзгеруде. STEM (ғылым, технология, инженерия, математика) бағытындағы білім беру тәжірибесі заманауи технологияларды меңгеру арқылы студенттердің аналитикалық, шығармашылық және тәжірибелік қабілеттерін арттыруға ықпал етеді [2]. Сонымен қатар, техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдары студенттеріне тек теориялық білім беріп қана қоймай, тәжірибелік дағдыларды да үйрету қажеттілігі туындап отыр. Бұл мақалада STEM-білім мен «Тамақтандыруды ұйымдастыру» мамандығын үйретудегі жаңа тенденциялар жан-жақты қарастырылып, оқыту әдістерінің интеграциясы мен заманауи технологияларды қолданудың маңызы талданады.

Интерактивті және сандық технологиялар. Заманауи техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдарында виртуалды зертханалар, 3D модельдеу және онлайн платформалар кеңінен қолданылады. STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) бағытында оқытудың негізгі мақсаты – студенттердің теориялық білімін тәжірибелік дағдылармен толықтыру. Мысалы, «Тамақтандыруды ұйымдастыру» мамандығын оқыту барысында, студенттер ас үйдің автоматтандырылған жүйелерін, сандық рецепттерді, тағам технологиясындағы инновацияларды меңгереді [3]. Бұл әдістер студенттердің тәжірибелік дағдыларын арттырып, оларды нарық талаптарына сәйкес икемді мамандар етіп дайындайды.

Дуалды білім беру жүйесі. Дуалды оқыту жүйесі студенттерге оқу барысында кәсіптік тәжірибені ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Бұл жүйе теориялық білімді өндірістік тәжірибемен үйлестіруге негізделген, сондықтан студенттер өндіріс орындарында немесе ас үйде нақты жағдайларда жұмыс істеуді үйренеді. «Тамақтандыруды ұйымдастыру» саласында дуалды оқыту арқылы студенттер мейрамхана процесстерін, тағам дайындау технологияларын және қызмет көрсету стандарттарын іс жүзінде меңгереді [4].

Жобалық оқыту әдісі. Жобалық оқыту әдісі – STEM және тамақтандыруды ұйымдастыру саласында өте тиімді тәсілдердің бірі болып табылады. Студенттер топтарында нақты жобаларды жүзеге асыра отырып, өз бетімен шешім қабылдауды, ұйымдастырушылық дағдыларын және шығармашылық қабілеттерін дамытады. Мысалы, бір топ студенттер мейрамхана ашу концепциясын әзірлеп, оның интерьерін, мәзірін және қызмет көрсету алгоритмін құрастырады. Бұл әдіс білім алушыларға кәсіптік өмірдегі нақты мәселелерді шешуді үйретеді және заманауи нарық талаптарына сай икемді мамандар даярлауға септігін тигізеді [5].

«Тамақтандыруды ұйымдастыру» мамандарын дайындаудағы жаңа тенденциялар. Оқу бағдарламаларын жаңғырту. Техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдары өз бағдарламаларын үнемі жаңартып отырады. Мәзірдің қалыптасуында жаңа технологиялар мен заманауи ас үй құрал-жабдықтарының енгізілуі, сондай-ақ, халықаралық стандарттарға сәйкестік басты орынға ие. STEM білім беру әдістерін интеграциялау арқылы студенттерге тек дәстүрлі аспаздық өнер ғана емес, сонымен қатар, аналитикалық ойлау, деректерді талдау және технологиялық инновацияларды қолдану қабілеттері де үйретіледі. Бұл, өз кезегінде, мейрамхана бизнесінде жаңашыл идеяларды енгізуге және қызмет көрсету сапасын арттыруға ықпал етеді.

Заманауи оқыту әдістерінің бірі – тәжірибеге негізделген оқыту. Техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдары студенттерің өндірістік тәжірибеден өткізіп, нақты өндіріс орындарында оқыту процесін ұйымдастырады. Мейрамхана мен ас үй жұмысының барлық процестерін, оның ішінде тағам дайындау, қызмет көрсету, қойма басқару және сапаны бақылау, тәжірибеде меңгерту арқылы студенттер кәсіптік білімдерін тереңдетеді. Тәжірибе студенттердің кәсіби құзыреттілігін арттырып, нарық талаптарына сай мамандар даярлауға мүмкіндік береді [3].

Инновациялық оқыту платформалары. Заманауи цифрлық технологиялар оқытудың тиімділігін арттыруда маңызды рөл атқарады. Онлайн оқыту платформалары, виртуалды симуляторлар және мобильді қосымшалар студенттерге оқу материалын интерактивті түрде меңгеруге мүмкіндік береді. Мысалы, мейрамхана жұмысының әртүрлі сценарийлерін симуляциялайтын жүйелер оқушыларға нақты жағдайларда дұрыс әрекет ету әдістерін үйретеді. Бұл платформалар оқытудың тиімділігін арттырып, студенттердің кәсіби дайындық деңгейін жаңа белестерге көтереді [4].

STEM-Білім мен Тамақтандыруды Ұйымдастыруды Интеграциялау. Соңғы жылдары техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдары STEM әдістерін «Тамақтандыруды ұйымдастыру» мамандығына интеграциялау бойынша жаңа модельдерді дамытуда. Бұл модельдер оқытудың инновациялық әдістерін қолдана отырып, студенттердің теориялық және тәжірибелік дағдыларын үйлестіруге бағытталған. Интеграцияланған оқыту бағдарламалары студенттерге мейрамхана бизнесінің түрлі аспектілерін кешенді түрде меңгеруге мүмкіндік береді.

Кәсіптік байланыстар мен өндірістік тәжірибе. Білім беру ұйымдары мен кәсіпорындар арасындағы ынтымақтастық студенттердің кәсіби өмірге тез бейімделуіне септігін тигізеді. Мұндай байланыстар дуалды оқыту жүйесінің ажырамас бөлігіне айналып, студенттерге өндірістік тәжірибе жинауға, заманауи ас үй технологияларын қолдануға және кәсіптік байланыстар орнатуға мүмкіндік береді. Тәжірибелік сабақтар мен өндірістік жобалар арқылы студенттер өз білімдерін іс жүзінде сынап, жетілдіре алады [5].

Жасанды интеллект және автоматтандыру. Жасанды интеллект пен автоматтандыру технологиялары мейрамхана индустриясында жаңа үрдіс ретінде көрініс табуда. Болашақта ас үйдің роботтандырылған жүйелері, ақылды ас үй құрылғылары және автоматты тапсырыс жүйелері кеңінен қолданылуы

мүмкін. STEM-білім беру ұйымдары осы технологияларды оқытуға енгізу арқылы студенттердің заманауи нарыққа тез бейімделуін қамтамасыз етеді.

Экологиялық таза технологиялар мен жасыл оқыту әдістері де маңызды рөл атқарады. Техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдары экологиялық талаптарға сай тағам өндірісін ұйымдастыру әдістерін үйретіп, студенттерге қалдықтарды азайту, қайта өңдеу және экологиялық таза өнімдер өндірісі бойынша білім береді. Бұл тренд болашақта мейрамхана индустриясында да кеңінен қолданылады.

STEM әдістерін қолдану арқылы студенттердің жеке даралығын және шығармашылық қабілеттерін дамытуға ерекше назар аударылады. Жобалық және интерактивті оқыту әдістері әрбір студентке өз идеясын жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Бұл болашақта мейрамхана бизнесінде инновациялық идеяларды жүзеге асыруға, жаңа мәзірлер мен қызмет көрсету әдістерін ойлап табуға септігін тигізеді.

Заманауи техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдарында STEM-білім мен тамақтандыруды ұйымдастыруды үйретудегі жаңа тенденциялар студенттердің кәсіби дайындық деңгейін едәуір арттыруға мүмкіндік береді. Интерактивті технологиялар, дуалды оқыту, жобалық әдістер және инновациялық платформалар арқылы студенттер тек теориялық білім алып қоймай, өндірістік тәжірибеге де ие болады. Бұл тәсілдер болашақта бәсекеге қабілетті, шығармашылық ойлауға және заманауи технологияларды меңгеруге қабілетті мамандар даярлауға негіз болады. Осылайша, STEM-білім мен тамақтандыруды ұйымдастыруды интеграциялау саладағы кәсіби стандарттарды жоғарылатып, жаңа трендтерді қалыптастыруға ықпал етеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

- [1] Әлиев, Р., & Нұрсұлтанов, С. (2021). Цифрлық технологиялар мен STEM-білім беру әдістері. Астана: Техникалық және кәсіптік білім беру журналы.
- [2] Мұхамедов, Б. (2020). Болашақ мамандарды даярлау: STEM және дуалды оқыту жүйелері. Алматы: Жаңа білім баспасы.
- [3] Қасымов, Т., & Ермұхамедова, Ж. (2019). Тәжірибелік тәжірибе мен инновациялық оқыту: ас үй технологияларындағы заманауи трендтер. Шымкент: Кәсіптік білім журналы.
- [4] Садықова, А. (2022). Техникалық білім беру мен тамақтандыру индустриясының интеграциясы. Атырау: Жаңа заман баспасы.
- [5] Рахымбеков, М. (2020). Дуалды оқыту жүйесі және өндірістік тәжірибе: халықаралық тәжірибелер. Қарағанды: Білім және ғылым журналы.

METHODS AND APPROACHES TO THE FORMATION OF FUNCTIONAL LITERACY

Kabdrakhmet Akbota Bakytzhankyzy

Преподаватель английского языка
ТОО «Колледж Управления», г. Астана

Annotation: the article considers the methodology of functional literacy formation as one of the key tasks in the educational system. The paper presents methods and approaches to achieve the formation of functional literacy.

The conclusion is made about the importance of creating conditions for stimulating students to active creative activity, developing analytical skills, and applying them in practice.

Keywords: functional literacy, methods, approaches, problem-oriented approach, project activity, interactive teaching methods, information resources, methodology, pedagogy, social studies, history, economics, additional education.

Introduction. Theoretical foundations.

Recently, functional literacy has been playing an important role in the educational process of school children. Its content in subjects such as history, economics, and social studies allows students to develop critical thinking, analytical skills, and the ability to independently analyze information.

Functional literacy is a person's ability to use knowledge and skills to solve everyday tasks in different contexts. In the context of globalization, digitalization and constant changes in society, its development is becoming a priority in education. In English lessons, functional literacy allows not only to master the language, but also to form skills of analysis, critical thinking, collaboration and independent information retrieval.

The purpose of this article is to consider effective methods and approaches to the formation of functional literacy in English lessons, based on modern pedagogical technologies.

1. Understanding functional literacy.

Functional literacy includes the following key components:

1. *Reading literacy* – the ability to understand and interpret text.

2. *Communicative literacy* – the ability to express thoughts orally and in writing.

3. *Digital literacy* – the use of technology to obtain, analyze and present information.

4. *Social literacy* – skills of cooperation and problem solving in a socio-cultural context.

In English lessons, it is important to integrate these components into the learning process so that students can effectively apply the language in real-life situations.

Currently, the question of how to properly form functional literacy in the classroom is acute. The demands of time are such that every day children face a huge number of tasks that need not only to be solved, but also to find a rational and unusual solution. New tasks are set for the teacher: to teach not only how to solve these tasks competently, but also to draw conclusions, systematize accumulated knowledge, and be able to independently extract the necessary information. The teacher faces questions: how to teach a child to learn? Navigate through a large amount of information? Work with text? How to trigger active cognitive activity? How to create a positive attitude towards learning? How to form functional literacy? There is a need for new pedagogical technologies, effective forms of the educational process, and active teaching methods and approaches....

Our main goal is to teach students how to acquire knowledge, skills, and apply them in practical situations. And, to educate a person who can analyze what he has read, independently evaluate facts, phenomena, events and, based on the knowledge gained, form his own view of the world. In a word, to form a personality that is not afraid to think. To achieve this goal, we create conditions for the student that would

help him gain self-confidence, self-reliance, allow him to open, and contribute to the formation of his worldview. All the methods used by the teacher should be aimed at the development of cognitive, mental activity, which in turn is aimed at working out, enriching the knowledge of each student, and developing his functional literacy. For the successful formation of functional literacy of students, learning must be filled with new quality and content. To achieve these goals, the following methods and approaches can be used:

2. Methods of functional literacy formation.

2.1. *The method of project activity.*

One of the methods that can be used to form functional literacy is the use of a project activity. Project activities promote the integration of knowledge from different fields and develop the skills of searching, analyzing, and presenting information.

Examples of projects:

- Creation of a tourist guide in English.
- A study of the cultural characteristics of English-speaking countries.
- Development of an environmental project with international participation.

As part of the project activities, students work on specific projects that require the application of knowledge from history, economics and social studies. For example, they can conduct research on a historical topic, create business plans, or analyze social behavior. This method allows students to develop the skills of research, analysis and presentation of results.

2.2. *The communicative approach.*

It is also important to use interactive learning methods (communicative method) such as discussions, role-playing games, and group projects. The communicative method involves the use of language as a communication tool. Practical tasks:

- Role-playing games (interviews, phone calls, hotel reservations).
- Discussion of social topics (ecology, technology, cultural differences).
- Conducting discussions and debates.

These methods allow students to actively participate in the lesson, discuss issues, express opinions, and argue points of view. It promotes the development of communication skills and the ability to argue their thoughts.

2.3. *Problem-oriented approach.*

Another method is the use of problem-oriented approach. This approach is based on the formulation of problematic issues that require analysis and search for solutions.

Examples of tasks:

- How to reduce the amount of waste in school?
- What measures should be taken to preserve rare animal species?
- What contribution can a teenager make to the fight against climate change?

As part of this approach, students are offered tasks and problems that require the application of knowledge from the subject area to solve them. Such tasks may be related to the analysis of historical events, economic problems or social issues. This approach allows students to put their knowledge into practice and develop skills to apply knowledge in real-world situations.

2.4. *The use of digital technologies.*

In addition, it is important to use a variety of information resources, such as textbooks, articles, videos, and interactive educational programs (digital technologies). This allows students to receive information from different sources, analyze and compare different points of view. This approach develops critical thinking skills and the ability to assess the reliability of information sources. Digital tools help to make lessons more interactive and diverse. Effective resources:

- Language learning platforms (Quizlet, Duolingo, BBC Learning English).
- Interactive presentations and quizzes (Kahoot, Mentimeter).
- Create videos, podcasts or blogs in English.

3. Approaches to the formation of functional literacy.

An important aspect in the methodology of functional literacy formation is an individual approach to each student. In the trend of humanization of the modern educational system, teachers must take into account the skills and needs of each student. This can be achieved by differentiating learning and using different learning paths.

3.1. *Integration of interdisciplinary relations.*

In English lessons, you can use topics from other subjects such as history, geography, biology. For example, when studying ecology, students discuss environmental issues in English.

3.2. *Individualization of training.*

The learning process should take into account the level of knowledge, interests and needs of each student. This can be achieved through differentiated assignments, the choice of topics for projects, or the creation of individual educational routes.

3.3. *Situational approach.*

The situational approach involves modeling real-life situations where students can apply their knowledge. For example:

- Writing a business letter.
- Imitation of a trip abroad.
- Participation in video conferences with native speakers.

4. Results and evaluation criteria.

To assess functional literacy, it is important to consider:

- The ability to use English to solve everyday tasks.
- The level of independence and critical thinking.
- Ability to work in a team and present the results of their work.
- The level of proficiency in digital tools.

Effective assessment methods are practical assignments, portfolios, projects, oral and written tests.

In general, the combination of these methods and approaches allows students to develop functional literacy during regular and extracurricular hours. It is important to create conditions that encourage students to be active, develop analytical skills and the ability to apply knowledge in practice. This approach will help prepare students for successful adaptation in the modern information society.

It is better to introduce methods and approaches gradually, educating students in a culture of discussion and cooperation, free orientation in the world around them,

initiative and independence, and the ability to make non-standard decisions. It is not necessary to apply these techniques all in one lesson, the main thing is that the work is carried out in a system.

Conclusion.

The formation of functional literacy in English lessons is a long-term process that requires an integrated approach and the use of modern technologies. By combining project activities, problem-based learning, digital tools, and interdisciplinary communication, a teacher can help students develop the skills necessary for a successful life in today's world.

The integration of functional literacy into English lessons contributes not only to language acquisition, but also to the education of globally minded, independent and creative individuals who are ready for the challenges of the 21st century.

References

1. Zakirzyanova, G. D. Functional literacy of a teacher as a means of improving the quality of education in modern conditions / G. D. Zakirzyanova, A. S. Guseva, L. R. Fatkhullina // *Quality management of education: theory and practice of effective administration*. – 2022. – No. 2. – pp. 49-57.
2. Paramzina, N. N. Functional literacy as one of the indicators of the quality of education / N. N. Paramzina // *Modern education: science and practice*. – 2020. – № 1(14). – Pp. 39-43.
3. Tarasov, O. A. Functional literacy in the framework of the updated Federal State Educational Standard / O. A. Tarasov // *Bulletin of scientific conferences*. – 2022. – № 11-6(87). – Pp. 114-115.
4. Tverdokhlebova, I. P. Functional literacy as a factor of successful school graduate activity in a changing world / I. P. Tverdokhlebova // *Foreign languages at school*. – 2023. – No. 1. – pp. 2-5.
5. Tikhomirova, V. T. The concept of functional literacy at the present stage of education development / V. T. Tikhomirova, E. V. Ryabova, K. A. Vysochina // *Modern Scientific Bulletin*, 2014, vol. 4, No. 2, pp. 69-79.
6. Active learning methods. The electronic course. International Development Institute "EcoPro", Educational portal "My University", <http://www.moi-universitet.ru>.
7. Buneev R.N. The concept of functional literacy // Educational program "School 2100", *Pedagogy of common sense / Collection of materials / Under the scientific editorship of A.A.Leontiev*, Moscow: Balass, Publishing House of the Russian Academy of Sciences, 2003.
8. Vershlovskiy S.G., Matyushkina M.D. Functional literacy of school graduates // *Sociological research*. № 5, 2007.
9. Gavriluk V. V. Overcoming functional illiteracy and the formation of social competence // *Sociological research*. 2006. № 12.
10. Gin A. A. *Methods of pedagogical technique*. Moscow: Vita-Press, 6th ed., supplement, 2005. 112 p., 9th ed., 2009.
11. Krivokhizha, Yu. A. Effective methods and techniques of working with elementary school students in Russian and English lessons (from work experience) / Yu. A. Krivokhizha, Ekaterina Spasova Pavlova, O. A. Stepanova. — Text: direct // *Pedagogical mastery: proceedings of the VII International Scientific Conference (Moscow, November 2015)*. Moscow: Buki-Vedi, 2015. pp. 138-141.

АУДАРМАҒА ДАЙЫНДЫҚ ЖӘНЕ ДАҒДЫЛАР

Қасен Алмира

Арнайы пәндер оқытушысы

Д.А.Қонаев атындағы колледж, Астана қаласы

Кіріспе

Аударма – тілдік кедергілерді еңсеруге, мәдениеттер арасындағы өзара түсіністікті арттыруға бағытталған маңызды қызмет. Заманауи жаһандану жағдайында аудармашылар тек тілді білуімен ғана емес, сонымен қатар мәдениаралық коммуникацияны түсінуімен, кәсіби және техникалық дағдыларымен ерекшеленуі қажет.

Негізгі бөлім

1. Аудармаға дайындықтың маңызы

Аудармашының жұмысқа дайындық кезеңі аударма сапасына тікелей әсер етеді. Дайындық бірнеше маңызды аспектілерден тұрады:

- Тілдік дайындық:
 - Аудармашы екі тілді де (бастапқы және мақсатты) терең меңгеруі тиіс.
 - Лексикалық қорды байыту және грамматикалық құрылымдарды меңгеру маңызды.
 - Лингвистикалық нормаларды, сөйлеу мәнерін, стилистикалық ерекшеліктерді білу қажет.
- Мәдени дайындық:
 - Мәдениетаралық айырмашылықтарды түсіну аудармада маңызға ие.
 - Елдің мәдени құндылықтары, салт-дәстүрлері, ұлттық ерекшеліктері аударма барысында ескерілуі тиіс.
 - Мақал-мәтелдер мен идиомаларды дұрыс түсіндіру және аудару маңызды.
- Тақырыптық дайындық:
 - Аудармашы аударылатын материалдың тақырыбын алдын ала зерттеуі қажет.
 - Терминологиялық сөздіктерді пайдалану және кәсіби терминдерді меңгеру міндетті.
 - Арнайы салаларда (медицина, құқық, техника) терминдер мен анықтамаларды білу.

2. Аудармашының негізгі дағдылары

- Лингвистикалық дағдылар:
- Сөздерді, тіркестерді және сөйлемдерді дұрыс аудару.
- Контекстке байланысты мағыналық ерекшеліктерді түсіну.
- Тілдік үйлесімділікті сақтау және бейімделген аударма жасау.
- Мәтіндік талдау дағдылары:
- Мәтінді мазмұндық және стилистикалық тұрғыдан сараптау.
- Автордың ойы мен негізгі идеясын дұрыс жеткізу.
- Мәтіннің құрылымдық ерекшеліктерін сақтау.
- Техникалық дағдылар:

- Компьютерлік аударма құралдарын (CAT-құралдар: SDL Trados, MemoQ) пайдалану.
- Терминологиялық базалар мен аударма жадтарын құру және қолдану.
- Орфографиялық және грамматикалық тексеру құралдарын пайдалану.
- Кәсіби және жеке дағдылар:
- Жоғары жауапкершілік пен дәлдік.
- Көпмәдениетті ортада жұмыс істеу қабілеті.
- Өз жұмысын уақытылы тапсыру.
- Аударма сапасын тексеру және түзету дағдылары.

3. Аударма сапасын арттыру жолдары

- Үздіксіз білім алу:
- Кәсіби курстарға қатысу, аудармашылар қауымдастығымен байланыста болу.
- Заманауи әдістемелер мен технологияларды меңгеру.
- Практикалық тәжірибе:
- Көркем, техникалық және заңдық мәтіндерді аудару тәжірибесін арттыру.
- Өз бетінше аударма жасау дағдыларын шыңдау.
- Кері байланыс:
- Тапсырыс берушілерден алынған пікірлерді ескеру.
- Түзетулер мен ескертулерге талдау жасап, қателерді болдырмау.
- Технологияларды пайдалану:
- Аударма сапасын бақылау құралдарын (Grammarly, LanguageTool) қолдану.
- Жасанды интеллект пен нейрондық аударма жүйелерін қолдану (мысалы, DeepL, Google Translate).

Қорытынды

Аудармашының кәсіби дайындық деңгейі мен дағдылары оның жұмыс сапасына тікелей әсер етеді. Кәсіби және лингвистикалық дайындықты тұрақты түрде жетілдіру, заманауи технологияларды пайдалану және мәдени ерекшеліктерді ескеру аудармашының қызметін жетілдіруге ықпал етеді. Білікті маман ғана көптілді қоғамда сұранысқа ие бола алады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Шереметова, В. И. (2015). Аударма теориясы мен практикасы. - Алматы: Қазақ университеті.
2. Толстой, А. Н. (2007). Аударма мәселелері. - Москва: Наука.
3. Николаев, П. М. (2012). Аударма және мәдениетаралық коммуникация. - Санкт-Петербург: НИУ ВШЭ.

ПРОФИЛАКТИКАЛЫҚ ШАРАЛАРДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРІН ҚОЛДАНУДАҒЫ МЕЙІРГЕРДІҢ РӨЛІ

Құрбанбек Ақтолқын Мұратқызы

М.Ғ.М., арнайы пәндер оқытушысы

«Республикалық Медицина Академиясы» ЖШС

Аннотация: «Профилактикалық шаралардың инновациялық әдістерін қолданудағы мейіргердің рөлі» тақырыбының өзектілігі қазіргі денсаулық сақтау саласындағы жаңа технологиялар мен әдістердің енгізілуімен байланысты. Мейіргерлер аурулардың алдын алу, салауатты өмір салтын насихаттау және жұқпалы аурулардың таралуын болдырмау үшін маңызды рөл атқарады. Инновациялық әдістер, мысалы, цифрлық платформалар, мобильді қосымшалар, жаңа вакциналар мен медициналық құрылғылар мейіргерлерге профилактикалық шараларды тиімді жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Бұл дағдыларды меңгеру мейіргерлердің кәсіби біліктілігін арттырып, денсаулық сақтау жүйесінің сапасын жақсартыады. Сонымен қатар, эпидемиялық жағдайларда профилактикалық шараларды енгізуде мейіргерлердің рөлі ерекше болып, қоғамның денсаулығын сақтау мен жақсартуға ықпал етеді.

Зерттеу мақсаты– мейіргерлердің кәсіби біліктілігін арттыру арқылы профилактикалық шараларды жүзеге асырудағы инновациялық әдістердің тиімділігін зерттеу.

Міндеттері:

1. Профилактикалық шараларды жүзеге асырудағы инновациялық әдістерді зерттеу және олардың мейіргерлердің жұмысына әсерін талдау;
2. Мейіргерлердің жаңа технологияларды, құралдарды және әдістерді пайдаланудағы шетелдік тәжірибені зерттеу;
3. Профилактикалық шараларды жүзеге асыруда инновациялық әдістерді қолданудың тиімді жолдарын қарастыру.

Кілт сөздер: мейіргер ісі, жаңа технология, профилактика

Қазіргі заманғы денсаулық сақтау жүйесі түрлі инновациялық технологиялар мен әдістердің қолданылуын талап етеді, бұл өз кезегінде медициналық қызмет көрсетудің сапасын арттыруға және халықтың денсаулығын жақсартуға мүмкіндік береді. Алғашқы медициналық-санитарлық көмек көрсету жүйесінде мейіргерлердің рөлі айтарлықтай маңызды болып табылады, себебі олар профилактикалық шараларды жүзеге асыру, пациенттерге көмек көрсету және олардың денсаулығын бақылау саласындағы негізгі мамандар болып табылады [1]. Көптеген дамыған елдерде, әсіресе АҚШ, Канада, Ұлыбритания сияқты мемлекеттерде мейіргерлер тек клиникалық көмек көрсету ғана емес, сонымен қатар аурулардың алдын алу, салауатты өмір салтын насихаттау, денсаулықты сақтауға бағытталған профилактикалық шараларды жүзеге асыруда да маңызды рөл атқарады.

Инновациялық әдістер мейіргерлердің жұмысына үлкен әсер етеді. Олар тек уақыт үнемдеу мен тиімділікті арттырып қана қоймай, мейіргерлердің кәсіби дағдыларын жетілдіруге, жаңа технологияларды меңгеруге мүмкіндік

береді. Сондай-ақ, пациенттерге сапалы көмек көрсету үшін жаңа шешімдер ұсынады. Бірақ бұл әдістердің тиімділігі мейіргерлердің осы инновациялармен жұмыс істеу дағдыларына, сондай-ақ техникалық инфрақұрылымның жағдайына байланысты.

Профилактикалық шаралардың инновациялық әдістерін қолданудағы мейіргердің рөлі туралы Қазақстан мен шетелдегі тәжірибені салыстыратын кесте төменде көрсетілген:

Көрсеткіш	Қазақстан	Шетел тәжірибесі
Инновациялық әдістердің қолданылуы	Мейіргерлер профилактикалық шаралар барысында жаңа технологиялар мен әдістерді қолдануға шектеулі мүмкіндікке ие. Оқытулар мен тренингтер арқылы білімдерін арттыруда.	Шетелде мейіргерлер инновациялық әдістерді қолдануда жоғары дәрежеде оқытылады. Телемедицина, цифрлық құралдар кеңінен пайдаланылады.
Білім беру жүйесі	Қазақстанда мейіргерлердің инновациялық әдістер бойынша білім беру жүйесі әлі де дамуда. Қосымша курстар мен сертификаттау бар.	Шетелде мейіргерлер жоғары оқу орындарында арнайы курстар мен бағдарламаларда инновациялық технологияларды үйренеді.
Қолданылатын технологиялар	Қазіргі кезде тек негізгі құралдар мен дәстүрлі әдістер қолданылады. Мейіргерлер мобильді телемедицина, қосымшаларды, онлайн платформаларды қолдануды үйренуде.	Шетелде мейіргерлер профилактикалық шараларда телемедицина, мобильді қосымшалар, жасанды интеллект, робототехника сияқты заманауи технологияларды қолданады.
Мейіргерлердің рөлі	Мейіргерлер профилактикалық шараларды ұйымдастыруда және іске асыруда белсенділік танытады, бірақ шектеулі инновациялық әдістерді қолданады.	Мейіргерлер профилактикалық шаралар мен емдеуді тиімді ұйымдастырады, инновациялық әдістерді енгізуде негізгі рөл атқарады.
Қолданыстағы мемлекеттік бағдарламалар	Қазақстанда мейіргерлерге арналған инновациялық әдістер бойынша арнайы бағдарламалар мен жобалар өте аз. Мемлекет профилактикалық шараларды қолдау бойынша түрлі жобаларды іске қосуда.	Шетелде профилактикалық медицинаны дамытуға арналған көп мемлекеттік бағдарламалар мен ғылыми зерттеулер бар. Мейіргерлер жаңа әдістерді енгізуде белсенді қатысады.
Қорытынды	Қазақстанда инновациялық әдістердің қолданылуы әлі де дамуда, алайда мейіргерлердің рөлі артуда.	Шетелде мейіргерлер инновациялық әдістерді қолдануда жоғары деңгейде дамыған және олардың рөлі маңызды.

Инновациялық әдістер және олардың мейіргерлік тәжірибедегі рөлі

1. Мобильді қосымшалар

- *Қолдану жолдары:* Пациенттерге денсаулық жағдайын бақылау, дәрі-дәрмек қабылдауды қадағалау.
- *Тиімділік:* Пациенттерге қолжетімділік, денсаулық туралы деректерді нақты уақыт режимінде алу.

- *Мәселелер мен кедергілер:* Цифрлық сауаттылықтың төмендігі, технологияның толық енбеуі.
2. Телемедицина
- *Қолдану жолдары:* Мейіргерлермен қашықтан кеңес алу, дистанциялық бақылау.
 - *Тиімділік:* Құралдардың қолжетімділігі, шалғай аудандарда медициналық көмек көрсету.
 - *Мәселелер мен кедергілер:* Интернетке қолжетімділіктің болмауы, қауіпсіздік мәселелері.
3. Электронды денсаулық карталары
- *Қолдану жолдары:* Пациенттер туралы мәліметтерді сақтау, талдау жасау.
 - *Тиімділік:* Ақпараттың жинақталуы, медициналық тарихтың автоматтандырылуы.
 - *Мәселелер мен кедергілер:* Электрондық жүйелердің кедергілері, деректерді қорғау мәселелері.
4. Жасанды интеллект (AI)
- *Қолдану жолдары:* Ауруларды ерте анықтау, диагноз қою.
 - *Тиімділік:* Дәл диагноз қою, аурулардың ерте кезеңдерінде анықталуы.
 - *Мәселелер мен кедергілер:* Технологияның жоғары құны, алгоритмдердің дәлдігіне қатысты мәселелер.
5. Интернет-ресурстар мен вебинарлар
- *Қолдану жолдары:* Салауатты өмір салты туралы ақпарат тарату, аурулардың алдын алу бойынша кеңестер беру.
 - *Тиімділік:* Халықты ақпараттандыру, кеңес беру қызметінің сапасын арттыру.
 - *Мәселелер мен кедергілер:* Интернетке қолжетімділік шектеулері, тексерілмеген ақпараттың таралуы.
6. Биометриялық құрылғылар
- *Қолдану жолдары:* Денсаулық күйін мониторингтеу (қан қысымы, қан тамырлары, жүрек ырғағы).
 - *Тиімділік:* Науқастың денсаулық күйін үздіксіз бақылау, деректердің дәлдігі.
 - *Мәселелер мен кедергілер:* Құрылғылардың қымбаттығы, техникалық ақаулар.
7. Виртуалды және кеңейтілген шындық (VR/AR)
- *Қолдану жолдары:* Профилактикалық жаттығулар мен тренингтер жүргізу, медициналық білім беру.
 - *Тиімділік:* Дәрігерлер мен мейіргерлердің білімін арттыру, пациенттерге тренингтер жүргізу.
 - *Мәселелер мен кедергілер:* Жоғары баға, білім беру платформаларының жетіспеушілігі.
8. Дәрілік емес әдістер (фитотерапия, йога)
- *Қолдану жолдары:* Салауатты өмір салтын насихаттау, табиғи жолмен емдеу.

- *Тиімділік:* Стресті төмендету, физикалық денсаулықты жақсарту.
- *Мәселелер мен кедергілер:* Қоғамдық түсіністік, ғылыми негіздемелердің аз болуы.

9. Профилактикалық скринингтер мен зерттеулер

- *Қолдану жолдары:* Ұлттық деңгейде кеңінен қолдану, әлеуметтік топтарға арналған скрининг бағдарламаларын жасау.
- *Тиімділік:* Ерте кезеңдегі ауруларды анықтау, емдеу шығындарын азайту.
- *Мәселелер мен кедергілер:* Қолжетімділік мәселелері, халықтың скринингке деген қарсылығы.

Бұл инновациялық әдістер мейіргерлердің жұмысын жеңілдетіп, медициналық қызмет сапасын жақсартуға бағытталған. Дегенмен, олардың тиімділігін арттыру үшін кедергілерді шешу қажет.

Мейіргерлік тәжірибеде инновациялық технологияларды енгізуде бірнеше маңызды мәселелер туындайды, олардың ішінде цифрлық сауаттылықтың төмендігі, интернетке қолжетімділіктің шектеулері, қауіпсіздік мәселелері және технологиялардың жоғары құны бар. Бұл кедергілерді шешу үшін мейіргерлер мен халыққа цифрлық сауаттылықты арттыру бойынша арнайы тренингтер мен семинарлар ұйымдастырылып, ынталандыру механизмдері (сертификаттар, қаржылық сыйақылар) енгізілуі қажет. Сонымен қатар, жаңа технологияларды пилоттық аймақтарда сынақтан өткізіп, біртіндеп кеңейту тиімді әдіс болып табылады. Қашықтағы аудандарда интернетке қолжетімділікті арттыру үшін спутниктік интернет орнату немесе байланыс операторларымен серіктестік орнату маңызды. Медициналық деректердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін мейіргерлер мен медициналық қызметкерлерге ақпаратты қорғау бойынша арнайы оқыту жүргізу қажет. Сондай-ақ, төмен бағалы, жергілікті жағдайға бейімделген технологияларды енгізу және мемлекеттік қолдау көрсету арқылы шығындарды азайтуға болады. Интернеттегі жалған ақпараттың таралуын шектеу мақсатында ақпараттық науқандар ұйымдастырылып, халыққа сенімді ақпарат көзі ұсынылуы тиіс. Скринингке халықтың қарсылығын төмендету үшін оның пайдасы туралы ақпараттық жұмыстар жүргізіліп, бұл қызметтерді тегін немесе қолжетімді ету, жылжымалы медициналық қызметтерді ұйымдастыру тиімді шешім болмақ.

Қорытындылай келе, «Профилактикалық шаралардың инновациялық әдістерін қолданудағы мейіргердің рөлі» тақырыбы бойынша жүргізілген зерттеу нәтижелері көрсеткендей, мейіргерлердің кәсіби біліктілігін арттыру және жаңа инновациялық әдістерді қолдану денсаулық сақтау жүйесінің сапасын жақсартуға үлкен үлес қосады. Профилактикалық шаралар арқылы аурулардың алдын алу, жұқпалы аурулардың таралуын болдырмау және салауатты өмір салтын насихаттау мейіргерлердің маңызды міндеті болып табылады. Заманауи технологиялар мен әдістердің енгізілуі, мысалы, мобильді қосымшалар, телемедицина, жаңа вакциналар мен медициналық құрылғылар мейіргерлерге пациенттерге тиімді көмек көрсетуге мүмкіндік береді. Бұл әдістер мейіргерлердің жұмысын жеңілдетіп, профилактикалық шаралардың тиімділігін арттырады, сондай-ақ эпидемиялар мен жұқпалы аурулардың алдын алу үшін маңызды рөл атқарады. Қорытындылай келе, инновациялық әдістердің

қолданылуы мейіргерлердің жұмысындағы сапаны арттырып, қоғамның денсаулығын сақтау мен жақсартуға ықпал етеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Аманжолов Қ. Қоғамдық денсаулық сақтау. – Алматы: «Ғылым» баспасы, 2020.
2. Қазақстан Республикасының Денсаулық сақтау министрлігі. "Цифрлық денсаулық сақтау" мемлекеттік бағдарламасы. – Астана, 2023.
3. WHO. Digital Health and Innovation in Nursing Practice. – Geneva: World Health Organization, 2021.
4. Көбекова Г. Медициналық мекемелердегі инновациялық технологиялар және олардың тиімділігі // Қоғамдық денсаулық журналы, 2022, №3(45).
5. Smith J., Brown K. Artificial Intelligence in Healthcare: Opportunities and Challenges. – Oxford University Press, 2021.
6. EHR Systems in Modern Nursing // Journal of Healthcare Informatics, 2022, Vol. 18(2), pp. 112-125.
7. Назарбаев Университеті Медицина мектебі. Қазақстандағы телемедицинаның дамуы және болашағы. – Астана, 2023.
8. The Role of Nurses in Digital Health Transformation // International Journal of Nursing Studies, 2021, Vol. 59(4), pp. 98-115.
9. Мейірбекова Л. Биометриялық құрылғылардың медицинадағы рөлі // Қазақ медициналық журналы, 2023, №2(56).
10. Инновационные технологии в здравоохранении. – Москва: Медицинское издательство, 2022

ОҚЫТУДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН МАТЕМАТИКА САБАҚТАРЫНДА ПАЙДАЛАНУ ТИІМДІЛІГІ

Мажитова Гульнара Аманжолқызы

Математика пәнінің оқытушысы

«Республикалық Медициналық Академиясы» ЖШС

Астана қаласы

2025 жыл - Жұмысшы мамандықтары жылы деп жарияланды.

Елбасы Қазақстан халқына жолдауында: біз жұмысшы мамандықтарын дәріптеу арқылы қоғамда еңбекқор және нағыз маман болу идеясын насихаттаймыз. Біздің қоғамда еңбекқорлық, кәсібилік сияқты қасиеттер өте жоғары бағалануға тиіс. Жоғары оқу орындары ғана емес, техникалық және кәсіптік білім беру мекемелері де білікті кадрлар даярлауы қажет деген болатын.

Сондықтан, ХХІ ғасырға лайықты мамандарды даярлау, әрі олардың кәсіби бейімделуін қалыптастыру мәселелері - кезек күттірмейтін өзекті мәселе, заман талабы.

Білімнің даму деңгейі әрбір адамға сапалы және терең білім беру мен кәсіби іскерліктердің болуын, жастардың белсенді шығармашылықпен жұмыс істеуін, логикалық ойлау қабілеті артып, қазіргі таңда кеңінен іс жүзінде қолдануды талап етеді.

«Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет» деп, Елбасы Қ.К.Тоқаев атап көрсеткендей, болашақ мамандар, яғни студенттер жаңа заман талабына сай

болуы үшін оларға сапалы білім қажет. Сондықтан білім беру қызметкерлерінің алдына қойылып отырған міндеттердің бірі - оқытудың әдіс тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және заманауи инновациялық технологияларды меңгеру.

«Инновация» ұғымын қарастырсақ, бұл ұғымға әртүрлі анықтамалар беруге болады. Инновация латын тілінен аударғанда «жаңа», «жаңалық», «жаңаша» деген ұғымды білдіреді немесе «инновация» - бұл нақты қойылған мақсатқа жетуде ойға алынған жаңа нәтиже.

Инновациялық үрдістің негізі- жаңалықтарды қалыптастыру, қолдану, жүзеге асырудың тұтастық қызметі. Инновациялық үрдісті «жаңа әдістеме құралы» деп қарауға болады. Инновация білім деңгейінің көтерілуіне жағдай туғызады.

Білім саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Инновациялық технологияны меңгеру оқытушының интеллектуалдық, кәсіптік, рухани, азаматтық және де басқа да көпеген адами қабілеттерінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді және өзін-өзі дамытып, оқу – тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Математика сабақтарында көптеген жаңа технологияларды қолдану тікелей оқытушының шеберлігіне байланысты.

Өз тәжірибемдегі математика сабақтарында тиімді нәтиже берген технологияға тоқталып кетейін. Колледжге 9 сынып негізінде деңгейлері әр түрлі студенттер қабылданады. Сондықтан математика сабағында көптеген қиындықтар туындайды. Студенттердің деңгейлерін ескере отырып, профессор Ж.А.Қараевтың деңгейлеп оқыту технологиясын қолданамын.

Деңгейлеп оқыту технологиясының мақсаты білім алушының жеке басының дара және дербес ерекшеліктерін ескеріп, олардың өз бетінше ізденуін арттырып, шығармашылығын қалыптастыру болып табылады.

Деңгейлеп оқыту технологиясы деңгейлік тапсырмалар арқылы іске асады. Ол үшін алдымен әр студенттің деңгейін анықтап алу керек. Себебі сабақтың ерекшелігі және оның тиімділігін арттырудың негізгі тәсілдерінің бірі - студенттерге арналған деңгейлік тапсырмалар орындау. Оларды өздік жұмыстар, тестік және үй тапсырмалары түрінде беруге болады. Әр тарау бойынша құрастырылған деңгейлік тапсырмалар сапалы білім негізі бола алады. Бұл технология бойынша бірінші орында студент тұрады және өз бетімен білім алудағы студенттің белсенділігіне назар аударылады. Деңгейлеп оқыту технологиясында жұмыс міндетті үш деңгейлік, қосымша шығармашылық деңгей талаптарынан тұрады:

- бірінші деңгей (репродуктивтік) тапсырмаларын орындау мемлекеттік білім стандарты талаптарының орындалуына кепілдік береді. Студенттер бірінші деңгейлік тапсырмаларды орындауға міндетті. Студенттер тапсырманы бір мезгілде бастап, білім игерудегі өз қабілеттерін анықтайды. Міндетті деңгейді толық игерген соң келесі деңгейге көшеді.

- ойлау қабілетін жетілдіруге берілген екінші (алгоритімдік) деңгей тапсырмаларын орындау кезінде күрделі материалдарды реттеу және жүйелеу керек. Сонымен қатар танымдық мәні бар тапсырмалар беріледі;

- үшінші деңгейде (эвристикалық) студенттер тақырып бойынша меңгерген білімдерін жетілдіріп, тереңдетумен қатар әртүрлі әдіс-тәсілдермен орындалатын тапсырмаларды орындайды;

- төртінші деңгей (шығармашылық) өз бетімен талдау жасау арқылы шығармашылық тұрғыдан зерттеу жұмыстарын жүргізуге баулу.

Бұл технологияны қолданудың ең бір тиімділігі оқулықта тапсырмалардың өзі үш деңгейден тұрады және үш өлшем бойынша тапсырмаларды құрастыру өте оңай. Сонымен қатар бұл тәсіл белгілі бір тақырыпты, тарауды қайталауда немесе семестр соңында студенттердің қорытынды білімдерін тексергенде өте ыңғайлы.

Өз тәжірибемде студенттердің тақырыпты қаншалықты меңгергенін білім деңгейіне байланысты құрастырылған тапсырмалар арқылы тексеремін. Мысалы, сабақтың басында студенттердің тестік тапсырма орындаулары бойынша білім деңгейлерге бөліп аламын. Тестік тапсырмалардың нәтижесін компьютер тексеріп, бағалайды. Бұл уақыт үнемдеуге мүмкіндік береді. Студенттердің алған білімдерінің тиянақты болуын қадағалау үшін ой-өрісін дамыту қажет. Сондықтан сабақта олардың ынтасын, белсенділігін арттыру үшін, оларға мәселелік сұрақтар қойып отырамын. Математикалық ойындар, логикалық есептер, топтан тыс жұмыстар арқылы өзін-өзі бағалай алатын, шығармашылық деңгейі жоғары жан-жақты тұлға қалыптастыруға болады.

Деңгейлеп оқыту технологиясын қолданғанда студенттердің теориялық, психологиялық дайындығы есепке алынады. Олардың намысы оянады, басқалардан қалып қоймауға тырысады. Деңгейлеп оқыту технологиясы тиімділігі студенттердің ізденісін, талпынысын, өз бетімен жұмыс істеуін қалыптастырады. Сонымен қатар сабақ барысында топтағы барлық студенттердің білім деңгейін анықтауға мүмкіндік болады. Себебі білім сапасы білім, біліктілік, дағды және тұлғаның қасиеттері мен қабілеттерімен бағаланады.

Деңгейлеп-саралап оқыту технологиясының студенттер үшін тиімділігі:

- білім көрсеткішінің сапалы болуы;
- топтағы студенттердің барлығы дерлік деңгейлік тапсырма орындауы;
- студенттердің пәнге деген қызығушылығының артуы;
- студенттердің өзідігінен жұмыс істей алуы және жауапкершілігінің артуы;
- алға қойған мақсатына жетуге дағдылануы;
- оқытушы мен студент арасындағы ынтымақтастық қарым-қатынастың орнауы.

Деңгейлеп-саралап оқыту технологиясының оқытушыға тиімділігі:

- оқу тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруға көмектеседі;
- студенттердің сабақ барысында бірнеше деңгейде жұмыстар орындауы;
- студенттердің білімдерінің әділ бағалануы;
- оқытушы уақытын үнемдейді;
- оқытушы мен студенттің белсенді шығармашылық қызметінің дамуы;

- дарынды студенттерді анықтап, олармен тұрақты және жүйелі жұмыс жасау мүмкіндігінің орнауы.

Қорыта айтқанда, қазіргі жас ұрпақтың саналы да сапалы білім алуының

бірден-бір шарты білім беру үрдісінде жаңа инновациялық технологияларды енгізу екендігі аса маңызды.

Сондықтан ғылыми-техникалық прогрестен қалыспай, жаңа педагогикалық инновацияларды дер кезінде қабылдап, нәтижелі пайдалану әрбір оқытушының негізгі міндеті болып табылады деп есептеймін.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Тоқаев Қ.К. Қазақстан халқына арналған жолдауы, 2024ж.
2. Раджерс Э. Инновация туралы түсінік. /Қазақстан мектебі, № 4, 2020ж.
3. Садуова Ж. Инновациялық технологияларды білім беруде қолдану./Білім - Алматы, 2019ж.

ХИМИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДА ӘР-ТҮРЛІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ БАҒДАРЛАМАЛАР ЖӘНЕ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУ

Раинбек Береке Даулетбекқызы

Химия пәні оқытушысы
«Басқару колледжі» ЖШС
Астана қаласы

Аннотация: бұл мақалада химия пәнін оқытуда әр-түрлі инновациялық бағдарламаларды және әдістерді қолдану жайында деректер берілді. Химия пәнін оқытуда осы төменде көрсетілген бағдарламалар мұғалімге өз көмегін тигізеді, сабақты одан әрі қызықты және пайдалы өткізеді.

Кілт сөздер: инновациялық бағдарлама, химия пәні, әдіс-тәсілдер.

1) Microsoft Teams - орталықтандырылған платформа, ол бірлесіп жұмыс істеу үшін виртуалды аудиторияларды құруға және білім алушылармен және оқу орнының қызметкерлерімен өзара электронды оқыту кезінде ісқимыл жасауға мүмкіндік береді. Осы шешімді пайдалану үшін білім беру ұйымының доменінде Office 365 аккаунты (логин және пароль) болуы керек.

Microsoft Teams интерфейсі және бағдарламаның негізгі мүмкіндіктері:

1.1 Жүйеге кіру:

1.1.1 Office Online арқылы жүйеге кіру: Office Online порталына мына сілтеме бойынша кіріңіз: <http://portal.office.com> және тіркелгіңізді енгізіңіз: Microsoft бағдарламалар тізімінде пайда болған терезеде Teams тармағын таңдап, қолданбаны іске қосыңыз:

1.1.2 Компьютерге арналған қосымша арқылы жүйеге кіру: Қолданбаны компьютерде іске қосыңыз:

- Егер Windows болса, Бастау > Microsoft Teams;
- Егер Mac пайдалансаңыз, бағдарлама қалтасын ашып, Microsoft Teams түймесін басыңыз. Жүйеге кіру үшін логин мен құпия сөзді енгізу арқылы авторландырыңыз. Егер қолданба бұрын орнатылмаған жағдайда, жоғарғы оң

жақ бұрышында тіркелгі бар белгішені басыңыз және classic app жүктеуді таңдаңыз:

2. Microsoft Team командаларымен жұмыс

2.1 Команданы Құру

"Пәрмендер" мәзіріне кіріп, "команданы құру" түймесін басыңыз:

Ұсынылған нұсқалардан "класстар" таңдаңыз:

Команда атауын орнатыңыз:

Студенттер мен қажетті оқытушыларды қосыңыз:

Команда құрылды. Енді сіз команда ішінде сөйлесіп, жұмыс істей аласыз.

Студенттер команданың "қатысушылары" ретінде, ал оқытушылар "иелері" ретінде қосылады.

3. Microsoft Teams қосымша мүмкіндіктері

3.1 Файл алмасу

Хабарламаларды енгізу өрісінің астында "бекіту" түймесін басып, файлға жолды, содан кейін файлдың өзін таңдаңыз. Файлды сақтау орнына байланысты көшірмені жүктеу, сілтемемен бөлісу немесе басқа нәрсе ұсынылады.

3.2 Арнаға қойынды қосу

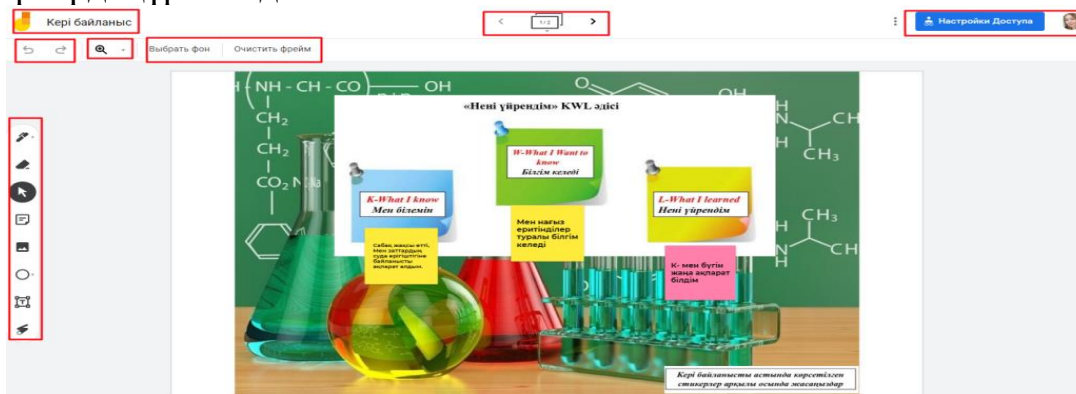
Арнаның жоғарғы жағындағы қойындылардың жанындағы "+" түймесін басып, қажетті қолданбаны таңдап, кеңестерді орындаңыз. Қажет қолданбаны көрмесеңіз, іздеуді пайдаланыңыз:

2) *Proficonf* - бұл бейнеконференциялар, онлайн кездесулер мен веб-семинарлар өткізуге арналған алаң. Оның ерекшелігі - қосымша бағдарламалық жасақтаманы орнатудың қажеті жоқ, барлығы браузерде жұмыс істейді. Бұл жоғары сапалы байланысқа, қарапайым жұмыс пен сенімді байланысқа мұқтаж адамдар үшін оңтайлы шешім. Жақсы сурет пен дыбыс сапасы проблемалы төмен жылдамдықты желілерде де қамтамасыз етіледі.

Proficonf артықшылықтары

✓ Proficonf техникалық жағынан қарапайым. Ол ең танымал операциялық жүйелерді қолдайды: Linux, Android, Mac OS, Windows және барлық танымал браузерлерде жұмыс істейді (ұсынылады), Mozilla, Safari 12.1 (немесе одан жоғары), Yandex браузері және Opera.

Jamboard - (интерактивті онлайн тақта) көптеген қатысушыларға нақты уақыт режимінде жұмыс жасауға мүмкіндік береді. Топтық жұмыста тыңдаушылар тақырып бойынша, жазуға және редакциялауға, сурет салуға, суреттерді жүктеуге және осы суреттермен жұмыс істеуге) графикалық органайзерлерді құра алады.

Сурет 1 – Кері байланыс алу

Өздік жұмыстарын қолдануға арналған бағдарламалар.

1. Learning Apps

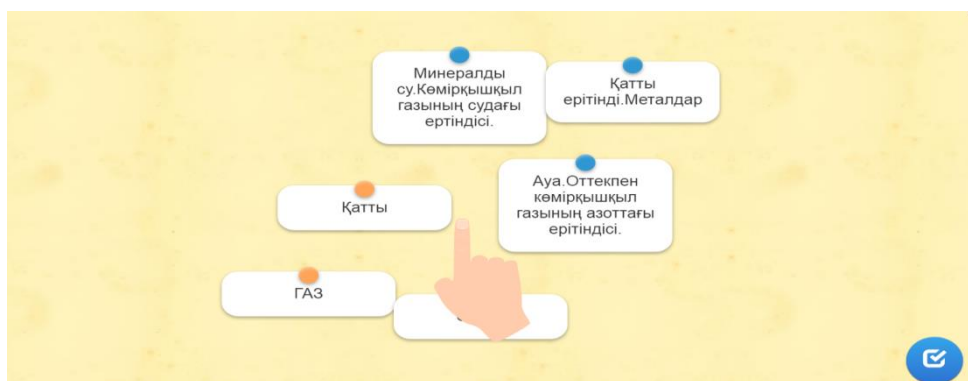
LearningApps - бұл әр түрлі пәндер бойынша интерактивті оқу-әдістемелік қосымшалар жасауға мүмкіндік беретін білім беру мекемелеріндегі білім беру процесін қолдау үшін арналған сервис деп есептеймін.

LearningApps сервисінің алғашқы парақшасы.

Сервердің ерекшелігі, пайдаланушылар жасаған барлық тапсырмалар галереяда жиналған және жалпыға қол жетімді болып табылады.

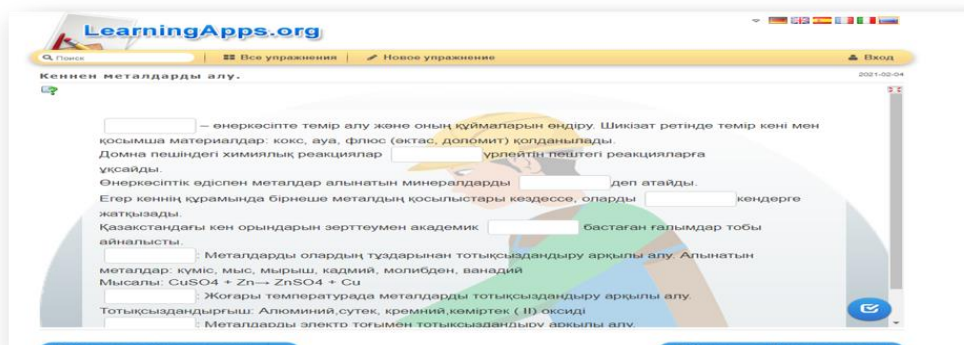
Іздестіруге оңай болу үшін барлық интерактивті тапсырмалар санат бойынша топтастырылған (пәндер бойынша). Категория бойынша таңдаудан басқа, қиындығына қарай да топтастырылған тапсырмаларды таңдап алуға мүмкіндік бар. Дайын тапсырмаларды серверге тіркелмегендер де пайдалануға мүмкіндігі бар. Жеке материалдарды жасау және сақтау қарапайым тіркеуден өткен соң ғана мүмкін болады.

Сонымен қатар, өз материалдарын жасай отырып, пайдаланушы оларды жеке қолдану және жалпы пайдалану үшін сақтай алады.

Сурет 2 – Тапсырманы тексеру нәтижесі

Берілген тапсырмалардың нәтижесін қарай отырып, қай оқушыларға көмектесу керектігін, қандай тақырыпты жеткілікті түрде дұрыс бермегендігін көре алады. Осы кеткен кемшіліктерді жою үшін қосымша сабақтар ұйымдастыру арқылы қайта жұмыстануға тура келеді.

Сурет 3 – Тапсырмалар жүйесі

активті және баспа материалдарын құрудың көп
олып табылады. Үлгілердің көпшілігі желіде де, баспа

Flippity – бұл Google бағдарламасы негізінде әр түрлі интерактивті оқу әрекеттерін жасауға мүмкіндік беретін онлайн қызметі. Flippity функционалдығы жағынан LearningApps, Quizziz, Classtools сияқты танымал қызметтерге ұқсас.

Google Күнтізбе — тапсырманы жоспарлаушы. Онда белгілі бір күнде орындалуы тиіс міндет карточкалары жасалады. Барлық тапсырмалар бойынша поштаға хабарлама келеді. Егер де қандай да бір тапсырмалар орындалмаса

немесе жеделдікті талап етпесе, оларды күнтізбеде басқа күнге ауыстыруға болады.

Schooodle — оқу кестелерін жасау және жариялау үшін тегін веб-сервис. Сервис барлығы үшін және мәңгілікке тегін болып табылады. Schooodle сервисінде кез-келген адам өзінің оқу кестесін жүктеп, жариялай алады және оның мобильді нұсқасын жасай алады.

Қазіргі жағдайда жаңғыруға деген ішкі ұмтылыс – біздің дамуымыздың ең басты қағидасы. Қазіргі заманғы мұғалімдер информатор, бақылаушы, тексеруші, ізденуші, технолог, өнертапқыш шығармашылықпен жұмыс істейтін жаңашыл болып өзгеру керек.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Құрманәлиев М.Қ. Химияны оқытудың қазіргі технологиялары. Алматы, 2009. 112б.
2. Манабаева А.Ш., Абылайхан С.М., Алшынбаева Ж.Е. Қазіргі білім беру технологиялары. Оқу әдістемелік құралы. Қарағанды, Санат баспасы, 2007, 80б.
3. Асхат Әлімов. Интербелсенді әдістемені ЖОО - да қолдану мәселелері: оқу құралы / А.Әлімов. – Алматы, 2013.- Б.14-45.
4. Химия. Жалпы білім беретін мектептің жаратылыстану - математика бағытындағы 10 - сыныбына арналған оқулық/ Ә. Темірболатова, Н. Нұрахметов, Р. Жұмаділова, С. Әлімжанова.-Алматы: Мектеп, 2014.
5. В.Н. Кругликов, М.В. Оленникова Интерактивные образовательные технологии. Учебник и Практикум. 2е изд.-М.: -Издательство Юрайт, 2017.-353с.
Тасимова А.А. Современные образовательные технологии. Учебное пособие.-Алматы: TechSmith

МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ СПЕЦИАЛЬНЫХ ИТ-ДИСЦИПЛИН НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ: СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ И ТЕХНОЛОГИИ

Сабит Жұмабек

Учреждение «Колледж им.Д.А.Кунаева в г.Астана»
преподаватель специальных дисциплин
г.Астана

В условиях глобализации и международной интеграции в области информационных технологий особенно актуальна подготовка специалистов, владеющих не только техническими навыками, но и профессиональным английским языком. По данным Всемирного экономического форума, более 70% вакансий в IT-сфере требуют навыков английского языка, а более 50% технической документации ведущих компаний мира публикуется исключительно на английском.

Цель исследования – выявить и проанализировать наиболее эффективные методики преподавания ИТ-дисциплин на английском языке, а также оценить их влияние на профессиональную подготовку студентов.

Основные методики преподавания

1. Метод CLIL (Content and Language Integrated Learning)

Этот метод позволяет объединить изучение ИТ-дисциплин и английского языка, делая процесс обучения более естественным и эффективным. Например, обучение программированию на Python или Java может сопровождаться чтением англоязычной документации и выполнением заданий на английском. Исследования показывают, что студенты, изучающие ИТ-дисциплины с использованием CLIL, на 30% лучше усваивают терминологию и быстрее адаптируются к профессиональной среде.

2. Проектное обучение

Этот метод предполагает выполнение практических заданий на английском языке, связанных с реальными ИТ-проектами:

- Разработка мобильных приложений с использованием англоязычных API и библиотек.
- Проектирование сетевой архитектуры с оформлением документации на английском.
- Анализ данных на основе англоязычных аналитических отчетов.

3. Цифровые технологии в обучении

Современные платформы, такие как Coursera, Udemy, Codecademy, предлагают англоязычные курсы по программированию, анализу данных и кибербезопасности. Использование виртуальных лабораторий (например, Cisco Packet Tracer для сетевых технологий) позволяет студентам работать с реальными сценариями на английском языке.

4. Метод кейс-стади

Решение реальных профессиональных задач, таких как проектирование облачной инфраструктуры или создание системы киберзащиты, развивает критическое мышление и навыки командной работы. При этом обсуждение и оформление решений на английском помогает усвоить терминологию.

5. Геймификация обучения

Использование игровых механик, например, хакатоны на английском языке или соревнования по алгоритмам на платформах Codeforces и LeetCode, повышает мотивацию студентов.

Проблемы и пути решения

1. Языковой барьер у студентов Для преодоления барьера рекомендуется проводить предварительные курсы технического английского и использовать парное обучение (peer learning).

2. Недостаточная квалификация преподавателей Решение – курсы повышения квалификации и участие в международных ИТ-конференциях (например, ACM Learning Center и IEEE).

3. Недоступность англоязычных учебных материалов Рекомендуется использование открытых образовательных ресурсов (OER), таких как GitHub, Google Developers и Microsoft Learn.

4. Разный уровень владения английским среди студентов Применение адаптивного обучения с использованием платформ Duolingo Test и Grammarly позволяет учитывать индивидуальные особенности.

Результаты и перспективы

Применение этих методик способствует повышению уровня владения английским языком в профессиональном контексте и подготовке студентов к международной ИТ-среде.

Заключение

Преподавание ИТ-дисциплин на английском языке является важным компонентом профессиональной подготовки специалистов, соответствующих требованиям глобального рынка труда.

Использованная литература:

1. Всемирный экономический форум. Глобальный отчет по навыкам, 2024.
2. EdTech Magazine. Цифровое обучение в ИТ-сфере, 2023.
3. ACM Learning Center. Курсы по техническому английскому, 2024.
4. IEEE. Международные онлайн-курсы по ИТ-дисциплинам, 2024.

WORLD SKILLS СТАНДАРТТАРЫНА СӘЙКЕС СТУДЕНТТЕРДІҢ КӘСІБИ DAҒДЫЛАРЫН ДАМУҒА ҮШІН ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ТИІМДІ ПАЙДАЛАҢУ

Талдаубек Арай

Өндірістік оқыту шебері

«Astana IT University» ЖШС колледжі

Астана қаласы

Аннотация: Мақалада WorldSkills стандарттары шеңберінде студенттердің кәсіби дағдыларын дамытуда цифрлық технологияларды тиімді пайдаланудың ғылыми-әдістемелік негіздері қарастырылады. Қазіргі замандағы білім беру парадигмасы цифрлық трансформация жағдайында жаңа тәсілдерді талап етеді. Автор заманауи цифрлық құралдардың – виртуалды модельдеу, онлайн оқыту платформалары, симуляциялық бағдарламалар және интерактивті жаттықтырғыштардың – кәсіби құзыреттілікті қалыптастырудағы рөлін кешенді түрде талдайды. Цифрлық технологиялардың білім беру процесіндегі функционалдық мүмкіндіктері мен артықшылықтары сараланып, олардың WorldSkills стандарттарына интеграциялануы студенттердің еңбек нарығына бейімделу тиімділігін арттыратыны дәлелденеді. Зерттеу нәтижелері цифрлық білім беру ресурстарын жүйелі енгізу кәсіби техникалық білім беру сапасын жаңа деңгейге көтеретінін көрсетеді.

Кілт сөздер: WorldSkills, цифрлық технологиялар, кәсіби құзыреттілік, техникалық және кәсіптік білім, виртуалды оқыту, цифрлық педагогика, симуляциялық орта.

Қазіргі әлемде кәсіби дағдылар мансапта да, жеке өмірде де табысқа жетуде шешуші рөл атқарады. Технологияның қарқынды дамуы және еңбек нарығының талаптарының өзгеруі заманауи кәсіби құзыреттіліктерге ие болу маңыздылығын көрсетеді. Осы тұрғыда кәсіби дағдыларды бағалауға және дамытуға бағытталған WorldSkills стандарттары мамандарды мансаптық дайындаудың ажырамас бөлігіне айналады. Бүгінгі таңда цифрлық

технологиялар білім беру мен оқытуда шешуші рөл атқарады, оқыту тиімділігі мен дағдыларды дамытудың бірегей мүмкіндіктерін ұсынады.

Бұл мақалада WorldSkills стандарттарын ескере отырып, студенттердің кәсіби дағдыларын дамыту контекстінде цифрлық технологияларды тиімді пайдалану қарастырылады. Білім берудегі цифрлық құралдардың маңызын, WorldSkills стандарттарының цифрлық ортаға бейімделуін талдап, кәсіби дағдыларды оқытуда цифрлық технологияларды сәтті қолдану мысалдары келтіріледі. Сондай-ақ, сандық технологияларды пайдалану кезінде оқытушылар мен студенттердің алдында тұрған қиындықтарды талқылап, осы тәсілді одан әрі дамыту алғышарттары анықталады. Осы қағидаттарды түсіну, қолдану білім беру және болашақ мамандарды заманауи еңбек әлемінің қиындықтарына дайындау үшін өте маңызды.

Ақпараттық технологиялардың дамуымен білім беру қолжетімді, ыңғайлы және интерактивті бола бастады. Оқу курстарынан бастап виртуалды модельдеуге дейін барлық цифрлық технологиялар оқытуды жақсарту және дағдыларды дамыту үшін бірегей мүмкіндіктер береді. Біліктілікті арттыруда цифрлық технологияларды қолданудың негізгі артықшылықтары мыналар:

1. Қолжетімділік және икемділік: цифрлық оқыту ресурстары кез келген уақытта, әлемнің кез келген жерінде қолжетімді, бұл студенттерге оқу уақыты мен қарқынын өздері таңдауларына жағдай жасайды. Бұл әсіресе оқуды жұмыспен немесе басқа жауапкершіліктермен біріктіретін студенттер үшін өте маңызды.

2. Интерактивтілік және белсенділік: цифрлық платформалар интерактивті жаттығуларды, ойындарды, бейне оқулықтарды және т.б. қоса алғанда әртүрлі оқыту әдістерін ұсынады. Бұл материалды тереңірек түсінуге ықпал етеді және студенттердің ынтасын арттырады.

3. Оқытуды даралау: цифрлық технологиялар әр білім алушының қажеттіліктері мен дайындық деңгейін ескере отырып, жеке білім беру жоспарларын құруға, бейімделетін алгоритмдер оқушының жетістігі мен ақпаратты игеру жылдамдығына байланысты материалдың күрделілік деңгейін реттей алады.

4. Нақты жұмыс жағдайларын модельдеу: виртуалды жаттықтырушылар мен арнайы бағдарламалары арқылы студенттер нақты жұмыс жағдайларын бақыланатын ортада дағдыларды қолдана алады. Бұл әсіресе практикалық тәжірибе аса қажет кәсіби салаларда пайдалы.

5. Эксперттік деңгейдегі білімге қол жеткізу: онлайн курстар мен білім беру платформалары студенттерге орналасқан жеріне қарамастан өз саласындағы жетекші мамандардан білім алуға жол ашады. Бұл оқу мүмкіндіктерін кеңейтеді және ең өзекті ақпаратқа қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Цифрлық технологиялар білім беру көкжиегін едәуір кеңейтеді және студенттерге кәсіби дағдыларды тиімді дамытудың жаңа құралдарын ұсынады.

Мақсаттар мен бағалау критерийлерінің жиынтығы ретінде ұсынылған WorldSkills стандарттары әртүрлі салалардағы кәсіби дағдыларды бағалауға және дамытуға бағытталған. Қазіргі білім беруде осы стандарттарды цифрлық ортада өзектендіру қазіргі еңбек нарығының талаптарына сәйкестігін және

оқытудың тиімділігін қамтамасыз ету үшін аса үлкен қажеттілікке айналуда. Төменде WorldSkills стандарттарын цифрлық ортаға бейімдеудің негізгі аспектілері қарастырылған:

1. Цифрлық тапсырмалар мен жобаларды әзірлеу студенттерге өз білімдері мен дағдыларын нақты жағдайларда қолдануға, сондай-ақ олардың кәсіби саласында қолданылатын сандық құралдармен өзара әрекеттесуді үйренуге мүмкіндік береді.

2. Интерактивті онлайн курстар және оқу платформалары: кәсіби дағдылардың кең ауқымы бойынша курстарды ұсынатын Coursera, Udemu және LinkedIn Learning сияқты көптеген онлайн платформалар бар. Студенттер сандық платформалар арқылы жаңа материалдарды үйреніп, практикалық тапсырмаларды орындап, сарапшылардан кері байланыс ала алады [1].

3. Виртуалды шындық және басқа цифрлық модельдеу студенттерге нақты өмірдегі жұмыс жағдайларын еліктейтін басқарылатын ортада дағдыларды үйренуге мүмкіндік береді. Мысалы, студенттерге хирург ретінде операциялық бөлмеде немесе ұшқыш ретінде ұшақты басқару дағдыларын үйрету үшін виртуалды модельдеуді пайдалана алады.

4. Тәжірибе үшін симуляциялық бағдарламалар мен ойындарды пайдалану: Бағдарламалауда студенттер код жазу және әртүрлі есептерді шешу үшін модельдеу бағдарламалары мен ойындарын пайдалана алады. Мұндай оқыту құралдары студенттерге дағдыларды интерактивті және ынталандырушы түрде меңгеруге көмектеседі. Программаллау тілдерін үйрету және тапсырмаларды шешу дағдыларын дамыту үшін Codecademy немесе LeetCode сияқты интерактивті онлайн платформаларды қолданады [2].

5. Инженерлік мамандықтарға арналған үлгілеу бағдарламалары: болашақ инженерлер әртүрлі құрылымдар мен процестерді модельдеу және талдау үшін арнайы модельдеу бағдарламаларын қолдана алады. Бұл оларға виртуалды ортада нақты инженерлік мәселелерді шешуге машықтануға мүмкіндік береді.

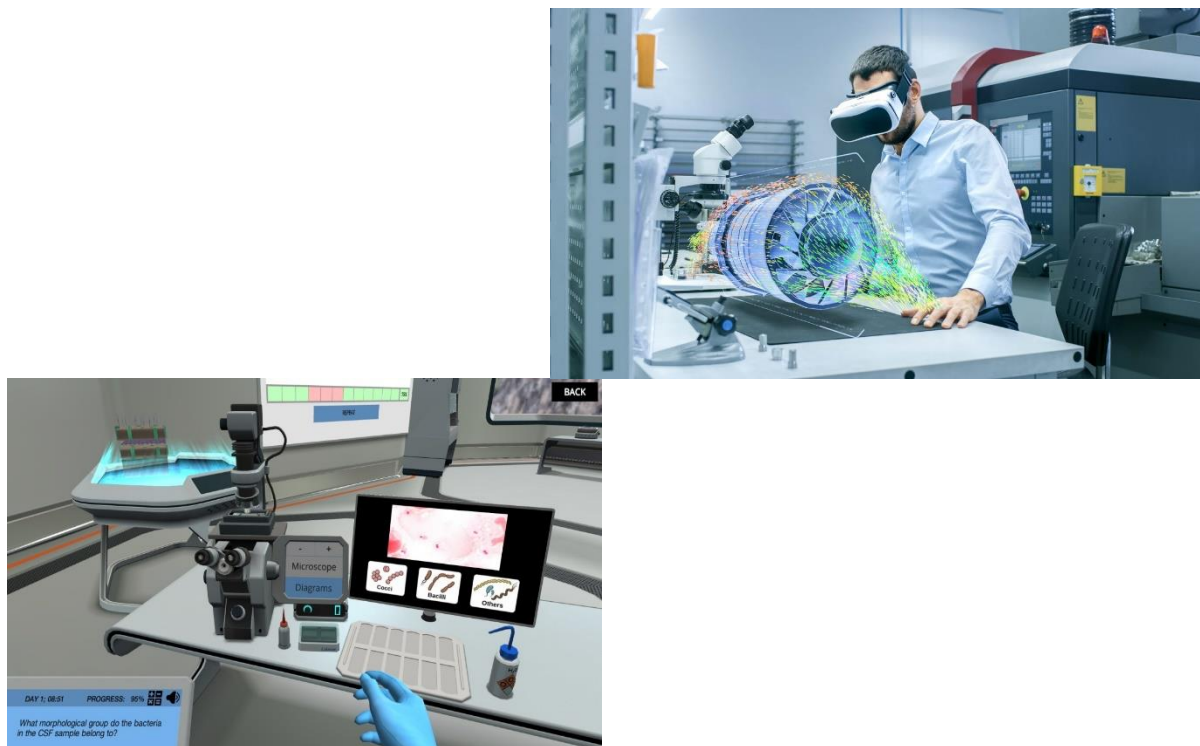
6. Онлайн тестілеу және бағалау: сандық платформаларды WorldSkills стандарттарына сәйкес студенттердің дағдыларын тексеру және бағалау үшін қолдануға болады. Бұл оқу үлгерімін тиімдірек бақылауға және оқушылардың дайындық деңгейін бағалауға мүмкіндік береді.

WorldSkills стандарттарын цифрлық ортаға бейімдеу студенттердің кәсіби дағдыларын дамыту және оларды қазіргі еңбек нарығының талаптарына дайындау үшін ұтымды.

WorldSkills стандарттарына сәйкес кәсіптік дағдыларды үйрету үшін сандық технологияларды қолдануға болатын түрлі әдістерді көрсетеді. Бұл технологияларды дұрыс пайдалану оқудың тиімділігін айтарлықтай арттырып, студенттерді заманауи әлемде табысты мансапқа дайындай алады.

Жоғарыда талқыланған цифрлық құралдардан басқа, тек студенттердің практикалық дағдыларын дамытуға арналған бірнеше арнайы платформалар бар. Бұл платформалар виртуалды зертханаларға, симуляциялық бағдарламаларға қол жеткізуді қамтамасыз етеді, бұл студенттерге басқарылатын ортада нақты әлемдегі дағдыларды үйретеді. Осындай платформалардың бірі - биология, химия, физика және т.б. қоса алғанда, ғылымның әртүрлі салаларында виртуалды зертханаларды ұсынатын - Labster. Студенттер зертханаларға бармай-ақ кез

келген жерде эксперименттер мен зерттеулер жүргізуге мүмкіндік беретін инновациялық виртуалды зертхана, бұл әсіресе қашықтан оқыту орталарында маңызды. Lobster платформасы биология, химия, физика және басқа да көптеген пәндерді қамтиды. Студенттер виртуалды үлгілермен жұмыс істеп, химиялық реакциялар жүргізе алады, биологиялық процестерді зерттей алады және мұның барлығы қауіпсіз және бақыланатын ортада [3,4]. Платформаның басты артықшылықтарының бірі - оқу орындарында да, қашықтықтан оқыту курстарында да оқуға қол жетімділік, бұл оны кез келген жерде және кез келген уақытта оқуға ыңғайлы құрал етеді (сурет 1).

Сурет 1. Lobster платформасы.

Тағы бір мысал, студенттерге инженерлік және дизайн дағдыларын үйренуге мүмкіндік беретін SimScale платформасы. Оның көмегімен олар компьютерлік модельдеу мен оны қолдана отырып, әртүрлі конструкциялар мен жүйелерді жасап, талдай алады. SimScale аэроғарыш, автомобиль өндірісі, құрылыс және басқа салаларда кеңінен қолданылады. Платформа студенттерге нақты жобалар мен міндеттермен практикалық тәжірибе алуға мүмкіндік береді, бұл олардың білім беру процесін едәуір кеңейтеді және еңбек нарығының нақты сыни-қатерлеріне шешуде көмектеседі [5].

Labster, SimScale және басқа да көптеген платформалар студенттерге қымбат жабдыққа немесе мамандандырылған зертханаларға қол жеткізуді қажет етпей-ақ, нақты әлемдегі тәжірибеде және дағдыларын жетілдірудің бірегей мүмкіндігін береді. Бұл оқу мүмкіндіктерін айтарлықтай кеңейтеді және оның тиімділігін арттырады, оқу процесін оқушылар үшін қолжетімді және қызықты етеді [6, 7].

Цифрлық жүйеге өту студенттерге шынайырақ оқу тәжірибесін алуға және бүгінгі еңбек нарығының талаптарына жақсырақ дайындалуға көмектеседі.

Цифрлық технологиялар заманауи білім беру мен біліктілікті арттыруда шешуші рөл атқарады. Бұл мақалада біз студенттердің дағдыларын дамыту үшін WorldSkills стандарттарына сәйкес цифрлық технологияларды тиімді пайдалануды қарастырдық.

Цифрлық технологияларды пайдалану кәсіби дағдыларды меңгеру және дамыту үшін кең мүмкіндіктер береді:

- Виртуалды шындық және модельдеу бағдарламалары басқарылатын ортада тәжірибелік оқытуды қамтамасыз етеді.

- Онлайн платформалар мен курстар оқу ресурстарының кең ауқымына қол жеткізуді ұсынады.

- Интерактивті жаттықтырғыштар мен ойындар қарым-қатынас пен проблемаларды шешу дағдыларын дамытады. Осы міндеттерді ескеріп, білім беруде цифрлық технологияларды тиімді пайдаланудағы кедергілерді еңсеруге көмектесетін инновациялық шешімдерді әзірлеуге ұмтылу қажет.

Жалпы, цифрлық технологиялар WorldSkills стандарттарына сәйкес студенттердің кәсіби дағдыларын дамытудың қуатты құралы болып табылады. Оларды пайдалану білім сапасын арттырып қана қоймайды, сонымен қатар студенттерді заманауи еңбек әлемінде табысты мансапқа дайындайды.

Цифрлық технологиялардың қарқынды дамуы мен еңбек нарығының өзгермелі талаптары техникалық және кәсіптік білім беру жүйесін жаңаша тұрғыдан қайта қалыптастыруды қажет етеді. Осы тұрғыда WorldSkills стандарттарын негізге ала отырып, виртуалды симуляциялар мен адаптивті оқыту құралдарын мақсатты енгізу студенттердің шынайы өндірістік жағдайларды игеруіне, бағдарламалау саласындағы негізгі және икемді құзыреттерді жан-жақты дамытуына мүмкіндік береді. Бұл тәсіл тек техникалық білім алумен шектелмей, сыни ойлау, топтық жұмыс және күрделі есептерді шешу сынды заманауи маманға қажетті маңызды дағдыларды қалыптастырады. Нәтижесінде, осылайша дайындалған түлектер цифрлық экономика талаптарына бейімделген, жоғары білікті әрі бәсекеге қабілетті кәсіби маман ретінде қалыптасады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Smith, J. (2020). "The Impact of Virtual Laboratories on Science Education: A Review of the Literature." *Journal of Educational Technology*, 45(2), 123-135.
2. Brown, A., & Johnson, M. (2019). "Evaluating the Effectiveness of Simulated Learning Environments in Engineering Education." *International Journal of Engineering Education*, 35(5), 1567-1575.
3. Labster. (2022). "Case Studies." Retrieved from [Labster Case Studies](<https://www.labster.com/case-studies/>).
4. Labster. (2022). "About Us." Retrieved from [Labster About Us](<https://www.labster.com/about-us/>).
5. SimScale. (2022). "About Us." Retrieved from [SimScale About Us](<https://www.simscale.com/about/>).
6. Jones, K., & Williams, R. (2018). "The Use of Virtual Laboratories in Chemistry Education: Current Trends and Future Directions." *Chemistry Education Research and Practice*, 19(3), 478-492.
7. Johnson, T., & Lee, S. (2020). "The Role of Simulation in Engineering Education: A Comprehensive Review." *Journal of Engineering Education*, 109(4), 485-502.

БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫ ДАЯРЛАУДА АҒЫЛШЫН ТІЛІН ТӘЖІРИБЕГЕ БАҒДАРЛАНҒАН ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІ АРҚЫЛЫ ҮЙРЕТУ

Туймебай Аманкул Тимурқызы

Ағылшын тілі пәнінің оқытушысы

Астана қаласы әкімдігінің “Технологиялық колледж” ШЖҚ МКК

Аннотация: Бұл мақалада болашақ техникалық және кәсіптік мамандарды даярлауда ағылшын тілін оқыту процесінде тәжірибеге бағдарланған әдістердің маңыздылығы мен тиімділігі жан-жақты қарастырылады. Зерттеу нәтижелері оқу процесінде рөлдік ойындар, кейс-стади, жобалық жұмыс, симуляциялар, дуальды оқыту элементтері және цифрлық құралдарды қолданудың студенттердің тілдік және кәсіби құзыреттерін дамытуға ықпал ететінін көрсетеді. Мақалада оқу үдерісін шынайы өмірмен байланыстырудың нақты жолдары ұсынылған және әр әдістің педагогикалық және практикалық әлеуеті ашылған.

Кілт сөздер: Тәжірибеге негізделген оқыту, ағылшын тілі, кәсіби құзырет, рөлдік ойын, кейс-стади, жобалық жұмыс, симуляция, дуальды оқыту, цифрлық платформалар.

Бүгінгі таңда білім беру жүйесі жаһандану жағдайында түбегейлі өзгерістерге ұшырап отыр. Еңбек нарығы шапшаң өзгеріп, жұмыс берушілер болашақ мамандардан тек теориялық білімді ғана емес, нақты кәсіби дағдыларды меңгеруді талап етеді. Осы үдерісте ағылшын тілін оқыту – болашақ мамандардың бәсекеге қабілеттілігін арттыруда маңызды рөл атқарады. Ағылшын тіліне кәсіби тұрғыдан қарау, яғни оны нақты өмірлік және еңбек жағдайларында қолдануға үйрету – техникалық және кәсіптік білім берудің өзекті міндетіне айналып отыр.

Ағылшын тілі – халықаралық коммуникация, ғылым және технологиялар тілі. Бүгінде ағылшын тілін меңгеру кәсіби жетістікке жетудің басты факторларының бірі. Техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдары еңбек нарығына икемделген, көптілді, жан-жақты дамыған мамандар даярлауы тиіс. Бұл тұрғыда ағылшын тілін кәсіби бағытта, тәжірибеге негізделген әдістермен оқыту – заман талабы.

Мысалы, IT саласының студенті үшін код жазу, халықаралық конференцияға қатысу, техникалық құжаттарды ағылшын тілінде оқу – кәсіби ортада күнделікті талап етілетін дағдылар. Осындай дағдыларды дамытудың жалғыз жолы – ағылшын тілін оқытуда нақты мамандықпен байланысты, тәжірибеге бағытталған әдістерді қолдану.

Тәжірибеге негізделген оқыту теориялық тұрғыда конструктивизм парадигмасына негізделеді. Бұл парадигмаға сәйкес білім алушы — белсенді субъект, ол тәжірибе жасау, талдау, рефлексия арқылы білімді өз бетімен меңгереді [3]. Колбтың «Тәжірибелік оқу моделі» төрт кезеңнен тұрады: нақты тәжірибе, рефлексия, тұжырымдама құру және жаңа жағдаятта қолдану [4].

Практикалық деңгейде мұндай әдістер студенттердің оқу үдерісіне белсенді қатысуын қамтамасыз етеді. Олар:

1. Студенттің пәнге деген қызығушылығын арттырады;
2. Өз бетімен шешім қабылдау дағдысын дамытады;
3. Коммуникациялық, шығармашылық және топтық жұмыс істеу қабілетін нығайтады;
4. Шынайы өмір жағдайларын модельдеу арқылы кәсіби бейімделуді жеңілдетеді.

Кәсіби бағыттағы ағылшын тілін үйрету – тек лексикалық және грамматикалық білім берумен шектелмейтін, көпқырлы педагогикалық процесс. ХХІ ғасырдың еңбек нарығы болашақ маманнан кәсіби саласында ағылшын тілінде еркін, нақты және мазмұнды сөйлей алатын функционалды құзыреттілікті талап етеді. Осы орайда, теориялық білімді практикамен тиімді байланыстыру – оқыту процесінің басты міндетіне айналды.

Сабақтың мазмұнын мамандықпен байланыстыра отырып ұйымдастыру студентке тек тілдік дағдыларды ғана емес, кәсіби ойлау, шешім қабылдау, креативтілік, командада жұмыс істеу сияқты қабілеттерді де дамытады. Мұндай мақсаттарға жету үшін шынайы өмір жағдайларына барынша жақын келетін әдістер мен технологиялар қолданылады. Атап айтқанда, рөлдік ойындар арқылы кәсіби жағдаяттарды модельдеу, кейс-стади тәсілін қолдану арқылы нақты мәселелерді талдау, жобалық жұмыс барысында зерттеу мен креативті өнім жасау, симуляциялық жаттығулар арқылы кәсіби әрекетті тәжірибеде пысықтау, дуальды оқыту арқылы шынайы еңбек процесіне араласу, сондай-ақ, цифрлық платформаларды қолдану арқылы оқыту процесін заманауи технологиялармен ұштастыру – тіл үйренушінің толыққанды кәсіби тілдік тұлға ретінде қалыптасуына ықпал етеді. Осы оқыту әдістеріне жекелей тоқталып өтетін болсам:

1. Рөлдік ойындар

Рөлдік ойындар – тілдік жағдаяттарды моделдеу арқылы студентті шынайы коммуникацияға үйретудің тиімді құралы. Бұл әдісте студент өз мамандығына сай жағдаятта өз рөлін атқара отырып, ағылшын тілін қолданады [5].

Мысалы:

1. *Receptionist and Guest*: Туризм мамандығындағы студенттер қонақүйдегі қызмет көрсету үдерісін модельдейді.

2. *Job Interview*: Ақпараттық технологиялар мамандығы бойынша студенттер сұхбатқа дайындалып, кәсіби тілі мен өзін таныстыру дағдысын жетілдіреді.

2. Кейс-стади

Кейс-стади әдісі нақты немесе шартты кәсіби жағдаятты талдап, шешім қабылдау үдерісіне үйретеді. Бұл тәсіл студенттің сыни ойлауын, аргументтеуді және кәсіби тілдік құрылымдарды меңгеруін қамтамасыз етеді [6].

Мысалы: “Техникалық қызмет көрсету кезінде шетелдік клиентпен ағылшын тілінде туындаған түсініспеушілікті шешу жолдары”.

3. Жобалық жұмыс

Жоба әдісі студенттің шығармашылығы мен зерттеушілік дағдысын дамытады. Мұнда студент нақты тақырып бойынша материал жинап, нәтижесін презентация немесе бейнематериал түрінде ұсынады [7].

Мысалы:

1. “My Future Career in Engineering” – кәсіби презентация.
2. “Eco Solutions for Smart Cities” – бейнеролик, буклет, постер жасау.
4. Симуляциялар

Симуляциялар – болашақ кәсіби ортада кездесетін жағдаяттарды оқу барысында қауіпсіз ортада модельдеуге мүмкіндік береді [8].

Мысал:

1. “Technical Support Call” – ағылшын тілінде клиентпен телефон арқылы жұмыс.
2. “Factory Tour Guide” – өндірістегі экскурсияны ағылшын тілінде жүргізу.

5. Дуальды оқыту элементтері

Өндірістік практика кезінде ағылшын тілін қолдану – білім мен тәжірибені ұштастырудың тиімді жолы. Мысалы, шетелдік компанияда тәжірибеден өтіп жатқан студент техникалық құжаттарды аударды, ағылшын тілінде есеп жазады [9].

6. Цифрлық платформалар

Қазіргі студенттер сандық ортада өмір сүреді. Оқытудың тиімділігін арттыру үшін цифрлық ресурстарды қолдану маңызды. Сабақ барысында келесі құралдар қолдануға болады:

1. Kahoot, Quizlet, Wordwall – терминдер мен лексиканы бекітуге арналған ойындар;
2. Padlet, Trello – топтық идеялар мен жоспарлау;
3. Canva – презентациялар мен визуалды жобаларға арналған құрал;
4. Zoom Breakout Rooms – онлайн симуляциялар мен рөлдік ойындар жүргізу [10].

Аталған әдістердің теориялық негіздерін ғана емес, олардың техникалық және кәсіптік білім беру жүйесіндегі нақты қолдану үлгілерін қарастырдық. Әрбір әдістің сипаттамасы мен артықшылықтары, сондай-ақ, мамандыққа сай өмірлік жағдаяттардағы қолдану мысалдары келтірілді. Бұл тәсілдер болашақ маманның тек тілдік емес, сондай-ақ, әлеуметтік және мәдени құзыреттілігін дамытуға бағытталған.

Қорыта айтқанда, техникалық және кәсіптік білім беру жүйесінде ағылшын тілін оқытуға тәжірибеге негізделген әдістерді енгізу – заман талабынан туындаған қажеттілік. Жоғарыда қарастырылған рөлдік ойындар, кейс-стади, жобалық жұмыс, симуляциялар, дуальды оқыту элементтері мен цифрлық платформаларды қолдану – болашақ маманның кәсіби және тілдік құзыреттілігін біртұтас дамытуға мүмкіндік береді.

Бұл әдістер оқыту процесін шынайы өмірге жақындату арқылы студенттердің пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, оларды нақты еңбек жағдайларына бейімдейді. Әсіресе, ағылшын тілін тек пән ретінде емес, кәсіби коммуникация құралы ретінде игеруге бағыттау — студенттің өз болашақ мамандығына сенімді қадам жасауына сеп болады.

Тәжірибеге негізделген оқыту тәсілдері студенттердің өз бетімен білім іздеуге, талдауға, шешім қабылдауға және топпен жұмыс істеуге бейімделуін қамтамасыз етеді. Бұл қабілеттер заманауи еңбек нарығында аса жоғары

бағаланады. Сондықтан техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдары ағылшын тілі пәнін оқытуда дәстүрлі әдістермен қатар, тәжірибеге бағытталған тәсілдерге басымдық беруі тиіс.

Болашақта мұндай әдістердің қолдану аясы кеңейіп, оқу процесінде шынайы өндірістік жағдайларды имитациялау, заманауи технологияларды сабақта тиімді қолдану арқылы ағылшын тілін үйретудің жаңа модельдері қалыптасады деп сенеміз. Бұл – техникалық мамандықтардағы студенттерді әлемдік деңгейдегі бәсекеге қабілетті маман ретінде қалыптастырудың маңызды тетігі.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. «Техникалық және кәсіптік білім берудің мемлекеттік стандарты», 2022 ж.
2. Kolb, D. A. Learning Styles and Learning Spaces. // Academy of Management Learning & Education, 2005.
3. Harmer, J. "The Practice of English Language Teaching." Pearson, 2015.
4. Brown, H.D. "Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy." Pearson Longman, 2007.
5. Mishan, F. "Designing Authenticity into Language Learning Materials." Intellect Books, 2005.
6. Kolb, A.Y. & Kolb, D.A. "The Learning Way." Simulation & Gaming, 2009.
7. Қажымұратова Қ.С. "Тәжірибе арқылы оқыту – кәсіби құзыреттілікке жол." // «Білім берудегі инновациялар», №3, 2023.
8. «Тіл үйретудің тиімді әдістері». // «Ұстаз үні», №2, 2024.

ПРИМЕНЕНИЕ ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИХ ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ОБУЧЕНИЯ ПО ПРОФЕССИИ ПОВАР

Хижинская Антонина Александровна

Мастер производственного обучения, преподаватель специальных дисциплин
ГКП на ПХВ «Колледж сервиса и туризма»
г. Астана

Аннотация: В докладе рассматриваются здоровьесберегающие технологии, которые можно внедрить в процесс производственного обучения поваров. Описание включает методы и подходы, направленные на снижение физической и психологической нагрузки на учащихся, улучшение условий труда и создание безопасной образовательной среды. Также внимание уделяется организации правильного режима труда и отдыха, применению эргономичных рабочих мест и современного оборудования, что способствует сохранению здоровья обучающихся.

Ключевые слова: профессиональное образование, здоровьесберегающие технологии, производственное обучение, повар, эргономика, безопасность, здоровье обучающихся.

*Здоровье – это не всё,
но всё без здоровья – ничто!
(Сократ)*

В современном образовательном процессе важным аспектом является забота о здоровье обучающихся. Здоровьесберегающие технологии обучения становятся ключевыми в организации уроков производственного обучения, направленных на формирование у студентов не только профессиональных навыков, но и культуры здоровья. Особенно это актуально для профессии повар, где физическая выносливость, концентрация внимания и качество здоровья играют ключевую роль.

Внедрение в обучение здоровьесберегающих технологий позволяет создать более комфортные условия для студентов, что, в свою очередь, улучшает качество образования и увеличивает мотивацию к обучению.

В своей практике применяю здоровьесберегающие технологии, по характеру деятельности которые можно подразделить на следующие группы: 1. *Физическое здоровьесбережение и гигиена* 2. *Физическая активность и профилактика профессиональных заболеваний* 3. *Здоровое питание* 4. *Психоэмоциональное здоровье*, которые целесообразно применять на каждом занятии и на всех этапах урока.

Физическое здоровьесбережение и гигиена достигается за счет соблюдения санитарно-гигиенических требований, обучения обучающихся безопасным условиям труда соблюдения техники безопасности и правильной организации рабочего места. Например перед началом практической части провожу инструктаж по технике безопасности, использованию защитных средств (перчатки, фартуки), организации рабочего места и обращению с кухонным оборудованием и инвентарем. Также провожу уроки по гигиене на кухне, где изучают правила мойки рук, чистки продуктов и гигиене рабочего места. В процессе работы на уроке не только мастер, но и студенты сами контролируют соблюдение гигиенических норм, правил ТБ и записывают результаты. Участие студентов в таких мероприятиях способствует не только повышению их осведомленности, но и формированию ответственности за собственное здоровье и здоровье окружающих.

Также одним из центральных аспектов является *интеграция физической активности и профилактики профессиональных заболеваний* в процесс обучения. Провожу физические разминки, которые студенты выполняют перед практическими занятиями. Эти мероприятия необходимы для подготовки организма к нагрузкам, улучшения физической формы и снижения риска травм. Физическая активность на уроках также может быть связана и с выполнением практических заданий. Например, при приготовлении блюд студенты могут заниматься не только непосредственно готовкой, но и осуществлять подготовительные и вспомогательные действия, которые требуют физической активности, таких как перемешивание, нарезка и перенос продуктов. Также использую внедрение 5–10 минутных физических пауз во время урока, где студенты могут выполнять легкие разминки, растяжку, гимнастику для глаз что помогает снять мышечное напряжение, или эмоциональных разрядок таких как шутки, улыбки, стих, музыка и т.д. Регулярное выполнение физической активности в течение учебного дня помогает поддерживать высокий уровень энергии, концентрации и является методом профилактики профессиональных заболеваний.

Другим важным элементом здоровьесберегающих технологий является формирование у студентов *навыков здорового питания*. На уроках производственного обучения акцентирую внимание на ценности сбалансированного питания для здоровья. Что включает в себя изучение основы рациона, учение о полезных и вредных продуктах, а также о значении витаминов и минералов. Студенты должны понимать, как правильное питание влияет на работоспособность, здоровье и насколько важно понимание принципов кулинарной безопасности. Например в ходе урока по приготовлению блюд студенты готовят салаты из сезонных овощей и фруктов. На практике они изучают состав продуктов, их полезные свойства и учатся составлять меню, учитывающее баланс макро- и микроэлементов. Также провожу уроки в форме конкурсов, мастер классов, проектов.

Проведение кулинарных конкурсов, где акцент делается на здоровье, такие как "Лучший здоровый завтрак" или "Блюдо из полезных продуктов". Это не только развивает навыки, но и создает позитивную атмосферу и дух соперничества. Например, на конкурсе "Здоровая тарелка" студенты должны были представить блюда, включающие овощи, фрукты и цельные зерна. Приглашение диетологов и врачей для проведения мастер-классов по здоровому питанию и приготовлению блюд с учетом диетических рекомендаций. Студенты узнали о том, как адаптировать классические рецепты, чтобы они были более полезными. В рамках проекта «Здоровое питание- от грядки на стол» студенты готовили блюда, основанные на здоровом питании, из продуктов выращенных в теплице колледжа проводили мастер-классы для своих однокурсников. Результаты показали, что такие мероприятия способствовали повышению интереса к здоровому образу жизни. Например, один из студентов разработал серию рецептов для приготовления полезных десертов без сахара.

Психоэмоциональное здоровье студентов – еще один важный аспект, который необходимо учитывать при обучении. Профессия повара может быть стрессовой, и важно обучить студентов навыкам управления эмоциями и стрессом. В своей практике организовываю групповые занятия, где студенты могут обсуждать свои переживания и находить поддержку друг у друга. Широко использую интерактивные технологии, ролевые игры и практические упражнения, что позволяет сделать занятия более эффективными.

В рамках урока проводится групповая работа по созданию авторских рецептов, решению производственных проблемных ситуаций, где студенты работают в командах.

Для снижения умственной нагрузки, наряду с методами активного обучения, применяю методы "обратной связи", когда студенты сами объясняют пройденный материал, улучшая запоминание и понимание темы, а также «разделение информации на микроединицы» — использование кратких презентаций и видео, а также практических заданий для закрепления изученного материала.

С целью профилактики усталости применяю на уроках чередование видов деятельности: смешивание теоретических заданий с практическими для поддержания интереса и предотвращения усталости.

Также использую тайм-менеджмент: обучение студентов методам управления временем, чтобы эффективно планировать свою работу на кухне. Это всё способствует развитию навыков взаимодействия, а также учит справляться с конфликтами и стрессом, возникающим в процессе работы.

Создание благоприятной атмосферы в группе способствует улучшению психоэмоционального фона, что в свою очередь позитивно влияет на учебный процесс.

Анализ данных позволяет выявить положительные изменения, такие как повышение физической активности, улучшение психоэмоционального состояния и, в конечном итоге, более высокие результаты в производственном обучении. Студенты, которые активно вовлечены в здоровьесберегающие практики, как правило, демонстрируют лучшие результаты, как в учебе, так и в практической деятельности.

Важно также учитывать обратную связь от самих студентов. Их мнение о применяемых технологиях и методах может помочь в дальнейшей оптимизации учебного процесса. Периодические встречи и обсуждения с группой позволяют выявить проблемные зоны и внести необходимые изменения.

Общие показатели здоровья, такие как уровень заболеваемости, количество пропусков из-за болезни и общее состояние студентов, являются важными критериями для оценки успешности применения здоровьесберегающих технологий.

Таким образом, применение здоровьесберегающих технологий в процессе производственного обучения является неотъемлемой частью современного образовательного процесса. Они не только способствуют формированию профессиональных навыков, но и помогают обучающимся сохранять здоровье, развивать социальные и психологические навыки. Реализация таких технологий в учебном процессе позволяет подготовить высококвалифицированных специалистов, способных работать в условиях современного общества, заботящегося о здоровье и качестве жизни.

Рекомендации

1. Продолжать внедрение здоровьесберегающих технологий в учебный процесс.

2. Увеличить количество практических занятий, посвященных здоровому питанию.

3. Развивать сотрудничество с медицинскими учреждениями для повышения уровня информированности студентов о здоровье.

Таким образом, применение здоровьесберегающих технологий в подготовке поваров — это необходимый шаг к созданию более здорового и безопасного общества.

Использованная литература:

1. Беляева, И. А. Здоровьесберегающие технологии в образовании. — м.: просвещение, 2019.
2. Жукова, Н. П. Инновации в профессиональном образовании. — екатеринбург: Уральский университет, 2018.
3. Петрова, И. С. Здоровьесберегающие технологии в производственном обучении. — м.: педагогическое общество России, 2021.

II СЕКЦИЯ
БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫ АРҚЫЛЫ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК
ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ТӘРБИЕЛЕУ
ВОСПИТАНИЕ ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ
ЧЕРЕЗ СОДЕРЖАНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ

ТАРИХ САБАҒЫНДА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ
ҚАЛЫПТАСТЫРУДА АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫҢ МАҢЫЗЫ

Абдрахманова Айгерим Сериковна
«Басқару колледжі» ЖШС, Астана қаласы

«Ел мен елді, ұлт пен ұлтты,
адам мен адамды теңестіретін ол – білім!»
Мұхтар Әуезов

Қазіргі заманғы білім беру жүйесі тек кәсіби білімді ғана емес, сонымен қатар ұлттық құндылықтарды жас ұрпаққа сіңіруді мақсат етеді. Бұл міндетті шешу үшін білім беру жүйесінде көптеген маңызды өзгерістер мен жаңалықтар қажет. Әр ұлттың дәстүрі мен салты оның ұлттық генетикалық коды болып табылады. Сондықтан, бұл құндылықтарды жастардың санасына ерте жастан сіңіру, оларды ұрпақтан-ұрпаққа жеткізу маңызды. Ұстаздар мен ата-аналардың міндеті — баланың бойында білім мен ұлттық рухты қалыптастыру.

Қазақстанның тәуелсіздігі мен болашағы, ең алдымен, жастардың білім деңгейімен тікелей байланысты. Әр елдің даму деңгейі мен болашағы сол елдің білім сапасына тәуелді. Сондықтан бүгінгі білім алушылардың сапалы білім алуы маңызды, себебі олар ертең ел тізгінін ұстайтын азаматтар болады. Колледждің рөлі білім беруде ерекше: ол тек кәсіби білім ғана емес, ұлттық рухты қалыптастыруда да маңызды қызмет атқарады.

Қазақ халқының тарихы тереңде, соның ішінде алапат соғыстар мен нәубет, зұлмат кезеңдерінде де өз ұлттық ерекшеліктерінен айырылған емес. Халқымыз қиын-қыстау замандарда да ұлықтығын сақтап, ұлттың өзіндік болмысын, тілі мен мәдениетін жоғалтпай, әрқашан биік тұрды. Қазақ халқының рухани құндылықтары — оның тілі, ділі мен діні — ұлттың негізі болып табылады. Осы ұлттық құндылықтарды ұрпақтан-ұрпаққа жалғастыру, сақтау — біздің басты міндетіміз.

Қазіргі таңда Қазақстанда ұлттық құндылықтарды білім беру жүйесінде сақтап, дамыту үшін үлкен жұмыстар жүргізілуде. Әсіресе, жастарға ұлттық тарихты тереңірек түсіндіру, олардың бойында патриоттық сезім мен рухани байлықты қалыптастыру — маңызды мәселе. Тек білім мен тәрбие арқылы ғана ұлтты сақтап, оның мәдениетін жоғары деңгейге көтеруге болады. Қазақстанның қазіргі білім беру жүйесі осы міндеттерді шешуге бағытталған.

Қазіргі уақытта ақпараттық технологиялар білім беру үдерісіне үлкен өзгерістер енгізуде. Бұрынғы дәстүрлі оқыту әдістерімен оқушыны бәсекеге қабілетті тұлға ретінде тәрбиелеу мүмкін емес. Сондықтан ұстаздар үнемі

жаңашылдыққа ұмтылып, әр сабақта заманауи әдіс-тәсілдерді қолдану қажет. Ақпараттық технологиялар арқылы білім беру үдерісінің тиімділігін арттыруға, білім алушылардың қызығушылығын оятуға мүмкіндік туып отыр.

Ақпараттық технологиялардың білім беру саласында қарқынды дамуы оқушылардың білім алуды жеңілдетіп, білім сапасын арттыруға ықпал етеді. Қашықтықтан оқыту мен интернет-ресурстар арқылы білім алушылар өз бетінше ізденіп, білім алу мүмкіндігіне ие болады. Бұл, әсіресе, тарих сабағында маңызды, себебі тарихты тек оқулықтармен ғана емес, әртүрлі цифрлық ресурстар мен көрнекі құралдар арқылы түсіну білім алушылардың білімін тереңдетеді.

Тарих сабағының мазмұны тек өткенді оқыту ғана емес, ұрпаққа ұлттық құндылықтарды, тарихи мұраларды жеткізу болып табылады. Ақпараттық технологиялар арқылы тарихты қызықты әрі түсінікті етіп ұсыну, оқушылардың тарихқа деген қызығушылығын арттыру маңызды. Мысалы, тарих пәнінде қолданылатын түрлі цифрлық платформалар мен интерактивті құралдар білім алушыларға тек ақпаратты қабылдауды ғана емес, оны өз бетінше зерттеуді үйретеді.

Қазіргі кезде білім алушыларға бейнемазмұндар мен тапсырмалар ұсынылып, оларды өз бетінше зерттеуге ынталандыратын құралдар қолжетімді. Бұл әсіресе тарих сабағында маңызды, себебі тарихты терең түсіну үшін білім алушылардың өзіндік ізденісі қажет. Қашықтықтан оқыту арқылы мұғалімдер білім алушыларға қосымша ресурстар ұсынып, тарихты қайталауға және нақты бір мәселе бойынша терең білім алуға мүмкіндік береді.

Ақпараттық технологиялардың тиімді қолданылуы білім алушылардың сыни ойлау қабілетін дамытуға, тарихи оқиғаларды салыстыруға және талдауға, маңызды тұжырымдар жасауға көмектеседі. Сонымен қатар, мұндай технологиялар білім алушыларды өз бетінше ізденуге, зерттеулер жүргізуге ынталандырады.

Тарих сабағында ақпараттық технологияларды тиімді пайдалану үшін әртүрлі әдістер мен тапсырмаларды қолдану қажет. Мысалы:

- «Сәйкестендіру» әдісі арқылы білім алушылар белгілі бір тарихи оқиғалар мен олардың себеп-салдарын сәйкестендіріп, терең ойлануға дағдыланады.
- «Кесте толтыру» тапсырмасы тарихи деректерді салыстыруға және жүйелеуге көмектеседі.
- «Қатесін тап» ойыны арқылы білім алушыларды тарихи мәліметтерді мұқият тексеріп, қателерді тауып түзетуге үйретеді.
- «Ақиқат пен Жалған» ойыны арқылы білім алушылар әртүрлі тарихи тұжырымдамалар мен фактілерді ажыратып, сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын дамытады.
- «Кім жылдам?» ойыны білім алушылардың жылдам әрі дәл жауап беру қабілетін арттырып, сабаққа деген қызығушылығын күшейтеді.

Осындай тапсырмалар мен әдістер білім алушылардың белсенділігін арттырып, олардың тарихқа деген қызығушылығын оятады. Олар сыни ойлау дағдыларын дамытып, тереңірек білім алуға мүмкіндік алады.

Қазіргі білім беру жүйесі тек білім беру ғана емес, сонымен қатар білім алушыларға өздігінен білім алу дағдыларын қалыптастыруды да қамтиды.

Ұрпаққа үздіксіз білім беру, жаңа білімді іздеу мен оны үнемі жетілдіру маңызды болып табылады. Білім алушыларды өзіне қажетті ақпаратты іздеп табуға үйрету, олардың жеке оқу бағытын таңдай білуі қазіргі білім беру жүйесінің басты принциптерінің бірі.

Жүсіпбек Аймауытовтың сөзін айтатын болсақ, «Мұғалімнің айналысатыны — үнемі қозғалып, өзгеріп, өсіп-өркендейтін тірі адам болғандықтан, біркелкі әдістен табан алмай шектеліп қалуға болмайды... Сабақ беру үйреншікті жай шеберлік емес, ол үнемі жаңадан жаңа табатын өнер». Мұғалімдер жаңашылдыққа ұмтылып, ізденістерін арттыра отырып, сабақтарын қызықты әрі тиімді ете алады.

Қазіргі білім беру ісінде мұғалімдердің жаңашылдыққа ұмтылуы, ізденістері маңызды. Әр сабаққа шығармашылықпен дайындалу, ізденіс үстіндегі мұғалімдер өз сабақтарын жетілдіру үшін талдау жасап, өз кемшіліктерін түзетуге тырысады. Білім мен тәрбие беруде ынтымақтастық, ғылыми-әдістемелік ізденістерге ілесіп, жаңашылдыққа талпыну қажет.

Ұстаздың кәсіби деңгейі үнемі жаңашылдықты талап етеді. Жаңартылған білім беру жүйесі ұстаздан шығармашылықпен жұмыс істеуді, әр сабаққа жаңа тәсілдер мен технологияларды қолдануды талап етеді. Мұғалімнің ізденісі мен жаңашылдығы білім беру процесінде маңызды рөл атқарады.

Ақпараттық технологиялардың қолжетімді ресурстарын пайдалану арқылы білім алушылардың бойында жан-жақты білім қалыптастырып, ұлттық құндылықтарды дарыту — маңызды міндет. Ұрпақтың кім екенін, ата-бабасының салт-дәстүрін, мәдениетін білуі қажет. Тарих сабағы осы ұғымдардың сабақтастығын көрсете отырып, ұлттық рухты көтеруге үлкен үлес қосады.

Ақпараттық технологиялар білім беру үдерісін тиімді етіп, білім алушылардың ұлттық құндылықтарды түсініп, тереңірек қабылдауына мүмкіндік береді. Осылайша, тарих сабағы тек өткенді танып-білу емес, ұрпаққа ұлттық рухты дарытып, оларды өз елінің тарихына құрметпен қарауға тәрбиелеу болып табылады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Әуезов М. "Түркі халықтарының тарихы". Алматы: Ғылым, 2003.
2. Аймауытов Ж. "Тәрбиеге жетекші". Алматы: Қазақстан, 1991.
3. Назарбаев Н.Ә. "Қазақстан-2050: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты". Астана: Фолиант, 2012.
4. Қожа Ахмет Яссауи. "Диуани Хикмет". Алматы: Жазушы, 1995.
5. Қабдолов З. "Ұлт мәдениеті: дәстүр мен жаңашылдық". Алматы: Қазақ университеті, 2010.
6. Қазақстан Республикасының білім беру жүйесіндегі ақпараттық технологиялар. Астана: Мемлекеттік баспа, 2015.
7. Сәрсенов Ә. "Ұлттық тарихты оқыту: әдістемелік ұсыныстар". Алматы: Мектеп, 2018.
8. Мұхамедов М. "Ақпараттық технологиялар және білім беру жүйесі". Алматы: Қазақ университеті, 2020.
9. Герт И. "Білім беру саласындағы ақпараттық технологиялар". Мәскеу: Вуз, 2017.
10. Ли Т. "Цифрлық білім беру: әлемдік тәжірибе мен Қазақстан". Алматы: Раритет, 2019.

БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫ АРҚЫЛЫ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ТӘРБИЕЛЕУ

Азат Еркежан Азатқызы
«Astana Polytechnic» Жоғарғы колледжі
Астана қаласы

Аннотация: Қазіргі таңдағы өзгерістер мен жаңарулар, әлемнің жаһандану үдерістері, адамзаттың рухани және жеке дамуына байланысты өсіп келе жатқан жас ұрпақтың рухани құндылықтарын дәріптеудің маңызы зор. Біздің еліміздің ертеңі біздің өсіп келе жатқан жаңа ұрпақтың қолында. Бұл ретте білім беру саласының маңызы айтарлықтай. Бұл мақала білім беру мазмұны арқылы рухани-адамгершілік құндылықтарды тәрбиелеу мәселесіне тікелей бағытталған. Мақсаты білім мен тәрбиенің маңыздылығы қарастырылып, рухани-адамгершілік құндылықтарды студенттерге пайдалы әрі түсінікті әдістерін анықтап, дамуына үлес қосу.

Кілт сөздер: рухани-адамгершілік құндылықтар, тәрбие жұмыстары, ұлттық құндылықтар, адамгершілік қасиеттер.

"Адамның рухани байлығы – оның шынайы байлығы." – Әл-Фараби

Атақты ұлы ойшыл, ғалым Әл-Фарабидің бұл сөздері адамның ішкі дүниесінің, рухани құндылықтарының қаншалықты маңызды екенін көрсетеді. Білім беру тек ақыл-ойды дамыту ғана емес, сонымен қатар адамның ішкі әлемін байытуға бағытталуы керек.

Қазіргі таңдағы өзгерістер мен жаңарулар, әлемнің жаһандану үдерістері, адамзаттың рухани және жеке дамуына байланысты өсіп келе жатқан жас ұрпақтың рухани құндылықтарын дәріптеудің маңызы зор. Біздің еліміздің ертеңі біздің өсіп келе жатқан жаңа ұрпақтың қолында. Бұл ретте білім беру саласының маңызы айтарлықтай.

Ақпарат пен технологияға қаныққан қазіргі заманда рухани және адами құндылықтарды тәрбиелеу мәселесі ерекше өзекті болып отыр. Мектеп бағдарламалары, онлайн курстар, көркем әдебиет немесе деректі фильмдер болсын, білім беру мазмұны жанашыр, сыни ойлайтын және әлемнің жауапты басқарушылары болып табылатын тұлғаларды қалыптастыру үшін орасан зор әлеуетке ие. Бұл мақалада біз білім беру мазмұны осы маңызды құндылықтарды сіңірудің күшті құралы бола алатынын қарастырамыз.

Рухани және адами құндылықтарды дамытудың алғашқы қадамы түсіну және эмпатия жасау қабілетін дамыту болып табылады. Білім беру мазмұны эмпатияға, өзін басқа адамның орнына қоюға мүмкіндік беруі керек. Бұл нәтижеге мыналар арқылы қол жеткізе аламыз:

1. Түсіну және эмпатия.
2. Белсенді азаматтық және жауапкершілік
3. Қазіргі қиындықтар мен бейімделу:

1. Түсіну және эмпатия.

Әлемдік әдебиетті зерттеу: Достоевский, Толстой, Шекспир романдары сияқты классикалық шығармалар кейіпкерлердің күрделі тәжірибесіне енуге,

олардың әрекеттерінің мотивін түсінуге және осы әрекеттердің салдарын бағалауға мүмкіндік береді. Шығармаларда берілген кейіпкерлерді талдау, жасырын мағыналарды іздеу, этикалық дилеммаларды талқылау сыни ойлауды дамытады және адам болмысын түсінуді дамытады.

Тарихи контекст: Тарихты, әсіресе соғыс, қуғын-сүргін, әлеуметтік сілкініс кезеңдерін зерттеу бейбітшіліктің, бостандық пен адамдық қадір-қасиеттің құндылығын түсінуге мүмкіндік береді. Күндер мен оқиғаларды еске түсіріп қана қоймай, оның себептері мен салдарын талдау, тарихи процестердің адамдар тағдырына әсерін түсіну маңызды.

Пәнаралық жобалар: Тарих, өнер және музыка арқылы белгілі бір елдің мәдениетін зерттеу сияқты әртүрлі пәндерді біріктіру мәдени әртүрлілікті тереңірек түсінуге ықпал етеді және толеранттылықты қалыптастырады.

Білім беру мазмұны этикалық мәселелер туралы ойлауға мүмкіндік беріп, моральдық таңдау жасау қабілетін дамытуы керек. Бұл арқылы жүзеге асыруға болады:

Жағдай мен жағдайды талдау: этикалық шешім қабылдау қажет нақты немесе имитацияланған жағдайларды пайдалану. Мысалы, дәрігердің алдында тұрған дилемманы талқылау немесе бизнесте белгілі бір шешім қабылдаудың салдарын талдау.

Философиялық пікірталастар: Оқу үрдісіне философия элементтерін енгізу, мысалы, жақсылық пен жамандық, әділдік пен әділетсіздік, өмірдің мәні мәселелерін талқылау. Бұл сыни ойлауды дамытуға және өз ұстанымыңызды қалыптастыруға көмектеседі.

Көрнекті тұлғалардың өмірбаянын зерделеу: Қоғамның дамуына зор үлес қосқан адамдардың өмірі мен қызметін саралау альтруизм, батылдық, олардың мұраттарына адалдық үлгілерін үйренуге мүмкіндік береді. Жетістіктерді зерттеп қана қоймай, сонымен қатар олардың кездескен қиындықтарын талдап, мотивациясын бағалау маңызды.

2. Белсенді азаматтық және жауапкершілік:

Рухани және адами құндылықтарды тәрбиелеу белсенді азаматтық ұстанымды және қоғамда болып жатқан оқиғаларға жауапкершілік сезімін қалыптастыруды көздейді. Бұған мыналар арқылы қол жеткізуге болады:

Қоғамдық қызмет және волонтерлік: мұқтаж жандарға көмектесуге бағытталған жобаларды ұйымдастыру, экологиялық бастамаларға қатысу. Практикалық іс-әрекеттер меншік пен жауапкершілік сезімін тудырады.

Білім беру мазмұнының түрі	Қалыптастыратын рухани және адами құндылық	Мазмұн мысалдары	Іске асыру әдістері	Күтілетін нәтижелер
Көркем әдебиет (проза, поэзия, драма)	Жанашырлық, түсінушілік, эмпатия, адамгершілік таңдау	«Қылмыс пен жаза» Ф.М. Достоевский, В.Шекспирдің «Ромео мен Джульетта», Анна Ахматованың өлеңдері	Кейіпкерлерді талдау, моральдық дилеммаларды талқылау, рөлдік ойындар, берілген тақырып бойынша эсселер	Эмпатия қабілеттерін дамыту, іс-әрекет мотивін түсіну, адамгершілік нұсқауларын қалыптастыру.

Деректі фильмдер мен телебағдарламалар	Жауапкершілік, азаматтық ұстаным, сана, шынайылық	Екінші дүниежүзілік соғыс туралы деректі фильмдер, экологиялық проблемалар туралы телебағдарламалар, журналистік зерттеу	Фильмдерді көру және талқылау, әлеуметтік проблемаларды талқылау, ақпараттың сенімділігін талдау	Белсенді азаматтық позицияны қалыптастыру, өз ісінің маңыздылығы мен өз ісіне жауапкершілік ті сезіну.
Интерактивті онлайн курстар және білім беру ойындары	Ынтымақтастық, сыйластық, төзімділік, сыни тұрғыдан ойлау	Өртүрлі елдердің тарихы бойынша онлайн курстар, әлеуметтік процестерді имитациялайтын ойындар, жобалар бойынша ынтымақтастық платформалары	Топпен жұмыс, проблемалық жағдайларды шешу, чаттар мен форумдарда талқылау, бірлескен тапсырмаларды орындау	Ынтымақтастық дағдыларын дамыту, басқалардың пікірін құрметтеу, төзімділікті дамыту, сыни ойлауды дамыту.
Әлеуметтік желілер мен блогтар (білім беру мазмұны) дамыту.	Қарым-қатынас, қолдау, өзара көмек, позитивті ойлау	Жасөспірімдерге арналған қолдау топтары, салауатты өмір салты туралы блогтар, білім беру мазмұны бар арналар	Ақпарат алмасу, қарым-қатынас, контент модерациясы, желілік іс-шараларды ұйымдастыру	Қолдау көрсететін қоғамдастық құру, коммуникативті дағдыларды дамыту, әлемге оң көзқарасты
Театрландырылған қойылымдар мен қойылымдар	Өзін-өзі таныту, шығармашылық, түсінушілік, эмпатия	Мектеп спектакльдері, классикалық шығармалар негізіндегі театрландырылған қойылымдар, әлеуметтік тақырыптағы қойылымдар	Дайындық, декорациялар мен костюмдер жасау, көрермендер алдында спектакльді көрсету, көргеннен кейін спектакльді талқылау	Шығармашылық қабілеттерін дамыту, өзінің сезімін білдіру қабілетін, әлеуметтік мәселелерді түсіну, талғамын қалыптастыру.

Адам құқықтары мен азаматтық бостандықтарын зерттеу: Өз құқықтары мен міндеттерін білу, демократиялық принциптерді түсіну белсенді азаматтық ұстанымды қалыптастыруға ықпал етеді.

Медиаконтентті сыни талдау: Ақпаратпен жұмыс істеу кезінде, әсіресе цифрлық кеңістікте сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын үйрену фактілер мен айла-шарғыларды ажыратуға, өзіндік пікір қалыптастыруға және негізделген шешім қабылдауға мүмкіндік береді.

3. Қазіргі қиындықтар мен бейімделу:

Заманауи әлемде білім беру мазмұны бейімделгіш және тез өзгертін шындықты ескеруі керек. Бұған мыналар кіреді:

Цифрлық технологияларды пайдалану: Интерактивті онлайн курстар, виртуалды экскурсиялар, мультимедиялық презентациялар мен ойындар оқу процесін қызықты және тиімді етеді.

Жұмсақ дағдыларды дамыту: 21 ғасырда өркендеу үшін қажетті қарым-қатынас, топтық жұмыс, шығармашылық және сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын үйрету.

Мәдени әртүрлілікті қамту: білім беру мазмұнына әртүрлі мәдениеттер мен перспективаларды көрсететін материалдарды енгізу басқа халықтарға төзімділік пен құрметті насихаттайды.

Білім беру мазмұнының әртүрлі түрлері арқылы рухани және адами құндылықтарды тәрбиелеу

Кестеге түсініктемелер:

- Білім беру мазмұнының түрі: Оқу материалының әртүрлі форматтары келтірілген.

- Қалыптасқан рухани және адами құндылық: Мазмұнның осы түрінің көмегімен қандай құндылықтар неғұрлым тиімді қалыптасатыны көрсетіледі.

- Мазмұн мысалдары: мазмұнның осы түрін көрсету үшін арнайы мысалдар берілген.

- Іске асыру әдістері: Оқу үрдісінде мазмұнды пайдалану әдістері сипатталған.

- Күтілетін нәтижелер: осы мазмұн түрін пайдаланудан күтілетін нәтижелерді тізімдейді

Қорытынды:

Қорытындылай келе, білім беру мазмұны арқылы рухани және адами құндылықтарды тәрбиелеу жай ғана міндет емес, үздіксіз және көп қырлы процесс екенін атап өткен жөн. Бұл оқытудың материалдарын, әдістері мен формаларын таңдауға саналы көзқарасты талап ететін қажырлы жұмыс.

Классикалық әдебиет пен тарихтанудан бастап интерактивті онлайн курстар мен волонтерлік жобаларға дейінгі көптеген пәндер мен форматтарды қамтитын білім беру мазмұны ізгілікке, әділдікке және жасампаздыққа ұмтылатын тұлғаларды қалыптастыру үшін орасан зор әлеуетке ие екенін көрдік.

Негізгі мәселе – білім беру мазмұны тек білім беру ғана емес, құндылық бағдарларын қалыптастыруға әсер ететін қуатты құрал екенін ұғыну. Тек фактілерді ұсынып қана қоймай, ой елегінен өткізуге, талқылауға және сыни талдауға жағдай жасау маңызды.

Шекарасы бұлыңғыр, ақпарат тасқынында ағып жатқан заманауи, жылдам өзгеріп жатқан әлемде жас ұрпақты шынайы құндылықтарды жалған құндылықтардан айыра білуге, өзіндік пікір қалыптастыруға және өз таңдауы үшін жауапкершілікті алуға үйрету ерекше маңызды.

Сондықтан рухани және адами құндылықтарды тәрбиелеуге бағытталған жоғары сапалы білім беру мазмұнына инвестиция сала отырып, біз болашаққа – өзін-өзі жетілдіруге, жанашырлық пен қоғамға қызмет етуге ұмтылысы бар тұлға алдыңғы қатарда болатын болашаққа инвестиция жасаймыз. Білімді де өнегелі адамдар әділетті, адамгершілікті және гүлденген әлемді құрайтын болашақ.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Аристотель. Никомахейлік этика / Аристотель; көне грек тілінен алынған жолақ Н. Брагинская. – Мәскеу: Эксмо, 2014. – 576 б.

2. Баранов, А.В. Мектептегі және университеттегі медиабілім: теория және тәжірибе / А.В. Баранов. – Тверь: Тверь баспасы. мемлекеттік университет, 2008. – 156 б.

- 3.Выготский, Л.С. Педагогикалық психология / Л.С.Выготский; өңдеген В.В. Давыдова. – Мәскеу: АСТ: Астрель, 2010. – 672 б.
- 4.Кант, И.Практикалық парасаттың сыны / И.Кант; онымен бірге жүріңіз. Н.Лосский. – Мәскеу: Эксмо, 2015. – 400 б.
- 5.Ресей азаматының тұлғасын рухани-адамгершілік дамыту және тәрбиелеу тұжырымдамасы / А.Я. Данилюк, А.М.Кондаков, В.А.Тишков. – Мәскеу: Білім, 2009. –24 б.
- 6.Макаренко, А.С.Педагогикалық поэма / А.С.Макаренко. – Мәскеу: АСТ, 2016. – 736 б.
7. Нусбаум, М. Пайда үшін емес: Демократияға гуманитарлық ғылымдар не үшін қажет / М.Нусбаум; іане ағылшын тілінен А. Яковлева. – Мәскеу: Баспа үйі. Экономика жоғары мектебінің үйі, 2014. – 192 б.

ФОРМИРОВАНИЕ ДУХОВНО- НРАВСТВЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ В ПРОЦЕССЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ИСТОРИИ

Аленова Накия Салимгереевна

ТОО «Колледж управления» г. Астаны,
заместитель директора по научно-методической работе, преподаватель истории

Духовное воспитание человека во все времена представляла большую ценность в развитии цивилизации общества. Туркестан издревле был магическим, притягательным, духовным местом, где принимали иностранных послов из разных стран, избирались правители, проводились курултай и принимались важные решения государственного уровня. Глава государства К. Токаев говоря о новом статусе города Туркестана, отметил, что «Ходжа Ахмет Ясави – источник казахской духовности, выдающийся представитель нашей культуры и литературы, один из величайших личностей ислама. Мавзолей Ясави в Туркестане – это шедевр архитектуры. Такие памятники очень редки в мире. Для нашей истории этот мавзолей очень ценен. Эти две ценности делают Туркестан уникальным местом». Именно поэту и философу Ходже Ахмету Яссауи, который был проповедником особой философии ислама и поселился здесь в XII веке, обязан древний город своей популярностью. Сюда съезжались его последователи из других городов. Память о суфии была увековечена в конце XIV века по приказу полководца Тамерлана, давшего в 1399 году распоряжение построить на месте его захоронения мавзолей с прилегающей к нему мечетью. Грандиозное сооружение должно было возвеличить ислам и способствовать его дальнейшему распространению, ведь главная идея суфизма – мир между народами, отсюда и такая популярность учения Яссауи. Туркестан живет в сердцах людей как духовный центр. И не только казахстанцев, но и жителей всех тюркоязычных государств. Он хорошо известен всему миру. Священная земля тесно связана с событиями, оказавшими огромное влияние на историю. В старых рукописях эта земля называлась Туран, что означает земля тюрков. Уникальный центр притяжения экономических и политических интересов различных государств, торговый и культурный перекресток в бескрайних степных

просторах, территория проповеднической деятельности тюркского суфия Ходжи Ахмета Яссауи и политический центр Казахского ханства

Источники Туркестана, которым приписывают целительную силу

Туркестанская область издревле привлекала путешественников своими культовыми местами. Местным источникам воды приписывают целительную силу. "С Арыстан-Баба путь начни Придя к Хазрету, попроси..." - с этих слов для многих туристов начинается путешествие в Священный Туркестан. Местные гиды рекомендуют начать тур именно с посещения мавзолея Арыстан-Баба, что находится в 60 километрах от Туркестана, Согласно легенде Пророк Мухаммед передает Аманат (хурму) через Арыстан-Баба Ахмеду Ясави. Спустя много лет Арыстан-Баба встретил маленького Ахмеда и действительно передал ему хурму Вот только передал Арыстан-Баба не хурму, а только косточку от нее. Чтобы не потерять аманат, он долгие годы держал хурму за щекой, и за века она истерлась. На что Ахмед сказал старцу: "Ты отдал мне косточку, а себе оставил мякоть. Значит, к тебе будут приходить ночевать, а ко мне просить". Так легенда объясняет, почему прежде паломникам стоит посетить мавзолей Арыстан-Баба и лишь потом Ахмеда Ясави.

Многие туристы остаются в мавзолее Арыстан-Баба на ночь - загадывают желание, пребывают наедине со Всевышним. И лишь после едут в Туркестан к мавзолею Ходжи Ахмеда Ясави. Как и завещал известный суфий.

Родник "Сорока невидимых ангелов"

Испытание скалы заключается в том, чтобы пройти сквозь узкий проход. В ширину он всего 14 сантиметров! Зато в длину - несколько метров. Через узкий проход проходит не каждый, это объясняется тем, что пройти сквозь расщелину тот, кто имеет чистые помыслы и силу духа. Это феноменальная загадка природы, концентрация сил природы и духа человека.

Колодец Укаша-ата, самых загадочных сакральных мест Казахстана. Бросают ведро в колодец - оно может прийти полным ведром воды, а также без единой капли! Легенда гласит, Укаш в свое время был верным сахаба (телохранителем) Пророка Мухаммада. Он занимался распространением ислама в Средней Азии и обладал неуязвимостью, которую утрачивал только во время чтения молитвы. Враги воспользовались этим во время утреннего намаза Укашау отсекли голову, которая, откатившись, упала в расщелину, а затем через подземные пути, по легенде, попала в Мекку. Вскоре через эту расщелину стала бить вода. По легенде, вода в колодце святого Укаша связана через подземные пути с родниковой водой Зам-Зам в Мекке. И в этой легенде есть свой смысл. Считается, что состав воды совпадает по составу воды из Мекки и также имеет целительные свойства.

Родник Ак-бура расположен у подножия Священной горы Казыгурт. Здесь же находится и мавзолей святого Ак буры, что жил в XII веке, во времена Ходжа Ахмеда Ясави, и был его учеником и распространителем религии. Настоящее имя Ак бура - Акберген. Сохранилось предание, что во время совершения зикра у него изо рта шла белая пена, которая полностью покрывала его плечи и грудь, и в этот момент святой обладал могущественной силой. А поскольку он всегда был на белом верблюде, его и прозвали "Ак бура". По легенде, два ракаата утреннего намаза он читал у родника, после же направлялся в Туркестан, чтобы

прочитать последующие два ракаата с народом и читал его вместе с Ходжа Ахмедом Ясави. Пятничный намаз святой, по легенде, читал уже в Мекке или Медине. Знание истории сакральных мест, умелое применение в обучении и воспитании подрастающего поколения дает возможность формировать духовные ценности.

Заключение

Древнейшая обитель философской мудрости и религиозного величия стала местом паломничества. Люди совершают большой путь, чтобы пройти через духовное очищение и полюбоваться великолепием старины. Более полутора миллионов туристов и паломников из самых разных стран мира ежегодно посещают древний город, постепенно превращающийся в туристический центр. Демина С.А. в статье «Историко-культурное наследие как фактор сохранения национально-культурной идентичности России» отметила: «В условиях глобализации личности важно осознавать свое место в истории и обществе, быть способной создавать культуру, вступать в межкультурный диалог с представителями других культур и приобщаться к новым традициям и ценностям. В связи с этим историко-культурное наследие выступает как незыблемая основа культуры, равно как и главное условие ее воспроизведения». Сохранение духовного наследия свидетельствует о величии народа и становлении его целостной картины мира. Казахстан - многонациональная страна с колоритным жизненным бытием и многогранной ментальностью. Приобщение к духовной культуре молодежи, через критическое, философское восприятие сакральных объектов будет направлено на формирование духовной целостности, свободы, чистоты. Глава государства К. Токаев на втором заседании Национального курултая, 17 июня 2023 года отметил: «Любая цивилизованная страна с особым трепетом относится к своему историческому наследию». Сохранение, прикосновение к сакральным местам нашей родины, является временем связующих нить. Сам процесс изучения и посещения, обогащает человека интеллектуально, духовно, мы возвышаемся и окунаемся одновременно в древний мир наших предков и впитываем дух, чистоту, магическую силу природы человеческого сознания, ментальности. Н. Назарбаев, Первый Президент Республики Казахстан говорил: «Пространство – мера всех вещей, время – мера всех событий. Когда смыкаются горизонты пространства и времени, начинается национальная история. И это не просто красивый афоризм». Национальная история со всеми ее многочисленными гранями, всегда является фундаментом для духовного роста. Использование данных материалов на занятиях истории, культурологии, является ценным вкладом в обучение и воспитание студентов, в формирование духовного сознания и культуры.

Использованная литература:

1. Н. Назарбаева «Семь граней Великой степи»
2. Второе заседание Национального курултая в Туркестане, 17 июня 2023г.
3. Демина С.А. Историко-культурное наследие как фактор сохранения национально-культурной идентичности России // Электронный научно-практический журнал Казанского государственного университета культуры и искусств «История и археология». - Казань: 2019 г.
4. Ведин Ю.А. Наследие и государственная культурная политика // Институт наследия. М., 1996 г.

ҰЛТТЫҚ ДАСТАРХАННЫҢ ТАРИХЫ МЕН ТАҒЛЫМЫ: ҚАЗАҚ МӘДЕНИЕТІНІҢ РУХАНИ МҰРАСЫ

Арғынбек Алтын Мешітбайқызы

Тарих пәні оқытушысы

Астана қаласы әкімдігінің

«Қоғамдық тамақтандыру

және сервис колледжі» ШЖҚ МКК

Астана қаласы

Аннотация: Баяндамада қазақ халқының ұлттық дастарханы – мәдениетіміздің рухани өзегі ретінде қарастырылады. Жобада ұлттық тағамдардың тарихи қалыптасуы, дастарханның әлеуметтік және тәрбиелік маңызы, заманауи қоғамдағы рөлі мен құндылығы жан-жақты талданған. Сонымен қатар, ұлттық дастарханның қонақжайлық, сыйластық, ұрпақтар сабақтастығы сияқты құндылықтарды сақтаудағы маңыздылығы көрсетіледі. Жоба барысында дәстүрлі ас мәзірінің заманауи үлгілері мен гастрономиялық туризмдегі орны да сөз болады. Ұлттық дастархан дәстүрін сақтау – ұлттық бірегейлікті, рухани тәуелсіздікті және мәдени тұтастықты нығайтудың маңызды жолы ретінде ұсынылады.

Кілт сөздер: ұлттық дастархан, қазақ мәдениеті, рухани мұра, тағам дәстүрі, қонақжайлық, ұлттық тағамдар, әлеуметтік рөл, мәдени бірегейлік, тәрбиелік мән, гастрономиялық туризм.

Тақырыптың өзектілігі Ұлттық құндылықтарды сақтау мен жаңғырту – қазіргі замандағы маңызды міндеттердің бірі. Ұлттық дастархан – қазақ мәдениетінің рухани негіздерінің бірі ретінде ұлттық бірегейлікті нығайтуға, әлеуметтік байланыстарды арттыруға және ұлттың тарихи мұрасын сақтауға көмектеседі. Жаһандану дәуірінде мәдениетаралық ықпалдастық күшейіп жатқанда, өз мәдениетімізді дәріптеу, оны келер ұрпаққа жеткізу мәселесі аса өзекті болып отыр. Ұлттық дастархан тек тұрмыстық қажеттілік емес, сонымен қатар рухани және әлеуметтік мәні зор құндылық екенін дәлелдейді.

Жұмыстың ғылыми маңызы.

1. Мәдени мұраны зерттеу Ұлттық дастарханның тарихын, тағылымын және әлеуметтік рөлін зерттеу қазақ мәдениетінің терең қырларын түсінуге мүмкіндік береді. Бұл ғылыми тұрғыда ұлттың этникалық ерекшеліктерін, салт-дәстүрлерін және ұлттық болмыстың дамуын зерттеуге үлес қосады.

2. Ұрпақтар сабақтастығын нығайту. Дастархан арқылы ұрпақтан-ұрпаққа берілетін дәстүрлер мен құндылықтар зерттеу объектісі ретінде маңызды. Оның тарихи және әлеуметтік рөліне ғылыми баға беру ұлттың рухани дамуындағы маңыздылығын айқындауға көмектеседі.

3. Тарихи дереккөз ретінде мәні Ұлттық тағамдардың, дастархан дәстүрінің тарихи тамыры арқылы көшпелі өмір салтының ерекшеліктерін, қазақ халқының табиғатпен үйлесімді өмір сүру философиясын зерттеуге болады.

Жұмыстың практикалық маңызы.

1. Мәдениет пен туризмді дамыту Ұлттық дастарханның тағам мәдениетін дәріптеу арқылы гастрономиялық туризмді дамытуға болады. Бұл

елдің экономикалық әлеуетін арттырумен қатар, ұлттық бренд қалыптастыруға ықпал етеді.

2. Білім беру және тәрбие. Дастархан дәстүрі арқылы рухани тәрбие беру – қазіргі заманның маңызды міндеттерінің бірі. Ұлттық тағылымды оқу бағдарламаларына енгізу жастардың ұлттық құндылықтарды түсініп, қабылдауына мүмкіндік береді.

3. Әлеуметтік байланыстарды нығайту. Дастархан қазіргі қоғамда отбасы мен қауым арасындағы байланысты нығайту, адамдар арасындағы қарым-қатынасты қалпына келтіру үшін практикалық құрал ретінде қолданылады.

4. Дұрыс тамақтану мәдениетін қалыптастыру. Қазақ тағамдарының табиғи әрі экологиялық таза болуы дұрыс тамақтанудың үлгісін көрсетіп, денсаулықты нығайтуға үлес қосады. Бұл әсіресе заманауи тағам индустриясында өзекті.

Кіріспе

Қай халықтың болмасын ұлттық болмысы мен мәдениетінің терең тамыры – оның тұрмыс-тіршілігі мен салт-дәстүрінде көрініс табады. Қазақ халқы үшін мұндай рухани байлықтың бірі – ұлттық дастархан. Ұлттық дастархан тек ас ішетін орын ғана емес, ол – қазақтың қонақжайлығының, бірлігінің, өмірге деген көзқарасының, философиясының көрінісі. Бүгінгі баяндамада мен ұлттық дастарханның тарихи негізі мен тағылымы, заманауи маңызы және оның қазіргі қоғамдағы әлеуметтік рөлі туралы кеңінен тоқталамын.

Негізгі бөлім:

1. Ұлттық дастарханның тарихи негізі – бұл қазақ халқының өмір салты мен дәстүрлеріне негізделген тағам мәдениетінің ғасырлар бойы қалыптасқан жүйесі. Табиғатпен үйлесімді өмір сүрген ата-бабаларымыз үшін тағам тек қорек қана емес, денсаулықтың, күш-қуаттың және молшылықтың символы болып, рухани мәнге ие болды.

2. Ұлттық тағамдар қазақ халқының көшпелі өмір салтының ерекшеліктерін бейнелейді. Ет пен сүт өнімдері денсаулық пен күш-қуаттың кепілі болды, ал нан мен бауырсақ дастарханның қасиетті тағамдарына айналды. Тағамдарды табиғи жолмен дайындау әдістері қазақтардың табиғатпен үйлесімді өмір сүру философиясын көрсетеді.

Ұлттық дастарханның негізгі ерекшеліктері:

- Ет пен сүт тағамдары: көшпенділер үшін күш-қуат пен денсаулықтың кепілі.

- Нан өнімдері: Бауырсақ, таба нан, тандыр нан – қасиетті тағам ретінде дастарханның ажырамас бөлігіне айналды.

- Тағам дайындау әдістері: Қайнатып, қуырып, сүрлеп, ашытып дайындау – барлығы табиғи жолмен жүзеге асқан.

Бұлардың бәрі қазақ өмір салтының, еңбек мәдениетінің, табиғи жағдайының көрінісі.

Ұлттық дастарханның тарихының маңызы – бұл тек тағам атаулары мен әзірлеу тәсілдерінің жиынтығы ғана емес, қазақ халқының дүниетанымы, өмір сүру салты, мәдениеті мен рухани құндылықтарының көрінісі.

Маңыздылығы:

1. Рухани мұраның сақталуы: Дастархан мәдениеті арқылы ата-бабаларымыздың өмір салты, тәрбие беру тәсілі мен салт-дәстүрі ұрпақтан-ұрпаққа беріліп келеді.

2. Қазақтың қонақжайлық болмысын айқындайды: Ұлттық дастархан – қонақ күту мәдениетінің, адамға деген сыйластықтың символы.

3. Тарихи тамырды танытады: Қазақ тағамдарының әрқайсысы – көшпелі тұрмыстың, табиғи ортаға бейімделудің, тіршілік қамының көрінісі. Бұл – ұлттың өмірлік философиясын түсінудің кілті.

4. Ұлт бірегейлігінің бір бөлігі: Дастархан – қазақтың кім екенін, қандай құндылықтарға сүйенетінін көрсететін ерекше белгі.

5. Тәрбиелік мәні бар: Үлкенді сыйлау, бірге тамақтану, дастархан басындағы әңгіме – барлығы да адамгершілік тәрбиенің негізі.

6. Бүгінгі күнмен сабақтастығы: Ұлттық тағамдарды білу – қазіргі ұрпақтың өз тамырын, болмысын түсініп, ұлттық мәдениетті заманауи қоғамда дамытуына жол ашады.

7. Ұлттық дастархан тағылымы: Дастархан – бұл қазақ қоғамындағы рухани байланыстар мен әлеуметтік қатынастардың орталығы. Ол – сыйластықтың, бірліктің, қамқорлықтың символы.

Ұлттық дастархан тағылымының маңыздылығы – қазақ халқының рухани дүниесі мен әлеуметтік өмірінің айнасы. Бұл тағылым ғасырлар бойы қалыптасып, ұрпақтан-ұрпаққа беріліп келе жатқан тәрбие мектебі деуге болады.

Ұлттық дастарханның негізгі маңыздылығы:

• Қонақжайлық – ұлттық болмыстың негізі. Қонақ келсе, үйдің берекесі артады деп сенген халқымыз қонақ күтуді ерекше құрмет ретінде бағалаған.

Қонақжайлық пен сыйластықтың көрінісі: Қазақта «Қонақ келсе, құт» дейді. Дастархан басында қонақ күту – адамның адамға деген құрметін білдіретін терең дәстүр. Дастарханның басы осы қонақжайлық дәстүрдің көрінісі ретінде бейбіт өмірдің, жарасымды тіршіліктің символына айналған. Сонымен қатар, ол тыныштық пен берекенің белгісі болып, отбасы мен қоғам арасындағы байланысты нығайтуға қызмет еткен.

Қазақ халқының тарихында дастархан арқылы жауды тоқтату туралы айтылатын ерекше оқиғалар бар. Бұндай оқиғалар халқымыздың қонақжайлық дәстүрінің күші мен даналығын көрсетеді. Мысалы, жауласқан екі жақ немесе бітімге келмеген рулар кездесу үшін ортақ дастархан жайған. Бұл дәстүр бейбіт келісімге жол ашып, ұрыс-керісті тоқтатуға негіз болған.

Көшпелі өмір салтында қазақтар қонақ күту мен дастархан әдебін қасиетті міндет ретінде қараған. "Қонақпен бірге құт келеді" деген түсінікке сәйкес, үйге келген адамға дұшпандық ниет көрсетілмеген. Қаншалықты қиын жағдай болса да, дастархан басында шынайы әңгіме қозғалып, проблемаларды бейбіт түрде шешуге тырысқан. Бұл дәстүр бейбітшілік пен келісімге жетудің ерекше тәсілі ретінде бағаланған.

Қазақ тарихында дастархан арқылы жауды тоқтату туралы нақты мысалдардың бірі – Тәуке ханның билігі кезіндегі оқиғалар. Тәуке хан "Жеті жарғы" заңдар жинағын енгізіп, ел ішіндегі бірлікті нығайтуға тырысты. Сол кезеңде рулар арасындағы дау-дамайлар мен қақтығыстарды бейбіт жолмен

шешу үшін арнайы келіссөздер ұйымдастырылып, ортақ дастархан жайылған. Бұл дәстүр "Билер кеңесі" арқылы жүзеге асырылып, дастархан басында бейбітшілікке қол жеткізілген.

Тағы бір мысал ретінде, Абылай ханның дипломатиялық шеберлігін айтуға болады. Ол көрші елдермен қарым-қатынасты нығайту үшін қонақжайлылық дәстүрін пайдаланып, елшілерді арнайы дастархан басында қарсы алған. Бұл тек қақтығыстарды болдырмауға ғана емес, сонымен қатар бейбіт келісімдерге қол жеткізуге мүмкіндік берді.

Осындай жағдайлар тек қазақ халқының рухани мұрасын ғана емес, сонымен бірге ұлттық құндылықтардың әлеуметтік және тарихи мәнін де көрсетеді. Бұл дәстүрлер қазіргі уақытта да жалғасып, отбасы ішіндегі байланыстарды нығайтуда маңызды рөл атқаруда.

Үлкен мен кішінің бірге отыруы: ұрпақ сабақтастығының, тәрбиенің өзегі.

Отбасы мен ұрпақтар сабақтастығын нығайтады: Бір дастархан басында үлкен мен кіші отыру арқылы тәлім-тәрбие, моральдық құндылықтар беріледі.

Әлеуметтік байланыстарды күшейтеді: Дастархан – адамдарды біріктіретін орын. Ол арқылы туыстық, көршілік, достық қатынастар бекемделеді.

Дастархан басында айтылған әңгімелер: өмірлік тәлім мен тәжірибе көзі.

Рухани тәрбие береді: Үлкенге құрмет, кішіге ізет, дастарханды қадірлеу – адамгершілік пен мейірімділікке баулиды.

Ұлттық дастархан тағлымының заманауи маңызы: Қазіргі жаһандану заманында ұлттық құндылықтарды сақтау – әр халықтың алдында тұрған басты міндет. Ұлттық дастархан – осы мақсатқа жетудің тиімді жолы.

Ұлттық тағамдардың экологиялық тазалығы мен денсаулыққа пайдасы: оларды қазіргі қоғамда ерекше етіп көрсетеді.

Гастрономиялық туризм арқылы шетелдік қонақтарға қазақ мәдениетін таныстыру: ұлттық бренд қалыптастырудың бір жолы.

Жаңартылған рецепттер мен заманауи дайындалу әдістері: ұлттық тағамдарды заман талабына сай етуге көмектесуде. Мысалы, бүгінде көптеген мейрамханалар мен кафелер ұлттық тағамдарды стильді түрде ұсынуда.

Қорытынды: Ұлттық дастархан қазақ мәдениетінің рухани өзегі, ғасырлар бойы қалыптасқан мұра. Оның тағылымы – өткен мен бүгінді жалғап тұрған алтын көпір.

Бүгінде бұл дәстүр: мәдени мұра ретінде, әлеуметтік қарым-қатынас құралы ретінде, экономикалық және туристік ресурс ретінде маңызды рөл атқаруда.

Оны зерттеу, дәріптеу және күнделікті өмірде сақтау – бұл тек өткенге тағзым емес, болашаққа бағдар.

Дастархан дәстүрін зерттеу қазақ халқының мәдениеті мен рухани мұрасын тереңірек түсінуге, оны сақтап, дамытудың тиімді жолдарын анықтауға ықпал етеді. Оның маңыздылығын төмендегі бағыттар бойынша қарастыруға болады:

1. Рухани мұраны сақтау және жаңғырту: Дастархан дәстүрі – қазақтың ұлттық болмысы мен рухани құндылықтарының айнасы.

2. Ұрпақтар сабақтастығын нығайту: Дастархан дәстүрін зерттеу ұлттық тәрбиенің қайнар көзі ретінде ұрпақтар арасындағы байланысты нығайтуға көмектеседі.

3. Әлеуметтік байланыстарды күшейту: Дастархан – адамдарды біріктірудің, туыстық және достық қатынастарды нығайтудың құралы.

4. Ұлттық бірегейлікті сақтау: Жаһандану жағдайында ұлттық бірегейлікті жоғалтпау – басты міндеттердің бірі.

5. Мәдениетаралық қарым-қатынасты дамыту: Дастархан мәдениетін таныстыру қазақ халқын басқа ұлттарға жақындатып, мәдениетаралық қарым-қатынастарды нығайтады.

6. Экономикалық және туризмдік әлеуетті арттыру: Ұлттық тағамдар мен дастархан дәстүрін дәріптеу гастрономиялық туризмді дамытуға мүмкіндік береді.

Негізгі ой: Ұлттық дастархан – бұл қазақ халқының жаны. Оны сақтау – рухани тәуелсіздіктің кепілі.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Баймұратова, Г. (2013). Қазақ халқының дастархан мәдениеті. Астана: Фолиант баспасы.
2. Нұрқатов, Ә. (2017). Қазақтың қонақжайлық дәстүрі және ұлттық тағамдары. Астана: Қазақстан.
3. Қожамқұлов, С. (2000). Қазақ халқының мәдениеті мен дәстүрлері. Алматы: Мектеп баспасы.
4. Тасболатова, Б. (2018). Қазақ ұлттық тағамдарының тарихи маңызы. Шымкент: Шымкент университеті.
5. Қазақстанның этнографиялық мұрасы: ұлттық тағамдар мен мәдениет. (2015). Алматы: Қазақ энциклопедиясы.
6. Әл-Фараби, Ә. (2008). Ұлттық мәдениет және оның даму мәселелері. Алматы: Қазақстан.
7. Елшібаев, С. (2012). Қазақ қонақжайлығы және дастархан. Тараз: Тараз университеті.
8. Назарбаев, Н. (2007). Жаңа Қазақстан және ұлттық мәдениет. Алматы: Жалын баспасы.

СТУДЕНТТЕРДІҢ БОЙЫНДА АДАМГЕРШІЛІК ҚАСИЕТТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Ахметова Гүлжібек Картаевна

оқытушы

Жоғары көлік және коммуникация колледжі

Астана қаласы

Аннотация: баяндамада студенттердің бойында отбасы, құндылық, отбасы-адамгершілік құндылықтарын қалыптастыру туралы айтылған.

Кілт сөздер: құндылық, тәрбие, адамгершілік, отбасы, ата- ана, қоршаған орта, бала тәрбиесі.

«Адамгершілікке тәрбиелеу құралы – еңбек пен ата – ана үлгісі»

Ыбырай Алтынсарин

Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа – адамгершілік рухани тәрбие беру. Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезінен бастау керек.

Қазақ халқының рухани-адамгершілік тәрбиесінің басқа халықтарға ұқсамайтын өзіне тән мән-мазмұны, ерекшеліктері бар. Ұлағатты ата-бабаларымыз ғасырлар бойы ұрпағын бар жақсы қасиеттерге баулып, оның әдепті, ар-ұятты, мейірімді, адамгершілігі мол болуын тілеп отырған. Рухани байлығымыз ұлтымыздың әдет-салты, мәдениеті, әдебиеті, өнері, тарихында жатыр. Адамгершілік-рухани тәрбие мәселесі қазақ ағартушыларының шығармашылығында терең орын алған. Адам тіршілігінің саналылығының белгісі – оның өзгелерге деген адамгершілік қарым-қатынасы.

Адамгершілік дегеніміз – адамдардың гуманизм принциптерін бейнелейтін моральдық қасиет. Ол адалдық, шыншылдық, әдептілік, жанашырлық пен сенім сияқты қасиеттерді қамтиды.

«Адам ата-анадан туғанда есті болмайды, естіп көріп, ұстап, татып ескерсе, дүниедегі жақсы, жаманды таниды, сондайдан білгені, көргені көп болған адам білімді, тәрбиелі болады», деп, Абай айтқандай, оқу процесі кезінде адамгершілікке тәрбиелеу мақсаты әр уақытта күні бүгінге дейін күн тәртібінен түскен емес. Сол адамгершілік тәрбиені беруде мұғалім бала жанының бағбаны болса, сол адамгершіліктің дәнін қалай сеуіп, одан қандай өнім алып келеміз?

Егер мұғалім өзін адамгершілік тәрбие беру арқылы адам қалыптастыру міндетін өз дәрежесінде атқарып келе жатса, қоғамдағы жат қылықтар қайдан шығып жатыр? деген сауал туындауы мүмкін. Мысалы, оқушы мектепке келген кезінде тіл алғыш, жүрегі таза, сезімі пәк болып, өссе не жоғарғы буынға келгенде өзгеріп сала береді. Сол кезде мына бала қандай еді, қалай өзгеріп кетті, мынадай жаман әдеттерді қайдан үйреніп ала қойды, неге озбырлық жасауға бейім болып алды деген сұрақтар мазалайды. Әрине, оның себептерін жан-жақты іздеуге болады. Қазіргі таңда баланың рухани-адамгершілік тағылымына кері әсер етуші факторлар: соғыс ойындары, жат қылықты жариялайтын фильмдер, бейнетаспалар және компьютерлік ойындар мен ұялы телефондар бар. Сонымен бірге бала тәрбиесіне ата-анасы мен жүрген ортасына мұғалімнің де қатысы бар. Баланың қалыптасуына ықпал етіп, дамуына үлес қосатын мұғалімнің есте ұстар жағдайлары аз емес. Солардың ішінде ең негізгісі – балаға деген жүрек жылуы. Ол қашан да қажет және ешқашан артық болмайды.

Қазіргі жағдайда тәрбиенің жалпы негізі адамгершілік құндылықтар болуы керек. Адамгершілік құндылықтар үлкен мен кішінің арасындағы шынайы қарым-қатынас кезінде бала бойына дариды. Ал мұғалімнің басты мақсаты – өзіндік адамгершілік құндылықтарын оқушы бойына дарыта отырып, оның жүрек түкпіріндегі рухани қазынасын жарыққа шығару, әрбір баланы жеке тұлға ретінде жетілдіру үшін оның бойындағы бар құндылықтарды дамыту.

Қазір қоғам жан-жақты үйлесімді жетілген жаңа ұрпақты – жаңа адамды тәрбиелеуді талап етеді. Қоғам талабы – заман талабы. Өйткені «Әр адам – өз заманының баласы». Сол себепті адамды заман билейді, заманына сай заңы туындайды.

Тәрбие үдерісі ұзақ уақытты қамтиды. Ендеше тұлғаның адамгершілік қасиеттерін дамытуда мұғалім маңызды фактор болып табылады. Мұғалімнің тәрбие үдерісіндегі алатын орны бүкіл тәрбие ісін өз қолына алуында емес, тәрбиелеуде елеулі жетістіктерге жетуде оның ұйымдастырушылық, бағыттаушылық күшінде және шығармашылығында. Осыған орай әрбір тәрбиелік іс-шараларды өткізуде ата – бабаларымыздың тәрбиелік мәні бар, рухани-адамгершілік ойларымен, даналық сөздерінің мән-мағынасын терең түсіндіруге ықпал жасаймын. Мысалы: балаларды адамгершілікке тәрбиелеуде ұлттық педагогика қашанда халық тәрбиесін үлгі ұстайды. Ата-бабаларымыз баланы бесігінен жақсы әдеттерге баулығын. «Үлкенді сыйла», «Сәлем бер, жолын кесіп өтпе» деген ұлағатты сөздердің мәні өте зор. Баланы үлкенді сыйлау, кішіге ізет көрсетуге, иманды болуға, адамгершілікке баулу адамгершілік тәрбиесінің жемісі. Ал, адамгершілікке тәрбиелеудің бірден – бір жолы осы іске көзін жеткізу, сенімін арттыру. Осы қасиеттерді балаға жасынан бойына сіңіре білсек, адамгершілік қасиеттердің берік ірге тасын қалағанымыз. Адамгершілік – адамның рухани арқауы. Өйткені адам баласы қоғамда өзінің жақсы адамгершілік қасиетімен, адамдығымен, қайырымдылығымен ардақталады.

Қазақстан Республикасы үздіксіз білім беру жүйесіндегі тәрбие тұжырымдамасының рухани-адамгершілік тәрбие беру бағыты бойынша өз тобымда «Имандылық – адамгершілік белгісі», «Иманды ұл, инабатты қыз – елдің көркі», «Бата және тыйым сөздер» тақырыбында бірнеше тәрбие сағаттарын өткіздім. Осындай тәрбие сағаттары арқылы өсіп келе жатқан жас ұрпақ ұландарымыздың бойында адамгершілік қасиетін оятып, патриот болуға тәрбиелейді. Олай болса, адамгершілік тәрбие беру кілті – халық педагогикасында деуге болады.

Баланың жасын, жеке ерекшелігін, психикалық үдерістерін ескере отырып, жетілген ұрпақ тәрбиелеу үшін мынадай міндеттерді орындауымыз керек:

- еңбексүйгіштікке, еңбекті қажетсінуге баулы, күнделікті өмірін мәнді ұйымдастыру, тұрмыстағы, үй шаруашылығындағы еңбекке құлшынысын арттыру. Өзіне-өзі қызмет ету дағдыларына үйрету;

- отбасы мүшелерімен өзара дұрыс қарым-қатынасын, тіл табысып, түсінісуін, бірін-бірі тыңдап, ата-ананы, туыстарын, жасы үлкендерді сыйлап, құрмет тұтуға үйрету.

Тәрбиедегі негізгі де маңызды роль ата-аналарда. Ата-ана отбасында өздерінің күнделікті жұмысы, тындырған ісі туралы бала – шағасының алдында айтып, әңгіме – дүкен құрады. Бірте-бірте балалары да өз жаңалықтарын ортаға салып, айта бастайды. Осылайша жанұя мүшелерімен сенімі, сүйіспеншілігі, достық қатынастары нығая түседі. «Жанұяға қарап бала өседі, қарағайға қарап тал өседі» деп тегін айтылмаған болса керек. Ата-ана баламен тілдесуде, пікірлесуде бейпіл, бейауыз сөздерді қолданбай, дәрекілікпен жеке басын қоғамдай, мейірімді, табиғи, жылы, ақылды сөздер айтып өнеге бола білсе, тәрбиеде табысқа жетеді. Өйткені «Жақсы сөз жан семіртеді». Адамгершілік қасиеттерді бойына сіңіріп жетілген тұлғаның бойындағы әдептілік сипаттар мынадай болуы тиіс:

- өзгелердің мүддесін өз мүддесінен жоғары қойып, кеңпейіл болу, тәкаппарлыққа жол бермеу;
- достарының, отбасының сенімін анықтау;
- жанашырлық таныту – өзгелердің мұң-мұқтажыдығына ортақтаса білу, оларға көмек көрсету;
- кешірімді болу – ренішке, өшпенділікке жол бермеу, ол үшін кек алудан аулақ болу;
- рақымды, мейірімді болу, адамның көңіл-күйін алдын-ала сезе білу;
- жауапкершілік таныту – адал болу, жалғандық пен алдап-арбаудан аулақ болу;
- өзін-өзі қалыпта ұстай білу – өз ойын, сезімін, тілегін, іс-қылықтарын ұстай білу;
- ұқыптылық – қандай іс атқарса да ұқыптылық таныту, еңбек ете білу.

Адамгершілік тақырыбы – мәңгілік. Ол ешқашан ескірмек емес. Жас ұрпақтың бойына адамгершілік қасиеттерді сіңіруі ата-ана мен ұстаздардың басты міндеті. Адамгершілік әр адамға тән асыл қасиеттер. Адамгершіліктің қайнар бұлағы – халқында, отбасында, олардың өнерлерінде, әдет-ғұрпында. Әр адам адамгершілікті күнделікті тұрмыс-тіршілігінен, өзін қоршаған табиғаттан бойына сіңірді.

Рухани-адамгершілік тәрбиесі өзіндік сананы дамытуға жағдай жасауды, жеке тұлғаның әдеп ұстанымын, оның қоғам өмірінің нормалары мен дәстүрлерімен келістірілетін моральдік қасиеттерін және бағдарларын қалыптастыруды болжайды. Рухани-адамгершілік құндылықтармен білім жүйесін дамытып қалыптастыру жаңа қоғамның дамуындағы мәні зор, маңызды бағыт. Оқушыларды рухани-адамгершілікке тәрбиелеу, болашағына жол сілтеу – бүгінгі қажетті, кезек күттірмес мәселе. Рухани-адамгершілікке тәрбиелеу білім берумен ғана шектелмейді. Баланың сезіміне әсер ету арқылы ішкі жан дүниесін ояту нәтижесінде оның рухани-адамгершілік қасиеттері қалыптасады.

Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа – адамгершілік-рухани тәрбие беру. Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезінен басталуы керек. Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеуде отбасы мен педагогтар шешуші роль атқарады. Рухани - адамгершілік тәрбие – екі жақты процесс. Бір жағынан ол үлкендердің, ата-аналардың, педагогтардың балаларға белсенді ықпалын, екінші жағынан – тәрбиеленушілердің белсенділігін қамтитын қылықтарынан, сезімдері мен қарым-қатынастарынан көрінеді.

Көрнекті педагог Сухомлинский В. «Егер балаға қуаныш пен бақыт бере білсек, ол бала солай бола алады», – дейді. Демек, шәкіртке жан-жақты терең білім беріп, оның жүрегіне адамгершіліктің асыл қасиеттерін үздіксіз ұялата білсек, ертеңгі азамат жеке тұлғаның өзіндік көзқарасының қалыптасуына, айналысымен санауына ықпал етері сөзсіз. Адамгершілікті, иманды, тәрбиелі адам – кез келген мемлекеттің байлығы, әлеуметтік өмірдегі бейбітшілік пен мәдениеттіліктің кепілі.

Қорыта келгенде, халықтық педагогикадан бастау алып, осы дәлелденген нәтижелерге сүйенсек, тәрбие құралдары мен әдістері дұрыс таңдалып жүргізілсе, ізгілікті тәрбиенің негізі қаланбақ. Сондықтан тәрбиеленуші жас ұрпақ ескінің көзіндей, жаңаның өзіндей болып, қоғамдағы кемшілікті білетін, бүгінгіні түсетін, ертеңіне сенетін, адамгершілік асыл қасиеттерді жоғары бағалайтын иманды, алдына қойған мақсат жолында барлық күштерін жұмсайтын, рухани дүниесі бай болуы шарт. Рухани-адамгершілік тәрбиесінде алдымен баланы тек жақсылыққа, қайырымдылық, мейірімділік, ізгілікке тәрбиелеп, соны мақсат тұтса, ұстаздың, ата-ананың да болшағы зор болмақ.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Нысанбаев Ә.Н. Тәуелсіз Қазақстанның құндылықтар әлемі Алматы, 2011
2. Ғабитов Т.Х., Өмірбекова М.Ш. Мәдениеттану негіздері. - Алматы, 2003
3. Әбсаттаров Р.Б., Дәкенов М. Әлеуметтану. - Алматы: Ғылым, 2003

**АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДА ДИАЛОГ ПЕН РӨЛДІК
ОЙЫНДАРДЫ ҚОЛДАНУ**

Бақытова Наргиз Бақытқызы

Ағылшын тілі пәнінің оқытушысы

«Басқару колледжі» ЖШС

Астана қаласы

Аннотация: Бұл баяндамада ағылшын тілін оқыту үдерісінде диалог пен рөлдік ойындарды қолданудың тиімділігі қарастырылады. Диалогтық әдіс пен рөлдік ойындар оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін дамытуға, сөздік қорын кеңейтуге, сөйлеу мәдениетін қалыптастыруға ықпал етеді. Зерттеу барысында түрлі жастағы оқушылармен жүргізілген сабақтардан алынған тәжірибелік материалдар негізінде аталған әдістердің оқушылардың тіл үйренуге деген ынтасын арттыратыны дәлелденді. Сонымен қатар, мұндай тәсілдер оқыту процесін жандандырып, шынайы тілдік жағдаяттар туғызу арқылы оқушылардың практикалық тілдік дағдыларын жетілдіреді. Баяндамада әдістемелік ұсыныстар мен нақты мысалдар келтіріледі.

Түйінді сөздер: ағылшын тілі, диалог, рөлдік ойын, коммуникативтік дағды, интерактивті әдіс.

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесінде шет тілін меңгеру – оқушының жан-жақты дамыған, әлемдік ақпарат кеңістігіне еркін ене алатын тұлға болып қалыптасуының басты шарттарының бірі. Әсіресе, ағылшын тілін оқытуда оқушылардың ауызекі сөйлеу дағдыларын дамытуға баса назар аударылуда. Бұл тұрғыда коммуникативтік оқыту әдістерінің, соның ішінде диалог пен рөлдік ойындардың маңызы зор. Олар тіл үйренушілердің белсенділігін арттырып, тілдік кедергіні жоюға, еркін сөйлесу дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді.

Бүгінгі таңда оқыту процесін тек дәстүрлі әдістермен шектеу жеткіліксіз. Оқушылардың қызығушылығын оятып, оларды сабаққа белсенді қатыстыру үшін мұғалім жаңашыл әрі интерактивті тәсілдерді қолдануы тиіс. Солардың бірі

– шынайы өмірге жақын жағдаяттар негізінде ұйымдастырылатын диалог пен рөлдік ойындар. Бұл әдістер оқушыларға тілдік білімді іс жүзінде қолдануға мүмкіндік береді, сонымен қатар, өз ойын еркін жеткізуге, өзара әрекеттесуге үйретеді.

Төменде "Ағылшын тілін оқытуда диалог пен рөлдік ойындарды қолдану" тақырыбына арналған мақсаты мен міндеттері бөлімінің үлгісі берілген:

Мақсаты мен міндеттері

Мақсаты:

Ағылшын тілі сабағында диалог пен рөлдік ойындарды қолдану арқылы оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамыту, олардың сөйлеу қабілетін арттыру және шынайы тілдік ортада еркін тілдесуіне жағдай жасау.

Міндеттері:

1. Ағылшын тілі сабағында диалог пен рөлдік ойындардың маңызын теориялық тұрғыда талдау;
2. Тіл үйрету процесінде аталған әдістерді тиімді қолдану жолдарын анықтау;
3. Диалог және рөлдік ойындар арқылы оқушылардың сөйлеу белсенділігін арттыру;
4. Практикалық сабақтар барысында тиімді әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы оқушылардың тілдік кедергілерін жеңуіне көмектесу;
5. Оқушылардың шығармашылық қабілетін, топта және жұпта жұмыс жасау дағдыларын дамыту.

Негізгі бөлім

Ағылшын тілі — қазіргі жаһандану заманында халықаралық қатынас құралы ретінде ерекше маңызға ие тілдердің бірі. Оқушылардың шет тілін меңгерудегі табысты нәтижесі көбіне оқыту әдістеріне тікелей байланысты. Қазіргі таңда білім беру саласында тіл үйретудің коммуникативтік әдістері кеңінен қолданылып келеді. Осы әдістердің ішінде диалог пен рөлдік ойындарды қолдану оқушылардың практикалық сөйлеу қабілетін дамытуда ерекше орынды алады.

Диалог – шынайы қарым-қатынас үлгісі. Ол арқылы оқушылар нақты тілдік жағдаяттарда қалай әрекет ету керектігін үйренеді. Диалог құру кезінде оқушы тек жаттап алған сөздер мен сөйлемдерді қайталаумен шектелмей, өз ойын еркін білдіруге тырысады. Бұл оның тілдік біліктілігін, логикалық ойлау қабілетін, өзіне деген сенімділігін арттырады. Оқушылар арасында диалог жүргізу арқылы оларды белсенді тыңдауға, нақты және мазмұнды жауап беруге, эмоция мен мәнерлілікті дұрыс қолдануға үйретуге болады.

Диалогтық әдіс әсіресе жұптық және топтық жұмыс барысында тиімді. Мысалы, «At the supermarket», «At school», «At the doctor's» деген тақырыптар аясында оқушылар шынайы өмірлік жағдаяттарға еніп, өзара пікір алмасады. Мұндай жұмыстар барысында мұғалім тек бағыт-бағдар беруші рөлінде болады, ал негізгі әрекет – оқушының қолында. Бұл тәсіл оқушылардың тілдік кедергіні жеңуіне, еркін сөйлеуіне үлкен ықпал етеді.

1-кесте. Диалог түрлері және олардың сабақтағы қолдану мақсаты

Диалог түрі	Сабақтағы мақсаты	Тақырып мысалдары
Ақпарат алмасу диалогы	Жаңа ақпаратты сұрау және беру	At the airport, Asking for directions
Күнделікті қарым-қатынас	Сәлемдесу, амандасу, қоштасу, танысу	Meeting new people, Greetings
Проблема шешу диалогы	Мәселе көтеріп, оған шешім ұсыну	Lost baggage, Making complaints
Кәсіби жағдаяттағы диалог	Рөлдік қызмет аясында сөйлесу	Job interview, Doctor-patient conversation
Шығармашылық диалог	Оқушылардың өз қиялымен құрастырған сөйлесімдері	Future city, Aliens on Earth

Рөлдік ойындар да — тіл үйретудегі тиімді әдістемелік құралдардың бірі. Рөлдік ойын барысында оқушылар белгілі бір кейіпке еніп, сол кейіпкердің атынан сөйлеуге тырысады. Бұл олардың қиялын дамытып, шығармашылық ойлауына мүмкіндік береді. Сонымен қатар, рөлдік ойын — сабақтың эмоционалды реңін арттырып, оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын оятады. Мысалы, «Interview with a celebrity», «Booking a hotel room», «First day at school» сияқты ойын түрлері оқушыларға жаңа сөздер мен сөйлем құрылымдарын қолданып сөйлеуге мүмкіндік береді.

Рөлдік ойындардың тиімділігі — олардың оқушыларды еркін сөйлеуге жетелеуінде. Мұндай ойындарда оқушылар тілдік жағдаятқа еніп, алдын ала дайындалған немесе өздігінен құрастырылған репликалар арқылы өзара әрекеттеседі. Олар өз пікірін ашық білдіруді, қарсы тараптың сөзін тыңдап, орынды жауап беруді үйренеді. Бұл әдіс әсіресе сөйлеуге ұялатын немесе белсенділігі төмен оқушылар үшін өте пайдалы. Себебі ойын барысында олар өз кейіпкерінің атынан сөйлеу арқылы ішкі қысымнан арылып, еркін әрекет етеді.

2-кесте. Рөлдік ойын түрлері және олардың оқытудағы тиімділігі

Рөлдік ойын түрі	Мақсаты	Дағдыны дамыту
Сатушы мен сатып алушы	Сұрақ қою, саудаласу, өтініш айту	Сөйлеу, тыңдау, сөздік қорды кеңейту
Мұғалім мен оқушы	Ақпарат сұрау, нұсқау беру, жауап қайтару	Тыңдап түсіну, диалог құру
Әңгіме жүргізуші мен қонақ	Сұхбат алу, сұрақ-жауап	Қоғамдық сөйлеу, ресми тіл нормаларын білу
Турист пен гид	Бағыт сұрау, кеңес алу	Бағыт бағдарлау, сұраулы сөйлемдер
Телефон арқылы сөйлесу	Ақпарат беру, байланыс орнату	Тыңдау, нақты жауап беру, сөйлеу мәдениеті

Сабақта диалог пен рөлдік ойындарды қолдану — оқыту процесін жандандырудың, сабаққа деген қызығушылықты арттырудың, оқушылардың белсенділігін оятудың бірден-бір жолы. Сонымен қатар, бұл әдістер тек тілдік дағдыларды ғана емес, тұлғалық қасиеттерді де дамытады. Атап айтқанда, оқушылардың өз пікірін қорғау, серіктесімен тіл табысу, мәдениетаралық коммуникация ережелерін сақтау сияқты қасиеттері қалыптасады.

Практикалық сабақтар барысында диалог пен рөлдік ойындарды жүйелі және мақсатты түрде қолдану арқылы оқушылардың келесі дағдылары жетілдіріледі:

- тыңдап түсіну дағдысы – серіктесінің сөзін зейін қойып тыңдау;
- сөйлеу дағдысы – шапшаң, мағыналы, нақты сөйлеуге дағдылану;
- лексикалық қорды кеңейту – жаңа сөздерді қолдана отырып сөйлеу;
- грамматикалық құрылымдарды дұрыс қолдану – уақыт, шақ, көмекші етістіктерді дұрыс пайдалануға дағдылану;
- жұптық және топтық жұмыс дағдылары – өзара ынтымақтастықта әрекет ету.

Мұғалім үшін де бұл әдістерді қолдану тиімді. Себебі сабақ барысын бақылау, оқушылардың сөйлеу белсенділігін бағалау және тілдік қателерді түзету жұмыстары оңай жүреді. Сонымен қатар, рөлдік ойындар арқылы оқушылардың тілдік деңгейін ғана емес, олардың шығармашылық, эмоционалды және әлеуметтік дамуын да байқауға болады.

Жалпы, диалог пен рөлдік ойындар – тіл үйретудегі көпқырлы, жан-жақты әдістер. Олар оқушылардың тұлғалық өсуіне, тілдік қабілетінің дамуына және тілге деген оң көзқарасының қалыптасуына негіз болады. Сондықтан бұл әдістерді жүйелі түрде қолдану – шет тілін үйретудің сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Қорытынды

Ағылшын тілін оқытуда диалог пен рөлдік ойындарды жүйелі әрі мақсатты түрде қолдану – оқушылардың сөйлеу дағдыларын қалыптастыруда және жетілдіруде маңызды рөл атқарады. Бұл әдістер оқушылардың тілді тек теория жүзінде емес, практикада қолдануына мүмкіндік беріп, олардың тілдік ортаға бейімделуіне септігін тигізеді.

Зерттеу барысында диалог пен рөлдік ойындардың оқушылардың коммуникативтік қабілетін дамытатыны, сөйлеу белсенділігін арттыратыны және сабаққа деген қызығушылығын күшейтетіні анықталды. Мұндай әдістер арқылы оқушылар өз ойын еркін жеткізіп, өзара қарым-қатынас орната алады, тілдік кедергілерден арылып, топпен жұмыс істеуге дағдыланады.

Қорытындылай келе, ағылшын тілі сабағында диалог пен рөлдік ойындарды тиімді қолдану – оқыту сапасын арттырудың, тілді меңгеру барысын жандандырудың және оқушы тұлғасын жан-жақты дамытудың тиімді құралы болып табылады. Болашақта мұндай әдістерді әртүрлі тақырыптар мен деңгейлерде кеңінен пайдалану қажет және оны мұғалімдер өз тәжірибесіне енгізуі маңызды.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Әлімбаева, Г. Шет тілін оқыту әдістемесі. – Алматы: Қазақ университеті, 2019.
2. Жұбанова, З.Ш. Ағылшын тілін оқыту әдістемесі. – Алматы: Мектеп, 2017.
3. Кабдилкаримова, Ж. Коммуникативтік оқыту технологиясы және шет тілін меңгеру. – Астана: Фолиант, 2020.
4. Harmer, J. *The Practice of English Language Teaching*. – Pearson Education Limited, 2015.
5. Scrivener, J. *Learning Teaching: The Essential Guide to English Language Teaching*. – Macmillan Education, 2011.
6. Ur, P. *A Course in Language Teaching: Practice and Theory*. – Cambridge University Press, 2012.
7. Brown, H.D. *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy*. – Pearson Longman, 2007.
8. Richards, J.C., Rodgers, T.S. *Approaches and Methods in Language Teaching*. – Cambridge University Press, 2014.
9. Thornbury, S. *How to Teach Speaking*. – Longman, 2005.
10. Интернет ресурстар:
 - www.teachingenglish.org.uk
 - www.busyteacher.org
 - www.eslflow.com

ҰЛТТЫҚ ТАҒАМДАР АРҚЫЛЫ ҰРПАҚ ТӘРБИЕЛЕУ: ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ РУХАНИ БОЛМЫСЫ

Бегалы Мадина Нартайқызы

Арнайы пәндер оқытушысы

Астана қаласы әкімдігінің «Қоғамдық тамақтандыру және сервис колледжі» ШЖҚ МҚК

Астана қаласы

Аннотация: Жасөспірім оқытушыларға қазақтың ұлттық тағамдары зерттеу және зерделеу арқылы халықтың тарихын, мәдениетін және рухани құндылықтарын үйретуге болады. Дәстүрлі тағамдар арқылы тәрбиелеу жас ұрпаққа өз мәдениетін үйреніп қана қоймай, дәстүрді құрметтеу, еңбекқорлық, өзара көмек және қонақжайлылық сияқты маңызды қасиеттерді дамытуға көмектеседі. Бұл тағамдарды қазіргі қоғамда жандандыру және танымал ету ұлттық бірегейлікті сақтау мен ұлт денсаулығын нығайтудағы маңызды қадам болып табылады. Қазақтың ұлттық тағамдары арқылы рухани және адамгершілік құндылықтарды дәріптеп, ата-бабаларымыздан келе жатқан рухани болмыс пен ұлттық сезімді ұялатудың бірден бір жолы.

Кілт сөздер: Қазақ дастарханы, ұлттық тағамдар, рухани және адамгершілік құндылықтар, ұлттық тәрбие.

Білім беру жүйесінің басты мақсаты оқушыларға кәсіби бағдар беру ғана емес, оларды рухани және адамгершілік тұрғысынан тәрбиелеп оқыту. Бұл тәрбиелеу үрдісінде ата-бабамыздан келе жатқан ұлттық құндылықтар мен мәдениетті дәріптеу қазіргі таңдағы өзекті мәселелердің бірі. Қазақтың тамақтану мәдениеті арқылы тамақтану саласындағы мамандарын рухани және

адамгершілік қасиетін дәріптеуге болады. Ұлттық тамақтану мәдениеті арқылы студенттерді рухани-адамгершілік тұрғыда тәрбиелеудің маңыздылығы зор.

Қазақтың ұлттық тағамдары-қазақ халқының мәдениеті мен тарихының бір бөлігі. Ұлттық тағамдардың көмегімен студенттер қазақ халқының тарихын, мәдениетін, рухани құндылықтарын түсіндіре алады. Сонымен қатар, ұлттық тағамдарды әзірлеу, олардың құрамы мен пісіру әдістерін зерттеу студенттерге жұмыстың құндылығын, дәстүрлердің құндылығын түсінуге мүмкіндік береді. Мысалы, бешбармақ, Құрт, қымыз сияқты тағамдарды дайындау студенттерге ұлттық тағамдар туралы білім беріп қана қоймай, олардың еңбекқорлығын, ынтымақтастығын, өзара сыйластығын тәрбиелеудің тиімді құралына айналуы мүмкін [1].

Қазақтың ұлттық тағамдары-халқымыздың сан ғасырлық тарихы мен мәдениетінің, оның тірі тынысының айнасы. Әрбір ұлттық тағамның өзіндік ерекшелігі, пісіру әдісі және тағамдық құндылығы бар. Бұл тағамдар біздің заманымызда халқымыздың мінез-құлқын, салт-дәстүрін, ұлттық дүниетанымын көрсететін маңызды рөл атқарады. Қазақтың ұлттық тағамдары арқылы білім беру, олардың пайдалылығы және ежелгі ұлттық тағамдардың жандануы бүгінгі күннің өзекті мәселелерінің бірі болып табылады. Қазақтың ұлттық тағамдарының тәрбиелік мәні, олардың денсаулыққа тигізетін пайдасы және ежелгі ұлттық тағамдардың жандануы қазіргі таңда кеңінен қарастырылып келеді.

Ұлттық тағамдар - бұл тамақ қана емес, сонымен бірге ұрпақ өсіру құралы. Қазақ халқы үшін дастарханның рухани және әлеуметтік маңызы зор. Ұлттық тағамдардың көмегімен балалар мен жастарға салт-дәстүрлерді, адамгершілік қасиеттерді, ұлттық мәдениетті түсіндіруге болады. Мысалы, дастархан басында қонақжайлылық, үлкендерді сыйлау, адалдық, еңбекқорлық, ізгілік сияқты қазақ құндылықтары тәрбиеленеді. Дәстүрлер мен дәстүрлі тағамдар - бұл тамақ қана емес, сонымен бірге ұрпақты тәрбиелеу құралы. Әрбір тағамды дайындаудың дәстүрлері мен тәсілі, сондай-ақ оны ұсыну, үлкен, бірлескен кешкі асқа орын беру-қазақ халқының бірлігі мен ынтымағының белгісі.

Ұлттық тағамдар-өскелең ұрпаққа ұлттың өзіндік мәдениеті мен дәстүрлерін сіңірудің тиімді әдісі. Студенттерді қазақ ұлттық тағамдарын дайындауға үйрету арқылы олардың жауапкершілігін, ұқыптылығын, еңбекқорлығын арттыруға болады. Сонымен қатар, ұлттық тағамдар балаларды бірлесіп жұмыс істеуге және бір-біріне көмектесуге тәрбиелейді.

Біз көне ұлттық тағамдарымызды, салт-дәстүрімізді жаңғыртуымыз керек. Біз бұл дәстүрді жандандырып, ұлттың әл-ауқатының реттелген әлемін сезінуіміз керек. Сондықтан ғасырлар бойы бізге жеткен ұлттық тағамдарымызды ескі тағамдардай лақтырып тастауға болмайды. Біздің ұлт бұл тағамның құндылығын білді, оны ұрпақтарының бүгінгі күнге дейін өмір сүруін қамтамасыз ету үшін пайдаланды, тамақтану тәжірибесін ұрпаққа берді. Сондықтан бүгінгі ұрпақ осыны қадірлеуі керек.

Америкалық саясаткер және журналист Энтони Бурденнің: "ең маңызды саясат-бұл тек тамақпен байланысты саясат." Біздің ұлтымызды сақтайтын саясат ұлттық мәзірді сақтауға және құрметтеуге де негізделген", - дейді ол [5,6].

Адамның талғамы көбіне оның ұлттық ерекшелігімен анықталады. Белгілі бір халықтың тамақтану дәстүрлері географиялық, саяси және экономикалық факторлардың әсерінен қалыптасады. Әлем халықтарының талғамын олардың қоныстанған аймақтары анықтайды. Ежелгі заманнан бері адамдар тіршілік ету ортасында бар тағамды тұтынған. Әр ұлттың өкілі өзінің айта алады. Британдықтар туралы ойлағанда, бірінші кезекте пудинг, сиыр еті мен сиыр еті стейктері еске түседі, Ал Италияндықтар макарон мен макаронмен, Қазақтар ет тағамдарымен ерекшеленеді [7].

Азық-түлік адамзаттың өсуі мен өркендеуінің негізінде жатқан маңызды экологиялық факторлардың бірі болып табылады. "Тамақтану процесі-бұл жай ғана қажеттілік емес, бұл адамдардың қоғамдағы қарым-қатынасын анықтайтын тұрмыстық мәдениет, және осы процеске тән адам мінез-құлқының нормалары мен принциптері қоршаған ортаның өсуіне ықпал ететін маңызды факторлардың бірі және адамзаттың өркендеуі. [2,3]. Мәдениеттің қай түрі ерекшеленсе де, бұл синкретикалық ұғым. Осыған байланысты А.Жылқыбаева қазақ халқы оны өте жоғары бағалағандығын айтады. Сонымен қатар, ғалым Түркі халықтары адам өміріндегі азық-түліктің орнын өмірге қажетті барлық құндылықтардан жоғары қояды деп есептейді [3,2].

С.Кенжеахметов өз еңбегінде татуласу, елге деген құрмет, ынтымақ пен бірлікке шақыру кең қазақ дастарханында көрініс табатынын атап өтті [4].

Қазақтың ұлттық тағамдары адам ағзасына пайдалы ғана емес, сонымен бірге ұлттық денсаулық сақтау жүйесімен тығыз байланысты табиғи, дәстүрлі өнімдерден дайындалады. Қазақ халқының тағам мәдениетінде табиғи өнімдерді пайдалану, өсімдік және мал шаруашылығы өнімдерін дұрыс үйлестіру қабілеті маңызды орын алады. Осы ұлттық тағамдардың көмегімен денсаулықты сақтауға және нығайтуға ықпал ететін бірнеше ерекшеліктерді анықтауға болады [10]..

Қымыз-бие сүтінен жасалған ашытылған сусын. Сүтті саңырауқұлақ-бие сүтінен жасалған ашытылған сусын. Қымыз құрамында көптеген пайдалы заттар бар, атап айтқанда аминқышқылдары, дәрумендер, минералдар және пробиотиктер. Қымыз асқазан-ішек жолдарының жұмысын жақсартады және ағзаның иммундық жүйесін нығайтады. Сонымен қатар, қымыздың қан айналымын жақсартатын қасиеттері бар.

Құрт-құрамында кальций, магний, фосфор және витаминдер көп құрғақ сүзбе немесе ірімшік. Құрт-сүйектерді нығайтады және дененің қорғанысын арттырады. Бұл тағам балалар мен қарт адамдарға өте пайдалы.

Бешбармақ-қазақтың ең танымал ұлттық тағамы, негізінен ет пен көкөністерден дайындалады. Бешбармақ құрамында ағзаға қажетті ақуыздар, майлар және микроэлементтер бар, бұл тағам пайдалы және қуаттандыратын тағам болып табылады.

Табиғи өнімдерден пісіру-қазақтың ұлттық тағамдары табиғи өнімдерден дайындалады, сондықтан олардың құрамында консерванттар мен химиялық қоспалар жоқ. Бұл өнімдер зиянды заттардың ағзаға енуіне жол бермейді және экологиялық таза.

Шұбат түйе сүтінен дайындалады, оның құрамында көптеген пайдалы заттар бар. Май түйе сүтінен жасалады, оның құрамында көптеген пайдалы

заттар бар. Шұбат ағзаны тазартуға, ас қорытуды жақсартуға және жүрек-тамыр жүйесін нығайтуға көмектеседі [8,9].

Қазіргі заманғы аспаздық мәдениет пен гастрономия әлемнің әртүрлі елдерінде дамығанымен, соңғы жылдары ұлттық тағамдардың жандануы байқалды. Ежелгі қазақтың ұлттық тағамдары бүгінде жанданып, кеңінен танылып, жаңартылған түрде ұсынылуда. Бұл үрдіс қазақ халқының мәдениетін сақтау және оны болашақ ұрпаққа жеткізу үшін өте маңызды.

Қазіргі уақытта дәстүрлі қазақ тағамдары қайтадан жаңа технологиялар мен әдістерді қолдана отырып дайындалып, заманауи мәзірлерде ұсынылуда. Мысалы, қазақстандық ет тағамдары мен салаттар, сүт өнімдерінен жасалған тағамдар мен десерттер жаңартылып, халықаралық деңгейде танылуда. Жастар арасында ұлттық тағамдарға деген қызығушылық артып келеді. Бұл сондай-ақ ұлттық құндылықтарды сақтау мен дамытудың бір жолы. Мәселен, ұлттық тағамдарға арналған кафелер мен мейрамханалар ашылып, қазақтың ұлттық мәзірі әлемдік гастрономияда танымал бола бастады. Елімізде ұлттық тағамдарды зерттеу және жандандыру бойынша ғылыми еңбектер мен мәдени іс-шаралар саны артып келеді. Мектептер мен университеттерде ұлттық тағамдардың артықшылықтары мен ерекшеліктері туралы білім беру бағдарламалары енгізілуде.

Қазақтың ұлттық тағамдары-халқымыздың мәдениеті мен тарихын бейнелейтін, денсаулыққа пайдалы және рухани тәрбиенің негізі болып табылатын бай мұра. Олардың денсаулықты нығайтатын қасиеттері, табиғи құрамы және дәстүрлі тәсілдермен дайындалуы. Сонымен қатар, ежелгі ұлттық тағамдардың қайта жандануы, олардың заманауи тәсілдермен ұсынылуы мен танымал болуы ұлттық мәдениеттің сақталуы мен дамуына үлкен әсер етеді. Өскелең ұрпақты ұлттық тағамдардың көмегімен тәрбиелеу-бұл тек тамақ қана емес, сонымен бірге мәдениетті, дәстүр мен адамгершілік құндылықтарды сіңірудің тиімді әдісі.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

- 1 Кенжеахметұлы С., Қазақтың дарқан дастарқаны, Алматы:кітап 2007 ж.
2. Арутюнов С.А. Проблема классификация элементов культуры.//СЭ. 1981. №4 С. 3-16.
- 3 Жылқыбаева А.Ш. Лингвомәдениеттану негіздері. Өскемен: С.Аманжолов атындағы ШҚМУ, 2017.130 б.
- 4 Кенжеахметұлы С. Қазақтың салт-дәстүрлері мен әдет-ғұрыптары. Алматы:Атамұра, 2010.
- 5 Гаврилов М.Ф. Остатки ясы и усуна у узбеков. Ташкент, 1929
- 6 Уәлиев Н. Қазақ сөз мәдениетінің теориялық негіздері// Филология ғылымдарының докторы ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация. Алматы, 2007. 336 б.
7. Ундрицова М. В. Глуттонический дискурс: лингвокультурологические и переводческие аспекты // Вестник Московского университета. 2012. № 2. С. 86–91.
8. Анфимова Н. А., Татарская Л. Л. Аспазшылық, Просвещение 2002 ж.
9. Ермакова В. И. Аспазшылық, Просвещение 1993 ж.
10. Матюхин З. П. Тамақтану, гигиена және физиология негіздері, Просвещение 1999 ж.

КІРІКТІРІЛГЕН ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІ АРҚЫЛЫ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Бейсебай Нурзия Жақсылыққызы

Шетел тілі пәнінің оқытушысы

"М.Тынышбаев атындағы Астана АЛТ көлік колледжі"

Білім берудің негізгі мақсаты – тек қана академиялық білімді игерту ғана емес, сонымен қатар рухани-адамгершілік құндылықтарды қалыптастыру. Ұлы тұлғалардың өмір жолын зерттеу арқылы жастардың ұлттық санасын оятып, олардың бойына адалдық, еңбекқорлық, ұлтжандылық қасиеттерін сіңіруге болады. Осы орайда, қазақ әдебиеті мен шет тілі пәндері аясында ұйымдастырылған «Қаныш Сәтбаев – Халқының Ұлы Тұлғасы» атты кіріктірілген сабақтың мазмұны білім алушылардың рухани дамуына айрықша әсер етеді.

Бұл сабақта Қаныш Сәтбаевтың ғылыми еңбектері мен өнегелі өмірі зерттеліп, сыни тұрғыдан ойлау қабілеті, зерттеушілік дағдылары жетілдіріледі. Сонымен қатар, сабақ барысында интерактивті әдістер мен цифрлық технологиялар қолданылып, білім алушылардың белсенділігі мен қызығушылығы арттырылады.

1. Білім беру мазмұны және рухани-адамгершілік құндылықтар

Қаныш Сәтбаевтың өмірі мен еңбектерін зерттеу – білім беру арқылы рухани-адамгершілік құндылықтарды қалыптастырудың жарқын үлгісі. Оның ғылыми мұрасы тек Қазақстан үшін ғана емес, бүкіл әлемдік ғылым үшін маңызды. Сәрсекке М. «Қаныш Сәтбаев» еңбегінде ғалымның ерте жастан-ақ ерекше қабілетке ие болғаны және оның ғылым жолындағы алғашқы қадамдары сипатталады. [2].

Осы сабақтың негізгі мазмұны арқылы білім алушыларға төмендегідей құндылықтар беріледі:

Ұлтжандылық пен патриотизм – Қаныш Сәтбаев өз елінің дамуына өлшеусіз үлес қосқан тұлға. Оның еңбектері Қазақстанның минералдық ресурстарын зерттеуге бағытталып, елдің экономикалық дамуына жол ашты.

Адалдық пен әділдік – ғалым өз өмірін ғылымға, әділеттілікке, туған халқының игілігіне арнады.

Еңбекқорлық пен жауапкершілік – оның қажырлы еңбегі мен ғылымға адалдығы студенттерге үлгі болып табылады.

2. Кіріктірілген оқыту әдістері және құндылықтарды қалыптастыру.

Қазақ әдебиеті мен шет тілін ұштастыра отырып өткен бұл сабақ білім алушылардың тілдік дағдыларын дамытуға ғана емес, олардың тұлғалық қасиеттерін қалыптастыруға да бағытталған.

Керімбай С. мен Нәби Ә. «Ғылыми майдан» еңбегінде Қаныш Сәтбаевтың Кеңес дәуіріндегі ғылымдағы рөлі, оның қиындықтармен күресуі және адалдығы кеңінен баяндалған [3]. Бұл еңбектер білім алушыларға Сәтбаевтың тек ғалым ғана емес, әділдік пен адалдықтың символы болғанын көрсетеді.

Оқыту барысында қолданылған әдістер:

Brainstorming (Ой қозғау) – Қаныш Сәтбаевтың еңбектері мен өмірі туралы алғашқы ой-пікірлерін қалыптастыру.

RAFT әдісі (Рөл, Аудитория, Форма, Тақырып) – Білім алушылар белгілі бір тарихи рөлге еніп, өз көзқарастарын білдіреді. Бұл олардың тарихи тұлғаларға деген қызығушылығын оятып, адамгершілік қасиеттерін дамытуға көмектеседі.

Топтық зерттеу жұмыстары – білім алушылар үш топқа бөлініп, Сәтбаевтың өмірі, еңбектері және Қазақстан ғылымына қосқан үлесі бойынша зерттеу жасады.

Quizziz және Wordwall платформалары – Цифрлық технологияларды пайдалану арқылы білім алушылардың білімін бекіту және танымдық белсенділігін арттыру. Бұл әдістер білім алушылардың өз ойын еркін жеткізуіне, шығармашылық ойлауына және тарихи тұлғаны тереңірек түсінуіне ықпал етті.

3. Рухани-адамгершілік құндылықтарды бекітудегі тәрбиелік аспектілер.

Сабақ барысында Қаныш Сәтбаевтың өмірі мен қызметін талдау арқылы шәкірттер мынадай адамгершілік қасиеттерді бойына сіңіре алды:

Адалдық пен әділдік – «Қаныш Сәтбаев» энциклопедиясында ғалымның ғылым мен мемлекет алдындағы адалдығы туралы кеңінен баяндалады. Ол шынайылық пен әділеттілік принциптерін берік ұстанған [1].

Ұлттық мұраға құрмет – Satpaev K.I. «Kazakh scientists contribution» еңбегінде оның Қазақстан минералдық ресурстарын зерттеуге қосқан үлесі, қазақ ғылымының халықаралық деңгейге көтерілуіне ықпалы сипатталған [4].

Қоғам алдындағы жауапкершілік – Кез келген мамандық иесі өз қоғамына қызмет етуі керек деген түсінік қалыптасады.

Зерттеушілік пен ізденімпаздық – Білім алушылар өз бетімен ақпарат іздеп, тарихи деректерді сыни тұрғыдан талдауды үйренеді.

Сабақ барысында «Бірлік болмай, тірлік болмас» деген халық даналығы негізінде білім алушыларға ынтымақтастық пен бірлесіп жұмыс істеудің маңызы түсіндірілді.

4. Цифрлық технологиялардың рөлі

Қазіргі заманғы білім беру технологиялары сабақтың мазмұнын байытып қана қоймай, оны тиімдірек және қызықты ете түседі. Бұл сабақ барысында қолданылған цифрлық құралдар:

Wordwall – ойын түріндегі тапсырмалар арқылы шәкірттердің білімін бекіту.

Quizziz – тест тапсырмалары арқылы сабақты қорытындылау.

Интерактивті тақта және презентациялар – көрнекі материалдарды тиімді пайдалану.

Цифрлық технологиялар студенттердің назарын аударып, оларды белсенді қатысуға ынталандырды.

5. Қорытынды және ұсыныстар:

Бұл кіріктірілген сабақ білім беру мазмұны арқылы рухани-адамгершілік құндылықтарды қалыптастырудың айқын үлгісі болды. Сәрсекке М. «Қаныш Сәтбаев» еңбегінде ғалымның Қазақстан ғылымының дамуына қосқан үлесі туралы былай делінген: «Сәтбаев Қазақстанды геологиялық картаға түсіріп қана қоймай, оның ғылыми әлеуетін жаңа деңгейге көтерді» [2].

Қаныш Сәтбаевтың өнегелі өмір жолын зерттеу арқылы білім алушылар тек ғылыми білім алып қана қоймай, өздерінің азаматтық ұстанымдарын да нығайтты. Қаныш Сәтбаев туралы кіріктірілген сабақ білім алушылар үшін танымды әрі пайдалы өтті. Қазақ және ағылшын тілдерін байланыстыра отырып, білім алушылар тарихи тұлғаның өмірі мен еңбектерін зерттеп, зерттеушілік дағдыларын дамытты. Сабақта қолданылған интерактивті әдістер мен цифрлық технологиялар оқытудың тиімділігін арттырды.

Сабақтың нәтижелері:

- Білім алушылар Қаныш Сәтбаевтың өмірі мен ғылыми еңбектері туралы білімдерін кеңейтті.
- Сыни ойлау, зерттеушілік және коммуникативтік дағдылары дамыды.
- Ұлтжандылық, еңбекқорлық, адалдық сияқты рухани құндылықтарды бойларына сіңірді.

Ұсыныстар:

Болашақта осындай кіріктірілген сабақтарды көбейтіп, тұлға тәрбиесіне бағытталған оқыту тәсілдерін дамыту.

Шәкірттердің зерттеушілік дағдыларын жетілдіру үшін ғылыми жобалар мен шығармашылық жұмыстар ұйымдастыру.

Цифрлық технологияларды одан әрі пайдалану арқылы сабақтың тиімділігін арттыру.

Қорыта айтқанда, білім беру мазмұны арқылы рухани-адамгершілік құндылықтарды тәрбиелеу – болашақ ұрпақты жан-жақты дамытудағы негізгі бағыттардың бірі. Қаныш Сәтбаев сынды ұлы тұлғалардың өмірін зерттеу арқылы жастар өз елінің дамуына үлес қосатын саналы азамат болып қалыптасады.

«Ғылым мен білім - ел болудың, ұлт болудың басты шарты» деген Қаныш Сәтбаевтың сөзінің мәнін балалар осы сабақ арқылы терең түсіне алды.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Сәтбаев Қ. Ғылыми еңбектер жинағы. – Алматы: Ғылым баспасы, 1975.
2. Сәрсекке М. Қаныш Сәтбаев. – Алматы: Атамұра, 2011.
3. Керімбай С., Нәби Ә. Ғылыми майдан. – Астана: Фолиант, 2005.
4. Satpayev K.I. Kazakh scientists' contribution. – Moscow: Nauka, 1958.

5.Wikipedia. Kanysh Satbayev. – 2025. – Қолжетімді: https://en.wikipedia.org/wiki/Kanysh_Satbayev.

6.Мұхамбетқалиева С. Қазақ әдебиеті мен шет тілін оқытудағы кіріктірілген сабақтардың әдістемесі. – Алматы: Оқу, 2018.

7.Dale, E. Audio-Visual Methods in Teaching. – New York: Dryden Press, 1969.

8.Coyle, D., Hood, P., & Marsh, D. CLIL: Content and Language Integrated Learning. – Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ КЛИМАТ В ГРУППЕ КАК ОСНОВА УСПЕХА И ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБУЧЕНИЯ И ВОСПИТАНИЯ

Бекбаев Даурен Капашевич

Преподаватель специальных дисциплин

Высший колледж «ASTANA POLYTECHNIC», г. Астана

Аннотация: В статье рассматривается значение морально-психологического климата в образовательных коллективах группах как ключевого фактора, влияющего на успех и эффективность учебно-воспитательного процесса. Анализируются компоненты благоприятного психологического климата, его влияние на педагогическую деятельность и пути его формирования.

Ключевые слова: Морально-психологический климат, образовательный коллектив, эффективность обучения, воспитание, педагогическая деятельность в Республике Казахстан.

Введение.

Морально-психологический климат (МПК) в группе играет решающую роль в достижении высоких результатов в обучении и воспитании. Благоприятный МПК способствует созданию атмосферы доверия, сотрудничества и взаимопонимания, что положительно сказывается на профессиональной деятельности педагогов и успеваемости обучающихся.

Основные компоненты морально-психологического климата:

Согласно исследованиям, МПК включает следующие ключевые элементы:

Групповая сплоченность: уровень единства и сотрудничества между членами коллектива.

Доверие и требовательность: взаимное доверие и высокая требовательность сотрудников друг к другу.

Конструктивная критика и самокритика: способность открыто обсуждать и анализировать ошибки для их предотвращения в будущем.

Свободное выражение мнений: возможность каждого члена коллектива высказывать свою точку зрения без опасения негативных последствий.

Взаимопомощь: готовность коллег поддерживать друг друга в профессиональной деятельности.

Профессиональная подготовленность: высокий уровень компетентности и постоянное стремление к профессиональному росту.

Равномерное распределение нагрузки: справедливое распределение обязанностей и задач между обучающимися.

Эффективное разрешение конфликтов: своевременное и объективное урегулирование возникающих разногласий.

Информированность: осведомленность коллектива обо всех аспектах внутренней жизни организации.

Влияние МПК на эффективность обучения и воспитания

Благоприятный МПК способствует:

Повышению мотивации обучающихся: в комфортной и поддерживающей среде студенты проявляют больший интерес к учебной деятельности.

Снижению уровня конфликтности: гармоничные отношения в учебной группе уменьшают количество конфликтных ситуаций.

Улучшению качества образования: педагоги, работающие в позитивном климате, более эффективно передают знания и навыки умения.

Формированию позитивных ценностей: обучающиеся перенимают модели поведения и отношения, наблюдаемые в коллективе, что способствует их личностному росту.

Факторы, влияющие на формирование МПК в образовательном коллективе

На формирование МПК влияют следующие факторы:

Стиль руководства: демократичный и поддерживающий стиль способствует созданию благоприятного климата.

Организационная культура: ценности и нормы, принятые в организации, определяют поведение и отношения между сотрудниками.

Профессиональные традиции: наличие устоявшихся положительных традиций укрепляет коллектив и способствует его сплоченности.

Коммуникация: открытость и прозрачность в общении между членами коллектива предотвращают возникновение недопонимания и конфликтов.

Заключение:

Морально-психологический климат в образовательном коллективе является фундаментом для успешного обучения и воспитания. Создание и поддержание благоприятного МПК требует совместных усилий всех членов коллектива, направленных на формирование атмосферы доверия, уважения и сотрудничества.

Использованная литература:

1. Гриценко И.И., Азнабаева Р.А. Морально-психологический климат в трудовом коллективе. – Алма-Ата: О-во "Знание" КазССР, 1988.

2. Айдарбекова А.А., Ермакбаева Л.Х., Дербисалова Г.С., Самигулина З.Р. Формирование позитивного психологического климата в инклюзивном классе общеобразовательной школы: методические рекомендации.

БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫ АРҚЫЛЫ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ТӘРБИЕЛЕУ

Бозгуланова Жұлдыз Көптілеуқызы
биология және география мұғалімі
«Басқару колледжі» ЖШС
Астана қаласы

Аннотация:

Бұл мақалада қазіргі білім беру жүйесінде рухани-адамгершілік құндылықтарды қалыптастырудың маңызы қарастырылады. Білім беру мазмұнының тәрбиелік әлеуеті, мұғалімнің рөлі, әр пән арқылы оқушы бойына адамгершілік қасиеттерді сіңіру жолдары сипатталады. Мақаланың негізгі мақсаты — рухани бай, адамгершілік тұрғысынан кемел тұлға тәрбиелеуде білім мазмұнының ықпалын ашып көрсету.

Кілт сөздер: Рухани тәрбие, адамгершілік құндылықтар, білім беру мазмұны, мұғалімнің рөлі, тәрбиелік үрдіс.

Қазіргі қоғамда адамның жан-жақты дамуы мен рухани байлығы аса маңызды. Білім беру жүйесі – тек білім мен дағдыны үйретіп қана қоймай, сонымен қатар тұлғаның рухани-адамгершілік қасиеттерін қалыптастырушы негізгі құрал. Сондықтан білім беру мазмұнының негізінде рухани-адамгершілік құндылықтарды тәрбиелеу — бүгінгі күннің басты талаптарының бірі.

Қазіргі уақыттағы оқушыларды тәрбиелеу ісінде олардың ішкі жан дүниесі мен рухани әлемін тану, дамыту, жетілдіруге байланысты бірнеше іс-шаралар жүзеге асуда. Халықтық дәстүр, рухани мәдениет негізінде баланы рухани адамгершілік тәрбиесін дұрыс жолға қою міндеттерін жүзеге асыру басты мақсат болатыны белгілі. Осы жылдары одақ көлемінде Л.С.Выготский, В.В.Давыдов, Ш.Амоношвили т.б. ғалымдардың зерттеулері нәтижесінде оқушыны жан-жақты дамытып, оның белсенділігін арттыруды көздеген дамыта оқыту технологиялары дүниеге келді. Бала мен мұғалім арасындағы қарым-қатынастағы рухани-адамгершілік байланысын орнатып, ынтымақтастыққа қол жеткізуде. Ш.Амоношвили мұғалімдерге мынадай кеңес береді: «Педагогикалық үрдісте баламен тіл таба білу, яғни балаға өз ойын, талғамын, көңілдегісін айтуға рұқсат беру тәрбиешіден көп шеберлікті талап етеді. Осынау қарым-қатынаста бала жанының қозғалысы ұстаз жанының қозғалысымен ынтымақтастық тапқан кезде бала өз бойындағы табиғи дарынын ашады, ал мұғалім өзінің шығармашылық жігер қуатының жемісін көруге мүмкіндік алады. Басқаша айтқанда, бала шығармашылығы мұғалім шығармашылығымен ұласып кетеді. Мұндай жағдайда мұғалім мен оқушы арасында рухани тұтастық пайда болады», - деп рухани адамгершілік қарым-қатынас қай кезде орнығатынын осылай пайымдайды. Е.Н. Ильиннің: Оқушының рухани дүниесі мұғалім үшін негізгі зерттеу нысаны болып табылады», - деген пікірі оқушының рухани-адамгершілігін ынтымақтастықта дамыта оқытуды көздегенін байқатады. Мұндай озық педагогикалық тәжіребелер оқушылардың рухани адамгершілігін дамыту мақсатында қазіргі кезде біздің оқу тәрбие үрдісінде кеңінен

қолданылуда. Демек, рухани адамгершілік тәрбиесіндегі басты мәселе-баланы құрметтеу.

Педагог ғалымдар істің өзі емес, сол істегі мұғалім мен оқушы, оқушы мен мұғалімдер арасындағы қарым-қатынастың мәнді екенін, мұғалімнің тәлім-тәрбиелік ықпалы осындай жақын, бірлескен қарым-қатынас барысында іске асатынын дәлелдеген.

Адам бойындағы бар игі қасиет — оқу ордасында қабырғасында қаланады. Сондықтан, еліміздің ұлт тізгінін ұстар жастарымыздың тәрбиесіне мән беру — біздің негізгі мақсатымыз. Ендеше рухани — адами салауаттылық жолын қалыптастыру уақыты жеткен тәрізді. Егер бұрын базалық білім беру ұғымы аясында жас ұрпақтың сауат ашу мен оларға ғылым негізін игеру әрекетін түсіндіріліп келсе, қазіргі бұл ұғым оқушылардың бойындағы адами құндыдықтарды, қайырымдылықты, сүйіспеншілікті дамытуды, сондай-ақ әділдікке зорлық-зомбылық жасамауға, бақытты бағалай білуге тәрбиелей отырып талап етеді.

Рухани-адамгершілік тәрбие адамның ішкі жан дүниесін байытып, оны әділдікке, мейірімділікке, сабырлыққа, адалдыққа тәрбиелейді. Мұндай қасиеттер адамды тұлға ретінде қалыптастыруға, қоғаммен үйлесімді өмір сүруіне септігін тигізеді. Бүгінде жастардың бойына ұлттық құндылықтармен қатар, жалпыадамзаттық құндылықтарды сіңіру аса маңызды.

Білім мазмұны — оқушыға ұсынылатын оқу пәндері, олардың мазмұны, әдістемелік тәсілдері және тәрбиелік бағыты. Егер әрбір пән рухани-адамгершілік құндылықтарды насихаттауға бағытталса, онда тәрбиелік үрдіс оқу үдерісінің ажырамас бөлігіне айналады. Мысалы, әдебиет сабағында ұлттық рух, тарих сабағында отансүйгіштік, биология мен географияда табиғатқа деген сүйіспеншілік тәрбиеленуі мүмкін.

Мұғалім — тек білім беруші ғана емес, тәрбиеші, бағыт беруші тұлға. Ол өз пәні арқылы оқушыны ізгілікке, сыйластыққа, жауапкершілікке тәрбиелеуі тиіс. Оқу ордасында жасалатын тәрбие жұмыстары (сынып сағаттары, тәрбие сағаттары, жобалар, дебаттар т.б.) оқушылардың рухани дамуына жол ашуы керек.

Білім беру мазмұны арқылы рухани-адамгершілік құндылықтарды тәрбиелеу — болашақ ұрпақтың адамгершілік тұрғысынан кемелденуінің кепілі. Бұл бағытта жүйелі жұмыс жүргізу арқылы біз қоғамда жоғары рухани мәдениеті бар, адами қасиеттерге бай тұлғаларды тәрбиелей аламыз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының “Білім туралы” Заңы.
2. Ж. Қоянбаев, Р. Қоянбаев. Педагогика. — Алматы, 2014 жыл.
3. С. Қалиев. Тәрбие теориясы. — Алматы, 2010 жыл.
4. Т.И. Шамова, Т.М. Давыденко. Теория и практика обучения. — Москва, 2006 жыл.

УРОКИ ЛИТЕРАТУРЫ КАК ИСТОЧНИК ПРАВСТВЕННОСТИ

Буданова Гульмира Еркиновна

Преподаватель русского языка и литературы
ГКП на ПХВ «Строительно-технический колледж» акимата г. Астана

Аннотация: В данной работе рассматривается роль уроков литературы в формировании нравственных ценностей у обучающихся. Литература, как искусство слова, обладает уникальной способностью передавать человеческий опыт, эмоции и моральные дилеммы, что делает её важным инструментом для воспитания нравственности. В ходе исследования анализируются произведения классической русской литературы, которые затрагивают темы добра и зла, справедливости и несправедливости, любви и ненависти. Также рассматривается влияние литературных произведений на формирование личных ценностей и мировоззрения подростков.

Ключевые слова: нравственность, эмпатия, критическое мышление, гуманизм.

Литература на протяжении веков служила не только средством развлечения, но и важным инструментом формирования нравственных ценностей. Уроки литературы становятся площадкой для обсуждения сложных моральных вопросов, что делает их актуальными в современном обществе. В данной статье мы рассмотрим, как уроки литературы могут служить источником нравственности, а также проанализируем их научную и практическую значимость. В Типовой учебной программе целью изучения уроков литературы записано как «воздействовать на интеллектуально-нравственное и мировоззренческое развитие личности, на освоение передовых современных технологий, использование и трансферт которых способны обеспечить личностный профессиональный и карьерный рост». Основными задачами реализации цели уроков литературы являются «формирование понимания ценности литературы как духовного наследия в условиях глобализации современного мира; совершенствование навыков критического анализа, сравнения, обобщения, умения устанавливать аналогии и причинно-следственные связи, классифицировать явления, строить логические и критические рассуждения, умозаключения и выводы на основе анализа произведений; формирование духовной и интеллектуальной потребности читать, совершенствовать навыки критического чтения и интерпретации текста, развивая творческие способности каждого обучающегося; развитие коммуникативных навыков на основе глубокого понимания, анализа идейно-художественного, социально-исторического и духовно-эстетического аспектов произведений различных жанров.

Актуальность темы

В условиях глобализации и быстрого развития технологий, когда молодое поколение сталкивается с множеством моральных дилемм, уроки литературы становятся особенно важными. Литература помогает развивать критическое

мышление, эмпатию и способность к саморефлексии. Она позволяет учащимся осмысливать сложные жизненные ситуации через призму художественных образов и персонажей, что способствует формированию их личной нравственной позиции.

Новизна исследования

Несмотря на то, что тема литературы как источника нравственности исследуется давно, современный подход к ней требует нового взгляда. В последние годы наблюдается рост интереса к интеграции литературного образования с другими дисциплинами, такими как психология и социология. Это открывает новые горизонты для изучения влияния литературы на формирование нравственных норм в контексте современных вызовов.

Научная и практическая значимость работы

Научная значимость данной работы заключается в систематизации знаний о роли литературы в воспитании нравственности. Исследование позволяет выявить ключевые произведения и авторов, которые оказывают наибольшее влияние на формирование моральных ценностей у молодежи.

Практическая значимость заключается в разработке методических рекомендаций для преподавателей литературы. Это может включать создание программ, направленных на развитие критического мышления через анализ литературных текстов, а также использование интерактивных методов обучения для более глубокого погружения учащихся в обсуждаемые темы. Работа подчеркивает важность интеграции литературного образования в общую систему нравственного воспитания, а также необходимость создания условий для активного обсуждения прочитанного в аудитории.

В заключении делается вывод о том, что уроки литературы могут стать мощным источником нравственности, способствуя гармоничному развитию личности учащихся.

Уроки литературы играют ключевую роль в формировании моральных ценностей у учащихся. Литература, как искусство слова, отражает сложные аспекты человеческой жизни и отношений, позволяя читателям погружаться в различные культурные контексты и переживания. Через чтение произведений разных эпох и жанров, учащиеся могут увидеть, как различные моральные дилеммы и жизненные ситуации влияют на людей, что способствует развитию их собственных этических взглядов.

Одним из главных аспектов литературы является её способность развивать эмпатию. Читая о судьбах героев, их радостях и страданиях, мы учимся понимать чувства и переживания других людей. Это помогает формировать более глубокое понимание человеческой природы и разнообразия эмоций. Эмпатия, в свою очередь, является важным компонентом морального сознания, способствующим созданию более гуманного общества.

Литература также развивает критическое мышление и аналитические способности. Учащиеся учатся не только воспринимать текст на поверхностном уровне, но и анализировать его содержание, выявлять подтексты и оценивать действия персонажей с точки зрения морали. Это умение критически осмысливать информацию становится особенно важным в современном мире, где мы сталкиваемся с множеством различных точек зрения и идеологий.

Таким образом, уроки литературы не только обогащают знания учащихся о мире, но и формируют их личность, моральные ценности и способность к сопереживанию. Литература становится мощным инструментом для воспитания ответственных граждан, способных к глубокому пониманию себя и окружающих.

Рассмотрим на примере изучения романа Ф.М. Достоевского "Преступление и наказание".

Роман Ф. М. Достоевского "Преступление и наказание" является одним из самых значительных произведений русской литературы, в котором автор глубоко исследует нравственные и духовные проблемы, связанные с преступлением, наказанием и искуплением.

В романе Ф.М. Достоевского "Преступление и наказание" последствия нарушения моральных норм играют центральную роль в развитии сюжета и характеров персонажей. Главный герой, Родион Раскольников, совершает убийство старухи-процентщицы, полагая, что его действия оправданы высокими целями. Однако последствия этого преступления оказываются разрушительными как для него самого, так и для окружающих.

1. Внутренний конфликт и угрызения совести: Раскольников является сложным персонажем, который проходит путь от гордыни и уверенности в своей правоте к осознанию своей вины и необходимости покаяния. Его внутренние конфликты отражают борьбу между разумом и чувствами, между эгоизмом и человечностью.

После убийства Раскольников испытывает глубокие моральные терзания. Он пытается оправдать свои действия, но не может избавиться от чувства вины. Это приводит к психическому кризису, который проявляется в паранойе, бессоннице и депрессии.

2. Изоляция: Раскольников становится все более изолированным от общества и близких людей. Его отношения с матерью, сестрой и друзьями ухудшаются, он теряет возможность доверять другим и открываться им.

3. Влияние на окружающих: Убийство влияет не только на самого Раскольникова, но и на людей вокруг него. Например, Соня Мармеладова становится символом сострадания и жертвенности, она помогает Раскольникову осознать свои ошибки и найти путь к искуплению.

4. Социальные последствия: Достоевский показывает, что нарушение моральных норм имеет не только личные, но и социальные последствия. Общество реагирует на преступление Раскольникова осуждением и страхом, что подчеркивает важность моральных норм для поддержания социальной гармонии. Достоевский показывает, что страдание — это неотъемлемая часть человеческой жизни. Через страдания Раскольников приходит к пониманию своей вины и необходимости искупления. Это подчеркивает важность духовного роста и самопознания.

5. Искупление: В конце романа Раскольников начинает осознавать необходимость покаяния и искупления своих грехов. Он принимает решение признаться в своем преступлении, что символизирует его возвращение к моральным нормам и восстановление внутреннего мира.

Таким образом, "Преступление и наказание" иллюстрирует сложные последствия нарушения моральных норм как для индивидуума, так и для общества в целом. Достоевский подчеркивает важность нравственных ценностей и необходимость их соблюдения для достижения внутреннего покоя и гармонии с окружающим миром. Достоевский показывает, что истинная духовность заключается в способности признавать свои ошибки, испытывать сострадание к другим и стремиться к искуплению через страдание. Образы героев служат иллюстрацией различных аспектов человеческой природы и ее борьбы с моральными дилеммами.

Литература предлагает богатый спектр примеров морального выбора и человеческих страстей. Произведения таких авторов, как Лев Толстой, Фёдор Достоевский или Анна Ахматова, поднимают вопросы добра и зла, справедливости и милосердия. На уроках литературы учащиеся могут не только анализировать действия персонажей, но и сопоставлять их с собственными жизненными ситуациями.

Обсуждение литературных произведений способствует развитию эмпатии — способности понимать чувства других людей. Это особенно важно в современном мире, где часто наблюдается дефицит взаимопонимания. Литература помогает учащимся осознать многообразие человеческих судеб и учит уважать чужую точку зрения.

Уроки литературы играют ключевую роль в формировании нравственности у молодежи. Они не только обогащают внутренний мир учащихся, но и помогают им осознать свою ответственность перед обществом. Актуальность данной темы не вызывает сомнений: в условиях современного мира необходимо развивать у молодого поколения навыки критического мышления и эмпатии. Исследование роли литературы в воспитании нравственных ценностей открывает новые горизонты для педагогической практики и научного анализа.

Список использованной литературы:

1. Д. С. Лихачев, Внутренний мир художественного произведения. – «Вопросы литературы», 1968, N 8, с. 78.
2. Журнал «Образование» №5, (47) 2009, ст. «О цели нравственного воспитания подрастающего поколения». - С.32.
3. М. Бахтин, Вопросы литературы и эстетики, М., «Художественная литература», 1975, с. 41.
4. Интернет-ресурсы.

РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕ – БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫНЫҢ НЕГІЗІ

Жабинова Анара Динмуханбетовна

химия мұғалімі

«Басқару колледжі» ЖШС

Астана қаласы

Аннотация: Бұл мақалада қазіргі жаһандану дәуірінде рухани-адамгершілік тәрбиенің маңыздылығы қарастырылады. Жастардың бойында ізгілік, әділеттілік, мейірімділік, жауапкершілік сияқты қасиеттерді дамыту білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі екендігі баяндалады. Рухани-адамгершілік тәрбиенің негізгі мақсаттары мен бағыттары талданып, оның оқу бағдарламасындағы, тәрбие жұмыстарындағы, отбасындағы және қоғамдық ортадағы рөлі сипатталады. Сонымен қатар, оқытушы мен білім алушы арасындағы қарым-қатынастың маңыздылығы мен бұқаралық ақпарат құралдарының жастарға ықпалы да қарастырылады. Мақалада рухани-адамгершілік тәрбиенің нәтижелері мен болашақ ұрпақты тәрбиелеудегі маңыздылығы айқындалады.

Кілт сөздер: Рухани-адамгершілік тәрбие, моральдық құндылықтар, білім беру, тәрбиелік іс-шаралар, рухани құндылықтар, ұлттық дәстүр, оқыту әдістері, отбасы тәрбиесі, қоғам ықпалы, жастар тәрбиесі.

Қазіргі жаһандану дәуірінде рухани-адамгершілік тәрбие жастарды тәрбиелеудің басты бағытына айналуы қажет. Өйткені адамзат баласы ғылыми-техникалық жетістіктерге қаншалықты жетсе де, адамгершілік қасиеттерден алшақтап кетпеуі тиіс. Жас ұрпақтың саналы, ізгі ниетті, қоғамға пайдалы азамат болып қалыптасуы – білім беру жүйесінің негізгі міндеттерінің бірі. Осы орайда рухани-адамгершілік тәрбие білім беру мазмұнының өзегі болып табылады. Яғни, тәрбие жұмыстары тұлғаның ішкі жан дүниесін байытуға, адамгершілік қасиеттерін қалыптастыруға және оны қоғамға пайдалы азамат ретінде тәрбиелеуге бағытталған. Қазақ топырағынан шыққан ғұлама ғалым-философ – Әл Фараби жетілген тұлғаны тәрбиелеу үшін «Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие беру керек, тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы, ол келешекте оның барлық өміріне апат әкеледі» деген ұстанымды басты қағида ретінде ұсынды. Тек біліммен ғана шектелмей, оқу-білімнен де маңызды дүние-тәрбие екендігін жадынан шығарған жоқ. Рухани-адамгершілік тәрбие – адамның жеке тұлға ретінде қалыптасуының негізгі іргетасы. Бұл тәрбие адам бойында ізгілік, адалдық, әділеттілік, мейірімділік, жауапкершілік, өзара сыйластық сияқты қасиеттерді дамытуға бағытталған. Рухани құндылықтар – адам өмірінің ажырамас бөлігі. Егер білім беру жүйесінде тек академиялық білім беруге басымдық берілсе, адамгершілік тәрбиесіз тұлға рухани жағынан кемелденбеген болып қалады. Сондықтан білім мен тәрбиені қатар жүргізу – қоғам үшін аса маңызды.

Рухани-адамгершілік тәрбиенің негізгі мақсаттары:

- Жастардың бойында моральдық құндылықтарды қалыптастыру;
- Ұлттық салт-дәстүрлер мен мәдени мұраны дәріптеу;

- Ізгілік пен әділеттілікті насихаттау;
- Әдеп нормаларын сақтау дағдыларын дамыту;
- Жауапкершілік пен патриотизмді арттыру.

Рухани-адамгершілік тәрбиенің негізгі міндеті – тұлғаны тек жақсы маман ретінде ғана емес, сонымен қатар жоғары моральдық-адамгершілік қасиеттерге ие азамат ретінде қалыптастыру. Тәрбиелеу ісінде олардың ішкі жан дүниесі мен рухани әлемін тану, дамыту, жетілдіруге байланысты бірнеше іс-шаралар жүзеге асуда. Халықтық дәстүр, рухани мәдениет негізінде баланы рухани адамгершілік тәрбиесін дұрыс жолға қою міндеттерін жүзеге асыру басты мақсат болатыны белгілі.

Білім беру жүйесіндегі рухани-адамгершілік тәрбие бірнеше бағытта жүргізіледі:

1. Оқу бағдарламасындағы тәрбиелік мазмұны

- Әдебиет пәні – оқушыларға адамгершілік қағидаларына негізделген көркем шығармаларды оқыту арқылы оларды ізгілікке, шыншылдыққа, адалдыққа баулиды.
- Тарих сабақтары – ұлттық құндылықтарды ұғындырудың маңызды құралы. Ұлы тұлғалардың өмір жолы арқылы жастарға өнеге көрсету.
- Дінтану – әртүрлі діндер мен олардың моральдық қағидаларын түсіндіре отырып, жастарға толеранттылық пен өзара түсіністік қасиеттерін сіңіреді.

2. Тәрбие жұмыстары мен іс-шаралар

- Тәрбие сағаттары – оқушылардың бойында адамгершілік, отансүйгіштік, қайырымдылық қасиеттерін қалыптастыру мақсатында өткізіледі.
- Мәдени іс-шаралар мен мерекелер – ұлттық құндылықтарды насихаттау арқылы рухани сананы дамытуға ықпал етеді.
- Қайырымдылық акциялары мен волонтерлік қозғалыстар – жастарды мейірімділікке, жауапкершілікке тәрбиелейді.

3. Оқытушы мен білім алушының арасындағы қарым-қатынас

Оқытушы – тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар тәрбиенің қайнар көзі. Оқытушының білім алушыларға деген көзқарасы, қарым-қатынасы олардың мінез-құлқының қалыптасуына тікелей әсер етеді. Сондықтан әрбір оқытушы білім алушыларға үлгі болуы тиіс. Ш.Амоношвили ұстаздарға мынадай кеңес береді: «Педагогикалық үрдісте баламен тіл таба білу, яғни балаға өз ойын, талғамын, көңілдегісін айтуға рұқсат беру оқытушыдан көп шеберлікті талап етеді. Осынау қарым-қатынаста бала жанының қозғалысы ұстаз жанының қозғалысымен ынтымақтастық тапқан кезде бала өз бойындағы табиғи дарынын ашады, ал ұстаз өзінің шығармашылық жігер қуатының жемісін көруге мүмкіндік алады. Басқаша айтқанда, бала шығармашылығы оқытушы шығармашылығымен ұласып кетеді. Мұндай жағдайда оқытушы мен білім алушының арасында рухани тұтастық пайда болады», - деп рухани адамгершілік қарым-қатынас қай кезде орнығатынын осылай пайымдайды. Е.Н. Ильиннің: Білім алушының рухани дүниесі оқытушы үшін негізгі зерттеу нысаны болып табылады», - деген пікірі білім алушының рухани-адамгершілігін

ынтымақтастықта дамыта оқытуды көздегенін байқатады. Мұндай озық педагогикалық тәжіребелер оқушылардың рухани адамгершілігін дамыту мақсатында қазіргі кезде біздің оқу тәрбие үрдісінде кеңінен қолданылуда. Демек, рухани адамгершілік тәрбиесіндегі басты мәселе-баланы құрметтеу. Әрбір білім алушы өзін-өзі рухани жетілдіру үшін, өзін тәрбиелеуге, өздігінен білім алуға ұмтылуы қажет екендігін түсінуі тиіс деп ойлаймын. Өзінің алдында отырған білім алушының өз бетінше білім алуға үйретпеген оқытушы қазір түпкі нәтижеге қол жеткізе алмайтынын біледі. Бала ықпал ету объектісі емес, ынтымақтаса қызмет ететін тұлғаға айналуы керек. Сондықтан ұстазға мынадай қасиеттер қажет: жылылық, түсінгіштік, сезімталдық, кең ойлау алу, шабыттандыра алу, шығармашылық ізденіс. Топтағы рухани адамгершілік, психологиялық ахуал-бала үшін адамдармен қатынастың алғашқы мектебі. Нақ осы өз тобында баланың мейірімділікке және зұлымдыққа, тәртіпке материалдық және рухани құндылықтарға деген көзқарасы қалыптасады.

4. Отбасындағы рухани тәрбие

Рухани-адамгершілік тәрбие ең алдымен отбасында басталады. Баланың мінез-құлқы, оның өмірге деген көзқарасы ата-анасының берген тәрбиесіне байланысты. Егер отбасында құрмет, мейірімділік, жауапкершілік, әділдік сияқты құндылықтар дәріптелсе, бала да осы қасиеттерді бойына сіңіреді. Материалдық қажеттіліктер өте маңызды, оған ешкімнің таласы жоқ. Күн сайын жеу, ішу, киіну. Сол себепті де кейбір ата-аналар бала тәрбиелеу ісіне өзінің қатысын, тек «материалдық» қамқорлық жасау: киіндіру, ішіндіру... деп түсініп жүр. Алайда адам – тек қана тән емес, сонымен қатар үлкен қажеттігі бар жан да. «Бала ата-ананың айнасы»- деп бекер айтылмаған болар.

5. Қоғамдық орта мен бұқаралық ақпарат құралдарының ықпалы

Қазіргі таңда жастардың тәрбиесіне қоғамның, әсіресе бұқаралық ақпарат құралдарының (теледидар, интернет, әлеуметтік желілер) ықпалы өте зор. Осыған байланысты БАҚ-та моральдық құндылықтарды насихаттайтын бағдарламалар, мақалалар, бейнероликтер көптеп дайындалуы қажет. Жасөспірімдердің басым бөлігі еліктегіш болып келеді, сондықтан не көреді, не естиді соған қарай еліктейді. Сондықтан әлеуметтік желілерде болып жатқан заттарды қайталайтыны хақ.

Рухани-адамгершілік тәрбиенің нәтижесі

Егер білім беру жүйесінде рухани-адамгершілік тәрбие дұрыс ұйымдастырылса, онда келесі нәтижелерге қол жеткізуге болады:

- Өзіне және өзгелерге құрметпен қарайтын, ізгілікті азамат қалыптасады;
- Әдептілік пен моральдық нормаларды ұстанатын тұлға тәрбиеленеді;
- Жастар жауапкершілікті сезінеді, өз елінің дамуына үлес қосады;
- Қоғамда сыйластық пен өзара түсіністік қалыптасады;
- Патриоттық сезімі жоғары, ұлттық рухы мықты ұрпақ өседі.

Қорытынды

Қазіргі таңда рухани-адамгершілік тәрбие беру – білім беру саласындағы басты басымдықтардың бірі болуы тиіс. Тек кәсіби білім беріп қана қоймай, жастардың бойына адамгершілік, мәдениет, ұлттық құндылықтар сияқты

қасиеттерді сіңіру – бүгінгі күннің басты талабы. Бұл қоғамның тұрақты дамуы мен рухани жаңғыруының кепілі.

Егер жас ұрпақтың бойына ізгілік пен мейірімділік қасиеттерін сіңіре алсақ, онда болашақта рухани бай, саналы, жауапкершілігі мол азаматтар қалыптасады. Бұл – мемлекетіміздің жарқын болашағының негізі.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасы үздіксіз білім беру жүйесіндегі тәрбие тұжырымдамасы.
2. Жарықбаев Қ. Әдеп және жантану. Алматы: Атамұра, 1996ж
3. Галицкая И.А. Қазіргі педагогикалық теория мен практикадағы "рухани-адамгершілік тәрбие" ұғымы / И.А. Галицкая, И.В.Метлик// Педагогика. - 2009. - № 10. - Б. 36.
4. Майғаранова Ш. Тұлғаны рухани дамыту мәселелері. Монография. – Алматы: «Арда» баспасы, 2016. – 220 бет.

ҰЛТТЫҚ ДӘСТҮРЛЕР МЕН РУХАНИ ҚҰНДЫЛЫҚТАР: БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫНДАҒЫ САБАҚТАСТЫҚ

Жетенова Айнұр Серікқызы

Арнайы пәндер оқытушысы, техника және технология магистры
Астана қаласы әкімдігінің
«Қоғамдық тамақтандыру және сервис колледжі» ШЖҚ МКК
Астана қаласы

Аннотация

Бұл баяндамада ұлттық дәстүрлер мен рухани құндылықтардың кәсіптік білім беру мазмұнына, әсіресе аспаздық мамандығына ықпалы қарастырылады. Ұлттық тағам – рухани мұраның бір бөлігі ретінде талданып, оның білім беру үдерісіндегі тәрбиелік әлеуеті мен мәдени-тарихи маңызы сараланады. Баяндамада қазіргі кездегі негізгі проблемалар мен оларды шешу жолдары жүйеленіп, «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» аясында ұсынылатын интеграциялық модельдер ұсынылады. Зерттеу нәтижесі болашақ мамандардың ұлттық құндылықтарға негізделген кәсіби қалыптасуына ықпал ететін тұғырлы негізді сипаттайды.

Түйінді сөздер: ұлттық тағам, рухани құндылық, кәсіптік білім, тәрбие бағдарламасы, аспаздық, сабақтастық.

Жаһандану үдерісі мен технологиялық прогресс өріс алған заманда ұлттық болмысты сақтау – стратегиялық міндет. Бұл тұрғыда рухани құндылықтар мен ұлттық дәстүрлерді жас ұрпақтың санасына сіңіру, оны кәсіптік білім беру мазмұнымен байланыстыру – уақыт талабынан туындаған өзекті мәселе.

Әсіресе, тағам мәдениеті ұлттық көрініс ретінде тұлғаның тарихи жады мен этномәдени санасын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Сондықтан болашақ аспаз мамандардың кәсіби даярлығында ұлттық тағамдарды оқыту тек технологиялық білім берумен шектелмей, ұлттық тәрбиенің тиімді құралы ретінде қарастырылуы тиіс.

Ұлттық тағам – ұлт болмысының көрінісі- демекші, қазақтың тағам мәдениеті тек тұрмыстық қажеттілік емес, рухани дүниетанымның көрінісі. Қазақ дастарханы – қонақжайлықтың, берекенің, сыйластықтың нышаны. Дәстүрлі тағамдар – этностың тіршілік салтын, табиғатпен қарым-қатынасын, әлеуметтік құрылымын бейнелейтін символдық жүйе.

Ұлттық тағамдардың әрбірінің өзіндік мағынасы, әлеуметтік мәні бар:

Қымыз, шұбат – денсаулық пен берекенің белгісі

Қуырдақ, бешбармақ – сыйластық пен құрметтің көрінісі

Сарқыт, дәм тату – рухани сабақтастықтың нышаны

Осындай тағам түрлерін оқыту – студентке тек аспаздық шеберлік емес, сонымен бірге мәдениетті, жауапкершілікті, тарихи танымды үйрету құралы.

Сабақтастықтың мәні: дәстүр мен кәсіптің үйлесімі

Кәсіптік білім беру үдерісінде ұлттық мазмұнды енгізу арқылы болашақ маманның тұлғалық және мәдени бейнесі қалыптасады. Бұл әсіресе қоғамдық тамақтандыру саласында аса маңызды, себебі тағам дайындау, ұсыну қызмет көрсету – көрнекі, нақты, мәдени әсері жоғары үдеріс.

Қазіргі оқыту жүйесінде бұл байланыс көбіне формалды сипатта қалып отыр. Ұлттық тағамдар тақырыптық немесе факультативтік сабақтарда ғана оқытылып, студенттер оны кәсіби стандарттың шеңберінен тыс қарастырады. Осы себептен сабақтастық үздіксіздігі бұзылады, ұлттық құндылықтар тәжірибелік ортада толық меңгерілмейді.

Проблемалар және оларды шешу жолдары

1. Ұлттық тағам мәдениетінің екінші қатарға ысырылуы: Аспаздық білім беруде басымдық заманауи немесе батыстық тағамдарға беріледі. Ұлттық ас мәзірі көбіне қосымша тақырып ретінде ғана қарастырылады.

2. Тағам мәдениетінің тек техникалық жағына басымдық берілуі: Сабақтарда тек аспаздық әдіс-тәсілдерге көңіл бөлініп, тағамның тарихи-мәдени мәні ескерусіз қалып жатады.

3. Ұлттық тағамдарға байланысты заманауи материалдардың тапшылығы: Жастарға қолжетімді, тартымды визуалды материалдардың аз болуы – олардың қызығушылығының төмендеуіне себеп болады.

4. Гастрономиялық туризммен байланыстың әлсіздігі: Ұлттық тағамдарды халықаралық деңгейде таныстыратын мамандар жетіспейді. Бұл – ұлттық брендті ілгерілетуге кедергі.

5. Оқу үдерісінде шығармашылық еркіндіктің шектеулі болуы: Студенттерге ұлттық тағамдарды жаңғырту, креативті ұсыну еркіндігі берілмейді. Мұның салдарынан жаңа авторлық стильдер туындамайды.

Ұлттық тағамдар мен рухани құндылықтарды білім беру мазмұнына енгізудің маңыздылығы:

Ұлттық сана қалыптастырады: Студент өз ұлтының тамыры мен тарихын тағам мәдениеті арқылы тани бастайды

Мәдени мұраны сақтауға мүмкіндік береді: Ұлттық тағамдарды кәсіби тұрғыда меңгерген аспаздар оларды насихаттап, сақтай алады

Отандық гастрономиялық туризмді дамытады: Ұлттық ас мәзірі – туристер үшін ерекше қызығушылық тудыратын бағыт. Оны сапалы дайындайтын аспаз мамандар қажет.

«Біртұтас тәрбие бағдарламасының» рөлін атап өтпеуге болмайды. Ұлттық құндылықтарды біліммен сабақтастыру бағытында Қазақстанда енгізілген «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» – білім беруді құндылықтық тұғырға көтерудің жүйелі үлгісі. Бағдарламаның «Рухани-адамгершілік және ұлттық тәрбие» бағыты колледж деңгейінде оқытылатын пәндер мен тәрбие сағаттарын ұлттық мазмұнмен байланыстыруға мүмкіндік береді.

Аталған бағдарлама арқылы студент бойында тек кәсіпке бейімділік емес, ұлттық мәдениетке деген қызығушылық пен құрмет, рухани мұраны бағалай білу қабілеті қалыптасады. Бұл әсіресе тағам дайындау сияқты нақты, мәдениетті қажет ететін салада өте өзекті.

Тәжірибелік ұсыныс – «Ұлттық тағам – ұлт айнасы» жобасы

Білім мазмұны мен тәрбиені ықпалдастыратын жобалық үлгі ретінде колледжде келесі бағытта жұмыс жүргізуге болады:

- Ұлттық тағам тарихы бойынша дәрістер
- Студенттердің өз руынан шыққан тағамды таныстыруы
- Авторлық тағамдар байқауы
- Цифрлық контент: тағам рецептілерін TikTok/Instagram форматында түсіру
- Этноаспаздармен кездесу

Мұндай шаралар студентке кәсіби, тәрбиелік және мәдени ықпал ете отырып, тағамды ұлттық бренд ретінде тануға жағдай жасайды.

Жас ұрпаққа ұлттық дәстүрлер мен рухани құндылықтар, тағам түрлерін, тек үйрету емес, оның шығу тегі, тарихи негізі, этнографиялық мәнін түсіндіру арқылы рухани сабақтастық қалыптастырылады. Бұл – болашақ тамақтандыру саласындағы маманның кәсіби этикасын, ұлттық мақтаныш сезімін, шығармашылық ойлауын дамытуға ықпал етеді.

Қорытынды. Кәсіптік білім беру жүйесінде ұлттық тағам мәдениетін сабақтастық негізінде енгізу – рухани мұраны сақтаудың және жастардың ұлттық сана-сезімін қалыптастырудың тиімді жолы. Бұл әсіресе тамақтандыруды ұйымдастыру, қызмет көрсету мамандығында – нақты және мәдени мазмұны терең салада – ерекше өзекті.

«Біртұтас тәрбие бағдарламасы» білім мен тәрбие сабақтастығының мемлекеттік деңгейде танылған үлгісі ретінде осындай жұмыстарды жүйелеуге және тереңдетуге мүмкіндік береді. Сондықтан болашақ мамандарды тек кәсіп иесі ғана емес, ұлттық мәдениетті жеткізуші тұлға ретінде қалыптастыру – бүгінгі білім беру саласының басты мақсаты болуы тиіс.

БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫ АРҚЫЛЫ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ТӘРБИЕЛЕУ

Ибрагим Гүлсая Абдоллақызы

Қазақ тілі және әдебиеті пәнінің оқытушысы

«Басқару колледжі» ЖШС

Астана қаласы

Аннотация. Бұл мақалада Қазақстан Республикасының үздіксіз білім беру жүйесінде рухани-адамгершілік тәрбиесінің маңыздылығы қарастырылады. Тәрбиенің қоғам өміріндегі орны мен мәні, оның жеке тұлғаның қалыптасуына әсері жан-жақты сараланған. Сонымен қатар оқушылардың рухани-адамгершілік қасиеттерін дамытудағы мектеп пен мұғалімнің, отбасылық тәрбиенің рөлі, «Өзін-өзі тану» пәнінің тәрбиелік әлеуеті ашып көрсетілген. Рухани-адамгершілік тәрбие беру үдерісінде қолданылатын әдістер мен бағыттар, сондай-ақ жасөспірімдердің бойында адамгершілік құндылықтарды қалыптастыру жолдары ұсынылған. Мақалада оқушыларды толыққанды азамат етіп тәрбиелеудің маңыздылығы айқындалып, рухани бай тұлға қалыптастырудың негізгі тетіктері сипатталған.

Кілт сөздер рухани-адамгершілік тәрбие, тәрбие тұжырымдамасы, құндылық, оқушы, мектеп, мұғалім, өзін-өзі тану, адамгершілік қасиет, тұлға, тәрбие үрдісі, білім беру, отансүйгіштік, мәдениет, мінез, ізгілік.

Рухани-адамгершілік тәрбиесінің маңыздылығы

ҚР үздіксіз білім беру жүйесіндегі тәрбие Тұжырымдамасында: «Жас ұрпақтың өзінің рухани - адамгершілік, интеллектуалдық, өмірі мен өз денсаулықтары мен аман-есендігі үшін әлеуметтік құзыреттілік пен жауапкершілігін көтеруді ұйымдастыруға жағдай жасау», - көрсетілген. Осының барысында Қазақстан Республикасында тәрбие

Тұжырымдамасын жүзеге асырудағы күтілетін нәтижелер төмендегідей болып белгіленген:

тәрбиенің басымдығы мен маңызын қоғамның сезінуін, оның қоғамдағы мәртебесін нақты бекітеді;

білім беру жүйесінің барлық деңгейінде тәрбиенің үздіксіздігін және сабақтастығын қамтамасыз етеді;

балалардың, жас өспірімдердің және жастардың тәрбиелілігін жоғары деңгейіне жеткізеді;

салауатты өмір салтын норма ретінде бекітеді;

қоғамның рухани және адамгершілік деңгейі жоғарылайды;

барлық деңгейлі білім беру ұйымдарында қолданыстағы өзін-өзі дамытушы тәрбие жүйелерін қамтамасыз етеді.

Қазіргі міндеттерінің бірі – кез-келген жасөспірімге білімді меңгерту ғана емес, оның рухани – адамгершілік қасиеттерін танып, ішкі жан дүниесіне әсер ету арқылы жас ұрпақтың өзін – өзі дамытуына жол көрсету. Рухани-адамгершілік тәрбие – дұрыс дағдылар мен әртүрлі жағдайларда өзін-өзі ұстау дағдыларының нормалары, ұйымдағы қарым – қатынас мәдениетінің тұрақтылығы. Рухани-адамгершілікке тәрбиелеу дегеніміз оқушы өміріндегі

орнын, жауапкершілігін түсініп, өзін-өзі жетілдіріп, айнала қоршаған адамдар мен кез-келген затқа, жан-жануарларға және экологияға жақсылық тілеп, қайырымдылық жасауға тәрбиелеу. Сондықтан рухани-адамгершілік білімі жеке тұлғаны қалыптастырудың негізі болып табылады.

Адамгершілік тәрбиесі жан-жақты тәрбиенің аса маңызды бөлігі болуымен қатар, ол адамгершілік – қоғамдық дамудың жемісі, әрі қоғам өміріндегі өзгерістерге байланысты дамып жетіліп отыратын маңызды құбылыс.

Адамгершілік тәрбиесінің өзекті міндеті - өзі өмір сүріп отырған кезеңдегі қоғамның алдында тұрған мақсат мүддесіне сай адамгершілік қасиеттердің тұтастығын тәрбиелеу.

Бүгінгі таңдағы Қазақстан жайында рухани азаматтық сезімін қалыптастырудың, адамгершілікке негізделген ұлтаралық береке, бірлікті, ынтымақтастықты, бейбітшілікті нығайтудың маңызы зор. Осыған байланысты оқу- тәрбие үрдісінде отансүйгіштікке, ерлікке, адалдыққа, елін, жерін қорғауға, шыншылдыққа тәрбиелеу қажет. Қазіргі жағдайда рухани-адамгершілік тәрбиенің өлшемдік көрсеткіштері:

- 1) Өзін-өзі мемлекеттің азаматы ретінде сезінуі;
- 2) Отанына деген сүйіспеншілік сезімінің болуы;
- 3) Мемлекеттік рәміздер мен халықтың дәстүрлерін білу;
- 4) Халықтың өткен тарихын білудің қажеттілігі;

5) Қазақ халқының әдет-ғұрыптарын сақтау, мәдениеті мен дәстүрлерін зерделеу қажеттілігі болып табылады.

Тәрбиенің жалпы негізі рухани-адамгершілік құндылықтары болуы керек. Рухани-адамгершілік құндылықтар үлкен мен кішінің арасындағы шынайы қарым-қатынас кезінде бала бойына дариды. Ал мұғалімнің басты мақсаты - өзіндік рухани-адамгершілік құндылықтарын оқушы бойына дарыта отырып, оның жүрек түкпіріндегі рухани қазынасын жарыққа шығару, әрбір баланы жеке тұлға ретінде жетілдіру үшін оның бойындағы бар құндылықтарды дамыту. Сабақтан тыс уақыттағы біздің ісімізді жалғастыратын жеке тұлға болып табылатын оқушыларды рухани-адамгершілікке, азаматтық жүйеге тоғыстыру.

Рухани -адамгершілікке тәрбиелеу

Жас өспірімдердің немесе 10-11 сынып ғылымға, мамандықтаңдауға ынталары артады. Бұлар әділеттілік, борыш, ар- намыс, ұят, адалдық сынды моральдық ерекшеліктерге көңіл бөледі. Олар үлкендермен қарым – қатынас жасауда өзін- өзін тәрбиелеуді қажет етеді.

Рухани-адамгершілік тәрбие бағытының негізгі мақсаты тұлғаның қазақстандық қоғам өмірінің жалпы адамзаттық құндылықтарымен, нормаларымен және дәстүрлерімен келісілген рухани-адамгершілік және этикалық ұстанымдарын, моральдық қасиеттерін және көзқарастарын қалыптастыру болса оны жүзеге асыратын механизмдер төмендегідей: Оқу пәндері мазмұнына құндылықтарды кіріктіру арқылы оқытудың тәрбиелік әлеуетін күшейту; педагогикалық консилиумдар, ата-аналар институты; «Өзін-өзі тану» адамгершілік-рухани тәрбие бағдарламасының метапәндік және тәрбиелік рөлін күшейту, рухани-адамгершілік тәрбие тұрғысынан қосымша білім беру жүйесінің мүмкіндіктерін кеңейту арқылы жүзеге асырылады. Негізгі бағалау критерийі бұл қарым-қатынас болып табылады

Елімізде рухани адамгершілік тәрбиені жетілдіру мемлекеттік міндет деңгейінде көтеріліп отыр. Бұл міндеттің практикалық шешімі — «Өзін – өзі тану» пәнінің енгізілуі, оның авторы С.А. Назарбаева. Өзін – өзі тану пәнінің басты міндеті- өзінің дүниетанымына үңілу, өзінді сүю мен сыйлай білу, өз ісіне жауапты болу, өз арыңмен келісімде өмір сүру, өзінің жанына жақын іспен айналысу, адамдарға мейірімділік таныта білу, ізгілікті болу. Тәжірибе көрсеткендей, өзін- өзі тану білім берудің құнды мәнін нығайта отырып, тұлғаның шексіз сүю, өз ісіне және жеке күшіне сену, ізгілікті іс жасау, көп білу және өзін –өзі жетілдіру, физикалық, психикалық, рухани дамуда үйлесімдікке қол жеткізу дағдыларын қалыптастырады. Бұл пән балалардың өзара қарым – қатынасын дамытуына ғана емес, сондай –ақ баланың өзін – өзі тануына адамгершілік негіздерін жинақтауына, сана- сезімінің қалыптасуына, қоршаған ортамен махаббат, ізгілік және өзара түсіністік негізінде өзара қарым – қатынас құра білуіне, бір тұтас тұлғаның қалыптасуына әсер етеді.

Тәрбие беру тек жеке пәндерде ғана емес, іс- шараларда, үйірме жұмыстарында рухани құндылықтарға баулуға болады. Мұндай жұмыс түрлеріне жетекшінің эстетикалық әңгімесі, түрлі ой жарыстары, пікір таластарын жатқызуға болады.

Жас өсірімдерді адамгершілікке тәрбиелеуде өмірде кездесетін түрлі жағымсыз жағдаяттардан сақтану мәселесі де ескерілуі қажет. Көбіне көптеген отбасыларда күнделікті тірлік қамымен балалардың рухани қажеттіліктері ескерілмей, екінші орынға жылжиды. Бала дұрыс, адамгершілік іс- әрекеттерді, салауатты өмір салтын, жақсы мен жаманды айыра білу, өзін — өзі жетілдіруге деген ынтасын қалыптастыруы керек, қажет кезде өз бетімен шешім қабылдап, дұрыс таңдау жасауы үшін кішкентайынан өз дегенін іске асыруға баулу керек. Ал бұл дағдылардың барлығы жанұяда қалыптасады.

В.А. Сухомлинский «Егер баланы тәрбиелеген дәрежеге жеткізудің сәті түссе, адамгершілік тәрбие жеке адамды жетілдіруге тиімді ықпал жасайды» дей отырып, «Егер біз балаға қуаныш пен бақыт бере алсақ, ол бала дәл сондай бола алады», - деген болатын.

Рухани дүниесі бай, қажеттіліктері мен қызығушылықтары, талғамы, ой-өрісі кең адамдарды толық қалыптасқан, мінезі тұрақты адам дейміз.

Мінездің тұрақтылығы адамның рухани-адамгершілік түсініктерінен туындайды.

Ендеше, оқушыларды рухани-адамгершілік тәрбиесі арқылы толыққанды жетілген азамат етіп тәрбиелеу – қоғамымыздың басты мақсаты.

Рухани-адамгершілік тәрбиесінде мұғалім оқушыны тұлға ретінде танып біліп қана қоймай, оның дамуында кешегіні, бүгінгіні, болашақты көре білуі қажет. Түйіндей келе, адамгершілік тәрбиесі – бұл адамның туғаннан басталатын және өмір бойы жалғасатын, адамдардың мінез- құлық нормаларын игеруіне бағытталған үздіксіз үрдіс.

Оның мазмұны оқушының жеке тұлғалық қасиеттерінің қалыптасу шеңберінде дамиды. Сондықтан оқу – тәрбие жұмысын ұйымдастыруда оқушылардың жеке тұлғалық ерекшеліктерін ескеру маңызды орын алмақ.

Оқыту, білім беру, тәрбиелеу - баланың ішкі жан – дүниесінің біртіндеп дамуына әсер ететін, түрткі болатын, жағдай жасайтын, оларды іске асыратын

сыртқы факторлар екені анық. Еліміздің ертеңі, ұлтымыздың болашағы – бүгінгі мектеп қабырғасында отырған бүлдіршіндер екені мәлім. Олардың қамын ойлау баршамыздың парызымыз. Кез- келген мақсаты мен мұраты өркениетті елдердің қатарынан көріну, жер мен жер байлықтарын ысырапқа салмай игере білетін ұрпақ тәрбиелеу. Ол үшін бүгінгі жас ұрпаққа сапалы білім мен саналы тәрбие бере отырып, елдің өткенін, ұлттың тарихын, мәдениетін, салт-дәстүрін, табиғат ерекшеліктерін етене таныстыру қажет.

«Тәрбиесіз берілген білім адамзаттың қас жауы, келешекте оның өміріне опат әкеледі, адамға ең бірінші керегі тәрбие» - деп Әл-Фараби айтқандай, педагогика ғылымының зерттейтін негізгі мәселелерінің бірі- тәрбие.

Қорытынды

Рухани дүниесі бай, қажеттіліктері мен қызығушылықтары, талғамы, ой-өрісі кең адамдарды толық қалыптасқан, мінезі тұрақты адам дейміз. Мінездің тұрақтылығы адамның рухани-адамгершілік түсініктерінен туындайды. Ендеше, оқушыларды рухани-адамгершілік тәрбиесі арқылы толыққанды жетілген азамат етіп тәрбиелеу – қоғамымыздың басты мақсаты. Рухани-адамгершілік тәрбиесінде мұғалім оқушыны тұлға ретінде танып біліп қана қоймай, оның дамуында кешегіні, бүгінгіні, болашақты көре білуі қажет.

Түйіндей келе, адамгершілік тәрбиесі – бұл адамның туғаннан басталатын және өмір бойы жалғасатын, адамдардың мінез- құлық нормаларын игеруіне бағытталған үздіксіз үрдіс. Оның мазмұны оқушының жеке тұлғалық қасиеттерінің қалыптасу шеңберінде дамиды. Сондықтан оқу – тәрбие жұмысын ұйымдастыруда оқушылардың жеке тұлғалық ерекшеліктерін ескеру маңызды орын алмақ.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасы үздіксіз білім беру жүйесіндегі тәрбие тұжырымдамасы
2. Жарықбаев Қ. Әдеп және жантану. Алматы: Атамұра, 1996ж
3. Қажығалиева Ж.Б, Изғұттынова Р.О, Сағымбаев Е. Өзін өзі тану. Алматы: Бөбек, 2010ж
- 4 «Аңыз адам» журналы 2017ж, №15 (27)
5. «Өзіндік таным» № 2 2017ж

ЭТНОПЕДАГОГИКАНЫ БІЛІМ БЕРУДЕ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ

Камбарова Жибек Биляловна

Арнайы пәндер оқытушысы
Астана қаласы әкімдігінің
"ASTANA POLYTECHNIC"
жоғары колледжі" ШЖҚ
МКК

*«Мұғалім - өзінің білімін үздіксіз көтеріп отырғанда ғана мұғалім, ал оқуды,
ізденуді тоқтатқанда оның мұғалімдігі де жойылады».*

К.Д.Ушинский

Этнопедагогиканы білім беруде тиімді қолдану арқылы білім алушылардың шығармашылық іс - әрекетін ұйымдастыру мүмкіндіктері айқындалады. Халық педагогикасы қоғам дамуының белгілі сатыларынан өтіп, ғылыми педагогикалық дәрежеге жеткенше ұрпақ тәрбиесінің бастау бұлағы, педагогиканың алғашқы құралы және тәрбие жүйесі қызметін атқарып келді. Сабақтарда этнопедагогиканы қолдану білім алушылардың шығармашылық қызығушылығы мен белсенділігін арттырады, қазақ этнопедагогикасындағы білімнің мазмұнын шығармашылық тапсырмалар арқылы меңгереді, халықтың мұрасымен тереңірек танысып, оқушылардың рухани көзқарасы қалыптасады, шығармашылық қабілеттері дамиды.

Қазіргі таңда сабақта компьютерлік технологияны кеңінен қолдану тиімділігі білім алушылардың бойына ұлттық құндылықтарды қалыптастыруда кез-келген материалды қызықты, әрі ғылыми тұрғыдан мазмұнды етіуге игі әсерін тигізеді. Компьютерлік технологияны дұрыс, мәдениетті түрде пайдалана білсе, оның мүмкіншілігі көп.

Сабақта компьютерлік технологияны пайдалану арқылы білім алушылардың бойына ұлттық құндылықтарды қалыптастыруға арналған жаттығулар ретінде «Ұлттық қолөнер», «Ұлттық салт-дәстүрлер», «Ұлттық тағамдар», «Ұлттық ойындар», «Ұлттық киімдер», «Ұлттық музыкалық аспаптар» деген тақырыптарға халықтық педагогиканы тиімді пайдалануға болады. Аталған тақырыптарға байланысты жаттығулар жасау негізінде, білім алушыларға қазақ халқының салт-дәстүрі негізінде тәрбие беру моделін іске асыруға болады.

Енді сабақ беретін информатика пәні бойынша кейбір бөлімдеріне тоқталып өтейін.

Ақпараттық объектілерді құру және түрлендіру бөлімінде 3D модельдеу тақырыбы кезінде қазақтың ұлттық ою-өрнектерін сызуды үйретуге болады. Сонымен қатар, компьютерде білім алушылармен бірлесіп киіз үйді құрудың бірінші сатысы киіз үйдің қаңқасының суретін салдырып, енді оларға өз беттерінше шығармашылық – ізденіс тапсырмасы ретінде киіз үйді жабдықтау кезеңдерінің суретін бейнелеуді тапсыруға болады. Бұл кезеңдерде **білім алушылар** іздену арқасында қазақтың ұлттық мұрасы – киіз үй туралы қосымша әдебиеттерден ақпарат жинайды. Сабақ барысында **білім алушылардың**

қазақтың киіз үйлерінің жабдық атаулары, киіз үйді қалай құру керек екендігі және киіз үйді жабдықтау кезеңдері туралы ұлттық-танымдық пікірлері қалыптасып, өз беттерінше компьютерде суреттерін кескіндеп шығады.

Web-жобалау, HTML құжатын құру тақырыбы кезінде «Ұлттық киімдер» туралы мәтіндерді теруге, ерекшелеуге, өңдеуге, кесте түзіп оған мәтін енгізуге болады. Мұнда **білім алушылардың** қазақтың ұлттық киімдері жайлы толыққанды мәлімет алуларына мүмкіншіліктері туады. MS Excel электронды кестесін өткен кезде қазақ халқының ұлттық тағамдары мен олардың құрамы жайында тоқталуға болады. Жалпы, ұлттық тағамдарды дайындау мен сату табысты бизнес түріне жатады. Осы ұлттық тағамдарды дайындау мен сату табысын кесте түрінде есептеп, табысының диаграммасын көрсетуге болады.

Мысалы, жент. Оны дайындау үшін 1 кг жентке – 500 гр тары, 400 гр ірімшік, 200 гр қант, 50 гр ас қасық кептірілген жүзім, 200 гр сары май керек. Ірімшік пен тарыны келіде жаяды. Қоспаны қант пен кептірілген жүзіммен араластырады, сары май қосып, қатқанша суытады. Дайын жентті өткір пышақпен кеседі. Сонымен қатар қазақ халқының мәдениеті, ұлттық музыкалық аспаптары жөнінде мәтіндерді, суреттерді қолдана отырып **Web** парақшасын жасауға болады.

Ақпараттық процестер мен жүйелер бөлімі бойынша Қазақ хандығында билік еткен қазақ хандары жайлы мәліметтер қорын құрып, яғни қазақ хандарының билеген жылдарын, саяси өмірін және де хандардың тұсындағы қазақ хандығының мәдениеті, шаруашылығы жөнінде мәлімет енгізіп, оны сұрыптауға, өңдеуге, баспаға шығаруға болады. Сонымен қатар «Қазақ халқының ұлттық ойындары» тақырыбында мәліметтер қорын құрып, ұлттық ойындардың ойнау ережесін, ұлттық ойын түрлері туралы мәлімет енгізіп, форма, сұраныс құруға болады.

Қосымшаларды әзірлеу бөлімі бойынша алгоритмдеу және бағдарламалау тақырыбында халықтық есептерді шығару жолдарын үйретуге болады. Ол біріншіден халық мұрасымен білім алушыларды таныстыру жолы болса, екіншіден есепті шешудің дұрыс алгоритмін тауып, оның программасын дұрыс құра білуге үйретеді. Мысалы: Жылқыға жем беру. Біреу алты жылқысына күн сайын он қадақ сұлы беріп жүреді. Жем жылқының жасына қарай бөлінеді. Биеге үш қадақ, құнандарына екі қадақ, ал тай басына бір қадақ жем береді. Сонда бие нешеу, құнан нешеу, тай нешеу болғаны?

Сабақ барысында осындай ұлттық құндылықтардың мән мағынасын ұғындыру, оны білім алушының санасына, сезіміне, мінез – құлқына әсер ететіндей дәрежеде жеткізу оқытушыдан шеберлікті талап етеді. Сабақ барысында ұлттық құндылықтарды қажетті жерінде тиімді пайдаланса, сабақ мазмұны жағынан өте сапалы және жоғарғы деңгейдегі сабақ бола отырып, білім алушылардың ұлттық – танымдық білімдерін қалыптастыруға ықпал етері сөзсіз.

Сонымен қатар оқу үрдісіне қажетті амал, тәсіл, әдіс, дидактикалық талап секілді психологиялық-педагогикалық іс-әрекеттердің жүйелі кешені ретінде пайдаланылады. Ол білім алушылардың тәртібіне, оқуға, ынтасына, оқу-іс-әрекетіне игі оқытушылардың интеллектуалдық, шығармашылық қызметі болып табылатын педагогикалық іс-тәжірибесінің нәтижелілігіне, жинақтылығына

ұтымды әсер ететіндей оқу-тәрбие үрдісінің басты күре тамырының рөлін атқарады.

Олай болса, қазіргі кезеңде мектеп табалдырығынан бастап білім беруде ел тарихын терең қозғап, тәрбие сағаттарында және әрбір пәнде қазақ зиялы қауымының еңбектерін, қоғам дамуына қосқан үлесін айтып түсіндіру арқылы білім алушылардың адами құндылық қасиеттерін қалыптастыра аламыз. Сондай-ақ ұлттық салт-сананың өмірдегі қолданылмалы көріністері: рәсімдер, рәміздер, ырымдар, тыйымдар, жөн-жоралғылар, діни уағыздар, сенімдер, кісілік рәсімдері, перзенттік парыз, адамгершілік борыш, ұрпақтық міндет арқылы іске асырылып ұлттық қасиеттерге айналады.

Халқымыздың ертегілерінде, аңыз — әңгімелерінде, шешендік, тапқыр сөздерінде, салт – дәстүрлерінде белгілі бір пәнге байланысты тұстарын байқауға болады. Мұндай халқымыздың асыл қазынасын сабақтың кейбір тақырыптарымен байланыстыру, оның салт – дәстүр мен мәдениетіне құрметпен қарауға үйретері сөзсіз.

Қорыта келсек, инновация жаңалық енгізумен байланысты. Бірақта зерттеушілердің айтуы бойынша кез келген жаңалық әрқашан да жоғары нәтиже көрсете бермейді. Әр ұстаз өз шәкірттерінің білімінің неғұрлым жоғарғы болуын, салыстыру, талдау, қорытынды жасау және ойлау қабілетінің шығармашылық тұрғыда кең болғанын армандайды. Осы тұрғыда колледж ғылыми зертханаға айналып отыр, өйткені білім алушы мен оқытушы шексіз шығармашылық ізденісте. Бұл қазіргі заманның талабы. Қазіргі қоғам жастардан білікті маман болуды талап етеді. Содай-ақ қазақ халқының тарихы мен мәдениетін, салт-дәстүрін, әсіресе, мемлекеттік тілді жақсы білуі керек. Қазіргі кезде мемлекеттік тілді оқыту – оқытудың жаңаша, тиімді тәжірибелік игеруге бағытталған аса құнды әдіс-тәсілдерін қажет етеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Арсалиев Ш. М.-Х. Методология современной этнопедагогике. – М. : Гелиос АРВ, 2013. – 320 с.
2. Доллинер Л. Ақпараттық коммуникациялық оқыту технологияларының мәселелері және болашағы. «Информатика негіздері» ғылыми-әдістемелік журналы, 2008, №1, -2-4 б
3. Аюбаева Т. Ақпараттық технологиялар оқыту үрдісінде. //Қазақстан мектебі 2008, № 11, -50 б.
4. Интернет ресурстары.

ВОСПИТАНИЕ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ ЧЕРЕЗ СОДЕРЖАНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ (НА ПРИМЕРЕ ПРЕДМЕТОВ "РУССКИЙ ЯЗЫК" И "ЛИТЕРАТУРА")

Касенханова Салтанат

Преподаватель русского языка и литературы
ТОО «Колледж Управления»
г. Астана

Современное общество предъявляет всё более высокие требования к воспитанию подрастающего поколения. В условиях глобализации и цифровой эпохи особенно остро стоит вопрос о сохранении духовно-нравственных ориентиров. Одной из ключевых задач системы образования становится формирование у учащихся духовных и нравственных ценностей, и особую роль в этом процессе играют гуманитарные дисциплины, такие как русский язык и литература.

1. Значение духовно-нравственного воспитания в образовании

Духовно-нравственное воспитание направлено на формирование у личности таких качеств, как: уважение к людям, культуре и истории; чувство справедливости, доброты, ответственности; стремление к самопознанию и развитию внутреннего мира.

Эти качества являются основой для гармоничного развития личности, способной к конструктивному взаимодействию в обществе. Особенно важно, чтобы формирование ценностей начиналось уже в начальной школе и продолжалось систематически на всех уровнях образования. Такой подход способствует формированию зрелой личности, способной к сознательному выбору моральных ориентиров.

2. Русский язык как средство формирования ценностей

Развитие культуры речи способствует уважению к собеседнику, умению ясно выражать мысли и вести диалог. Осознание богатства и выразительности языка формирует эстетическое восприятие мира. Грамотность как проявление уважения к культуре и обществу. Работа с текстами различной направленности (публицистическими, научно-популярными, художественными) позволяет раскрыть морально-нравственные смыслы, заложенные в языке.

3. Воспитание духовно-нравственных ценностей через русскую литературу

Русская литература — это не только важнейшая часть культурного наследия нашей страны, но и мощный инструмент воспитания духовно-нравственных ценностей. Через произведения русских писателей можно передавать вечные истины, которые формируют личность и направляют человека на путь добра, справедливости и взаимопонимания.

С самого раннего возраста знакомство с произведениями русских авторов, таких как Александр Пушкин, Лев Толстой, Фёдор Достоевский, Антон Чехов, помогает человеку осознать важность внутренней морали, чести, справедливости и любви к ближнему. В произведениях этих писателей часто

изображаются сложные нравственные выборы, борьба добра и зла, показана значимость личных ценностей.

Например, в произведении Льва Толстого "Война и мир" показана многогранность человеческой личности, раскрыты внутренние переживания героев, их отношение к жизни и своим обязанностям. Через судьбы таких персонажей, как Пьер Безухов и Андрея Болконский, читатель учится искать смысл жизни, выбирать между личными интересами и общечеловеческими ценностями. Произведения русской и мировой литературы раскрывают вечные темы: любовь, добро, зло, честь, долг. Анализ литературных героев помогает формировать у школьников нравственные ориентиры. Участие в обсуждении прочитанного развивает критическое мышление, эмпатию, умение сопереживать. Произведения классиков (Л. Толстого, Ф. Достоевского, А. Чехова, А. Солженицына и др.) позволяют учащимся столкнуться с глубинными философскими вопросами бытия и морального выбора.

Проблемы нравственного выбора в произведениях русских писателей

Множество произведений русской литературы находит отклик в душе каждого, кто сталкивается с вопросами нравственного выбора. Это касается как классики, так и произведений более современных авторов. Например, в произведении Фёдора Достоевского "Преступление и наказание" раскрывается трагедия человека, который нарушает моральные законы ради собственной выгоды. Судьба Родион Раскольников заставляет читателя задуматься о последствиях ошибок и преступлений, а также об искуплении вины и поиске духовного очищения.

Через осмысление таких произведений подростки и взрослые читатели становятся более чуткими и внимательными к моральным аспектам своей жизни. Это помогает им формировать правильные нравственные ориентиры, основываясь на принципах сострадания, честности и ответственности за свои поступки.

Психологическое воздействие литературы на воспитание нравственных качеств

Особое место в воспитании духовно-нравственных ценностей занимает работа с внутренними переживаниями и мыслями героев. Литературные персонажи часто оказываются в ситуациях, которые требуют от них решимости, честности и самоотверженности. Психологический анализ их переживаний помогает читателям лучше понять, как важно в жизни следовать своим идеалам, не поддаваться искушениям и иметь моральную опору.

Например, в рассказах Антона Чехова, таких как "Дама с собачкой", демонстрируется человеческая сущность через внутренний конфликт героев. Чехов поднимает вопросы любви, верности, личных разочарований и понимания в отношениях, что в свою очередь развивает в человеке способность к эмпатии и самосознанию.

Влияние русской литературы на воспитание молодежи

Для подростков и молодежи русская литература является основным источником нравственного воспитания. Знакомство с произведениями Пушкина, Лермонтова, Тургенева и других авторов способствует развитию эстетического вкуса, расширению горизонтов и поиску внутренней гармонии. Прочитав

"Евгения Онегина" Пушкина или "Героя нашего времени" Лермонтова, молодой человек сталкивается с проблемами одиночества, самоопределения, поиска смысла жизни, что делает его более внимательным и чутким к своим собственным чувствам и переживаниям.

Русская литература обладает неоценимым воспитательным потенциалом. Произведения великих писателей не только учат любить родину, уважать близких и ценить честь, но и дают важные уроки духовной и нравственной зрелости. Воспитание духовно-нравственных ценностей через литературу помогает формировать гармоничные личности, которые способны делать правильный выбор в жизни и служить примером для окружающих.

4. Формы и методы воспитательной работы

Беседы и дискуссии на основе художественных текстов.

Сочинения-рассуждения и эссе на нравственные темы.

Инсценировки, литературные вечера и конкурсы чтецов.

Творческие проекты, посвящённые нравственным проблемам.

Использование биографий писателей как примеров моральной стойкости и гражданской позиции.

Привлечение межпредметных связей (например, с историей и обществознанием) для расширения контекста нравственного воспитания.

4. Роль педагога. Педагог — не просто носитель знаний, но и проводник нравственных идеалов. Его речь, поведение, стиль общения и интерес к духовным вопросам становятся образцом для подражания. Важно, чтобы педагог сам был носителем тех ценностей, которые стремится привить. Личный пример, доброжелательное отношение, внимание к внутреннему миру ребёнка играют решающую роль в формировании ценностных установок. Особенно важно, чтобы учитель литературы и русского языка не только обучал предмету, но и воспитывал через него.

В современных условиях, когда наши подростки находятся под воздействием информационного шума, педагог становится тем ориентиром, который помогает отличать истинные ценности от навязанных стереотипов. Он учит детей мыслить, чувствовать, размышлять над нравственными дилеммами и делать осознанный выбор.

Заключение. Формирование духовно-нравственных ценностей — важнейшая миссия образования. Предметы "Русский язык" и "Литература" обладают уникальными возможностями для воспитания чувств, мировоззрения, отношения к людям и жизни. Через слово, образ, смысл школьник учится понимать и ценить добро, правду, красоту, что является основой для построения гуманного и ответственного общества. В условиях стремительных изменений и вызовов XXI века духовно-нравственное воспитание должно стать приоритетом образовательной политики. Только так возможно сохранить культурную идентичность, историческую преемственность и обеспечить развитие личности, способной к созиданию.

НАЦИОНАЛЬНЫЕ КОСТЮМЫ В ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОМ ВОСПИТАНИИ

Кусаинова Инара Амангельдиновна

Преподаватель истории
ТОО «Колледж Управления»
г.Астана

Аннотация: Национальные костюмы играют важную роль в духовно-нравственном воспитании, служит не только элементом культурной идентичности, но и средством передачи ценностей и традиций от поколения к поколению. Они являются символом истории, обычаев и эстетических предпочтений народа, формируя у молодежи чувство гордости за свою культуру.

Воспитание через национальные костюмы включает в себя изучение их значений, символики и особенностей изготовления. Это способствует развитию уважения к традициям, пониманию культурного многообразия и укреплению межнациональных связей. Участие в мероприятиях, связанных с национальной одеждой - таких как праздники, фестивали и конкурсы, которые помогает молодым людям осознать важность сохранения культурного наследия.

Кроме того, национальные костюмы могут служить инструментом для формирования эстетического вкуса и творческого самовыражения. Изучение традиционных техник рукоделия и дизайна одежды развивает навыки, которые могут быть полезны в современном мире. Таким образом, национальные костюмы не только обогащают духовный мир личности, но и способствуют формированию нравственных ориентиров, основанных на уважении к культуре своего народа.

Цели:

Формирование единства воспитательных и жизненно-практических задач, формирование собственного отношения к жизни, становление нравственного фундамента личности.

Раскрытие казахской культуры в национальной одежде. Кочевой образ жизни, степной климат и религиозные воззрения повлияли на развитие традиций казахского костюма.

Введение. Духовно-нравственное воспитание является первостепенной задачей современной образовательной системы и представляет собой важный компонент социального заказа для образования. Образованию отводится ключевая роль в духовно-нравственной консолидации нашего общества.

Общество лишь тогда способно ставить и решать масштабные национальные задачи, когда у него есть общая система нравственных ориентиров. А есть эти ориентиры там, где хранят уважение к родному языку, к самобытной культуре и к самобытным культурным ценностям, к памяти своих предков, к каждой странице отечественной истории, что заложено в национальной идее «Мәңгілік ел» выдвинутой Лидером нации Н. А. Назарбаевым. В связи с этим сфера образования должна направлять свою деятельность на укрепление духовно-нравственных ценностей, национально-культурных традиций и обеспечения преемственности поколений, а также

становления личности, способной нести ответственность за свою Родину. Особую важность и актуальность приобретает воспитание широко образованной, гармоничной личности, формирование нового гражданина Казахстана, который уважает и почитает традиции своего народа, гордится его духовной культурой. Основы общенациональной идеи «Мәңгілік ел», отражающие базовые ценности развития нашего государства представлены в Патриотическом акте «Мәңгілік ел». Решение задач воспитания и обучения личности должно строиться на основе ценностей таких как: светское государство и высокая духовность, общность истории, культуры, языка, общенациональное единство мир и согласие и др.

Содержание воспитательной работы в учебном заведении по формированию нравственности обязательно должно включать в себя:

- привитие любви к Родине;
- воспитание стремления к получению знаний;
- воспитание положительного отношения к труду;
- уважение к старшим;
- приобщение учащихся к системе культурных ценностей;
- выработка эстетического вкуса и любви к искусству;
- привитие высоких нравственных принципов и др.

К сожалению, сейчас в наше время находится на низком уровне воспитание духовно-нравственных ценностей. Одна из основных задач образования и родителей это должное воспитание подрастающего поколения.

В современном мире вопрос сохранения национальных ценностей и культурного наследия становится все более актуальным. Казахстан как многонациональное государство с богатой историей имеет свои уникальные национальные ценности, которые формируют особую казахскую культуру. Воспитание в духе уважения к этим ценностям играет важную роль в сохранении и передаче традиций следующим поколениям.

Одной из ключевых национальных ценностей казахского народа является уважение к старшим. Воспитание детей в семье, обучение им традициям и обычаям, которые являются основой сохранения казахской культуры. Для этого важно создавать условия для передачи опыта и знаний подрастающему поколению, чтобы дети могли усвоить ценности своих предков. Чтобы дети чаще посещали общественно-культурные организации. Например музеи, театры и т.д. Например, в музеях можно получить знания о истории и культуре казахского народа. В музее отдел этнографии изучает историю всех народностей на территории Казахстана. Также в музее нашего государства есть много проектов о национальной одежде казахского народа.

Казахская культура хорошо раскрывается в национальной одежде. Кочевой образ жизни, степной климат и религиозные воззрения повлияли на развитие традиций казахского костюма – это была практичная одежда, защищающая от холода и ветров, удобная для езды верхом на лошади, изготовленная из натуральных материалов. Также, качество одежды и ее отдельные элементы позволяли узнать социальный статус казаха и его принадлежность к определенному роду или клану.

Для изготовления одежды использовались кожа, мех и шерсть животных. Бедные люди носили одежду из шкур диких животных, а богатые иногда делали платья из привозных материалов – шелка и бархата. Обработка кожи, изготовление высококачественного войлока и другие методы создания одежды были доведены казахами до совершенства, а их изделия высоко ценились на базарах Великого шелкового пути.

При всей практичности казахской одежды, немаловажную роль играло ее украшение различными узорами, драгоценными камнями, или дорогими мехами. Вместе с этим, чтобы подчеркнуть свой статус и выглядеть наряднее, мужчины и женщины носили широкие пояса с золотыми или серебряными пряжками, и другими декоративными элементами. Также любопытно, что состоятельные люди носили несколько слоев одежды, снизу практичную и попроще, а сверху дорогую и богат украшенную.

Казахская национальная обувь – сапоги. Летом носили сапоги из мягкой кожи, с каблуком до 8 см. Зимой надевали войлочные чулки и носили высокие сапоги до колена из грубой кожи. Женские сапоги украшались вышивкой и различными накладками.

В XXI веке уже сложно увидеть казахов в национальной одежде. Это можно сделать только в далекой глубинке, на различных этно-фестивалях, или посмотреть на экспонаты в музеях.

Женская одежда

Казахская женская одежда состояла из длинного платья или рубахи, штанов, а также могла включать камзол без рукавов или шапан (халат). Зимой сверху носили меховые шубы «купе». В зависимости от возраста и социального статуса менялся внешний вид женского национального костюма. Молодые девушки носили одежду красного цвета, а уже после 30 лет носить вещи с этим цветом считалось неприличным. Женщины среднего и пожилого носили преимущественно платья синего и черного цветов. А также, с возрастом женщины носили все меньше украшений.

Материалом для женской одежды были тонкий войлок, ситец, а богатые казашки носили платья из шелка и бархата. Покрой был закрытый, воротник глухой закрытый. В XIX веке распространился новый вид покроя: платье отрезное, с лифом. Платья, камзолы и шапаны украшали узорной вышивкой, пришивали аппликации из яркой ткани и полосы меха, крепили металлические или серебряные пряжки и пуговицы.

Отдельного внимания заслуживает наряд казахской невесты. Он включает платье-рубаху «койлек», камзол, шапан, головной убор «саукеле» и покрывало с вышивкой «желек», являющееся фатой невесты. «Саукеле» - головной убор невесты это конусообразной формы головной убор, который был у саков тиграхауда. Белый цвет свадебного платья является цветом траура у казахов, и поэтому наряды были самых разных цветов, и обычно выбирался цвет, соответствующий роду или региону, из которого была девушка.

Мужская одежда

Казахская мужская одежда состояла из рубахи, штанов и шапана. Шапан давал большее представление о социальном статусе мужчины, и был главным предметом одежды. Шапан мог быть сшит из тонкой или толстой ткани, мог быть

разноцветным, но представительнее выглядели однотонные и даже темные цвета. Парадный шапан был темно-синего или черного цвета, и украшался золотой вышивкой. Такие парадные шапаны было принято дарить уважаемым людям и важным гостям, и эта традиция до сих пор очень популярна в Казахстане.

Головные уборы

Отношение к головным уборам у казахов особое. Они никогда не носят чужие шапки и не дают свои – это считается, что так можно принять чужие беды и болезни, или потерять свое счастье и удачу. Головные уборы снимают бережно, и стараются положить в надежном месте, и ни в коем случае не допускают чтобы шапка оказалась на полу или на стуле. В Казахстане много видов головных уборов: такиея, калпак, борик, кимешек, тымак, и другие. Но самым интересным головным убором, который можно назвать одним из символов казахской культуры, является саукеле.

Саукеле — это уникальный головной убор невесты, который делается вручную. Считается, что чем выше саукеле, тем большее уважение проявляет невеста к семье жениха, и поэтому некоторые из них достигали в высоту 70 см. Также, Саукеле – самый дорогой элемент в костюме невесты, который украшают драгоценными камнями, золотом или серебром, и другими элементами. Порой за него отдавали табун лошадей, и при этом, невеста надевала его лишь один раз – на свадьбу.

Касаба - нарядная шапочка, которую молодая жена надевала на смену саукеле, и носила до рождения первого ребенка.

Кимешек - высокий белый тюрбан, который женщина носит после рождения первого ребенка, и до конца жизни.

Такия - казахская шапочка-тюбетейка, которую носят люди всех возрастов. Ее шьют из шелка, бархата, сукна и других материалов. Иногда такия служит подкладкой под другой головной убор. У молодых казахов популярна зер-такия - тюбетейка, вышитая золотой или серебряной нитью.

Калпак - популярная войлочная шляпа у мужского населения Казахстана. Существует также, Айыр калпак – дорогая версия с отделкой дорогими тканями, золотой вышивкой в форме растительных орнаментов.

Борик – шапка с меховой опушкой, изначально из меха волка, а сегодня из меха выдры, лисицы, бобра. Его носят летом и зимой. Есть женские и мужские шапки борик, отличающиеся лишь дизайном.

Тымак – теплая зимняя шапка из овчины, которая сшита так, что зимой в степи отлично защищает голову, шею и плечи от ветра и холода. Также, используется в качестве главного инвентаря в игре «Тымак урып жыгу».

Казахстан – одна из стран в Центральной Азии на территории, которая очень богата историей, обычаями, традициями, культурным наследием. Основная задача беречь ее и передавать подрастающему поколению.

Использованная литература:

1. Интернет-ресурсы
2. Источники с Акмолинского областного историко-краеведческого музея
3. Т.Габитов «Культурология»

ФОРМИРОВАНИЕ МОТИВАЦИИ СТУДЕНТОВ ДЛЯ ИЗУЧЕНИЯ ФАРМАКОЛОГИИ В УСЛОВИЯХ ОБНОВЛЕНИЯ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

Манатова Клара Каламовна

Преподаватель общепрофессиональных дисциплин
ГКП на ПХВ «Высший медицинский колледж» акимата г.Астана

Аннотация: Статья посвящена анализу УИРС (учебно-исследовательских работ студентов) по предмету «Фармакология, фармакотерапия» и фармацевтическим дисциплинам. В колледже созданы необходимые условия для стимулирования познавательной деятельности студентов. Автор считает, что наиболее значимым для профессионально-личностного развития будущих специалистов являются опыт самореализации, наращивание личностного творческого потенциала. В рамках обновления содержания образования предлагается проведение круглых столов, олимпиад, дебатных турниров с привлечением студентов разных курсов и специальностей.

Современное образование и медицина изменяются под воздействием глобальных факторов. Новые условия выдвигают системе ТиППО свои требования, поскольку развитие человеческого капитала – основа конкурентоспособности в мировом сообществе. Государству нужны образованные и мыслящие люди. Будущее поколение должно уметь самостоятельно добывать знания и приобретать навыки, необходимые для жизни в современном обществе.

Приоритетным направлением дальнейшего развития медицинского образования в Республике Казахстан является интеграция в европейский и финский опыт. Отмечается необходимость качественной подготовки кадров с универсальным набором компетенций, активной гражданской позицией, коммуникативными навыками и системным мышлением для рынка труда.

Вопросам поиска инновационных решений для системы медицинского образования посвящены основные направления комплексных государственных и целевых программ. Так, ГОСО-2022, утвержденный приказом № 63 МЗ Республики Казахстан, рамках мероприятий по поддержке инноваций в области развития и модернизации образования предусматривает:

- формирование общих и профессиональных компетенций, обозначенных в ГОСО и Типовых учебных программах в направлении базовой подготовки;
- наличие высокоэффективных информационно-коммуникационных ресурсов и обеспечение возможности электронного обучения;
- использование и совершенствование учебно-методического комплекса фармацевтических дисциплин;
- учет возможностей каждого студента, содействие его успешной социализации и эффективной самореализации;
- активное привлечение к учебно-исследовательской работе (УИРС).

Особенно актуален вопрос мотивации учебной деятельности студентов в условиях обновленного содержания образования и его решение. Под формированием мотивации студентов для изучения фармакологии подразумевается совокупность объективных возможностей, содержания, методов, средств, материально-технической базы, направленных на успешное достижение целей. В ГКП на ПХВ «Высший медицинский колледж» созданы необходимые организационно-педагогические условия при подготовке средних медицинских специалистов с учетом развития их личностного потенциала. Используя свой 20-летний опыт работы в системе среднего профессионального образования, предлагаю следующий подход к формированию мотивации студентов для изучения фармакологии и фармацевтических дисциплин.

С позиций студента, качественным можно назвать такое образование, результатом которого станет интересная работа, приносящая достойное материальное вознаграждение, чувство удовлетворенности своим социальным положением, семейное благополучие.

Залогом качественного образования является обеспечение учебного процесса методической, учебной литературой; модернизацией и компьютеризацией. Однако все нововведения, наличие современных ТСО и их широкое применение сами по себе задачи повышения качества обучения не решают, так как эффективность их применения зависит не только от технических качеств, а также от уровня квалификации педагогов. Поэтому каждый преподаватель должен стремиться к совершенствованию и саморазвитию.

Особенностью современного мира является то, что инновационные циклы становятся короче. Если раньше профессионального образования хватало на 20-25 лет практической деятельности, то теперь оптимальный срок его эффективности составляет пять-семь лет. Сейчас наступило время, когда наряду с традиционным обучением все шире распространяются креативность мышления, способность самостоятельно добывать необходимые знания и умение применять их на практике.

Следует отметить, что в нашем колледже созданы все необходимые условия для учебно-исследовательской работы студентов (УИРС). Считаю, что наиболее значимым для профессионально-личностного развития будущих специалистов являются опыт самореализации, наращивание личностного творческого потенциала.

В ходе УИРС у студентов активизируется творческий потенциал. Здесь создаются условия выбора деятельности во внеаудиторное время и во время самостоятельной работы. Исходя из индивидуальных интересов и предпочтений,

студенты имеют возможность реализовать свои способности. Используемые материалы должны способствовать решению учебных и ситуационных задач по овладению профессиональными компетенциями. Работая с ними, студенты учатся принимать самостоятельные и взвешенные решения, пользоваться различными источниками информации, сотрудничать в процессе решения общих задач.

Подтверждением тому является УИРС по фармакологии, фармакотерапии и фармацевтическим дисциплинам. На протяжении многих лет я являюсь руководителем кружка «Фармаколог». Учебно-исследовательская работа привлекает студентов добровольностью участия, неформальными методами работы, партнёрским взаимодействием с преподавателем, медиками и фармацевтами; и эта работа даёт хорошие результаты. В предыдущие годы члены кружка работали по направлениям: «Особенности применения лекарственных средств у лиц пожилого и старческого возраста», «Жүктілік кезінде дәрілік заттарды қабылдау ережелері» и др. Студенты специальности «Сестринское дело» проводили исследование среди пациентов городских поликлиник № 7 и № 8; Перинатального центра и первой городской многопрофильной больницы. Результаты их УИРС отмечены Сертификатами городской научно-практической конференции «Жастар және ғылым. Инновация. Ой. Ізденіс». Ежегодно в рамках Декады Общепрофессиональных дисциплин проводятся внутриколледжная Конференция УИРС, Круглый стол или Олимпиады по фармакологии.

Будущие фармацевты изучают номенклатуру лекарственных форм и лекарственных препаратов индивидуального изготовления на фармацевтическом производстве ТОО «TerraPharm». Следует отметить, что далеко не все препараты индивидуального изготовления можно заменить препаратами промышленного производства, особенно если они выписаны новорожденным.

Во-первых, это связано с тем, что для их изготовления берут очень малые дозы ингредиентов; во-вторых – максимально учитываются индивидуальные особенности пациента. К тому же при некоторых заболеваниях в мазах, детских микстурах, суспензиях и порошках должны присутствовать наркотические вещества, а промышленность такие препараты не выпускает. В условиях аптеки готовят препараты, неустойчивые при хранении, что не позволяет выпускать их на промышленных предприятиях. Студенты провели мониторинг по

применению экстермпоральных лекарственных форм среди столичных больниц и частных клиник, которые обслуживаются ТОО «TerraPharm». Данные препараты, приготовленные по индивидуальным прописям, являются более эффективными, так как лечащий врач имеет возможность вносить изменения в дозировку и состав препарата в процессе лечения. При этом на всех этапах изготовления осуществляется строгий внутриаптечный контроль со стороны провизора-технолога и химика-аналитика. С результатами проведенных исследований наши фармацевты приняли участие в XII межрегиональной (с международным участием) учебно-исследовательской конференции «Наука. Здоровье. Профилактика» студентов средних медицинских и фармацевтических образовательных учреждений Сибирского и Дальневосточного федеральных округов (Чита, 2021год).

В рамках международного сотрудничества наш колледж активно взаимодействует с ведущими ССУЗ-ами Российской Федерации. В частности, неоднократно поступали предложения принять участие в онлайн-олимпиадах по дисциплинам «Фармакология» и «Основы латинского языка с медицинской терминологией». Весной 2022 году в дистанционной олимпиаде Свердловского областного медицинского колледжа приняли участие 7 студентов, а в марте 2024 – 12 студентов. Также наши студенты приняли активное участие во Всероссийской студенческой онлайн-олимпиаде с международным участием «История знаменитых лекарств – Historia medicamentorum clarorum». Данную олимпиаду проводило ГБПОУ Департамента здравоохранения города Москвы «Медицинский колледж № 7». От нашего ГКП на ПХВ приняло участие 28 студентов, из которых 9 награждены Дипломами I степени, 11 – Дипломами II степени, трое – Дипломами III степени и 6 участников получили Сертификат участника. Следует отметить большую подготовительную работу: тщательное изучение имеющихся материалов, поиск в Интернете необходимой информации, затем активное обсуждение, обмен имеющимися данными среди студентов разных специальностей и курсов. Несмотря на языковой барьер, большинство участников в международных олимпиадах – студенты из групп с государственным языком обучения. Поэтому как челлендж данного положительного опыта, в этом году мы проводим Дебатный турнир «Әйгілі дәрілердің тарихы» среди студентов первого курса специальности «Мейіргер ісінің қолданбалы бакалавры».

Учебно-исследовательская работа развивает творческое мышление и инициативу в решении практических задач, расширяет кругозор и научную эрудицию, формирует положительную коммуникацию. Участвуя в УИРС, студенты осознают свою значимость, принадлежность к большой науке и знакомятся с методологией научно-творческой деятельности.

Ключевые слова: Медицинское образование, фармакология и фармакотерапия, фармацевтические дисциплины, профессиональные компетенции, качественная подготовка, инновации в области развития и модернизации, мотивация учебной деятельности, эффективность применения, УИРС – учебно-исследовательская работа студентов, международные олимпиады, призовые места.

Использованная литература:

1. Государственный общеобязательный стандарт образования РК 2022 год.
2. Фархутдинова З.З. «Мотивация – условие успешного обучения» // <https://infourok.ru/motivaciya-uslovie-uspeshnogo-obucheniya-iz-opita-raboti-1310245.html>.
3. Богомолова Е.В. «SWOT-анализ: Теория и практика применения» // Прикаспийский журнал: управление и высокие технологии. 2019. № 1 (29).
4. Голуб Л.Б., Паршин А.В. «Инновационные процессы в развитии вариативных систем непрерывного профессионального образования» // Инновационные процессы в профессиональном образовании. Ростов-на-Дону: АкадемЛит, 2023.
5. Курмамбаев М.Д. «Активизация познавательной деятельности обучающихся и проведение нетрадиционных уроков» // Современное образование в школе, колледже и ВУЗе: Алматы 2024. – № 3 (80).

ФОРМИРОВАНИЕ ПОНЯТИЯ «СЕМЕЙНЫЕ ЦЕННОСТИ» НА ЗАНЯТИЯХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Мухаметзарипова Диляра Равилевна

преподаватель иностранного языка

г. Казань, ГАПОУ «Казанский торгово-экономический техникум»

«Семья – это самое важное, что есть на свете».

Принцесса Диана

Аннотация: В данной статье рассматриваются возможности использования занятий по английскому языку для формирования семейных ценностей среди учащихся. Мы проанализируем методы и подходы, которые могут быть использованы преподавателями для достижения этой цели, а также обсудим важность интеграции культурных аспектов в процесс обучения.

Ключевые слова: семейные ценности, семейное воспитание, воспитание подрастающего поколения, культура других стран и народов, английский язык.

Семейные ценности играют важную роль в жизни каждого человека и общества в целом. Они формируют основу для морального воспитания, помогают создавать гармоничную атмосферу внутри семьи и способствуют развитию личности. В условиях современного мира, когда глобализация оказывает значительное влияние на культурное разнообразие, формирование семейных ценностей становится особенно актуальным.

Занятия английским языком в учебных заведениях предоставляют уникальную возможность не только обучить студентов иностранному языку, но и воспитать у них уважение к семейным традициям и ценностям. Английский язык является международным средством общения, что позволяет студентам познакомиться с культурой других стран и сравнить её с собственной. Это открывает новые горизонты для понимания важности семейных связей и традиций.

Основные семейные ценности

Прежде чем перейти к методам формирования семейных ценностей на занятиях английского языка, необходимо определить, какие именно ценности мы имеем в виду. Семейные ценности включают:

- ✓ **Любовь и поддержка:** создание атмосферы взаимопонимания и заботы между членами семьи.
- ✓ **Ответственность:** осознание своей роли в семье и ответственность за свои действия.
- ✓ **Уважение:** уважительное отношение к старшим и младшим членам семьи.
- ✓ **Традиции:** сохранение и передача семейных обычаев и ритуалов от поколения к поколению.
- ✓ **Коммуникация:** открытое общение и обсуждение проблем внутри семьи.
- ✓ **Единство:** чувство принадлежности к одной семье и поддержка друг друга в трудные моменты.

Эти ценности являются универсальными и могут быть адаптированы к любой культуре. Однако важно учитывать национальные особенности и традиции при их формировании.

Перейдем к методам формирования семейных ценностей на занятиях английского языка.

Мы имеем множество инструментов для того, чтобы интегрировать семейные ценности в учебный процесс. Вот несколько методов, которые мы используем:

❖ Тематические уроки

Создание тематических занятий, посвященных различным аспектам семейной жизни, может стать отличным способом обсуждения семейных ценностей. Например, темы могут включать:

- «Моя семья» (My Family)
- «Семейные праздники» (Family Holidays)
- «Роль родителей в моей жизни» (The Role of Parents in My Life).

На этих занятиях студенты могут обсуждать различные аспекты семейной жизни, делиться своими историями и опытом, а также учиться оформлять свои мысли на английском языке.

❖ Проектная работа

Проектная работа позволяет студентам глубже погрузиться в тему и проявить свою креативность. Проекты могут быть индивидуальными или групповыми и включать такие задания, как:

- создание семейного дерева
- презентация о семейных традициях
- видеоролики по теме
- разработка сценария для семейного праздника
- интерактивные игры по заданной теме.

Проекты позволяют студентам не только улучшить свои навыки владения английским языком, но и задуматься о значении семейных ценностей в их жизни.

❖ Ролевые игры

Ролевые игры дают возможность студентам практиковать английский язык в реальных жизненных ситуациях. Мы можем предложить сценарии, связанные с семьей, например:

- обсуждение семейных проблем
- планирование совместного отдыха
- решение конфликтов внутри семьи.

Такие ролевые игры помогают студентам развивать коммуникативные навыки и учат их решать проблемы мирным путем.

❖ Чтение и обсуждение литературы

Чтение произведений на английском языке, связанных с темой семьи, может быть полезным инструментом для формирования семейных ценностей. Студенты могут читать рассказы, эссе или стихи, а затем обсуждать их содержание. Примеры тем для чтения:

2. «Мама и папа» (Mom and Dad) – рассказ о взаимоотношениях родителей и детей

3. «Семейные традиции» (Family Traditions) – эссе о сохранении традиций в семье.

Обсуждения после прочтения помогут студентам выразить своё мнение и поделиться личным опытом.

❖ Просмотр фильмов и видео

Просмотр фильмов и видеороликов на английском языке, посвящённых теме семьи, может стать интересным и эффективным методом обучения. После просмотра студенты могут обсудить увиденное, выделить основные идеи и связать их со своими собственными семейными ценностями. Примеры фильмов:

- «Кентервильское привидение» (2023)
- «Задира» (2023)
- Бабушкин рецепт (2023).

Фильмы и видео также могут служить источником вдохновения для создания собственных проектов и презентаций.

Формирование семейных ценностей на занятиях английского языка в техникуме является важной задачей, которая требует комплексного подхода. Использование различных методов, таких как тематические занятия, проектная работа, ролевые игры, чтение и просмотр фильмов, помогает студентам не только овладеть иностранным языком, но и развить уважение к своим корням и традициям своего народа, своей семьи.

Интеграция культурных аспектов в процесс обучения способствует созданию более гармоничного и осознанного отношения к семье и обществу в целом. Мы активно используем эти методы, чтобы способствовать формированию здоровых и крепких семейных отношений среди своих студентов.

Таким образом, занятия английским языком становятся не просто занятиями иностранного языка, но и важным элементом нравственного воспитания молодых людей.

Использованная литература:

1. Ахметова Л.В. Воспитание семейных ценностей у подростков через изучение иностранных языков. Учебно-методическое пособие. Москва, 2018.
2. Журавлева М.Ю. Роль преподавателя в формировании семейных ценностей на уроках английского языка. Статья в журнале "Педагогика". № 10, 2019.
3. Иванова Г.Г. Методики преподавания английского языка с акцентом на семейные ценности. Учебное пособие. Нижний Новгород, 2017.
4. Лобановская Н.А. Формирование семейных ценностей средствами английского языка в образовательной среде. Научная статья. Красноярск, 2020.
5. Маркова О.Б. Методы и приемы работы над формированием семейных ценностей на уроках английского языка. Учебно-методический комплекс. Самара, 2019.
6. Смирнова А.Д. Психолого-педагогические основы формирования семейных ценностей на занятиях английского языка. Монография. Саратов, 2018.

ҚАЗІРГІ ТАҢДАҒЫ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕНІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Ордабаева Зайрагуль Киябаевна

қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушысы

«Басқару» колледжі ЖШС

Астана қаласы

Аннотация: Бұл баяндамада қазіргі қоғамдағы рухани-адамгершілік тәрбиенің маңыздылығы қарастырылады. Жастардың рухани дамуы мен адамгершілік құндылықтарды бойына сіңіруі – олардың тұлғалық қалыптасуында маңызды рөл атқарады. Зерттеуде рухани-адамгершілік тәрбиенің мәні, оның білім беру жүйесіндегі, отбасындағы және қоғамдағы рөлі талданады. Сондай-ақ, ұлттық мәдениет пен дәстүрлердің жас ұрпаққа ықпалы қарастырылады. Жоба нәтижелері рухани-адамгершілік тәрбиенің жеке тұлғаға ғана емес, тұтас қоғамға тигізетін оң әсерін көрсетеді.

Баяндаманың өзектілігі

Қазіргі заман – ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы, жаһандану үдерістері мен әлеуметтік өзгерістер кезеңі. Бұл жағдай жастардың рухани-адамгершілік құндылықтарына тікелей әсер етуде. Бір жағынан, материалдық құндылықтардың басымдық алуы, рухани дағдарыс, әлеуметтік жауапкершіліктің төмендеуі сияқты мәселелер туындаса, екінші жағынан, ұлттық мәдениет пен дәстүрлердің, адами құндылықтардың сақталуы өзекті мәселе болып отыр.

Жас ұрпақтың рухани-адамгершілік тәрбиесі олардың тұлғалық қалыптасуына, қоғамдағы өз орнын табуына, ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарды бойына сіңіруіне ықпал етеді. Сондықтан білім беру жүйесінде, отбасында және жалпы қоғамда адамгершілік тәрбиені күшейту – бүгінгі күннің басты міндеттерінің бірі.

Бұл баяндамада қазіргі қоғамдағы рухани-адамгершілік тәрбиенің рөлі, оның жастарға әсері және оны жүзеге асырудың тиімді жолдары қарастырылады. Рухани бай, моральдық тұрғыдан жетілген тұлғаларды қалыптастыру – қоғамның тұрақты дамуы мен болашағының жарқын болуына негіз болмақ. Осыған байланысты тақырыптың өзектілігі өте жоғары.

1. Тақырыптың маңыздылығы

Баяндамада қазіргі қоғамдағы рухани-адамгершілік тәрбиенің мәні мен маңызы кеңінен қарастырылған. Жаһандану дәуірінде жастардың моральдық және рухани дамуы өзекті мәселе болып отырғаны атап өтілген. Тәрбие процесінде рухани құндылықтардың маңызын ескермеген жағдайда, қоғамда теріс мінез-құлықтың, әлеуметтік жауапкершіліктің төмендеу қаупі туындайтыны көрсетілген.

Рухани-адамгершілік тәрбиенің мәні жеке тұлғаның ішкі дүниесін байытуға, ізгілік пен әділдікке негізделетіні анықталған.

Қоғамдағы рөлі – адамгершілік қағидаларының әлсіреуі, материалдық құндылықтардың алға шығуы, әлеуметтік мәселелердің ушығуымен байланыстырылады.

Білім беру жүйесіндегі орны – мектеп пен колледждерде ұлттық мәдениет пен дәстүрлерді дәріптеу, өнегелі тұлғаларды үлгі ету, қоғамдық пайдалы іс-шаралар ұйымдастыру арқылы тәрбиелеу қажеттігі көрсетілген.

Отбасының ықпалы – ата-ананың тәрбиесі мен үлгісінің шешуші рөл атқаратыны, рухани-адамгершілік құндылықтардың отбасынан басталатыны талданған.

2 . Жалпылау және қорытынды

Баяндаманы талдау барысында, оның мазмұны қоғамның қазіргі жағдайына сай, өзекті әрі ғылыми-тәжірибелік негізделгені байқалады. Жастарды адамгершілікке, ізгілікке, жауапкершілікке баулу арқылы қоғамның тұрақты дамуына ықпал етуге болатыны дәлелденген.

Жалпылай келгенде, баяндаманың негізгі идеясы – рухани-адамгершілік тәрбие тек жеке тұлғаның дамуына ғана емес, жалпы қоғамның тұрақтылығы мен болашағына да тікелей әсер ететін басты фактор. Сондықтан отбасы, білім беру жүйесі және қоғамдық институттар бірігіп, бұл мәселеге ерекше көңіл бөлуі қажет деген тұжырым жасалған.

Кіріспе

Қазіргі жаһандану дәуірінде жастардың рухани-адамгершілік тәрбиесі өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы, әлеуметтік өзгерістер мен мәдени ықпалдастық адамзаттың моральдық-этикалық нормаларына әсер етуде. Осындай жағдайда жастардың рухани-адамгершілік тәрбиесі өзекті мәселеге айналып отыр. Сондықтан жас ұрпақты рухани-адамгершілік құндылықтарға баулу – қоғамның тұрақтылығы мен дамуының маңызды кепілі. Бұл баяндамада рухани-адамгершілік тәрбиенің маңызы, оның қоғам мен жеке тұлға үшін рөлі қарастырылады.

Негізгі бөлім

1. Рухани-адамгершілік тәрбиенің мәні мен мазмұны

Рухани-адамгершілік тәрбие – адамның рухани байлығын, моральдық құндылықтарын, этикалық нормаларын қалыптастыруға бағытталған жүйелі үрдіс. Оның құрамына ар-намыс, әділдік, адалдық, ізгілік, мейірімділік, жауапкершілік, патриотизм, ұлттық сана және толеранттылық сияқты құндылықтар кіреді. Ол адамның ар-ожданына, ізгілікке, әділдікке, қайырымдылыққа негізделеді. Бұл тәрбиенің басты мақсаты – саналы, жауапкершілігі жоғары, рухани дамыған тұлғаны қалыптастыру.

2. Қазіргі қоғамдағы рухани-адамгершілік тәрбиенің рөлі

Бүгінгі таңда қоғамда материалдық игіліктер мен техникалық прогреске баса назар аударылғанымен, рухани даму мәселесі кейде көлеңкеде қалып жатады. Мұның салдары – әлеуметтік мәселелердің ушығуы, моральдық құндылықтардың әлсіреуі, жастардың рухани дағдарысқа ұшырауы. Сол себепті рухани-адамгершілік тәрбие:

- Ұлттық мәдениет пен салт-дәстүрлерді сақтау мен дәріптеуде маңызды рөл атқарады.
- Жастардың әлеуметтік жауапкершілігін арттырады.
- Қоғамда өзара түсіністік пен толеранттылықты қалыптастырады.
- Теріс мінез-құлықтың (қатыгездік, немқұрайлылық, агрессия) алдын алады.

3. Білім беру жүйесіндегі рухани-адамгершілік тәрбие

Білім беру мекемелері жас ұрпақты тәрбиелеуде негізгі орын алады. Оқыту процесінде төмендегідей әдістер қолданылуы тиіс:

- ✓ Ұлттық тәрбие – қазақ халқының салт-дәстүрлерін, әдет-ғұрыптарын, мәдениетін дәріптеу.
- ✓ Өнеге көрсету – ұстаздар мен ата-аналар өз әрекеттерімен оқушыларға үлгі болуы керек.
- ✓ Дидактикалық және көрнекі құралдар – әдеби шығармалар, тарихи оқиғалар арқылы тәрбиелік мәні бар сабақтар өткізу.
- ✓ Тәжірибелік іс-шаралар – қайырымдылық акциялары, әлеуметтік жобаларға қатысу.

4. Рухани-адамгершілік тәрбиенің отбасындағы рөлі

Отбасы – баланың ең алғашқы тәрбиелік ортасы. Ата-ананың үлгісі, олардың балаға деген қарым-қатынасы оның болашақ тұлғалық қалыптасуына үлкен әсер етеді. Егер отбасында ізгілік, құрмет, адалдық секілді құндылықтар дәріптелсе, бала да осындай қасиеттерді бойына сіңіреді. Сондықтан ата-аналар балаларына тек білім беріп қана қоймай, оларды жақсы қасиеттерге баулуға ерекше көңіл бөлуі тиіс.

5. Рухани-адамгершілік тәрбиенің болашақ ұрпақ үшін маңызы

Болашақ қоғамның қандай болатыны бүгінгі тәрбиеленіп жатқан ұрпаққа байланысты. Егер жастарға дұрыс рухани-адамгершілік тәрбие берілсе, олар мейірімді, әділетті, адал, жауапкершілігі мол азамат болып қалыптасады. Бұл еліміздің тұрақты дамуы мен болашағының жарқын болуына негіз болмақ.

Практикалық іс-шаралар барысында 1 курс студенттерімен «Жақсылық жаса» қайырымдылық акциясы өткізілді. Әр қатысушы өзінің жасаған жақсылығы туралы шағын эссе жазып, іс-шараның нәтижелерін талқылады. Сонымен қатар «Менің өмірлік ұстанымым» шығармашылық байқауы аясында студенттер арасында адамгершілік құндылықтарға негізделген дизайн мамандығының студенттерімен сурет байқауын ұйымдастыдым. Сондай-ақ «Құндылықтар керуені» атты тақырыбында П-12-24 тобымен пікірталас алаңы өткізілді.

Осы іс шаралар барысында күтілетін нәтижеге келетін болсам:

Бірінші: Жастар арасында рухани-адамгершілік құндылықтарға деген қызығушылықтың артуы.

Екінші: Қоғамда мейірімділік, жауапкершілік, әділдік секілді қасиеттерді нығайту.

Бұл практикалық жұмыс жастардың бойына рухани-адамгершілік құндылықтарды сіңіруге, олардың жеке тұлғалық дамуына және қоғамның тұрақты дамуына оң ықпал етеді.

Қорытынды

Қазіргі қоғамда рухани-адамгершілік тәрбиенің маңызы зор. Ол жеке тұлғаның үйлесімді дамуын қамтамасыз етіп қана қоймай, қоғамдағы адамгершілік қағидаларын нығайтады. Білім беру ұйымдары, отбасы және қоғам бірлесе отырып, жас ұрпақтың рухани-адамгершілік тәрбиесіне ерекше мән беруі қажет. Сонда ғана біз болашағы жарқын, адамгершілігі жоғары қоғам құра аламыз. Сондықтан рухани-адамгершілік тәрбие – ел болашағының кепілі.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

- 1.Әбдіжаппарова Т. «Рухани-адамгершілік тәрбие: теориясы мен практикасы» – Алматы: Қазақ университеті, 2019.
- 2.Назарбаев Н. «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» – Егемен Қазақстан газеті, 2017.
- 3.Қалиев С. «Халық педагогикасы және оның тәрбиелік мәні» – Алматы: Рауан, 1995.
- 4.Жарықбаев Қ., Қалиев С. «Қазақтың тәлімдік ой-пікір антологиясы» – Алматы: Рауан, 1994.
- 5.Оразбекова Б. «Ұрпақ тәрбиесі және рухани құндылықтар» – Астана: Фолиант, 2020.
- 6.Қазақстан Республикасының білім және ғылым министрлігі. «Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы» – Астана, 2020.
- 7.Сәдірмекова К. «Мектептегі тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі» – Алматы: Дарын, 2000.
- 8.Айталы А. «Ұлттану және руханият» – Астана: Елорда, 2003.
- 9.Құнанбайұлы А. «Қара сөздер» – Алматы: Мектеп, 2019.
- 10.ҚР Президентінің «2022-2026 жылдарға арналған Ұлттық рухани жаңғыру» бағдарламасы.

РУХАНИ АДАМГЕРШІЛІК БІЛІМ БЕРУ МЕН ТӘРБИЕ НЕГІЗІ

Полатбек Айгүл Махалқызы

математика пәні оқытушысы

Қоғамдық тамақтандыру және сервис колледжі

Астана қаласы

Аннотация: Жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген еңбекқор, адал, саналы, жасампаз азаматты тәрбиелеу. Жақсылыққа, игілікке бой түзеуге, абыройлы болуға, ар–ұждан, намыс, жауапкершілік, мейірімділік, қамқорлық пен әділдік қасиеттерін жоғары ұстауға баулу және құқықтық мәдениетін қалыптастыру.

Кілт сөздер: *таным, наным, сенім, ұғым, әдет, ғұрып, мінез, құлық, салт және дәстүр*

Біздің келешегіміз – жас ұрпақ, ал ұрпақ тәрбиесі адамзаттың мәңгілік тақырыбы және Тәрбие – ұрпақты биік мұратқа жетелейтін сапалы білімнің тұғыры. Өскелең жас ұрпақты рухани-адамгершілік қасиетке баулу, тәрбиелеу – барлық кезеңде өзекті. Балаға қоғамда ұлттық тәрбие беру керек өйткені ұлттық құндылық адамды тәрбиелеудегі ең негізгі құрал болып саналады. Сондықтанда болар бабаларымыз: Баланды өз тәрбиеңмен тәрбиелеме, өз ұлтыңның тәрбиесімен тәрбиеле - сонда ғана оның болашағы биік деген. Ұлттық құндылықтарымыз шын бағасын алғанда ғана, жоғымыз түгенделіп, өшкеніміз жана бермек, ұлттық құндылықтармен сусындап өскен ұрпақ ұлағатты болмақ.. Біртұтас тәрбие –ұлттық, адами құндылықтарға негізделген, ол ұлттық тәрбиенің даму процестері: *таным, наным, сенім, ұғым, әдет, ғұрып, мінез, құлық, салт және дәстүр* арқылы іске асады. Сонымен қатар білім беру ұйымдарындағы тәрбие жұмысын толыққанды жүзеге асыру үшін білім

алушылардың бойында қалыптастырылуы тиіс құндылықтар мен тәрбиенің мақсаты, міндеттері айқындалады. Жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген, әлемдік озық білімді игерген саналы азаматты тәрбиелеу мақсаты көзделеді. Ұлттық құндылықтармен сусындап өскен ұрпақ ұлағатты болмақ. Дәл осы өскелең ұрпағымыз ұлттың сапасын құрайды. Сондықтан да қадір-қасиет, ар-намыс, адалдық, патриотизм, жауапкершілік, әдептілік, мейірімділік, сүйіспеншілік, үлкенге ізет, кішіге құрмет сияқты қасиеттерге ие шығармашыл азаматты тәрбиелеу маңызды. Міне, сондықтан Ұлттық құрылтайдың отырысында Мемлекет басшысы білім беру саласына қатысты бірқатар негізгі міндеттерге тоқталған болатын.

«Ұлттық тәрбие – ел болашағы» тәрбиесінің тұжырымдамалық негіздері енгізіліп жатыр. Жаңа оқу жылынан бастап 2023-2025 жылдарға арналған Біртұтас тәрбие бағдарламасы іске асырылуда. Бұл құжат жалпы адамзаттық және ұлттық құндылықтар негізінде өскелең ұрпақты тәрбиелеу сапасын арттыруға бағытталған.

«Бала тәрбиесі – бүкіл қоғамның міндеті». Өскелең ұрпаққа ерекше көңіл бөліп, оларды игі істерге бағыттауымыз керек. Барлық оқу орындарында оқу-тәрбие процесін тиімді ұйымдастыру, балалардың бойына адами құндылықтарды сіңіру, мектеп пен отбасының өзара байланысын нығайту маңызды. Мектептердегі біртұтас тәрбие бағдарламасы осы мақсаттарға жетудің тиімді құралдарының біріне айналады, – деді Ғани Бейсембаев. «Біртұтас тәрбие» бағдарламасы елімізді жаңартатын «Қағидамыз – әділдік, тірегіміз – жауапкершілік, мақсатымыз – өрлеу» ұстанымына негізделеді.[2]

Біртұтас тәрбие бағдарламасының мақсаты, міндеттері, күтілетін нәтижесіне тоқталсақ:

Тәрбие мақсаты: Жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген еңбекқор, адал, саналы, жасампаз азаматты тәрбиелеу.

Міндеттері: 1. Ата-ананың өсиетін тыңдауға, отбасы татулығы мен берекесін қадірлеуге, перзенттік парызын өтеуге тәрбиелеу.

2. Ұлттық мұраны қастерлеуге, қазақ тілін, мемлекеттік рәміздерді құрметтеуге, татулық, келісім, ынтымақ және ел бірлігін сақтауға, отаншылдық пен мемлекетшілдікке тәрбиелеу.

3. Жақсылыққа, игілікке бой түзеуге, абыройлы болуға, ар-ұждан, намыс, жауапкершілік, мейірімділік, қамқорлық пен әділдік қасиеттерін жоғары ұстауға баулу және құқықтық мәдениетін қалыптастыру.

4. Денсаулықты қадірлеуге, салауатты әмір салтын ұстануға, ойдың тазалығын және эмоционалды тұрақтылыққа баулу.

5. Табиғатқа, табиғи мұраға ұқыптылықпен қарауға және табиғи ресурстарды үнемді әрі тиімді қолдануға тәрбиелеу және еңбекқорлыққа баулу.

Күтілетін нәтиже: 1. Ата-анасын сыйлайды, перзенттік парызын түсінеді, қарашаңырақ, жеті ата, тектілік ұғымдарының маңызын бағалайды, отбасы татулығы мен берекесін қадірлейді.

2. Отаншыл, мемлекетшіл, намысшыл, халқына адал қызмет етуді, мемлекет тәуелсіздігін және елі мен жерінің тұтастығын қорғауды борышым деп санайды және ұлттық мәдениетті құрметтейді, салтдәстүрлерді біледі, оны сақтайды.

3. Әр ісіне, қадамына жауапкершілікпен қарайды, әдепті және мейірімді, сөзіне берік, ісіне адал, кішіге ізет, үлкенге құрмет көрсетеді, ар-ұятты жоғары бағалайды.

4. Жан мен тән тазалығын сақтайды, дұрыс тамақтану мәдениетін түсінеді, эмоционалды жай-күйін басқарады.

5. Тұратын үйін, ауласын, қаласын таза ұстайды, қоғамдық орынға және қоршаған ортаға ұқыптылықпен қарайды, табиғатқа жанашыр және туған жердің қайталанбас ерекшелігін және оның бірегей болмысын таниды және адал еңбекті жоғары бағалайды.

Рухани адамгершілік білім беру мен тәрбие негізі білім алушылардың бойында құндылықтарды пәндік мазмұн, сынып сағаттары мен сыныптан тыс әлеуметтік тәжірибелер арқылы дарытудың әдіс-тәсілдерін меңгере отырып, ертеңгі ұрпақты жан-жақты үйлесімді дамыған тұлға етіп тәрбиелеудің тиімді жолдары іске асырылып отыр.

Ұлттық идея – туған жер, өскен орта әсерлерінен қалыптасып, халықтың тілі, ауыз әдебиеті, салт-санасы, әдет-ғұрпы, ырымдары мен тыйымдары арқылы жүйеленген этностық сезім. Ол – ұлттың болмысы, психологиялық өзіндік ерекшелігі. Ұлт бар жерде ол да бар. Ұлтпен бірге өмір сүреді, жойылмайды, құбылып өзгермейді.

Ұлы Абай айтқандай, «толық адам» келбетіне жету – түпкі нәтижені меңзейді. Тәрбие – бұл көпжақты, үздіксіз, қоғамдық құбылыс. Сондықтан болашақ ұрпақ тәрбиесіне біртұтас ел болып ат салысу басты парызымыз!

Біле- білсеңіз, түсініп-түйсінсеңіз, қазіргі «Қазақстан-2050» Стратегиялық бағдарламасы мен бұрынырақта ұлысыңызға ұсынылынған «Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамына қарай 20 қадам» бағдарында да Адамзаттың Абайы мақсат тұтқан мұраттар, алаш баласына аманаттаған асыл сөздер алтын кен болып танылғандай. Мысалы:45-қара сөзінің соңғы обзацында ...Біз жанымыздан ғылым шығара алмаймыз жаралып, жасалып қойған нәрселерді сезбекпіз, көзбен көріп ақылмен біліп,-деген көкірегіңізге сәулелі нұр құяр жаңалық пен жаңа іс-әрекет осыма дерсіз... Иә, болашақтың иесінің де, жаңалықтың жаршысының да, кешегі, бүгінгі және ертеңгі қазақ өскінінің де, жасы мен жасамысының да, Абай тағылымы арқылы тұлғалық қасиетінің қалыптасуына оның Толық адам жасау тағылымы негізінде Адамды сүю, оны құрметтеу, биік адамгершілік, елжандылық, имандылық, ізгілікті үлгі ету мен олардың жан-жақты дамыған тұлға болып қалыптасуына түрткі жасау. Білім мен тәрбиені тұлғаға қарай бағыттап беру мәселесі алдыда тұрған кезеңде, Адамзаттың Абайы өзін-өзі тануларына, өзін-өзі, бір-бірін тәрбиелеуге ықпал ету, тәлімдік мүмкіндік туғызу іс-әрекетін: «Әуелі бір суық мұз – ақыл зерек» өлеңінде: «Ақыл, қайрат, жүректі бірдей ұста, Сонда толық боларсың елден бөлек»- деп, ой тастайды. Ары қарай ақын: Үш – ақ нәрсе адамның қасиеті: ыстық қайрат, нұрлы ақыл, жылы жүрек» деп, толық адамның қасиеттерін санамалап береді. Міне, бүгінде әңгімелеп отырған зияткерлік тұлғаның бітім- болымысын ұлы Абайымыз өз заманында ...соқтықпалы соқпақсыз жерде жүріп, ...Мыңмен жалғыз алыса жүріп... танымдық бейнесін : «Бес асыл ісі» арқылы инновациялық тұрғыдан сомдап – саралап берді, ... жаралып, жасалып қойған нәрселерді сезбекпіз, көзбен көріп ақылмен біліп,-деген?!

Атап айтар болсақ: Қазақстан Республикасының Президенті Қ. Тоқаев 2024 жылы Ұлттық құрылтайдың «Адал адам – Адал еңбек – Адал табыс» атты үшінші отырысында елімізді дамытуға қатысты маңызды бастамалар көтерді. Еліміздің болашақтағы негізгі сұлбасын «Әділетті Қазақстан – Адал азамат – Озық ойлы ұлт» деген үштаған ұғым арқылы сипаттады. Үштаған – бір-бірінен бастау алатын және өзара тығыз байланысты ұғымдар, ел ішінде заң мен тәртіпті қатаң сақтауды қамтамасыз етуді саясатымыздың тұғырлы қағидатына айналдыратын мықты демократиялық институттары мен дамыған құқықтық жүйесі бар әділетті мемлекетті құрудың шарты және еліміздің жаңғыруы мен әрі қарай дамуының стратегиялық бағдарын айқындайды. Бұл баршаға және әрбір адамға бірдей мүмкіндік беретін қоғамды қалыптастыратын адал азаматтар табанды еңбегімен еліміздің дамуына өз үлес қосқанда ғана мүмкін болады.

Озық дамыған мемлекет құру үшін азаматтарымыз жаңаша ойлай білуге және жасампаздыққа ұмтылуы қажет. Осыған орай жастарды тәрбиелеу «Адал азамат» идеясымен үндеседі. Бұл балалар мен жастардың бойында әділдік пен жауапкершілік, еңбекқорлық пен кәсіби біліктілік, жасампаздық пен жаңашылдық құндылықтарын дарыту арқылы адал еңбек пен қоғам игілігін алдыңғы орынға қоятын, адал, әділетті азаматтарды тәрбиелеуге бағыт береді.

Осы орайда барлық білім ордаларының алдындағы тұрған мақсат – білім алушыларды өмір жолында кездесетін сұрақтарға жауаптарды өз бетімен табуға үйрету; өздерінің іс-әрекеттерінің салдарын бағалап, олар үшін жауапкершілікті ала білу, мұның өзі өмір барысында жиналатын білімнің негізі болатын, өзін-өзі оқыту мен дамыту дағдыларын алуды, осы білімді шығармашылық күйде қолдана білуді үйретеді. Халықаралық деңгейде бәсекеге қабілетті, өмірге белсенді көзқарас пен жоғары білімді жеке тұлғаны тәрбиелеу, мектеп қабырғасынан бастап оқушыларды ғылыми-зерттеу және тәжірибелік қызметке қатыстыру, қазақстандық және әлемдік білім беру жүйесінің таңдаулы дәстүрлерімен жалпы орта білімнің инновациялық моделін құру болып табылады. Білім, қоғамдық прогресс және білім жүйесі әрбір адамның мүдделерін, мақсатты дамуы мен тәрбиесін іске асыра отырып, жаңа қоғамдық қатынастарды, Қазақстанның бүгінгі жаңа өмір сүру үлгісін дайындайды. Демек, қазіргі әлемнің сын-тегеуріндеріне дайын азаматтардың жаңа буынын тәрбиелеу «Әділетті Қазақстан – Адал азамат – Озық ойлы ұлт» үштағанымен сабақтасады. Бұл әрбір азамат өзінің маңыздылығын, жауапкершілігін және ортақ іске қосқан үлесін сезінетін әділетті, дамыған және инновациялық қоғам құруға мүмкіндік береді.

Бүгінгі таңда болып жатқан өзгерістерден білім беру саласы тыс қалмайтыны ақиқат. Сондықтан қазіргі жаңаша оқытудың негізгі мақсаты-балаға білім бере отырып, оның ойлау қабілетін дамытуға, ойын ашық айтуға, сабаққа деген белсенділігін арттыру, өздігінен шешім қабылдауға және адамгершілік ұстанымы, отансүйгіштік сезімі мен әлеуметтік жауапкершілігі қалыптасқан зияткер ұлтты қалыптастыру болып табылады.

Қорыта айтқанда, заман талабына сай білім алушыларымызды білім нәрімен сусындату біздің жұмысымыздың басты нәтижесі – тәуелсіз еліміздің жарқын болашағы болып табылатын жастарды тәрбиелеу. Зияткерлік ұлт болып қалыптасуымыздың негізі де сапалы білім алған ұрпақ екені даусыз. Ұрпағы

білімді халықтың болашағы бұлыңғыр болмайды. Жас ұрпаққа сапалы білім, өнегелі тәрбие беру – бүгінгі күннің басты талабы. Білім сапасын көтеру – мәртебесі биік, маңызы зор, ұлттық мүдде, осы арқылы рухани адамгершілік білім беру мен тәрбие негізі екенін тануға болады, білімді ұрпақ болашағы жолындағы еңбектеріміз табысты да абыройлы болғай...

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Назарбаев Н. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. Егемен Қазақстан. 12 сәуір. 2017 ж.
2. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрі Ғ.Бейсембаевтың 2023 жылы 19 қыркүйек № 294 және 2024 жылы 30 шілде № 194 бұйрығымен бекітілген “Біртұтас тәрбие” бағдарламасы.
3. Әсемжанова З. Менің отбасым – менің үйім//Бастауыш мектеп, 2005, № 9, 25-26 б.
4. Көшербаев Қ. Ұлтты ұлы мұраттар алға жетелейді. Егемен Қазақстан. 12 сәуір. 2020 ж.

ЭМОЦИОНАЛЬНОЕ ВЫГОРАНИЕ: ПРИЧИНЫ ВОЗНИКНОВЕНИЯ И СПОСОБЫ БОРЬБЫ

Сакенова Сауле Муратовна
ТОО «Колледж Управления»
г.Астана

Эмоциональное выгорание — это состояние, когда человек испытывает чрезмерную усталость, раздражение, отчаяние и отсутствие мотивации из-за длительного стресса и перегрузки. Причины возникновения могут быть разнообразными: избыточная работа, неудовлетворенность результатами, конфликты на работе или в личной жизни. Для борьбы с эмоциональным выгоранием важно находить баланс между работой и отдыхом, уделять внимание своим эмоциям, заниматься спортом, практиковать медитацию и общаться с близкими. Важно также обратиться за помощью к специалисту, если симптомы выгорания становятся хроническими и мешают нормальной жизни.

Объект исследования: Психологические аспекты эмоционального выгорания

Предмет исследования: Факторы, влияющие на развитие эмоционального выгорания

Методы исследования: наблюдение, литературный анализ

Научная новизна: Исследование влияния конкретных стратегий самопомощи на снижение уровня эмоционального выгорания

Цель проекта: изучить причины возникновения эмоционального выгорания и предложить эффективные способы его преодоления

Проблема: Распространенность эмоционального выгорания среди профессионалов в различных областях деятельности

Целевая аудитория: Специалисты в области психологии, педагогики, управления персоналом, медицины, образования и других сферах, сталкивающиеся с высоким уровнем стресса

Задачи проекта:

1. Изучить основные причины возникновения эмоционального выгорания.
2. Определить эффективные стратегии предотвращения и преодоления выгорания
3. Предложить рекомендации по управлению стрессом и поддержке психологического здоровья

Причины возникновения эмоционального выгорания

- Высокая нагрузка на работе, учебе
- Недостаток поддержки со стороны близких
- Неудовлетворенность профессиональной деятельностью

Факторы, способствующие развитию эмоционального выгорания

- Чрезмерная ответственность
- Неэффективное управление временем
- Недостаток возможностей для самореализации

Последствия эмоционального выгорания

- Психологические проблемы (депрессия, тревожность)
- Физические заболевания (сердечно-сосудистые заболевания, гастроэнтерологические расстройства)

Способы борьбы с эмоциональным выгоранием

- Психологическая поддержка и консультирование
- Регулярный отдых и физическая активность
- Рациональное планирование рабочего времени

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР ТӘРБИЕНІҢ НЕГІЗІ

Сатмолдина Майда Нигиметовна
математика және физика мұғалімі
«Басқару колледжі» ЖШС
Астана қаласы

*Құндылықтарыңның не екенін білгенде,
шешім жасау қиын емес.
Әл-Фараби*

Аннотация: Бұл мақалада ұлттық құндылықтардың маңызы мен жас ұрпаққа ұлттық тәрбие берудің қажеттілігі қарастырылады. Ұлттық сана-сезімді қалыптастыру, ана тілі мен мәдениетке құрмет, ұлттық дәстүрлерді сақтау арқылы жастарды тәрбиелеудің маңыздылығы айқындалады. Сондай-ақ, қазақ халқының салт-дәстүрі, ұлттық ойындары, рухани-мәдени мұралары арқылы қоғамдағы өзекті мәселелердің алдын алу жолдары көрсетіледі. Ұлттық тәрбиенің отбасынан басталып, мектеп пен қоғам тарапынан қолдау табуы қажеттілігі ерекше атап өтіледі.

Кілт сөздер: Ұлттық құндылықтар, ұлттық тәрбие, рухани мұра, салт-дәстүр, ұлттық сана, ұлттық мәдениет, қазақ халқы, жастар тәрбиесі, ана тілі, патриотизм.

Бүгінгі таңда ХХІ ғасыр табалдырығын еркін аттаған азат ұрпаққа тәлім-тәрбие мен білім беруді жетілдірудің басым бағыттарын айқындап, ұлттық сананы қалыптастыру көкейкесті мәселелердің бірі болып отырғаны анық. Ұлттық құндылықтар – бір ұлттың тарихы, мәдениеті, тілі, дәстүрі, салт-санасы арқылы ұлттық бірегейлікті қалыптастыратын негіздер. Оларды сақтап қалу және дамыту қоғамның тұрақтылығы мен келешегі үшін маңызды. Қазіргі жаңа дәуірде дәстүрге сай тәрбие арқылы ұлттық құндылықтарды жас ұрпаққа жеткізу – қоғам мен оқу орындары ғана емес, әр отбасының да басты міндеті. Сондықтан келешек ұрпақты ұлттық, халықтық тұрғыдан тәрбиелеу қажет. Жас ұрпаққа ұлттық тәрбие берудің негізгі бағдарлы идеялары **«Біртұтас тәрбие бағдарламасының» мақсаты:** Толық өркениетті ел болу үшін алдымен өз мәдениетімізді, өз тарихымызды бойымызға сіңіріп, содан кейін өзге дүниені игеруге ұмтылғанымыз жөн екендігін талапт етеді. Олай болса, басты мақсат – жас ұрпақты ұлттық игіліктер мен адамзаттық құндылықтар, рухани-мәдени мұралар сабақтастығын сақтай отырып тәрбиелеу.

Ұлттық құндылықтарымызды әлемдік деңгейге шығаруға қабілетті тұлға тәрбиелеу үшін:

- жастардың ұлттық сана-сезімін қалыптастыру;
- жас ұрпақ санасына туған халқына, Отанына деген құрмет, сүйіспеншілік, мақтаныш сезімдерін ұялату, ұлттық рухын дамыту;
- ана тілі мен дінін, оның тарихын, мәдениетін, өнерін, салт-дәстүрін, рухани-мәдени мұраларды қастерлеу;
- жас ұрпақ бойында жанашырлық, сенімділік, намысшылдық тәрізді ұлттық мінездерін қалыптастыру сияқты міндеттерді орындағанда ғана басты мақсатқа жетеміз.

Ұлттық тәрбие қазір елімізде орын алып отырған көптеген мәселелерді: ана тілін, ата тарихын, ұлттық салт-дәстүрін білмейтін жастар, тастанды жетім балалар, «қиын» балалар, қарттар үйлеріндегі әжелер мен аталар, нашақорлыққа салынған жастар, тағы басқаларды бірте-бірте жоюдың және олардың алдын алып, болдырмаудың негізгі жолы. Ұлттық тәрбие алған ұрпақ дені сау, білімді, ақылды, ұлтжанды, еңбекқор, сыпайы, кішіпейіл болып өседі. Сондықтан да ұлттық тәрбие – ел болашағы.

Қазақ халқының ғасырлар тұңғышынан бері тарихымен біте қайнасып келе жатқан ұрпақ тәрбиелеудегі тәжірибелері бізге сол рухани мәдениет, этикалық, эстетикалық құндылықтарын құрайтын ұлттық әдет-ғұрып, салт-дәстүрлер, әдеби, музыкалық, кәсіби, тұрмыстық фольклорлар мазмұны арқылы жетіп отыр. Сондай-ақ қазақ отбасында адам зиялылығының негізі – ақыл ой тәрбиесі деп есптелінеді. Ақыл-ой тәрбиесі арқылы баланы ойлау іс-әрекетінің шарты болатын білім қорымен қаруландыру, негізгі ойлау операцияларын меңгерту, зиялылық біліктері мен дүниетанымын қалыптастыру міндеттері шешіледі. Қазақ халқында ерекше құрметтелетін адамшылдық қасиеттің бірі –

ар болып есептеледі. Ары бар адамда намыста, әділдікте, адамгершілік пен имандылықта болары сөзсіз.

Қазақ отбасында балаға тілі шығып, анық сөйлей бастаған кезден-ақ, ағайын туысты, нағашы жұртын, ата-тегін, руын, ел жұртын білдіруге ерекше көңіл бөлген. «Жеті атасын білу» заң болған. Ата-бабаларымыз өз тегінің шығу тарихын білуді әр азаматқа парыз деп ұққан. «Жеті атасын білмеген ер жетім», «Жеті атасын білген ұл, жеті жұрттың қамын жер» деген аталы сөз содан қалса керек. Баланың өзі шыққан тегін білуі оның азаматтық, елжандылық, отансүйгіштік қасиеттерін қалыптастырады деп есептеген. Отбасы мүшелері балаға тек жеті атасына дейінгі бабаларының атын жаттатып қана қоймаған. Олардың қандай адам болғанын, өнегелерін үлгі етіп отырған. Әрі сол арқылы отбасы шежіресін жалғастыруға баулуды мақсат еткен.

Қазақ халқының салт-дәстүрінің, ұлттық ойындарының ұрпақ тәрбиесіне қосар үлесі аса зор, мәні үлкен. Ұлттық рухты қалыптастыруға мол үлесін қоспақ. Дүниежүзілік көшпенділер ойындары – ұлттық спорт түрлерінен өтетін әлемдегі ең ірі дода. Орталық Азияның тарихи көшпелі халықтарының ұлттық ойындарына негізделген дүбірлі сайыс көшпенділердің өмір салты мен дәстүрін дәріптеуді мақсат тұтады әрі екі жылда бір рет өткізіледі. V Дүниежүзілік көшпенділер ойындары 2022 жылы қыркүйекте Қазақстанда өтті, оған 100-ден астам елден 2000-нан астам спортшы қатысты. Бұл Дүниежүзілік көшпенділер ойындарын барлық еліміз ерекше сезіммен тамашалады.

«Баланы жастан» демекші, санасына халқымыздың тәрбие негізі, асыл қазынасы – салт-дәстүрлерін дұрыс жеткізе білсек, ертеңгі күні олардан зор ұлтжанды қазақ азаматы шығатынына кәміл сенуге болады. Оқу мен тәрбие егіз. Оны бір-бірінен бөліп қарауға болмайды. Тәрбиенің өзі күнделікті сабақтың әрбір кезінде-ақ оқушы бойына сіңе бастайды. Оқушыларды жоғары мәдениетті адам етіп тәрбиелеу сіздер мен – біздің басты міндетіміз. Сондай-ақ ұлттық құндылықтарды оқушы бойына сіңіруде ақын-жазушылар мен еліміздің ұлтжанды азаматтарымен болған кездесулер әсер етеді десек артық болмас. Қоғамның белгілі қайраткері, ақын М.Шахановтың «халықта ең бірінші ұлттық рух болуы керек» дегенін әр кез есте сақтап, еліміздің жарқын болашағы үшін атсалысуымыз қажет. Ол үшін біз, ұстаздар қауымы оқушыларға салт-дәстүрлерді жай ғана үйретіп қана қоймай, олардың тәрбиелік түп-тамырын, мәнін, алтын діңгегін түсіндіре білуіміз керек. Ұлттық тәлім тәрбиенің іргетасын дұрыс қалай білу мұғалімдердің ата-аналармен қосылып жүргізген шараларына байланысты болмақ. Өйткені, бірінші ұлттық тәрбиенің ошағы – отбасында, екінші – мектепте болғандықтан, ата-ана мен мектеп, яғни мұғалімдер мен жұртшылық тығыз байланыста болуы шартты нәрсе. «Ұяда не көрсең, ұшқанда соны аласың» демекші, ата дәстүріміздің қалыптаса беруіне отбасы тәрбиесінің ықпалы зор. Әйтседе, күнделікті тірлікте ортақ тәрбие құралы – бұқаралық ақпарат құралдарын баса пайдаланамыз.

Қазақтың айтулы қоғам қайраткері Мұстафа Шоқай былай дейді: «Ұлттық мәдениеттен жұрдай рухта тәрбиеленген ұрпақтан халқымыздың қажеті мен мүддесін жоқтайтын пайдалы азамат шықпайды».

Елдің туын көтеріп, тәуелсіздік талаптарын орындау ісіне батыл бетбұрыс жасаған бүгінгі таңда адамзаттық игіліктерді, халқымыздың ғасырлар бойы

армандаған мәдени-рухани мұрағаттары мен ұлттық тәлім-тәрбие саласындағы, білім жүйесіндегі ізденістерін көрсету басты міндетіміз болып қала бермек. Ұлттық тәрбие – біздің ұрпақтан-ұрпаққа жеткізетін асыл қазынамыз. Ал мұндай мәселелерді зерттеп, көпшіліктің ой-пікірлерін қауым елге жеткізетін негізгі құрал – бұқаралық ақпарат құралдары екені даусыз.

Өмірден қымбат нәрсе бар ма адамда,

Орындыға жұмсаң өлмес дәрі.

Қасиетін өмірдің білу керек,

Басында ми бар болса, бетінде ары, — деп Шәкәрім ақын жырлағандай, біздің жастарымыздың өз өмірлерін бос өткізбей, білімге жұмсауды, артында өшпейтін із қалдырып, мәнді де, сәнді де бақытты өмір сүруге ұмтылуына көмектесуіміз керек. Біздің ұлттық өнеріміздің, мәдениетіміз бен дәстүрлеріміздің алдыңғы қатарлы үлгілерін, тіліміздің орасан зор байлығын жас жеткіншектердің жан дүниесіне сіңіріп, сол арқылы әлемдік рухани өркениеттің өріне шығып, нәр алу – бүгінгі күн талаптарының маңыздысы. Ата-бабаларымыздың сан ғасырлар бойы ұрпағына азық болған ақыл-кеңес, өсиеттері, асыл мұрасы ұлттық рух, ұлттық мақтаныш, ұлттық намыс, ана тілі мен ұлттық мәдениетін қалыптастыру сезімін ояту – баршамыздың парызымыз. Сонда ғана ұлттық сана-сезімі толыққанды жетілген, туған тілін еркін білетін, ұлттық сипаты мен ұлттық рухын жоғалтпаған ұрпақ тәрбиелей аламыз.

Сонымен қорытынды келе, осындай халқымыздың маңдайына біткен ұлттық құндылықтарымызды, сонау өткен ғасырлардан өшпес мұра болып қалыптасып келе жатқан дархан халқымыздың таратқан үлгі насихаты асыл мұраларымызды талмай, қажымай дарынды да тәрбиелі жастардың бойына сіңіріп, ұлттық мәдениетімізді әлемдік деңгейдегі мәдениетке жеткізіп сақтауға деген патриоттық сезімді қалыптастыруға бір кісідей атсалысуға тиістіміз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қисымова А. Қ. Қазақтың халықтық педагогикасы арқылы оқушыларға адамгершілік тәрбие беру.
2. Сқакова Р. Ә. Ұлттық тәлім-тәрбие хрестоматиясы. Алматы, 1996.
3. Төлегенова А.Б. Жеке тұлғаны ұлттық құндылықтар арқылы тәрбиелеу.

МАТЕМАТИКА САБАҒЫ АРҚЫЛЫ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ТӘРБИЕЛЕУ

Сәбит Айдана Ертайқызы
Математика пәні оқытушысы
«Басқару колледжі» ЖШС
Астана қаласы

Аннотация: Мақалада математиканың жалпы мәдениеттің ажырамас бөлігі ретіндегі рөлі және оның тұлғаның рухани-адамгершілік қасиеттерін қалыптастыруға әсері қарастырылады. Математика білім алушылардың еңбекқорлығы, табандылығы және адалдығы сияқты сипаттамалардың дамуына ықпал ететінін атап көрсетеді. Білім алушыларға жарқын әсер қалдыратын және

олардың адамгершілік тәрбиесіне ықпал ететін оқу материалын таңдауға ерекше назар аударылады. Математиканың жалпы мәдениеттің ажырамас бөлігі ретіндегі рөлі және оның тұлғаның моральдық-адамгершілік қасиеттерін қалыптастыруға әсері қарастырылады.

Кілт сөздер: математика, адамгершілік, тәрбие, рухани, мәдениет, патриот.

Математика - бұл тек білім саласы ғана емес, ең алдымен жалпы мәдениеттің маңызды элементі, әлемнің ғылыми қабылдау тілі. Математика ғылымы адам бойында жарқын моральдық түске ие және болашақта оның адамгершілік келбетіндегі маңызды сәттерге айнала алатын бірқатар ерекшеліктерді сөзсіз тәрбиелейді. Ең бастысы-баланың жан дүниесінде жарқын әсер қалдыратын материалды таңдау. Сіз адамгершілік, патриоттық тәрбиенің белгілі бір тақырыбына арналған тұтас сабақ жасай аласыз немесе сіз тек бір тапсырманы қолдана аласыз, оны шешкеннен кейін қызықты ақпарат бере аласыз немесе тіпті өлең оқи аласыз.

Адамгершілік мұғалім мен білім алушының қарым-қатынасы арқылы жүректен жүрекке берілетінін есте ұстаған жөн. Мұнда тәлімгердің жеке басы басты рөл атқарады. Барлық ғасырларда мұғалімдер ұлттың ең жақсы қасиеттерін, жоғары адамгершілікті, руханилықты, мәдениетті білдірушілер болды, сондықтан мұғалімнің қолында болашақ бар.

Мен математика сабағында рухани-адамгершілік тәрбиені төрт фактор арқылы жүзеге асырамын:

- білім беру мазмұны арқылы;
- оқыту әдістері мен формалары арқылы;
- кездейсоқ пайда болған және арнайы құрылған тәрбиелік жағдайларды пайдалану арқылы;
- мұғалімнің өзі арқылы.

Математиканы оқыту процесінде тәрбиелеу бойынша жұмыс, егер ол сабақтың әртүрлі кезеңдерінде жүргізілсе: пән теориясын игеру барысында, ауызша есеп жүргізу және есептерді шешу кезінде, үй тапсырмаларын орындау барысында, экскурсиялар өткізу кезінде, олимпиадаларға, шығармашылық конкурстарға дайындық кезінде тиімді болады.

Рухани-адамгершілік тәрбиесінің міндетін іске асыру пәндік білімді беруден гөрі күрделі және жауапкершілікті болып табылады және мұғалімнің рухани көзқарасының айқындылығымен анықталатын ерекше жағдайда мүмкін болады.

Математика-бұл тек білім саласы ғана емес, ең алдымен жалпы мәдениеттің маңызды элементі, әлемді ғылыми қабылдау тілі. Математика ғылымы адам бойында жарқын моральдық түске ие және болашақта оның моральдық көрінісіндегі маңызды сәттерге айнала алатын бірқатар ерекшеліктерді сөзсіз тәрбиелейді. Математика қызметті құруға және оңтайландыруға, шешім қабылдауға, әрекеттерді тексеруге, қателерді түзетуге, дәлелді және дәлелденбеген мәлімдемелерді ажыратуға, яғни манипуляцияны көруге және кем дегенде ішінара оған қарсы тұруға үйретеді. Мәселелерді шешу білім алушылардан білімді игеру және нығайту бойынша адал және байыпты жұмысты талап етеді, бұл психикалық күш-жігердің жүйелі шиеленісіне, қиындықтарды жеңуде табандылыққа әкеледі. Бұл ретте білім алушыда еңбекқорлық,

табандылық, мақсатқа ұмтылудағы табандылық, қиындықтардың алдында тоқтап қалмау және сәтсіздіктер кезінде үмітсіздікке ұшырамау сияқты мінез-құлық белгілері тәрбиеленеді. Бірақ мұның бәрі жасырын сипатқа ие. Білім алушылар үшін адамгершілікке тәрбиелеу емес, жаза ретінде күнделікті қайта құруларды орындау. Сондықтан білім алушының жан дүниесінде із қалдыру үшін сабақта осындай тәрбиелік сәттерді көрсету керек. Әр сабақ білім алушыларды жаңа біліммен байытып, олардың көкжиегін кеңейтуі керек. Сабақтан сабаққа дейін білім алушылар білімнің шексіз жағымпаздығы бойынша алға жылжиды. Оқу сабағы білім алушылардың бойында жеке тұлғаның адамгершілік қасиеттерін қалыптастыра отырып, үлкен тәрбиелік құндылыққа ие болуы керек. Нақты өмірлік жағдайларда осындай жағдай жасау мұғалімнің шығармашылығы болып табылады.

Қорытындылай келе, математика сабағында рухани-адамгершілік тұлғаны тәрбиелемес бұрын, алдымен пәннің өзіне қызығушылық таныту керек, сондықтан оны емтихан тапсыру үшін ғана емес, сонымен бірге олардың пәнге деген қызығушылығы соншалықты үлкен, сондықтан олар өздері жасай алады. осы салада әртүрлі ғылыми жаңалықтар, және демек, өз елін дәріптеу және өз Отанының патриоты болу.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. А.Дүйсенбаев Тәрбие теориясы мен әдістемесі, 2015ж Астана
2. Аймауытов Ж. Тәрбиеге жетекші 1924 ж. Орынбор

ҰЛТЖАНДЫ ҰРПАҚТЫ ОҚЫТУ ЖӘНЕ ТӘРБИЕЛЕУ

Тәпсір Сәулегүл

қазақ тілі мен әдебиет пәнінің оқытушысы
«Басқару колледжі» ЖШС
Астана қаласы

Қазіргі жаһандану заманында ғылым мен білімнің маңызы күн санап арта түсуде. «Білекті бірді жығады, білімді мыңды жығады» деген мақал бүгінгі күннің талаптарына сай айтылған сияқты. Мемлекетіміз өркениетті елдер қатарына қосылып, әлем құрылымының белсенді мүшесі болу үшін, бірінші кезекте ғылым мен білімнің дамуына көңіл бөлуі керек. Мемлекетіміздің ертеңі де бүгінгі жас ұрпақтың біліміне тығыз байланысты екендігі айдан анық. Ал жас ұрпаққа беретін білім мазмұнын жақсарту, оны заман талабына сай игеру, оларды отан сүйгіштікке, ақыл-ойын жан-жақты дамытуға ұмтылуға тәрбиелеп, шығармашыл тұлға қалыптастыруды көздейтін білім беру бірінші кезекте ұстаз еңбегімен тығыз байланысты.

Республикамыздың ұлттық мектептерде жеделдетіп оқыту мәселелеріне мүдделі түрде өткізілуде. Осы өзекті мәселені шешудің негізгі жолдарының бірі - оқу-тәрбие үрдісі. Жаңа ұлттық идеологияның қалыптасуындағы маңызды рөл гуманитарлы пәндерге жүктеліп отыр.

Қазақстандағы білім берудің ұлттық моделі - оқу мекемелерінің қызметін орнықтыруды, ғылыми тұрғыдан әдістеменің негізін қалауды қызметтік

қағидаларды құрастыруды талап етеді. Ұлттық білім беру мен тәрбиелеу идеялары қазақ ойшылдарының еңбектерінде байқалады (А.Байтұрсынов, М.Жұмабаев, Ж.Аймауытов, М.Әуезов және т.б.). Олар осы мәселелердің өзектілігін сол заманның өзінде-ақ байқай білген.

Қазақ ұлт мектебін құру этнопедагогика мен этнопсихологияның дамуына ерекше көңіл аударуды талап етеді. Ұлттық психология, ұлттық менталитет ерекшеліктерін жете білетін тек қана қазақ мамандары ғана және оларды пайдалану мәселелерінде шешетін өз ғалымдарымыз. Ұлт мектебін қалыптастыру үшін алдымен мұғалімді кәсіби даярлау, оның мәртебесін орнықтыру ғылым саласында да, мемлекет тарапынан да тыс қалмауы қажет.

Оқытушылардың кәсіби даярлығын арттыруға мектептегі психолог маманның көмегі қажет-ақ. Әрине психологтың сапалы жұмыс атқаруы үшін барлық жағдайлар жасау ләзім. Айталық жұмыс бөлмесі техникамен қамтамасыз ету мекеме әкімшілігінің міндетіне кіреді.

Бүгінгі күні ғылыми білім жүйесінде ұлттық психология мәселелерін зерттеу, аса маңызды проблемалардың бірі.

Біріншіден, әлемдегі көптеген мемлекет әртүрлі ұлттардан, ұлыстардан тұрады.

Екіншіден, ұлт болмысының мәні, ұлттық қатынастардың астары ұлттық келешегі сияқты мәселелер бағзы заманнан бері адамзатты ойландырып келеді.

Үшіншіден, жер бетінде ұлт мәселелерінің қордалануы, тарихи-әлеуметтік, саяси факторлардың шиеленесуі, ұлт пен ұлыстардың арасындағы қақтығысу мен дұдараздық көбеюі, жекелеген ұлттардың тарихтағы өз орнын табуға ұмтылуы ұлттық сананың өсуі аталған проблемаларды шешу сияқты әрекеттер, жалпы ұлт болмысына жаңа қырынан қарауға көз салуға мүмкіндік туғызды. Ендеше ұлттық психология теориясын терең зерттеп, оның ұсыныстарын күнделікті өмірде қолдану уақыт және заман талабынан туындаса керек.

Әлемдегі ғаламдық өзгеріс, әлеуметтік-саяси ақиқат білім беру үрдісіне жаңа талаптар қояды. Бүгінгі уақытта жоғарғы білімнің мәдениеті үлкен сөз болуға тиіс. Мұндағы шешуші рөл - бүгінгі этнопсихология және этнопедагогика пәндеріне жүктеліп отыр. Ол Қазақстандағы ғылымның жаңа деңгейде сапалы дамуына мүмкіндік жасайды. Үнемі өсу үстіндегі қоғамның әлеуметтік тапсырысын орындау - уақыт талабы.

Қазақстанда этнопсихология және этнопедагогика мәселелерін зерттеу өз дәрежесінде емес. Мұның бәрі - ғылымның алға басуына тұсау болып отыр.

Осы пәндердің басқа елдерде оқыту тәжірибесін ескере отырып, ұлттық білім беру мен тәрбиелеу жүйесінде жаңа белестерге көтерілу мүмкіндігі бар. Республикамыздағы этнопсихология және этнопедагогиканың қалыптасуы ұлттық салт-дәстүрлер мен халықтық педагогикамен тығыз байланысты, себебі, онда халықтың гуманистік, демократиялық мұрат-мақсаты айқындалған.

Қазақстан этнопедагогикалық және этнопсихологиялық Орталық профессор Қ.Жарықбаев жетекшілігімен табысты жұмыс істеп келді. Ол Қазақстандағы этнопедагогикалық және этнопсихологиялық білімнің дамуына және насихатталуына үлкен үлес қосты.

Қазіргі білімнің бір бөлігінің маңызды жолы этномәдени білім екені күмән келтірмейді. Қазақстанның әлеуметтік саяси этникалық жағдайы білімнің ұлттық жүйесінің мәдени қажеттілігінен туындайды. Бүгінгі білім мен тәрбие мәселесіне терең назар қоя отыра салыстырмалы түрде зерделесек, өз кезегінде төмендегідей сараптама (мысалға бүгінгі орта мектеп практикасы негізінде) жасауға мүмкіндік аламыз.

Мысалы, математикалық есепті шығару процесі тек ойлау процесі, даму процесі ғана болмай, бұл үлкен еңбекке баулу процесі. Математиканы оқып үйрену жолында жоғары деңгейлі білімге жету үшін көп еңбектену керек, оқушы үшін үлкен еңбекпен келетін жетістік.

Оқушылардың сабаққа қызығушылығын арттыру мақсатында сабақты түрлендіріп өткізу - әр мұғалімнің міндеті. Сабақты ойын түрінде өткізу-оқушылардың көңіл күйлерінің көтеру, олардың белсенділігін арттыру, пәнге деген қызығушылығын оятуға әсер етеді.

Сол себепті қайталау сабағында ойын түрлерін көп пайдаланамыз. Мысалы: "Алтын қақпа" ойыны. Бұл ойын сабақта оқушылардың теориялық білімін практикалық шеберлікпен ұштастыра отыра ұйымшылдыққа, жинақылыққа, еңбекқорлыққа баулу. "Көкпар ойыны"- қазақтың ат жарысын ұйымдастырып, "мәреге" жеткізу яғни оқушыларды шапшаңдыққа баули отырып, тез ойлап, тез шешімін табуға жетелейтін сабақтың бір түрі. "Алтын сақа" ойынының мақсаты: оқушыларға қазақтың ұлттық ойыны яғни асық арқылы ептілікке, мергендікке тәрбиелеу және ұмыт болып бара жатқан ұлттық ойынды насихаттау.

Осы ойындарды сабақта қолдану кездерінде алға мынадай мақсаттар қойылады. Оқушыларды пәнге қызықтыру, олардың логикалық ой-өрісін дамыту, білім, білік дағдыларын, шығармашылық қабілеттерін дамыту, дамыта отырып оқыту. Ал оқушылардың өзара қарым-қатынасын, араласуын қамтамасыз ету әрбір сабақтағыдай жүзеге асырылып отырады.

Этномәдени білімнің стратегиясы халықтың тарихына негізделген. Басқа жағынан, алып қарағанда дүние кеңістігінде этностардың мемлекеттік интеграциясын күшейту уақыт өткен сайын тереңдей түсетін сияқты. Ол білім беру жүйесінен келешекте үлкен орын алмақ.

Елдік сананы қалыптастыру үшін неге ұлттық тәрбиені бірінші кезекке қоямыз? Біздің ойымызша, ұлттық тәрбие өзара тығыз байланысты екі бастаудан нәр алуға тиіс. Оның біріншісі, қазақ халқының тарихи тағдыры қалыптастырған мейірім, жарасым, төзім, шапағат, парасат, ізет, бақыт туралы арман-аңсар. Таратып айтсақ, осындай арман-аңсардың мәдениет пен өнерде, салт-дәстүрде, тіл мен ділде, діни сенім-нанымда түрліше көріністері

болуы керек. Екіншісі, бүгінгі тарихи кезең аясындағы нақты бастан кешіріп отырған қоғамдық-психологиялық ахуал. Бірінші жағдайға қатысты ойымызды одан әрі өрбітер болсақ, халықтың мәдениеті мен әдебиеті, өнері мен салт-дәстүрі, тілі мен ділі, сенім-нанымы мен діні дегенде тарихтың сүзгісінен сараланып өткен рухани құндылықтарға басымдық сипат берілуі керек. Мұның өзі қоғамның тарихи, психологиялық даму бағытында

екінші мәселенің де оң шешімін табатын жолмен ілгері басуына кепіл бола алар еді.

Тарих пәнінің тәрбиелеушілік мүмкіндігі өте мол. Өйткені ол бүкіл адам баласының ғасырлар бойы жинаған тәрбиесін баяндайды. Сонау қиын - қыстау шапқыншылық кезде сақтар, сарматтар, ғұндар жауға қарсы жорыққа әрдайым даяр болып, қылыш- найзамен қаруланған жауынгерлер өз жерін жаудан қорғай білген. Ел басына күн туғанда сыртқы жаудан қорғап аты шыққан Томирис, Шырақтан бастау алған ерліктерді жалғастырған Тәуке

хан, Абылай хан, К. Қасымұлы, С. Датұлы, Исатай мен Махамбет т.б. батырлары өз елінің азаттығы мен бостандығы үшін Отанын қорғаудың тамаша үлгілерін көрсеткен. Сонымен қатар қазақ халқының өз елін шапқыншылықтан қорғауда ерліктері аңыз болып өлең – жырға қосылған. Олардың ерлік жолдары бүгінгі Қазақстандық патриотизмге негіз бола алады.

Патриоттық тәрбие беруде тарих сабағында мұражай деректерінің алатын орны зор. Себебі мұражайда оқушы барлық тарихи деректерді өз көзімен көреді, жан дүниесімен сезініп, ерлік істерін ой елегінен өткізеді (фото суреттер, медальдар, мақтау қағаздары, жазылған хаттар, газет материалдары т.б.).

Мысалы, мұражай деректерін мектеп бағдарламасында "Қазақстандықтар Ұлы Отан соғысы жылдарында" және "Қазақстандықтар Мәскеу үшін шайқаста" тақырыптарын өткенде пайдалануға болады. Сонымен қатар, М. Ғабдуллин мұражайында сақталған Кеңес Одағының Батыры, жазушы, профессор, қоғам қайраткері М. Ғабдуллин туралы деректерді қолданудың берері өте зор.

Бүгінгі үлкен білімнің астарында тәлім, тәжірибе, оқу сияқты нақты бағалы құндылықтар жатыр. Рухани дүниетанымның адам өміріндегі орны ерекше. Дүниетаным оқу - біліммен тығыз байланысты. Сондықтан оқу-тәрбие ісінде дүниетаным сияқты құбылысты жастардың санасына орнықтыру - заман талабынан туындайды.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Алпысбай А. Халықтық білім беру жүйесіндегі психологтің мақсат-міндеттері //Ұлағат. - 2002. - №5. - 32-35 бб.
 2. Бошай Е. Ұлттық тәлім-тәрбие ұлттымыздың баға жетпес құндылығы //Мектептегі психология. - 2009. - №3(21).- 30-32 бб.
 3. Жарықбаев Қ.Б. Қазақ мектептеріндегі оқу-тәрбие процессін этнопсихологиялық аспектілері. - Алматы, 1990.
 4. Қабдырқайырұлы Қ. Қазақ орта мектептерінде математика пәнін оқытудың этнопсихологиялық астарлары // Национальные процессы в Казахстане: пути и способы их регулирования. - Алматы, 1992.
 5. Қалиев С.Қ. Қазақтың тәлім - тәрбиесінің ғылыми-педагогикалық негіздері: Педагог. ғылым. докт. дисс. - Алматы, 1996.
- Әдебиеттер тізімі:
6. Майлыбаева Ш. Ұлттық тәрбие //Мектептегі психология - 2010.- №2(26).- 21-22 б.
 7. Оразбекова К.А. Ұлттық психология мен халық тәрбиесі болашақтың бастауы хақында. - Алматы: Дәуір, 2000.

ФИЗИКА САБАҒЫНДА БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫ АРҚЫЛЫ РУХАНИ АДАМГЕРШІЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ТӘРБИЕЛЕУ

Темирбаева Айзада Адильбековна

Физика пәнінің оқытушысы

«Басқару колледжі» ЖШС

Астана қаласы

«Адамның моральдық қасиеттері оның интеллектуалдық жетістіктерінен маңыздырақ.»

А. Эйнштейн.

Аннотация: Бұл мақалада физика сабағында рухани адамгершілік құндылықтарды тәрбиелеу әдістері қарастырылады. Оқытушының басты мақсаты — білім алушыға тек ғылыми білім беру ғана емес, сонымен қатар оларды жоғары адамгершілік құндылықтарға бағыттау. Физика ғылымы арқылы адамның қоршаған ортамен байланысын, табиғат пен қоғамның заңдылықтарын түсіну, сондай-ақ экологиялық мәселелерге жауапкершілікпен қарау маңызды аспекті ретінде қарастырылады. Ұлы ғалым-физиктердің шығармашылығын талдай отырып, білім алушыларға патриотизм мен өз Отанына деген құрмет сезімін тәрбиелеу қарастырылады. .

Кілт сөздер: физика, рухани адамгершілік құндылықтар, экология, ғалым-физиктер, патриотизм, тұлғалық даму, тәрбиелеу, табиғат пен қоғам, ғылыми білім, шығармашылық.

Жеке тұлғаның тұжырымдамалық құндылықтарын қалыптастыру оқу мазмұны арқылы жүзеге асырылуы тиіс. Физика ғылыми білімнің гуманистік мәнін көрсетеді, оның адамгершілік құндылығын айқындайды, студенттердің шығармашылық қабілеттерін, дүниетанымын қалыптастырады, жоғары адамгершілікті тұлғаны тәрбиелеуге ықпал етеді, бұл оқытудың негізгі мақсаты болып табылады. Физика сабақтарында білім ала отырып, мәдениеттің ғылым, ғылыми білім, ойлау және әрекет сияқты компоненттерімен танысады және бұл әлеуметтік-мәдени материалды рухани игілік, өмірлік қажетті және маңызды жеке мәдениетінің элементі ретінде қабылдайды.

Рухани-адамгершілік тәрбие физика сабақтарында келесі аспектілерді қамтиды:

- Адамгершілік аспектісі – ғылымның сұлулығын көру, түсіну, сезіну ғана емес, сонымен қатар ғылым мен технология жетістіктерін адамзат қоғамын одан әрі дамыту және қоршаған ортаны қорғау үшін ұтымды пайдалану қажеттілігін түсіну.

- Азаматтық аспект – шығармашылық тұлғаны қалыптастыру, ғылым мен техниканың жасампаздарына құрмет көрсету, физиканың заманауи техниканың қалыптасуындағы жетекші рөлін түсіну, ғылыми жетістіктерді моральдық-этикалық тұрғыдан бағалауға дайын болу.

- Патриоттық аспект – туған жер, оның байлығы мен мәдени дәстүрлері туралы білімді меңгеруді қамтитын аймақтық компонент, ол туған

қаласы, ауылы немесе елді мекені үшін мақтаныш сезімін оятып, отанының саналы азаматын тәрбиелеуге бағытталған.

Сабақтарымда мен физика ғылымының құндылықтық аспектілерін ашуға тырысамын, олар адамның басқа қызмет салаларымен өзара әрекеттесуінде көрінеді. Сондай-ақ, мен өмірдің құндылықтарын және жеке тұлғаның өзін-өзі жүзеге асыру мәселелерін көрнекті ғалым-физиктер мен инженер-физиктердің шығармашылығы арқылы талдаймын. Шарль Огюстен Кулон, Майкл Фарадей, Генрих Герц, Петр Лебедевтің тәжірибелерін зерттей отырып, мен білімалушылардың назарын бұл эксперименттердің ғылыми маңыздылығына ғана емес, және олардың өзіндік қасиеттеріне де назар аударамыз.

Сабақтарымда ірі техникалық инновацияларды қарастырып, техникалық міндеттерді шешу үлгілерімен таныстыра отырып, мен ғалым мен инженердің бірлесе жұмыс істеуінің жемісті нәтижелері туралы түсінік беремін. Физика сабақтарында мен жаһандық экологияның негізгі мәселелеріне, табиғаттағы ең ірі экологиялық дағдарыстар мысалдарына жүгінемін. Бұл техникалық әзірлемелерді енгізу және қолдану шарттарының бұзылуы бүкіл адамзат үшін қандай ауыр зардаптарға әкелетінін білімалушыларға түсіндіруге мүмкіндік береді.

Нақты мысалдар арқылы білім алушылар физика ғылымы мен оқу пәні ретінде оларға жеке өзі не бере алатынын (білім, әдістер, тәсілдер, жабдықтар) көрсетемін, осылайша олардың экологиялық мәселелерді жауапты әрі тиімді шешуге қатысуына жағдай жасаймын. Экологиялық мәселелерді шешу көбіне экологиялық білім берудің және өскелең ұрпақты тәрбиелеудің деңгейіне байланысты. Жастарда экологиялық проблемаларға қатысты заманауи ғылыми көзқарасты қалыптастыру, олардың маңыздылығын қарқынды дамып жатқан ғылыми-техникалық прогресс жағдайында түсіндіру, адамның шаруашылық қызметінің

табиғатқа зиянды әсерін азайтудың ғылыми негізделген тәсілдерін көрсету физика сабақтарында өте қажет.

Білім алушылар ұлы ғалым-физиктер туралы баяндамалар мен мақалалар дайындауы: қысқаша өмірбаяндық мәліметтер, дүниетанымдық көзқарастары, азаматтық позициясы, философиялық кредосы, көзқарастарының кендігі, ғылыми шығармашылық мотивтері, шәкірттеріне деген қарым-қатынасы, Отан алдындағы еңбегі, ғалымның шығармашылығы мен тұлғасына деген атақты физиктердің немесе мемлекеттің бағасы, тарихи тәжірибелердің сипаттамасы. Бұл күшті механизм білім алушыларға патриотизм сезімін қалыптастырады, өйткені олар физика сабақтарында өз елінің және әлемдік ғылымның дамуына елеулі үлес қосқан ғалымдардың өмірі мен жетістіктерімен танысады. Көптеген осы ғалымдар өз Отанына шын патриот болған. Баяндамалар қысқа болуы керек, ғалымның жеке тұлғасын сипаттайтын нақты қасиеттерді ашуы тиіс. Биографиялық материалдың тәрбие жұмысына әсері әрқашан арта түседі, егер ғалымдардың тұлғасы олардың жеке қасиеттері, қызығушылықтары арқылы таныстырылса. Мысалы, М.В. Ломоносов табиғи таланты, еңбекқорлығы, мақсатқа ұмтылуы және шығармашылық рухының күшінің арқасында ғылымның ұлы өкілдерінің деңгейіне көтеріле алды, әрі ол өз кезегінде өлең жазу талантымен де танымал болды. Олардың материалдары ағымдағы оқу

материалын оқыту логикасына енгізілуі тиіс. Елдің физика мен техника саласындағы жетістіктерімен танысу білім алушыларға өз Отанына деген мақтаныш сезімін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Мен білім алушыларға Отанын шынайы сүйетін, еліміздің лайықты азаматтары, мемлекетке және отбасына пайдасы боларлық адамдар етіп тәрбиелеуді мақсат етемін. Әр білім алушы адамзаттың ең асыл қасиеттерін – шығармашылық пен моральдық тазалық, сұлулық, жақсылық, әділеттілік пен еңбекқорлықты өз бойына сіңірсе деп тілеймін.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Айтбаев, Б. Ж. (2012). Физика және экология мәселелері. Алматы: Қазақ университеті.
2. Алдашев, С. Ж., & Қалиев, Т. Р. (2015). Қазіргі заманғы педагогика және білім беру технологиялары. Алматы: Дарын.
3. Қараев, Ж. М. (2017). Білім берудегі рухани-адамгершілік құндылықтар. Астана: ҚазМУ баспасы.
4. Ломоносов, М. В. (2010). Ғылым мен өнердің бірлігі. Мәскеу: Наука.
5. Ғабитов, М. Б. (2018). Ұлы ғалымдардың өмірі мен шығармашылығы. Алматы: Раритет.

ИННОВАЦИЯЛЫҚ КЕҢІСТІКТЕ ЭТНОПЕДАГОГИКА ЭЛЕМЕНТТЕРІН ДАМУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ ПАЙДАЛАНУ

Токтаганова Айнура Сағындыковна

Физика және информатика, арнайы пәндер оқытушысы
"ASTANA POLYTECHNIC" жоғары колледжі
Астана қаласы

Аннотация. Статя посвящена решению проблемы совершенствования обучения и воспитания личности посредством информационных технологий. Рассматриваются использования некоторые элементы этнопедагогики в процессе информационных технологий.

Түйін сөздер: этнопедагогика, оқыту және тәрбиелеу құралдары, оқыту кеңістігі, ақпарат, ақпараттық технологиялар.

Қазіргі заманғы мұғалімнің кәсіби дайындығы көпмәдениетті және көпұлтты ортада жұмыс жасауға бағытталуы керек. Атап айтсақ:

- Білім беру және тәрбиелеу теориясы меңгеру;
- Білім алушылардың әлеуметтік – психологиялық ерекшеліктері мен менталитетін түсіну;
- Кіріктірілген сабақтарды жобалау технологияларын меңгеру;

Әртүрлі этнопедагогикалық дәстүрлерден алынған материалдар студенттердің этникалық өзіндік санасын арттырады және мәдени өсуге, олардың ой өрісін кеңейтуге ықпал етеді.

Педагогиканың дамуын халықтың педагогикалық дәстүрлерімен бірге қарастыру тек қызығушылық туғызып қана қоймайды, сондай-ақ тарихи-педагогикалық зерттеулердің нәтижелірек болуының, ғылыми педагогикалық теориялардың өмірге икемділігін, оларды келешекте зерттеудің қажетті екендігін тексерудің де айғағы. Өткен ғасырдағы педагогика тарихына көз жіберсек, ұжымдық педагогикалық тәрбиенің мәні мен маңызына, халықтық тәрбие жөніндегі данышпандық ой-тұжырымдарына әл-Фараби, ибн-Сина, Фердоуси, Омар Хайям, Я.А.Коменский, И.Г.Песталоцци, К.Д.Ушинский, Н.Г.Чернышевский, Н.А.Добролюбов, Л.Н.Толстой, Ы.Алтынсарин, Ш.Уәлиханов, А.Құнанбаев сияқты ойшыл-оқымысты ғалымдардың бірде-бірі көңіл бөлмей өткен емес. Олар халықтың бала тәрбиелеудегі тәжірибесінің, педагогикалық ойларының прогрессивтік жақтарына ерекше мән беріп, халықтық тәрбиенің негіздеріне ғылыми талдаулар жасады. Этнопедагогика ғылымы орыс, батыс елдерінде XVII-XVIII ғ. бастап қолға алынған болса, қазақ этнопедагогикасының зерттелу жайын және оның ғылым ретінде қалыптасу тарихын сөз етсек, оны үш кезеңге бөліп қарастырамыз. Бірінші XIX ғ. екінші жартысында өмір сүріп, қазақтың ұлттық тәлімгерлік ой-пікірлері мен салт-дәстүрлері жайында тұңғыш зерттеу еңбектерін жазған Шоқан, Ыбырай, Абай сияқты демократ, ағартушылары мен орыс, батыс саяхатшы, этнограф ғалымдарының (Э.С.Вульфсон, П.С.Паллас, А.Вамбери, А.Левшин, В.Радлов, А.Янушкевич, Н.Г.Потанин, Н.Л.Зеланд т.б.) қолжазбалары десек, екінші XX ғ. алғашқы 20-30 жылдарында бұл істі ғылыми тұрғыда арнайы қарастырып, сөз еткен Ә.Диваев, А.Байтұрсынов, С.Торайғыров, М.Жұмабаев, Ж.Аймауытов, Ш.Құдайбердиев, Х.Досмұхамедов, М.Дулатов, Н.Құлжанова, М.Әуезов, т.б. болды. Үшінші кезең 40-50 жылдық үрдістен кейін, 1970-80 жж. қазақ этнопедагогикасын зерттеу ісі қайта қолға алынып жандана бастады. Бұл кезеңде М.Ғабдуллиннің, Қ.Бержановтың, М.Әлімбаевтің, Ш.Ахметовтің, А.Көбесовтің, Қ.Жарықбаевтың, С.Қалиевтың, Қ.Сейталиевтың, Ә.Табылдиевтың, т.б. баспа арқылы жарық көрген зерттеу еңбектерін ілтипатпен атауға болады. Әсіресе, Қазақстан Республикасы егемендік алғаннан кейін (1991-2001 жж. арасында) этнопедагогиканың мәселелеріне арналған он докторлық, елуге тарта кандидаттық диссертациялар қорғалды. Қорыта келгенде, айтарымыз, қазақ этнопедагогика ғылымы Шоқан, Ыбырай, Абай, Сұлтанмахмұттардан басталып, Ә.Диваев, М.Дулатов, Х.Досмұхамедов, Н.Құлжанова, М.Әуезов еңбектерімен жалғасын тауып, М.Жұмабаев, Ж.Аймауытовтар арқылы ғылыми жүйе ретінде қорытылып, белгілі бір ізге келтірілген ғылыми педагогиканың құрамдас бөлігі деп қараймыз. 50-70 жж. қайта жаңарған қазақ этнопедагогикасына Қ.Бержанов, М.Ғабдуллин, М.Әлімбаев, Б.Адамбаев, Қ.Жарықбаевтар келіп қосылып, бірнеше монографиялық еңбектер жазды. 80-90 жж. олардың қатары С.Қалиев, Ә.Табылдиев, Қ.Сейталиев, С.Ұзақбаева, М.Балтабаев, К.Бөлеевтермен толықты. 2000 ж. басында этнопедагогикалық зерттеушілер қатары К.Жантөриева, М.Құрсабаев, С.Сеңкібаевтармен толысып, қазақ этнопедагогикасында зерттеушілердің белгілі бір шоғыры пайда болды. [1, 6-бет] Олардың қазақ этнопедагогикасына қосқан қомақты үлестерін қосты. Педагогикалық құндылықтар мәңгілік және барлық уақытта, кез келген

мемлекеттік жүйеде жарамды. Фольклор мен болмыстың қайта жаңғыруы қажет.

Студенттердің ана тілімен, салт-дәстүрімен, ауызша шығармашылығын пәнмен байланыстыра таныстыру нәтижесінде дүниенің құрылысын, табиғат сырларын білу, түсіну, қоршаған әлемге деген ұқыптылықпен қарау қалыптасады. Студенттер туған халқының мәдениетімен таныстыру оның өзін жеке тұлға және өз халқының бір бөлігі ретінде тануына ықпал етуі керек. Мұнда балалардың өмірге келуі, жастардың өмірге жан-жақты дайындалуы, іс-әрекет пен қара күштерге қарсы күрес саласындағы тұлғаның қалыптасу заңдылықтары көрініс тапқан. Олай болса, білім алушылардың көркемдік және интеллектуалдық дамуы студенттерді халық ауыз фольклорымен таныстыру деңгейіне байланысты болмақ.

Халық педагогикасы – бұқараның өз тарихында дамытып, ауызша халық шығармашылығында, салт-дәстүрінде, әдет-ғұрыптарында, ойындарында, этнографиялық, археологиялық, тарихи материалдарда ерекше көзге түскен педагогикалық идеялары мен тәрбиелік тәжірибелерінің жиынтығы. Халық педагогикасы – этнопедагогика ғылымының негізгі және негізгі объектісі.

Жоғарыда айтылғандардың негізінде этнопедагогика элементтерін студенттердің өзін-өзі дамыту құралы ретінде пайдалануға болатындығын көруге болады.

Зерттеу объектісі: халықтың тәлім-тәрбие жөніндегі ұғым- түсініктері, дәстүрлері, тәжірибесі болып табылатын ғылым саласы.

Зерттеу пәні: этнопедагогика элементтері арқылы студенттердің өзін-өзі дамытуының педагогикалық шарттары.

Зерттеу мақсаты: этнопедагогика элементтері арқылы студенттердің өзін-өзі дамытуының педагогикалық шарттарын анықтау.

Зерттеу гипотезалары: этнопедагогика элементтерін қолдану арқылы оқушылардың жан-жақты өзін-өзі дамытуы келесі педагогикалық шарттар орындалған жағдайда тиімді болады.

1. Этнофольклор материалы бойынша жаттығулар, жағдаяттар, тапсырмалар құрастыру.

2. Студенттердің физика-математикалық сипаттағы есептер мен арнайы бағдарламалар арқылы жаттығулар жасауға тарту.

Зерттеу мақсаттары:

1. Зерттелетін мәселе бойынша психологиялық-педагогикалық, этнопедагогикалық және әдістемелік әдебиеттерді оқып, талдау.

2. Білім алушыны жан-жақты дамытудың тиімді жолдары мен әдістерін анықтау

3. Білім алушыны жан-жақты дамыту үшін педагогикалық шарттарды жасап, эксперименталды түрде тексеру.

Зерттеудің теориялық негізі. Этнопедагогика Шоқан, Ыбырай, Абай, Сұлтанмахмұттардан басталып, Ә.Диваев, М.Дулатов, Х.Досмұхамедов, Н.Құлжанова, М.Әуезов еңбектерімен жалғасын тауып, М.Жұмабаев, Ж.Аймауытов ғылыми қорытынды жасаса, 2000 ж. басында этнопедагогикалық зерттеушілер қатары К.Жантөриева, М.Құрсабаев, С.Сеңкібаевтармен толысты. Педагогикалық зерттеулерде студенттердің этнофольклор интеллектуалдық

құндылықтарымен таныстыру тетіктері әлі толық әзірленген жоқ. Осының барлығы білім алушылардың физика-математикалық түсінігін, жалпы олардың ақыл-ой тәрбиесін дамыту үшін этнофольклор мүмкіндіктерін ашу, шарттар мен әдістерді тәжірибе жүзінде тексеруді мақсатқа сай жасау керекпіз. Бұл міндеттерді әр баланың жас ерекшеліктерін ескере отырып, тұлғаға бағытталған оқыту негізінде жүзеге асырылуы керек. Өз ұрпағының өнегелі, өнерлі, еңбек сүйгіш, абзал азамат болып өсуі үшін халықтық педагогиканың негізгі мақсатын оқу- тәрбие үрдісіне тиімді пайдалану әрбір ұстаздың міндеті.

Соның ішінде физика пәні қазіргі замандық оқыту жүйесіндегі іргелі пәндердің бірі. Енді біз қазақтың әдет- ғұрып, салт- санасында кездесетін кейбір элементтерді физика сабағында қолдануға мысалдар келтірейік. «Молекулалық физика және жылу құбылыстары» физиканың негізгі бөлімдерінің бірі. Молекула кинетикалық теорияның негізгі қағидаларының тәжірибелік дәлелдемелері «Броундық қозғалыс» және «диффузия» құбылыстары арқылы түсіндіріледі. Диффузия құбылысын түсіндіру барысында айран ұйыту, құрт қайнату, нан ашытудың қалай орындалатынын айтып кеткен орынды. Айран ұйытқанда немесе нан ашытқанда судың жылы болуы, температура жоғарылаған сайын молекулалардың бір заттан екінші затқа өтуі шапшаң жүретінін көреміз.

«Броундық қозғалыс» тақырыбын тартымды етіп өткізу үшін денедегі молекулалардың хаосты қозғалысын 1827 жылы ағылшын ботанигі Р. Броун

тұңғыш рет бақылағандығын түсіндіре келе, күбіге айран піскенде майдың түсуі, қатты дене бөлшектерінің сұйықта қалықтаған қозғалыс екенін жатық тілмен әңгімелейміз.

Ал «Жылу өткізгіштік» тақырыбын оқытқанда малдың, аңның терілерінен тігілген киімнің жылуды жақсы сақтайтынын түсіндіре отырып, қазақтың ұлттық киімдерінің ерекшеліктерін айтып өткен жөн. Осы тарау барысында

оқушыларды шығармашылыққа баули отырып олардың ой- өрісін, сөйлеу мәдениетін қалыптастыру мақсатында халқымыздың ұрпақтан- ұрпаққа мирас болып келе жатқан бай қазынасы - киіз үй туралы түсінік беріледі.

Киіз үй - ауа райының қандай жағдайында да пайдалануға өте ыңғайлы.

Оның ішіне жарық жақсы түседі, ауа алмасуы талапқа сай, төбесі жадағай емес күмбез болып келгендіктен жаңбыр өтпейді. Салқын болуы конвекцияға байланысты. Киіз үйдің шаңырағын жауып тұрған түндік қазіргі кездегі терезенің ашпалы көзін және мұржаның ролін атқарады. Түндіктен кірген салқын ауа төмен түсіп жылы ауа мен суықта жағылған оттың түтіні сол арқылы сыртқа шығады. Киіздің жылу өткізгіштігі нашар, сондықтан киіз аптап шілдеде сая, ызғырықта жылы баспана болуын қамтамасыз етеді.

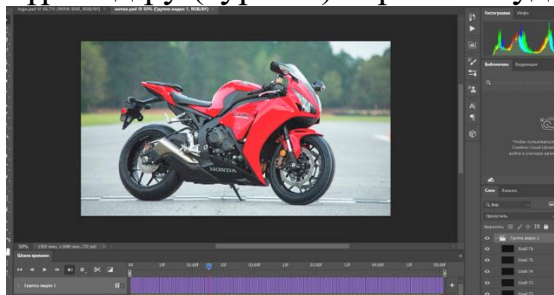
Қатты денелерде болатын деформацияның түрлерін(иілу, бұралу, майысу) қарастырғанда киіз үйдің сүйегін, яғни уық, кереге, шаңырақ, табалдырық, маңдайшаларын қандай ағаштан иіп, майыстырып жасайтынын түсіндіру оқушылардың пәнге деген ынтасы мен қызығушылығын арттыруға себеп болады.

Физика пәнінен белгілі бір тақырыпты өткен кезде мысал ретінде мақал- мәтелдерді дұрыс қолдану тақырыптың тәрбиелік және физикалық мәнін ашуға

септігін тигізеді. Мақал-мәтелдер ауызша халықтық поэтикалық шығармашылықтың ең белсенді және кеңінен тараған ескерткіштерінің бірі.

Көптеген мақалдар табиғат көріністерін бейнелеп, оларды өмірмен, түрлі тұрмыстық жағдайлармен тығыз байланыстырып отырады. Әрбір мақал-мәтелдің физикалық мәні және табиғат құбылыстарына сүйенген моральді астарлары бар. Мысалы: «кебу және конденсация» тақырыбын өткенде «аузықүйген үрлеп ішеді» деген мақалды айту керек. Бұл мақалдың тәрбиелік мәні, жіберген қатені екінші рет қайталамай дер кезінде қорытынды жасауға меңзесе, физикалық тұрғыда ыстық нәрсені үрлесек, кебу процесінің тездетіліп, оның температурасының төмендейтінін ұғынуға болады.

Ұлттық ойындарды оқу - тәрбие үрдісінде қолдануға болады. Айталық ақыл-ой қабілетін жұмсап ойнайтын ойындарды физика және математика сабақтарында ұтымды пайдалану жолдарын қарастырған жөн. Мысалы, ақыл – ой қабілетін жұмсайтын ойындар: «Жаңылма», «Байқап қал», «Ұшты-ұшты», «Жұмбақ есептер», асық ойындары. Ойынға қатысу үшін оқушылар өз білімдерін толықтырып отырса, екіншіден ойын сергіту сәті әрі өтілген материалды қайталау болып табылады. Ойынның уақыты 5-10 минуттан аспауы керек. Сондай-ақ, бұл ойындар оқушылардың білім деңгейін көтеріп қана қоймай, оларды бір-бірімен жақындастырып, достыққа, жолдастыққа, адамгершілікке тәрбиелейді, ұлтына деген ыстық ықылас пен сезімін оятады. Енді «Компьютерлік графика» пәніне тоқталсақ, ол кино, мультфильмдер, компьютерлік ойындар, қолданбалар, VFX, VR/AR, 3D басып шығару, жарнама, дизайн, ғылым, бизнес, инженерия, құрылыс және білім беру сияқты салаларда қолданылады. Компьютерлік графикамен жұмыс істеуге арналған бағдарламалық қамтамасыз етудің көптеген кластары болғанымен, компьютерлік графиканың тек үш түрі бар. Бұл растрлық графика, векторлық графика және фракталдық графика. Контентті жасауда компьютерлік графика басты рөл атқарады. Ойындарда ол графиканы байытады, кейіпкерлер мен орталарды шынайырақ етеді. Жарнамада ол тартымды көрнекі элементтерді жасауға көмектеседі. Компьютерлік графика (3D графика) компьютерлерді пайдаланып кескіндер жасаумен айналысады. Мысалы: Adobe Photoshop бағдарламасында анимацияны жасау (сурет-1), Adobe Illustrator бағдарламасының ерекшеліктерін пайдаланып ұлттық нақыштағы оюларды түрлендіру (сурет-2) керемет студенттерді қызықтырады.

сурет-1

сурет-2

Әр түрлі мотивациялық әдістерді қолдану студенттің оқуға қызығушылығын және болашақ кәсіби маман ретінде жауапкершілік сезімін оятып, өзін-өзі көрсетуге ықпалы зор. Этнопедагогика құндылықтарын ұтымды

пайдалану, студенттер өзінің қоршаған ортасында алдыларына қойған мақсаттарға жетуге болатындығын байқаймыз. Сонымен қатар, қазіргі білім беру жүйесінің ажырамас бөлігі дамыған цифрлық инфрақұрылым болып табылады. Сондықтан білім беру ұйымдарында цифрлық білім беру ресурстарын, ашық онлайн-курстардың желілері мен платформалардың мүмкіндіктерін өтілген сабақты қайталау барысында қолдануға болады. Цифрлық технологиялар қоғамның әртүрлі аспектілеріне терең әсер етіп, оларды қазіргі өмірдің ажырамас бөлігіне айналды. Кез келген жерде және кез келген уақытта ресурстарға қол жетімді. Мысалы: Narakeet, Gpt-chatbot, Quiz Whizzer, Online Test Pad, Wordwall. Сонымен қатар әрбір студентті қызықтыра отырып, білімді, сауатты, мәдениетті, кәсіби білікті тұлға жасау ұстаздың мақсаты деп ойлаймын.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Мағауова А.С. Этнопедагогика в системе профессиональной подготовки специалистов / А.С. Мағауова. – Алматы: Казак университеті, 2020.
2. Волков Г. Н. «Педагогика жизни». – Чебоксары, 1989.
3. «Жаратылыстану пәндерін оқыту үрдісінде халықтық педагогика арқылы оқушылардың танымдық іс- әрекеттерін қалыптастыру» Б.С. Желдыбаева. Алматы-2010
4. «ИФМ» ғылыми әдістемелік журнал №2, 2011
5. Хмель Н.Д. Педагогический процесс как объект деятельности учителя: Учеб. пособие для студентов и препод. пед. ин-тов. – Алма-Ата, 1978

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР НЕГІЗІНДЕ БІЛІМ МЕН ТӘРБИЕ БЕРУ

Толеген Вера

қазақ тілі және әдебиеті пәні оқытушысы, педагог-эксперт
Астана қаласы әкімдігінің
«Қоғамдық тамақтандыру және сервис колледжі» МКК ШЖҚ
Астана қаласы

Аннотация: Қазіргі уақытта ұстаздардың алдына қойылған міндеттердің ауқымды екенін жоғарыда келтірілген ойлар көрсеткендей, білім жүйесін іштей қайта құру және сол арқылы қоғамды ағарту жүйесінің барлық аймағында жүктелуде.

Ұстаздықтың стратегиялық рөлі- адами рухани бастаулардың тазалығын тексеру. Ең бастысы қазіргі мұғалімде мұғалім таланты мен шабытының стилі болуы керек. Басты міндеті- жеке тұлғаны жан-жақты тануға және түсінуге, ұлттық құндылықтар арқылы тәрбие беруге ұмтылу.

Ұрпақ тәрбиесі адамдарды қай заманда болмасын толғандырады. Осыдан келіп «Біз кіміз?», «Біз не істеп жүрміз?», «Бағытымыз қандай?» сұрақтарына жауап шығар жол іздейміз. Жеке тұлғаның рухани-адамгершілік дамуы ұлттық дәстүрлерімізді меңгеруі мен құрметтеуінен туындайды.

Түйін сөз: құндылықтар, тәрбие беру, білім беру, рухани құндылық, адамгершілік.

Бүгінгі оқушы – Егеменді еліміздің болашағы екенін ескеретін болсақ, осы балалардан қоғамның тұлғасы болар білімді, тәрбиелі, мәдениетті азаматтар шыға қояр ма екен деген ой көпшілігімізді әсіресе тәрбие негізі қаланатын мектептегі ұстаздар қауымын қатты толғандырады. Себебі Тәуелсіз мемлекетіміздің ертеңі ұрпақтың рухани байлығы, мәдениеті, саналы ұлттық ойлау қабілеті мен біліміне байланысты. Өйткені әрбір халық ұрпағымен көктеп өркен жаяды. Әрбір мемлекет рухы таза, санасы биік білімді де, білікті ұрпағынан қуат алады, ол өзінің әрбір жаңа буын жас ұрпағы жетілген сайын дамудың жаңа биіктеріне көтеріледі. Ал бүгінгі қоғам алдында тұрған ең жауапты міндет – еңселі еліміздің кірпіші боп қаланатын әрбір қоғам мүшелерін, яғни жасұрпақты адамгершілік қасиетке тәрбиелеу, тиянақты білім беру. Адам бойында адамгершілік құндылықтар болмаса, олардың орнын ешқандай терең білім толтыра алмайтынын өмірдің өзі дәлелдеуде.

Н. Ә. Назарбаев: «Болашақ ұрпағымызды тәрбиелегенде, оларға жастайынан имандылық пен ұлттық қасиеттерді сіңіре білсек, сонда ғана біз ұлттық рухы дамыған, Отанының гүлденуіне өз үлесін қоса алатын азамат өсіре аламыз, — деген болатын. Ол үшін ең әуелі ұрпақтарымызды бала кезінен ұлттық тәлім-тәрбиеге баулып, халқының салт-дәстүрін жақсы білінетін саналы азамат тәрбиесіне көңіл бөлуіміз керек [1]. Сондықтан қатардағы пендені нағыз толыққанды тұлғаға айналдыру үшін ұлттық құндылықтар арқылы тәрбие берудің маңызы зор.

Қазақ халқының ұлттық тәрбиесі – әлемде теңдесі жоқ тәрбие. Жалпы «ұлттық» деген сөздің астарында елге-жерге, тілімізге, дінімізге деген құрмет жатыр. Рухы асқақ, іргесі берік ел боламыз десек, ең бастысы, ұрпақ тәрбиесі мен біліміне сергек қарауымыз қажет. Бұл жөнінде Абай атамыз: «Балаға мінез үш алуан адамнан жұғады: бірінші – ата-анасынан, екіншісі – ұстазынан, үшіншісі – құрбысынан», – деген екен. Ұлттық тәрбие атауын алғаш әдеби-педагогикалық оқулықтарға енгізген М. Жұмабаев болды. Ол педагогиканың ұлттық тәрбиеден бастау алатыны жайлы айтқан. «Педагогика» атты еңбегінде былай дейді: «Ұлт тәрбиесі баяғыдан бері сыналып, көп буын қолданып келе жатқан тақтақ жол болғандықтан, әрбір ұлттың баласы өз ұлтының арасында өз ұлты үшін қызмет ететін болғандықтан, әрбір тәрбиеші баланы сол ұлт тәрбиесімен тәрбие қылуға міндетті» [1].

Құндылық дегеніміз не? Құндылық – тәрбие мен оқытудағы адамгершілікке бағытталған мұраттар. Оларға меймандостық, кісілік, сыйластық, имандылық, кішіпейілділік, салауаттылық, қайырымдылық, ізгілік, еркіндік, өнерпаздық, шешендік, ақынжандылық, сыпайылық, мәдениеттілік, шығармашылдық, рухани байлық, махаббат сынды қасиеттер жатады.

Ал адам сөз жоқ- абсолюттік құндылық. Әрине ұлттық құндылық дегеніміз - осылармен біте қайнасқан ата- бабамыз жасаған, сақтаған өлмес мұра, теңдесі жоқ қазына.

Құндылықтар – шынайы ғана болады, ол адамға тәуелді емес, дей тұрғанмен ол адам санасында орын алады. Құндылықтар сезім арқылы қабылданады, ал сана арқылы оны түсінуге болады, соның нәтижесінде тұлға құндылықты игереді, соған сай әрекет етеді.

Ал жеке тұлға — әлеуметтік қатынастар мен саналы іс-әрекеттің субъектісі

ретіндегі индивид. Нақтырақ айтсақ, ана тілі мен ұлттық салт-дәстүрін құрметтейтін, басқа тілде де жетік сөйлей білетін, дүниетанымы, ақыл-ой парасаттылығы қалыптасқан, еңбекқор, мақсат қоя алатын және сол мақсатқа жету жолдарын таңдай білетін, жауапкершілігі мол, мінез-құлқы, айналадағы адамдарға, қарым-қатынас мәдениеті жоғары, Отанын сүйетін, күрделі жағдайларда нақты шешім қабылдай алатын, өзіне сын көзбен қарай білетін салауатты тұлға [2].

Ұлттық құндылықтарды нақыштау бағытындағы жасалған игі істердің себепшісі болған елдердің пайдасын алып, зиянын бойына дарытпай, дауылына міз бақпай қасқайып қарап тұратын тамыры ұлт рухына терең бойлаған мәуелі бәйтерек керек. Сондықтан біздің міндетіміз – рухы биік ұрпақ тәрбиелеу». Оған қарсы тұру үшін ұлттық тәрбиеге арқа сүйеу керектігін басып айтуға болады. Қазіргі кезеңде әлемнің әр түкпірінде өткір қойыла бастаған ең өзекті жайдың бірі – осы ұлттық тәрбие мәселесі болып отыр. Ұлттық тәрбиенің ең маңызды тұсы – адамды ойлануға үйретуі. Бұлай дегенде әрбір жеке адам ең алдымен өзінің белгілі бір ұлттың мүшесі екенін іштей терең сезініп, санада сілкініс жасауы керек екенін, содан кейін барып жалпыадамзаттық қоғамға лайық орнын белгілеуі қажеттігін сіңіруі болса керек. Бұл жерде негізгі әңгіме арқауы ұлттық тәрбие, ұлттық сана, ұлттық ұстаным, ұлттық мүдде туралы болып отыр. Өйткені біздің төлтума бітімімізді, қайталанбас ұлттық болмысымызды, ұлттық ойлау машығымызды, қала берді ұлттық кейпімізді сақтап қалу бәрінен маңызды. Ол бізге мынау аждаһадай төніп келе жатқан дүлей дүниеде біржола жоғалып кетпеуімізге кепіл болуға тиіс. Қалай десек те ендігі жерде өзіндік “менін” сақтауға ұмтылған жұрт ең алдымен ұлттық тарихи жадын, бірегей ұлттық ойлау машығын, өзіндік дүниетанымын, ана тілі мен ділін, дінін, дәстүрлі мәдениетін аман алып қалу және оны одан әрі дамыту жолында күреске түсетіні анық. Олай болса, осы айтқанымыздың бәрі ұлттық тәрбиеге тікелей байланысты жүзеге асатынын мойындаймыз.

Ғасырлар бойы халықтың өзімен бірге жасасып, ұрпақтан-ұрпаққа мұра болып өмір сынынан өткен, бүгінге жеткен әдет-ғұрып, салт-дәстүрлер негізінде тәлім-тәрбие үлгілері қалыптасты.

Халық педагогикасы – қазақ халқының сан ғасырдан бері атадан балаға өлмес мирас, өмірлік мұра болып келе жатқан тәрбие жөніндегі, баланы бағып-қағып, өсіріп, өнегелі азамат етіп шығару жөніндегі жинақталған тәжірибесі. Ол бір ұрпақтан екіншісіне ауысып, бірте-бірте қорланып, бай тәжірибемен кемелдене келе «Халық айтса, қалт айтпайтын» кемістіксіз, ақаусыз дәрежеге жеткен. Халқымыздың тәлім-тәрбиелік мәдениетінің бастауы, түп төркіндері сонау есте жоқ, ескі замандардан жеткен салт-дәстүрлерімізде жатыр [3].

Баланды өз тәрбиеңмен тәрбиелеме, өз ұлтыңның тәрбиесімен тәрбиеле, - деп бабаларымыз айтқандай халық педагогикасы баланың тәрбиесі туып-өскен ортасына, ата-ананың, отбасы үлкендерінің, ұстазының үлгісіне байланысты деп қараған.

Баланың қалай өсетіні: ары бар, адал да, жер бетіндегі жақсылық атаулы үшін күрескер болып шығатыны немесе керісінше өзімшіл, ұсақ, тіпті ашықтан -ашық зұлым адам болып шығатыны көп ретте мұғалімнің балалармен жүргізілетін тәрбие жұмысының мазмұны мен әдістемесіне байланысты. Сонымен бірге

балаға ұлттық тәлім-тәрбиені дер кезінде беру, меңгерту-мұғалімнің басты міндеті [4].

«Сөз анасы — сәлем», «Көргенді бала алыстан сәлем береді» атты тәрбие сағаттарында баланы инабаттылыққа, ізеттілікке тәрбиелеуді мақсат ете отырып, сәлемдесудің маңыздылығын ұғындырдым. Өйткені бастауыш сынып оқушылары қарым-қатынас жасауының алғашқы әліппесі, қадамы амандасудан басталатынын білгені жөн.

Сондай-ақ «Қонақ келсе-құт» атты тәрбие сағаттарын жиі ұйымдастырып, халқымыздың қонақжайлылығын насихаттай отырып, қонақ күтудің өзіндік жөн-жоралғысы мен дәстүрі, ерекшеліктері бар екендігін оқушыларға ұғындыруымыз керек. Оқушылар келген қонақпен амандасу, оған құрмет көрсету, қонақты күту, дәмді тамақ пісіру секілді кәделерін көрініс қою арқылы үйренуге болады.

Оқушы санасына ұлттық құндылықтарды сіңірудің тағы бір жолы – халық ауыз әдебиетінде жатқандығы белгілі. Өйткені жасынан ертегі, жаңылтпаштар, жұмбақтар, мақал-мәтелдер, аңыз әңгімелер, шешендік сөздер мен батырлар жырларын, жыраулар шығармаларын оқып, жаттап, маңызды да, құнды тұнығына қанып өскен баланың бойында еліне, жеріне, халқына адамзатқа деген сүйіспеншілігі арта отырып, ұлтжанды, намысқой, арлы азамат боп қалыптасады [5].

Жөргегінен бала тәрбиесіне айрықша мән беріп, көңіл бөлген халқымыз осы ауыз әдебиеті үлгілері арқылы адамды аздырып – тоздыратын: өсек, өтірік, мақтаншақ, қыңыр, есер, бейбастақ секілді мінездерден сақтандырып келген.

Белгілі қазақ ақыны, қоғам қайраткері М. Шахановтың «Компьютер басты жарты адамдар» поэмасынан қазіргі заманның хал-жағдайын көруімізге болады. Ұлттық рухы, ұлттық ар-намысы, ұлттық сана-сезімі жоқ қазақтарды ақынның «компьютер басты жарты адамдарға» теңеуі бекер емес. Жүрегінде ұлттық сезімі жоқ, «мен – қазақтың» деуге, өзінің ана тілінде сөйлеуге, ата салтын құрметтеуге намыстанатын азаматты нағыз адам немесе Абай айтқандай, «толық адам» деуге бола ма? Оның жансыз компьютерден айырмасы қайсы? Компьютер – ғылым мен техниканың өлшеусіз қуатының арқасында ғана миллиондаған ақпаратты «есінде сақтайтын», мыңдаған операцияларды жаңылыспай жүзеге асыратын «күлтемір». Компьютерде ұлттық, нәсілдік ерекшелік, сезім де, рух та болмайды. Ол – тек адамның басқаруымен жұмыс істейтін техника ғана. Бүгінгі замандастарымыз ұлтын, Отанын, елін, жерін, тарихын, тілін, ділін, дінін, ата салтын мансұқ еткен мәнгүрт ұрпаққа айналып кетпесе деген ақынның жанайқайы, өз ұлтының тағдырына деген жанашырлығының айғағы емес пе? [5]

«Тәрбиесіз берген білім қауіпті», – деген екен әл-Фараби. Технологияның дамып, әлемдік жаһандану үдерісі кезінде білім беру жүйесіне ұлттық инновацияны енгізу керектігін көпшілік мойындап отыр. Қоғамға қызмет ететін болашақ жеткіншектерге сапалы білім мен өнегелі ұлттық тәрбие беру – ұстаздар қауымының басты парызы. Ұлттық тәрбиені ұлттық сана-сезімі жоғары болашақ маман жастарды тәрбиелеуге негізделген білім беру жүйесінің құрамдас бөлігі ретінде қарауға болады. Ол үшін ұлттық сана-сезімі қалыптасқан, ұлттық мүдденің өркендеуіне үлес қоса алатын, ұлттық құндылықтар мен жалпыадамзаттық құндылықтарды өзара ұштастыра алатын толық кемелді,

ұлтжанды тұлғаны тәрбиелеуді мақсат етіп алуымыз жөн. Әрине, тәрбие жалаң болмауға тиіс. Жалаң тәрбие қауқарсыз. Кез келген адамды тәрбиелеудің ұлттық негізі болуы керек. Сонда ғана тәрбие шынайылыққа айналады. Тәрбиенің мақсаты – елдік сананы қалыптастырып, ұлттық рух пен ұлттық патриотизмді негіздеу, ұлтсыздықпен күресу болса керек. Сондықтан тәрбиенің жүзеге асуының технологиясы қалай дегенде де ұлтымызға ұстын, болашағымызға тұғыр болатын ұлттық тәрбиеде жатыр деп нық сеніммен айта аламыз. Халық даналығы, батырлар жырлары ер – азаматтың ерлігін, ел – жұртын ардақтаған адамгершілік қасиеттерін, елім деп еңіреген ердің өнегелі істерін арттағы ағайын-туысқа, ұрпаққа үлгі-өнеге етіп отырды.

Халқымыздың тарихи – мәдени мұраларының түрлері сан алуан. Осындай аса құнды мәдени игіліктердің бірі – ұлттық ойындар. Бұл күнде ойынды халық педагогикасының құралды бір бөлігі деп тегін айтпаса керек. Себебі ойын баланың күш-қуатын молайтып, оны шапшандыққа, дәлдікке ғана тәрбиелеп қоймай, оның ақыл-ойының толысуына, есейіп-өсуіне де пайдасын тигізеді. Қазақтың ұлттық ойындары ерлікті, өжеттікті, батылдықты, шапшандықты, ептілікті, тапқырлықты, сондай-ақ күш-қуат молдығын, дененің шынығуын қажет етеді. Ойын- тынысы кең, ойдан-ойға жетелейтін, адамға қиял мен қанат бітіретін, ақыл-ой жетекшісі, денсаулық кепілі, өмір тынысы, яғни ойын баланың алдынан өмірдің есігін ашып, оның шығармашылық қабілетін оятады. Қазақтың ұлттық ойындары – ата-бабамыздың бізге жеткен, өткені мен бүгінгісін байланыстырған баға жетпес байлығымыз, асыл қазынамыз. Сондықтан оны күнделікті сабақ үрдісінде, тұрмыста да пайдаланудың заманымызға сай тұлға тәрбиелеуге пайдасы орасан зор. Халықтық педагогиканың құндылығы сол – халық қазынасының азығын ақылды да әдепті, жан-жақты жетілген, адамгершілігі мол азамат тәрбиелеуде таптырмас тәрбие құралы етіп пайдалана білсек қателеспейміз. Ендеше, бұл қасиеттер бесік тербеткен ана әлдиімен, ақ жаулықты әже ертегісімен бірге өскелең ұрпақ бойына ұстаз тәлімі арқылы да дарытылып, сіңірілуі керек.

Қоғамның белгілі қайраткері, ақын М.Шахановтың: «Халықта ең бірінші ұлттық рух болуы керек», – дегенін әр кез есте сақтап, еліміздің жарқын болашағы үшін атсалысуымыз қажет [6]. Ол үшін біз, ұстаздар қауымы, оқушыларға салт-дәстүрлерді жай ғана үйретіп қана қоймай, олардың тәрбиелік түп-тамырын, мәнін, алтын дінгегін түсіндіре білуіміз керек. Ұлттық тәлім-тәрбиенің іргетасын дұрыс қалай білу мұғалімдердің ата-аналармен қосылып жүргізген шараларына байланысты болмақ. Өйткені бірінші ұлттық тәрбиенің ошағы – отбасында, екінші – мектепте болғандықтан, ата-ана мен мектеп, яғни мұғалімдер мен жұртшылық тығыз байланыста болуы шартты нәрсе екені баршамызға аян.

Қазақтың айтулы қоғам қайраткері Мұстафа Шоқай былай дейді: «Ұлттық мәдениеттен жүрдай рухта тәрбиеленген ұрпақтан халқымыздың қажеті мен мүддесін жоқтайтын пайдалы азамат шықпайды». Яғни елдің туын көтеріп, тәуелсіздік талаптарын орындау ісіне батыл бетбұрыс жасаған бүгінгі таңда адамзаттық игіліктерді, халқымыздың ғасырлар бойы армандаған мәдени-рухани мұрағаттары мен ұлттық тәлім-тәрбие саласындағы, білім жүйесіндегі ізденістерін көрсету – басты міндетіміз.

Ұлы бабамыз Әбу Насыр әл-Фараби: «Адамға біліммен қатар, тәрбие берілуі керек, тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың хас жауы», – деген екен. Ұрпақ тәрбиесінде ежелден қалыптасқан халқымыздың жақсы дәстүрлерін оқып үйрену, өнеге тұту, жас ұрпақты ізгілікке баулу үлкен жауапкершілікті талап етеді. Ұлттық тәрбиенің құдыретін қанша айтсақ та, түгесу мүмкін емес. Осындай ұлы тәрбие ізгіліктері бала кезден, бұла кезіңнен бастау алмаса, кейін өте қиынға соғатыны – дәлелдеуді қажет етпейтін ақиқат [6].

Жастайынан орнығып қалыптасқан тәрбие, орынсыз көріністерге баланы сын көзбен қарауға үйретеді. Ұлттық құндылықтарымыздың туын биік ұстап, жас ұрпақты қасиетті халқымыздың тәлімгерлік үлгісімен тәрбиелеу- ең маңызды міндет.

Н. Ә. Назарбаев: «Біз құрап жатқан қоғамның ең жоғарғы құндылығы – адам, бүкіл өзгерістердің бәрі сол үшін, соның игілігі үшін жасалып жатыр», - деген. Олай болса, оқушының өз өмір жолын таңдай білу қабілетін дамытуда, ер баламен қыз баланың өмірлік ұстанымын, табиғи міндеттерін түсіндіруде, өз өміріне ойлы көзбен қарап, адам өмірі ең жоғары құндылық екенін санаға сіңіруде ұлттық құндылықтар арқылы тәрбие берудің маңызы зор деп білемін.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. *С.Ұзақбаева.* Тамыры терең тәрбие (қазақтың халық педагогикасындағы эстетикалық тәрбие) // Алматы, 1995.
2. *Пірәлиев С.* Ұлттық тәрбие және жаһандану // «Егемен Қазақстан».
3. *Г.Жонысова.* Сабақ мазмұнындағы ұлттық құндылық бағдар
4. *Мырзахан А.* Ел болудың жолы – ұлттық тәрбие // «Ана тілі», 20 қазан, 2011.
5. Оқушы бойында ұлттық құндылықтарды қалыптастыруда мектеп пен атаның рөлі // <http://40.astana-mektep.kz/>
6. *Құдайбергенова.К.*Құзырлылық табиғаты-тұлғаның өзіндік дамуында // Алматы

РОЛЬ ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ МИРОВЫХ И ТРАДИЦИОННЫХ РЕЛИГИЙ В СТАНОВЛЕНИИ ЛИЧНОСТИ

Уайсова Шынар Нуржановна

Преподаватель истории
Технологический колледж, г. Астана

Историко-культурное наследие является важным фактором сохранения культурной идентичности и личности, и общества, формируя во многом для них так называемую историческую память. В свою очередь, историческая память имеет свою структуру, в которой смысловым «фильтром» выступает культурная память, задающая определенные рамки канонизации исторического опыта помнящего народа, воплощенного в объектах его материального и нематериального культурного наследия.

Культурная память связана с присущими человеку представлениями о сакральном и профанном, вследствие чего культурная память удерживает единство культуры трансляцией вечных, неизменных бытийственных основ мира и нравственно-моральных основ самого человека.

С появлением мировых религий культурная память выходит за рамки локальных культур. В основе таких региональных цивилизаций как буддистская, христианская и исламская лежит общность культурной памяти, вступающей в сложные процессы взаимодействия с исторической памятью народов, входящих в данные цивилизационные миры.

Уже более тысячи лет наша страна считается частью исламского мира, а мусульманство суннитского толка – неотъемлемой частью идентичности его населения. Приобщение к культуре мусульманского Востока дало мощный толчок развитию науки и культуры в Казахстане. С одной стороны, придя на смену архаическим культам, ислам способствовал нравственному возвышению, интеллектуальному и культурному прогрессу нашего народа. С другой стороны, именно ислам стал одним из ключевых факторов сохранения государственности, этнической и культурной идентичности. Не случайно выдающиеся представители казахской интеллектуальной элиты многих эпох были носителями исламской духовности [2]: Ходжа Ахмед Ясави, Баласагуни, аль-Фараби, Дулати, Жалаири, ибн Араби, Абул-газы, Асан Кайгы, Шакарим и др.

Наша история богата традициями, духовно-нравственными ценностями, передаваемыми из поколения в поколение через обычаи, эпосы, фольклор, религиозные представления и образ жизни. Национальная культура казахов сложилась в самом центре исторических трансконтинентальных магистралей между Востоком и Западом. Находясь в золотой середине этих путей, мы наблюдали за образом жизни наших исторических соседей, их культурой, наукой, религией, хозяйствованием, государственным строем, видели, как изменялись они с течением исторического процесса развития. Выработав свой цивилизационный комплекс национальных традиционных духовных ценностей, свою историческую память и культурную идентичность, казахский народ сумел остаться на геополитической карте современности благодаря синкретизму своего традиционного мировосприятия.

Традиционное мировоззрение казахов представляет, по существу, синкретический сплав ислама с обрядами древних воззрений, верований и культов. Верования и обряды древних казахов легли в основу мировосприятия и традиций уже современного Казахстана. Казахи уважительно относятся к предкам, верят в покровительство духов, защитную силу огня и одушевленность природы.

Следует признать, что период восстановления культурной памяти на постсоветском пространстве совпал с нарастанием процессов глобализации. Открытость информационного пространства, начиная с 90-х годов прошлого века, привела к массивному воздействию клише и стандартов западной, прежде всего, американской культуры. В случае со странами Центральной Азии, это западное воздействие смешалось с восточно-религиозным. Постепенно стали назревать культурная деградация и разрыв между поколениями в знании отечественной истории и культуры.

Приходится признать, что сегодня молодое поколение не испытывает ностальгии по прошлому, его культурная память не загружена идеологическими стереотипами, что вызвало мировоззренческий хаос 90-х годов нашего поколения, когда на общество обрушился вал информации через открытие

архивов, из которых без кропотливой обработки были извлечены ранее недоступные материалы. Распад СССР привел к пересмотру важнейших событий прошлого. Травматический шок, который испытало общественное сознание, с течением времени привел к эмоциональной усталости, что выразилось в снижении интереса к «непредсказуемому» прошлому бывшего советского пространства, а где-то даже к познавательному шоку от глубины национальной истории, ранее находившейся под идеологическим запретом. Итог – вырождение культурной памяти, историческая мистификация прошлого, деградация культурного ландшафта и слепое следование мировоззренческим и духовным принципам псевдоисторического и псевдорелигиозного социогуманитарного знания.

В казахстанском обществе, мировоззренческие основы которого всегда были связаны с его исторической самоидентификацией на генном уровне (шежире, глубинное осознание истории государственности на уровне семьи и рода), есть четкое представление о задачах не только сохранения своей культурной идентичности, но и ее творческого восприятия и использования во имя будущего народа и страны. Этот процесс духовного возрождения неразрывно связан с современным этапом развития казахстанского общества, которое осознает, что духовно-нравственное воспитание подрастающего поколения – это аспект, актуальный во все времена и в любые исторические периоды.

Необходимо отметить, что традиционные духовно-нравственные ценности и религиозного историко-культурного наследия, которые в современном изменяющемся мире стоят особняком, занимают по-настоящему основополагающее место в мировоззренческо-ценностной системе подрастающего поколения.

Казахстан является многоконфессиональной страной, здесь совместно проживают представители различных вероисповеданий. Отношения между религиями с самого начала складывались как добрососедские и терпимые. Независимо от вероисповедания все граждане нашей республики принимают совместное участие в воспитании молодежи, общегражданских мероприятиях, призывая общество к миру, взаимоуважению и согласию.

В тоже время, современный период развития духовно-нравственных ценностей имеет свои отличия. Стремительный рост религиозности нашего общества за годы Независимости привел к перекосам и противоречиям, а в отдельных случаях и конфликтам. Молодые люди, в том числе и обучающаяся молодежь, нередко становятся объектами внимания псевдорелигиозных объединений, асоциальных культов. Серьезной проблемой стало распространение экстремизма, прикрывающегося религиозными лозунгами. Поэтому формирование межконфессионального согласия и толерантности, негативного отношения к идеям религиозного экстремизма в нашем обществе стало одним из приоритетных задач государства.

Система образования Казахстана должна прививать подрастающему поколению знания и об исторической роли религии, о нравственных ценностях, заложенных в вероучениях традиционных конфессий. И в этом деле необходимо

тесное сотрудничество учреждений образования, государственных органов и представителей духовенства.

Нормы, касающиеся взаимодействия госорганов образования и религиозных объединений, получили свое закрепление в национальном законодательстве. Конституция провозглашает Республику Казахстан *«демократическим, светским, правовым и демократическим государством, высшими ценностями которого являются человек, его жизнь, права и свободы»* (Статья 1). Право на свободу совести закреплено в Статье 22 основного закона. В Статье 3 Закона Республики Казахстан «Об образовании» от 27 июля 2007 года в числе основных принципов государственной политики в области образования названы: *светский, гуманистический и развивающий характер образования, приоритет гражданских ценностей, жизни и здоровья человека, свободного развития личности; уважение прав и свобод человека.*

Обучающаяся молодежь должна осознавать роль традиций и религии в становлении духовно-нравственного общества своей страны, иметь представление об основных этапах становления религии в казахстанском обществе, формировать внутреннюю установку на осуществление такого типа поведения, которое ориентируется наценности и исторически сложившиеся принципы духовно-нравственного общества.

Другим тревожащим аспектом в сфере формирования духовно-нравственных ценностей является негативное влияние чуждых нашей культуре светского государства арабизированных традиций вероисповедания в быту и в образовании.

Президент Касым-Жомарт Токаев во время Национального курултая в марте 2024 года раскритиковал ношение хиджаба и призвал обратить внимание на положение женщин в семьях с «абсурдными запретами» [3]: «Следует обратить самое серьезное внимание на факты дискриминации и даже угнетения женщин в семьях, где исламские каноны воспринимаются в крайне искаженном, догматическом виде. В таких семьях жизнь построена на абсурдных запретах и порядках, противоречащих духу XXI века с его достижениями в науке и технологиях. Создается впечатление, что люди намеренно скатываются к морали и поведенческим моделям средневековья», – заявил президент. Так же президент не одобряет ношение черной одежды. «Мы не должны отрывать от своих духовных корней и размывать свою национальную идентичность», – отметил Касым-Жомарт Токаев. Он считает, что «навязывание чуждых религиозных идеалов, в виде архаичных форм одежды» – вызов нашим традиционным устоям и ценностям. При этом президент положительно отметил практику ношения одежды в национальном стиле в некоторых крупных компаниях и учебных заведениях.

Сейчас самым важным вопросом казахстанской системы образования является сохранение национальных интересов нашей страны, национальных традиций, национальной культуры, культурной памяти и историко-культурного наследия. Будем неустанно следовать этим принципам, опираясь на исторический опыт и ценности историко-культурного наследия нашего народа.

Использованная литература:

1. Религия и общество: Сборник трудов сотрудников Международного центра культур и религий Агентства Республики Казахстан по делам религий. Сост. Ж.К. Жаркымбеков, Н.Х. Шубаев. – Астана, Международный центр культур и религий, 2013.
2. Курмангалиева, М. С. Отражение мировоззренческих основ суфизма в казахской музыкальной культуре / М. С. Курмангалиева. – Текст: непосредственный // Молодой ученый. – 2016. – № 5 (109). – С. Т.3. 22-28. – URL: <https://moluch.ru/archive/109/26757/> (дата обращения: 04.04.2025)
3. <https://kz.kursiv.media/2024-03-15/pnkr-hidj/>

ОҚЫТУ МЕН ТӘРБИЕЛЕУ ҮРДІСІНДЕ ҰЛТТЫҚ ПАТРИОТИЗМДІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Хамзина Пану Хамзаевна
Тарих пәнінің оқытушысы
«Басқару коледжі» ЖШС
Астана қаласы

Өзектілігі:

Қазіргі таңда оқыту мен тәрбиелеу үдерісінде патриоттық тәрбие беру, елін сүйетін, отаншыл тұлғаны қалыптастыру, оның ішінде қазақстандық патриотизм мәселесі қоғамның, мемлекеттің, мәдени және рухани өмірінің өзекті тақырыптарының біріне айналып отыр. Сондықтан патриоттық тәрбие білім мен тәрбие берудің барлық саласында көрініс табуы тиіс.

Патриоттық тәрбие дегеніміз – мектеп пен отбасылық тәрбиенің бір бөлшегі. Мектепке дейінгі балалар тәрбиесімен бала бақша айналысады. Мектеп жасындағы, колледж студенттерін тәрбиелеу тарихи- қоғамдық пәндер, клубтар, қосымша білім беру мекемелері арқылы, әртүрлі кураторлық сағаттар арқылы тәрбиеленеді. Соның бірі тарих пәнінен ұйымдастырылған «Мирас» клубы. Клубқа негізінен 1 курс студенттері қамтылған. Клубтың мақсаты колледж тәрбие жұмысының патриотизмге тәрбиелеу бағыты бойынша студенттердің ой-санасына патриоттық сананы қалыптастыру.

Көбінесе біз өзіміз өмір сүріп отырған елімізге сезіміміздің қандай екендігі туралы ойлана бермейміз. Елімізде келешек ұрпақты патриотизмге тәрбиелеу туралы бағдарламалар қабылданылып жатыр. Я, кейде Қазақстанның гимні ойналғанда, футбол командасының жеңісін көріп отырғанда бүкіл әлемге қазақстанды паш етті деген бір жақсы сезім баурайды мен де осындай болсам деген сезім пайда болады. 9 мамыр жеңіс күні машинамызға немесе кеудемізге георгий лентасын тағып жатып, иә, бұрынғылар Отаны үшін жандарын қиған қандай патриоттар болған, ал қазіргі адамдар ондай емес патриоттар туып біткен» - деп ойлаймыз.

Ал көше сыпырып жүрген өзбек немесе тәжікті біздің жерімізді тазалаңдар деп соққыға жыққандар патриот па?

Бірде патриот бол, бірде болмау мүмкін бе?

«Табандылық – батырлардың қалқаны», «Өжеттілік, қайсарлық адамның тіпті мүмкін емес, деген жағдайдың өзінде абыроймен өлімге бас тігуге тәуекел

етушілігі, игілікті құлшыныс» жасауы. Міне, осындай қасиеттерге ие адам - патриот.

Жалпы патриотизм сөзі гректің «Отан», «ел» деген сөзінен шыққан. Патриоттық идея Отаншылдық адамға туа біткен қасиет емес, ол жүре қалыптасатын адамның саналы өміріндегі қабаттас құбылыс. Отанға деген сезімнің шынайы қайнар көзі туған жер табиғаты, ана тілі, салт – дәстүрі, тарихи ата – бабаларының ерлігі. Олар әр адамзат бойына намыс, ар, сүйіспеншілік ұялата

Патриот болу тек қана ұлттық киім киіп немесе халық әндерін тыңдау емес, тіпті бұларды істемеуге де болады. Ең бастысы сен Отанға адал қызмет етіп, еліңмен мақтанып жүрсең, бұның өзі Отанға деген махаббатты білдіреді. Патриот болу ол қиын нәрсе емес, өзіңнің тіліңмен, еліңмен мақтансаң, міне, сен патриотсың.

Патриотизмге тәрбиелеу балалық шақтан басталады. Бала өмірге табиғаттың берген базалық қасиеттерімен келеді.оның патриотизмі өзінің өмір сүруін қамтамасыз ететін ортасын қорғау, ата-анасы жақсы көру. Патриоттық тәрбие бұл Отанға, өзің туып өскен жеріңе деген сүйіспеншілік.

Сол мақсатта клуб мүшелері:

- Соғыс, еңбек ардагерлерін шақырып кездеседі
- Белгілі тарихи даталарды еске түсіреді.
- Даталы күндерге концерт қояды
- Тарихи ескерткіш орындарына экскурсия жасайды
- Көрмелерге барады.
- Мұражайларға экскурсияға барады

Сондай мұражайлардың бірі - АЛЖИР мемориалды мемориалды - мұражай кешені. АЛЖИР мұражай кешені тоталитаризм дәуіріндегі саяси қуғын- сүргін құрбандарының әрбір өткізген бейнетті күндері мен сарқылмас ерік жігерінен сыр шертеді.

Отан сатқындарының Ақмоладағы лагері-мұң-налаға толы 18 мың тұтқын әйелдің қайғы қасыреті жасырылған орын. Мұндағы «Қасырет қақпасы», «Сталиндік вагон», тұтқын әйелдер тұрған барак терең мағыналы, санаға салар салмағы ауыр туындылардың студенттерге үлкен әсер етті.

Оның жалғасы тарихтан «XX ғасырдағы қуғын сүргін» тақырыбы бойынша пікірталас сабағында жалғасты. Осы экскурсия студенттерде патриотизм туралы әртүрлі ой- пікір қалдырды.

Патриотизм туралы ғасырлар бойы түрлі пікірлер айтылып келе жатыр. Ол туралы ой- пікірлер әртүрлі. Ал ол туралы студенттер не ойлайды? Олар үшін патриотизм ол Отан алдындағы борыш. Осы тұрғыда студенттердің өз тараптарынан осы тақырып төңірегіндегі ой топшылауларын ортаға саламыз.

Патриотизм деген өзіңнің салт - дәстүрінді сақтау. Қазақтың сондай бір үлкен қасиеті қамқорлық жасау, мейрімділік.

АЛЖИР - дегі тұтқын әйелдерге балалардың құрт атуы аш жандарға жасалған үлкен көмек емес пе? Ол менің қазағымның мейрімділігі. Адамдарымыздың қазақи ерлік, батырлықтарымызды бағалағаны, халқымыздың салт дәстүрін сақтағандары маған өте

ұнайды. Менің ойымша патриотизм тек соғыста немесе соғыс кезінде ғана көрінбейді. Ол туған жері, халқы үшін бейбіт кезеңде де патриотизмнің тамаша үлгілері көрініс табады.

Біздің Ақмолда Иван Иванович Шарф есімді неміс азаматы болды. Әкесі репрессия құрбаны, анасы Қазақстанға жер аударылып, осында қаза болған. Үш жасында жетім қалған Иванды жергілікті қазақтар асырап алған. Есейе келе "Ақмола Феникс" кәсіпорнын ашқан Иван Шарф өскен ауылына көп жақсылық жасады. 1980 жылы Малиновкаға жолы түскен мәскеулік журналистер жазған мақалада біздің ауылдың қорым үстіне салынғаны туралы дерек кездеседі. Иван Иванович жергілікті халықтың көмегімен АЛЖИР тұтқындары жаппай жерленген осы қорымды тауып, қоршап, белгі орнатты. Малиновкада қуғын-сүргін құрбандарына арналған "Қақ айырылған жұлдыз" ескерткішін ашты.

Осындай қазіргі кезде өз туған жерін, тұратын халықтарын шын сүйіп, қамқорлық көрсететін, тарихын жақсы көріп, құрметтейтін патриоттар көп болса екен деймін.

Патриотизм ол алдымен өз еліңе деген сүйіспеншілік, оған деген мақтаныш сезімі. Ол Отан алдындағы борышыңды сезіну. Қазір көпшілік, патриотизм деген үкіметпен келісу дейді. Мен онымен келіспеймін. Егер істеліп жатқан бір іс- шаралармен немесе заңдармен келіспесең өз ойыңды білдірсең, ол өз еліңді дамыту үшін айтылса, ол - патриотизм.

Патриотизм - өз Отаныңды дамыту үшін қызмет ету. Ол әскери қызмет болмай- ақ қойсын, мысалы Отанымызға, қоғамға пайдалы радиотехникалық қондырғыларды ойлап табу. Авиаконструктор Королев ұшқыш болған жоқ, тіптен әскери қызметте де болмаған. Бірақ ол патриот болды. Ол самолетті ойлап тапты. Оның осы еңбегі нәтижесінде кез келген адам ауаға көтеріліп, барғысы келген жерге барады.

Патриот деген ұғым біреу үшін қажет емес сенім, ал кейбіреулер үшін жығылсаң қайта тұрып, өз Отаның үшін күресуге көмектесетін жойқын күш. Ал мен үшін патриотизм -бір жағынан құртатын, екінші жағынан құтқаратын мәңгілік тақырып. Патриотизм еліңе, тіліңе, әдет-ғұрпыңа, жерлестеріңе деген сүйіспеншілік. Егер сенің қаныңда патриотизм болса, сен ешуақытта өз отандасыңды қиыншылықта тіптен басқа ұлттан болса да, тастап кетпейсің. Отаныңды ешқашан қайғы қасыретте қалдырып кетпейсің, тіптен ойрандалған еліңді де тастамай, қалпына келтіру үшін күресесің. Қазіргі кездегі көптеген адамдар патриотизмнің не екенін ұмытқан, көпшілігінде елі үшін тіпті өте азғантай әрекет істеуге құлықтары жоқ. Адамдар! Отан үшін бір нәрсе істендерші, ең құрымағанда қаланды ластамашы!

Патриотизм деген не, мен оны кішкентай кезімнен білемін. Патриотизм ол Отанға деген сүйіспеншілік, мәдениетке деген құрмет. Бідің еліміздегілердің бәрі патриоттар емес, көпшілігі бейтараптық танытады.

Мен өзімді нағыз патриот санамаймын. Мен далаға «Отаным үшін!» деп шықпаймын, бұл ақылсыздық. Елімді жақсарту үшін алдымен өзімді өзім тәрбиелеуім керек. Егер өзінді өзінді тәрбиелеу үшін ештеңе істемесең, ешнәрсе өзгермейді. Мен өзімнің патриот екенімді білемін. Өзіммен өзім жұмыс істеймін маңым жарқын, барлығы жақсылыққа қарай өзгеріп келеді.

Менің ойымша, шын патриотизм ол «Мен елімді сүйемін» деп айқайлау емес. Біздің барлығымыз еліміздің бір бөлшегі екенімізді, қорғаушысы, еңбекшілері, тарихын ата бабаларымыз сияқты жасаушылары жетістіктерімен мақтанамын. екенімізді ұғыну. Мен елімнің мәдениетімен,

Қазіргі заманғы педагогикаға сүйенсек патриотизмге тәрбиелеудің негізгі принциптері ұрпақ жалғастығы, тарихи білім, төзімділік.

Сөзімді қорыта келе,

Біз студенттердің бойына Ата- анасын бала тандамайтыны сияқты Отанды да біз тандамаймыз. Ол туралы мен жақсы ойлаймын ба, жаман ойлаймын ба, есте болатын нәрсе бұл менің Отаным, екінші Отанның болуы мүмкін емес Ал Отанға деген сүйспеншілік дегеніміз, ол - мені анам дүниеге әкелген, осы жерде туып, бақилық болған ата - бабамның елі, басқа елде емес, дәл осы ел менікі деген белгісіз жіп мені ата - бабаларыммен, ендеше, Отаныммен де байланыстырып тұр. Сондықтан біз Отанымызды ерекше ауызбен айтып жеткізе алмайтын сезіммен жақсы көреміз – деген сезімді ұялату.

«Патриотизм» - дегеніміз кең ауқымды, көп сатылы ұғым. Патриотизм өз жерінді сүйу ғана емес, бұл қасиетті ұғымды нақты іспен дәлелдеу» – деп Елбасы Қасым-Жомарт Тоқаев айтқандай, елін сүйетіндігін іспен дәлелдейтін ұрпақ қалыптастыр.

БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ҰЛТТЫҚ ЖӘНЕ ЖАЛПЫАДАМЗАТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ САБАҚТАСТЫРУ

Шаханова Ажар Мейрамовна

Астана Халықаралық университетінің Педагогикалық колледжі

Астана қаласы

Аннотация: бұл мақалада білім беру жүйесінде ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтардың сабақтастырылуы мәселесі қарастырылған. Ұлттық құндылықтар мен жалпыадамзаттық құндылықтардың арақатынасын анықтау, олардың білім беру үдерісінде тиімді түрде үйлесімді қолданылуы оқушылардың жан-жақты дамуына, олардың адамгершілік және моральдық қасиеттерін қалыптастыруға ықпал етеді. Мақалада ұлттық құндылықтарды оқыту арқылы оқушыларға өз халқының тарихы мен мәдениетін таныстыру, ал жалпыадамзаттық құндылықтарды ұғындыру арқылы оларды әлемдік мәдениетке бейімдеу қажеттілігі туралы баяндалады. Сонымен қатар, бұл екі құндылықты біріктіре отырып оқушылардың азаматтық жауапкершілігін арттыру жолдары көрсетілген.

Кілт сөздер: білім беру жүйесі, ұлттық құндылықтар, жалпыадамзаттық құндылықтар, мәдениет, тәрбие, оқу үдерісі, педагогика, адамгершілік, азаматтық жауапкершілік.

Білім беру жүйесі қоғамның ең маңызды компоненттерінің бірі ретінде, адамгершілік, моральдық және мәдени құндылықтарды ұрпақтан-ұрпаққа жеткізу үшін қызмет етеді. Әсіресе, қазіргі жаһандану жағдайында ұлттық және

жалпыадамзаттық құндылықтардың сабақтастырылуы маңызды мәселе болып табылады. Ұлттық құндылықтар мен жалпыадамзаттық құндылықтар бір-бірін толықтырып, қоғамның рухани дамуына үлкен үлес қосады. Осылайша, білім беру үдерісінде осы екі құндылықты үйлестіру, олардың арақатынасын дұрыс анықтау — еліміздің болашағы үшін маңызды.

Ұлттық құндылықтар — бұл әрбір халықтың мәдениетінде, тарихында, дәстүрінде қалыптасқан өмір сүру нормалары мен принциптері. Бұл құндылықтар халықтың дүниетанымын, моральдық ұстанымдарын және мәдени ерекшеліктерін бейнелейді. Қазақстандық білім беру жүйесінде ұлттық құндылықтарды насихаттау еліміздің рухани жаңғыруы үшін маңызды. Ұлттық құндылықтар — туған жерге деген сүйіспеншілік, отбасылық тәрбие, ұлттың салт-дәстүрлері мен әдет-ғұрыптары, тіл және ұлттық мәдениет. [1,3]

Жалпыадамзаттық құндылықтар болса, бүкіл адамзаттың ортақ мұрасы болып табылады және барлық халықтардың мәдениеттерінде кездесетін принциптер мен нормаларды қамтиды. Бұл құндылықтар адамзаттың ынтымақтастыққа, бейбітшілікке, әділеттілікке, еркіндікке және теңдікке негізделген әлемге деген ұмтылысын білдіреді. Олар адам құқықтары, әлеуметтік әділдік, экология, адамгершілік құндылықтар сияқты жаһандық мәселелерге бағытталған. [2,4]

Білім беру үдерісінде ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарды сабақтастыру — бұл педагогикалық тұрғыдан өте маңызды мәселе. Оқушыларға тек ұлттық мұраны ғана емес, сонымен қатар әлемдік мәдениет пен жалпыадамзаттық құндылықтарды да ұғындыру қажет. Бұл процесс келесі аспектілерде жүзеге асырылады:

1. **Ұлттық құндылықтарды оқыту:** Ұлттық тарих, мәдениет, тіл мен әдебиет арқылы оқушыларға өз халқының салт-дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын таныстыру. Қазақ халқының батырлық ерліктері, ұлы тұлғаларының өмірі, олардың моральдық және адамгершілік ұстанымдары жас ұрпаққа үлгі бола алады.
2. **Жалпыадамзаттық құндылықтарды ұғындыру:** Оқушыларға бейбітшілік, ынтымақтастық, әділдік, теңдік сияқты жалпыадамзаттық құндылықтарды таныстыру арқылы оларды әлемдік тұрғыдан ойлауға, әртүрлі халықтардың мәдениеттеріне құрметпен қарауға үйрету. Бұл мақсатта халықаралық әдебиет, әлемдік тарих және адам құқықтары жөніндегі білімдер енгізіледі.
3. **Интеркультуралық білім беру:** Әрбір ұлттың мәдениетін құрметтей отырып, басқа мәдениеттермен диалог жүргізуге мүмкіндік беретін білім беру жүйесін қалыптастыру. Оқушыларға әртүрлі ұлттар мен халықтардың мәдениеті мен құндылықтары туралы білім беру арқылы олардың азаматтық жауапкершілігін арттыру.
4. **Құндылықтар негізінде тәрбиелеу:** Ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар тек білім беру мазмұнында ғана емес, сондай-ақ тәрбие жұмыстары арқылы да жүзеге асырылуы тиіс. Оқушыларды тек қана ақпаратпен емес, моральдық және рухани тәрбиемен қамтамасыз ету керек. Мұғалімдер өздерінің әрекеттері мен сөздері арқылы оқушыларға адамгершілік және этикалық құндылықтарды көрсетуі тиіс. [3, 5]

Бұл диаграммада осы екі құндылықты біріктірген кезде білім беру жүйесінде қандай нәтижелерге қол жеткізуге болатынын көрсетіңіз. Мысалы:

- Тұлғаның қалыптасуы
- Азаматтық жауапкершіліктің артуы
- Әлемдік мәдениетке деген құрмет
- Этикалық және моральдық құндылықтардың берілуі

Білім беру жүйесінде ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарды сабақтастыру – қоғамның рухани және мәдени дамуына ықпал ететін маңызды бағыттардың бірі. Ұлттық құндылықтар өз халқының мәдениеті мен дәстүрлерін сақтау және дамыту үшін қажетті алғышарттар болса, жалпыадамзаттық құндылықтар адамзаттың ортақ мұрасы мен өркениеттің негізін қалайды. Осы екі құндылықтың өзара сабақтастығы оқушылардың кең ауқымды дүниетанымын қалыптастырып, оларды адамгершілік, этикалық және моральдық тұрғыда тәрбиелеуге мүмкіндік береді. [5]

Білім беру үдерісінде бұл құндылықтарды үйлестіру оқушылардың жеке тұлғасын қалыптастыруға және олардың қоғамдағы әлеуметтік жауапкершілігін арттыруға мүмкіндік береді. Ұстаздар, педагогтар ұлттық құндылықтарды сақтай отырып, жаһандық деңгейде қажетті құндылықтарды да қалыптастыру үшін білім беру бағдарламаларын жетілдіруде белсенді жұмыс істеуі қажет.

Сондықтан да білім беру жүйесінде ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарды сабақтастыру, олардың арасында үйлесімді байланыс орнату – заманауи білім беру үдерісінің тиімділігі мен сапасын арттырып, қоғамдағы жалпыадамзаттық бейбітшілік пен өзара түсіністікке қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. **Әбдікерімова, М.** (2009). *Ұлттық тәрбие және жастардың адамгершілік дамуы*. Алматы: Білім.
2. **Абдуллаева, Ж.** (2015). *Жалпыадамзаттық құндылықтар және олардың білім беру жүйесіндегі рөлі*. Қызылорда: Қорқыт Ата университеті.
3. **Джонсон, Д.В., Руджери, А.** (2009). *Intercultural Education and Dialogue in Multicultural Societies*. Лондон: Маршрут.
4. **Жұмаділова, С.** (2016). *Азаматтық жауапкершілік: теория мен тәжірибе*. Алматы: ЖШС «ҚазБілім».
5. **Баймұратова, С.** (2018). *Білім беру жүйесіндегі құндылықтар мен тәрбие мәселелері*. Алматы: Руханият.

ІІІ СЕКЦИЯ

ӘЛЕУМЕТТІК СЕРІКТЕСТІК – ТЕХНИКАЛЫҚ ЖӘНЕ КӘСІПТІК БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН АРТТЫРУ РЕСУРСЫ РЕТІНДЕ: ТӘЖІРИБЕ, ПРОБЛЕМАЛАР ЖӘНЕ ПЕРСПЕКТИВАЛАР

СОЦИАЛЬНОЕ ПАРТНЕРСТВО – КАК РЕСУРС ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ТЕХНИЧЕСКОГО И ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ: ОПЫТ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

КӘСІБИ БІЛІМ БЕРУДІҢ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ МЕН ЗАМАНАУИ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ

Абдирасилова Айкерим Калыбаевна

Туран колледжі
Астана қаласы

Кәсіптік білім беру өрісін кеңітіп, беталысын жандандыру қазіргі заманның басты тенденциясы. Қоғамдық дамудың талаптары орайында өнер, ғылым, білім, өндіріс салаларының барлығына тегіс білікті маман кадрларды даярлап шығару мәселесі туындауда. Қазіргі кезде тұрмыстық-әлеуметтік ахуалды күшейтіп, экономиканы әр тараптандыруға бағыт ұстаған елімізде атап айтарлықтай пәрменді жұмыстар жүзеге асырылып жатыр. Сол қатарда кәсіптік мектептерде заманға сай мамандар даярлап шығару жағы да жіті назарда.

Елімізде соңғы жылдары техникалық және кәсіптік білім беруге тек сөз түрінде емес, нақты қадам жасалып, бұл бағыттағы ізденістер мен ұсыныстар қатары да қалыңдай түскендігін көріп біліп жүрміз. Яғни жастарға кәсіптік білім беру, оларды жұмысшы мамандықтарына даярлау, мамандарды қайта оқыту арқылы қоғамға ең қажетті деген мамандарды дер кезінде даярлап үлгеру және олардың біліктілігін заманауи жанданыстар мен беталыстарға сай көтеру – мемлекетіміздің білім беру саясатының басты бағыттарының бірі. Шындығында заман ыңғайында белең алып отырған бұл бетбұрыс жарқын келешекке жол салудың бірден бір көрінісі деп бағаласа да болғандай. Өйткені ел экономикасының қуат-күші ең алдымен өндіріс орындарын білікті мамандармен жеткілікті түрде қамтамасыз етуге тікелей тәуелді екендігі айтпаса да түсінікті. Сондықтан еліміздегі техникалық және кәсіптік білім беру бағытына барынша көңіл аударылуы барысында оның қолжетімді болуына, қоғам сұранысындағы қажетті мамандықтарды дөп басып, сапалы, білікті маман етіп даярлау ісіне жете көңіл бөлінуде. Жалпы бұған дейін де осыдан дәл сегіз жыл алдын «Баршаға арналған тегін кәсіптік-техникалық білім беру» жобасы аясында техникалық және кәсіптік білім беру ісі мемлекет тарапынан белсенді түрде қолға алынған болатын. Содан бергі уақытта бұл мәселе барынша жетілдіріліп, кәсіптік білім беру ісінің жекелеген проблемалары оңынан шешілуде. Шынына келгенде, еліміздегі сын көтермейтін мәселе ол - еңбек нарығындағы жағдай. Осы жұмыссыздық мәселесін шешу, білім алушының жаңа технологияның тілін меңгере отырып, еңбек нарығында сұранысқа ие боларлық жұмыс күшін

қалыптастыруында кәсіптік білім берудің ықпалы орасан. Кәсіптік техникалық білім беру ісін жетілдіру бағытында әлемдік тәжірибелерге негізделген түрлі қадамдар да жасалуда. Мәселен кадрларды дайындаудың мамандандырылған жүйесін құруда ғылыми техникалық прогресстің қазіргі жетістіктерін ескере отырып, білім беру саласына қойылатын жоғары халықаралық талаптарды да қанағаттандыру мақсатында елімізде кәсіптік-техникалық білім беру саласына жаңа жүйе ретінде - дуальды оқыту әдісі енгізілді. Осыған орай, қазіргі қоғамға ақпараттық-коммуникациялық технологияларды, оның ішінде, дуальдау оқыту жүйесін ендіру осы салада нақты біліктілігі мен мамандығы бар кадрларға деген сұранысты арттырады деп тұжырымдалған. Расында дуальды оқыту жүйесі арқылы, білім беру мен кәсіпорындар арасында жанды байланыстың орнатылды. Әсіресе кәсіпорындар тарапынан оқыту жүйесінің тиімділігі жан-жақты талқыланып, білім және ғылым министрлігінің шет елдердің тәжірибелерін зерттей келе, техникалық және кәсіптік білім беру жүйесіне енгізілуі өз тиімділігін көпке ұзамай-а дәлелдей алды. Қазіргі таңда білім мен тәжірибені тең үйлестіре отырып жасақталып жатқан мамандардың барлық салада сұранысқа ие болып жатқандығын көріп те жүрміз. Сондай-ақ дуальды оқыту жүйесінің тағы бір артықшылығы – кәсіпорынның өзіне қажетті мамандарды таңдау мүмкіндігінің болуы. Яғни тәжірибе барысында білім алушының икемі, беімі, дағдысы белгілі болғандықтан кәсіпорын басшылығының өздеріне керекті мамандарды тәжірибе барысында таңдау жасау мүмкіндігі артады. Осылайша бітіруші түлектердің жұмысқа орналасу көрсеткішін жоғарылату стратегиясының жолға қойылмағы анық. Міне осының өзі кәсіптік білім берудің қоғамдық дамудағы маңызы мен болашағының зор екендігін көрсетеді.

Президенттің үстіміздегі 2025 жылды «Жұмысшы мамандықтары жылы» деп жариялауы қоғамдық ой санадағы еңбек мәдениетінің жандануына игі әсерін тигізіп жатқандығы сезіледі. Бұл біріншіден еңбек сүйгіш адамдар қатарынның артып, екіншіден еңбекті құрметтейтін ұрпақтар буынының қайта қалыптасуына, үшіншіден, адал әрі табанды еңбектің арқасында табысқа жеткендерден сабақ алып, оларды үлгі тұтатын саналы ұрпақтар буынының нығаюына әсер ету жағынан да актуальды. Шынын айтқанда кейінгі буын ұрпақ өкілдерінің ішінен еңбекке деген көзқарасы сын көтермейтіндердің қатары жиілей бастағандығы жасырын емес. «Жоғары оқу орындары ғана емес, техникалық және кәсіптік білім беру мекемелері де білікті кадрлар даярлауы қажет. Үкімет колледждерде жақсы оқыған түлектерді мамандығы бойынша мемлекеттік қызметке алу мүмкіндігін қарастыруға тиіс» деді Мемлекет басшысы. Біз бәсекеге қабілетті экономикасы бар озық ел боламыз десек, қарапайым адамдардың адал еңбегін бағалауға тиіспіз. Бұл жайлы мен өзімнің әрбір сабағымда шәкірттеріме түсіндіріп отырудан жалықпаймын. Өйткені кәсіби білімнің келшегі орасан, берері мол.

Аса қарқындаған түрде өрістеп келе жатқан жаһандық ландшафт жағдайында еліміздің кәсіптік білім беру жүйесі сындарлы кезеңдерді сүрінбей еңсеріп келеді. Білім экономикасының сұраныстарына қарай бетбұрыс жасау құбылмалы түрде қанаттанып жатқан инновацияларды қабылдауды және жаңа заман ағысымен үндескен соны үлгідегі әдіс-тәсілдерді етене меңгеруді қажет етіп отыр. Бұл бағыттағы негізгі терндтерді, табысты енгізуді және одан әрмен

қарайғы ілкімді дамудың перспективалы аспектілерін зерттеп зерделеу де бүгінгі күннің басты қажеттілігіне айналғандығын іті сезінеміз.

Ғылыми зерттеулер, білім беру, салалық өндіріс технологияларының қарыштай даму жағдайындағы қазіргі қоғамдық өрісте еліміздің кәсіптік білім беру жүйесі еңбек нарығының жаңа белестері мен талаптарына барынша пәрменді түрде ыңғайлану қажеттілігіне тәуелді болып отыр. Сол себепті кәсіптік білім беру жүйесі соны тұрпатты инновациялар мен инновациялық әдіс-тәсілдерді мүмкіндігінше кеңінен кіріктіру арқылы кәсіби мамандардың жаһандық масштабтағы бәсекеге қабілеттілік әлеуетін қалыптастырып, жан-жақты қырынан жетілдірудің негізгі факторына айналуға. Бұл орайдағы инновация драйверлері сан тарапты деуге болады. Атап айтқанда өрісін кеңге жайып келе жатқан еңбек нарығында цифрландыру, автоматтандыру мен технологиялық даму көрсеткіштерінің артуы білім алушының игерген дағдыларымен және динамикалық жұмыс ортасында өркендеу қабілетімен жабдықталған болуын қажет етеді. Ал білімге негізделген экономикаға көшуде ең бастысы білім алушының критериалды, яғни сындарлы ойлауы, кез келген мәселенің түйінді шешеімін тауып, тиімді жағынан жол табу сынды интеллектілік, шығармашылық қабілеттері және зерттеулер мен инновациялардың берік негізі бар жұмыс күші ауадай қажет.

Тағы бір қырынан өзекті болып саналатын күллі ғаламдық бәсекеге қабілеттілік. Бұл орайда еліміздің жаһандық білім нарығындағы имиджін қалыптастырып, беделін арттыруда әсіресе, инновациялық және халықаралық өреде кеңінен танылған кәсіби білім бағытын дамыту мәселесі аса өзекті.

Бірқатар перспективалы тенденциялар қазақстандық ЖЭС-тегі дамып келе жатқан инновациялық экожүйені көрсетеді. Атап айтқанда цифрлық трансформацияда оқу тәжірибесін жекелендіру және қолжетімділікті көтеру үшін оқу орындары байырдан қоланыста келе жатқан дәстүрлі форматтағы оқумен қатар, онлайн оқыту платформаларын, виртуалды шындық симуляцияларын және үлкен деректерді талдауға басым түрде ден қоюы белең алуға. Құзіреттілікке негізделген оқытудың мақсаты бойынша интеллектуалдық зейінді сыртқа форманың негізіндегі жаттап оқудан тәжірибелік, яғни практикалық дағдыларды қалыптастырып, дамытуға ауыстыру білім алушыларды салалық қажеттіліктерге бейімдеп, сәйкестендіреді.

Қазіргі таңдағы соны ізденістердің нәтижесінде жобаға негізделген оқыту және тағылымдамадан өту секілді соны бастамалар кең таралуда. Бірлескен инновациялар: колледжлер, институт, университеттер, ғылыми орталықтар, ғылыми институттар және жеке компаниялар арасындағы серіктестік білім-тәжірибелермен өзара алмасуға және белгілі бір салаға қатысты бағдарламаларды дамытып, жетілдіруге жәрдемдеседі.

Қазіргі кездегі зерттеу нәтижелеріне сүйенер болсақ, еліміздегі бірқатар ең беделді, алдыңғы санатты іргелі оқу орындары инновациялық тәсілдердің әлеуетін көрсеткіші болып саналады екен. Мысалы Назарбаев Университеті динамикалық оқыту ортасын дамыту үшін технологиямен жабдықталған оқыту платформаларын, ауыстырылған сыныптарды және пәнаралық зерттеу ынтымақтастықтарын пайдалануды кеңінен жолға қоюмен ерекшеленеді екен. Ал Орталық Азия халықаралық университетінде IUSA жетекші халықаралық

университеттермен серіктестікте жаһандық әсер етуді және әртүрлі перспективаларды ынталандыратын қос дипломдық бірегей бағдарламаларды ұсынуды ұтымды түрде жүзеге асырумен ерекшеленеді. Ал енді еліміздегі білім ордаларының қатарында тарихи тамырының тереңдігімен ерекшеленетін Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті студенттік кәсіпкерлікті және ғылыми зерттеулерді коммерцияландыруды қолдайтын арнайы инновациялық орталықтар мен инкубаторлар құру мәселесімен айрықшалануда.

Сөз орайында қазіргі уақыттағы кәсіптік білім беру жүйесінің сандық көрсеткіштеріне тоқтала кетудің артығы жоқ. Мысалы қазіргі кезде трендке айналып, тәжірибеде кең етек алған онлайн оқыту платформаларының динамикалық өсімі еліміздің білім және ғылым министрлігінің 2024 жылға арналған есебі 2023 жылмен салыстырғанда анағұрлым шарықтай өскен екен. Атап айтқанда онлайн курстарға студенттерді қабылдау 23-тен 55%-ға өскен. Ал өнеркәсіптік ынтымақтастықтың артуының нәтижесін Қазақстанның Ұлттық кәсіпкерлер палатасының сауалнамасы бойынша 2023 жылдан бері қарата ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жобалар бойынша колледж, институт, университеттер мен өнеркәсіптер серіктестігінің 38%-ға өскенін көрсеткен. [1] Ал беру технологияларына инвестиция мәселесінде де айтарлықтай жетістіктер бар екен. Білім және ғылым министрлігі Ғылым комитетінің 2024 жылға арналған есебіне сәйкес, үкімет алдыңғы жылмен салыстырғанда білім беру технологиялары бастамаларын қаржыландыруды 30%-ға көтерген.[2]

Міне осы келтірілген дерек-мәліметтер мен оң беталыстарға қол арта отырып, бірнеше бағыттан тұратын мәселелердің қамтылуы аса қажет екендігі сезіледі. Мысалы инновациялық экожүйені нығайтуда колледж, институт, университеттер, ғылыми мекемелер мен жеке компаниялар арасындағы ынтымақтастық байланысты дамыту, сәйкесінше инновациялық үлгідегі оқу бағдарламаларын екіжақты келісіммен бірлесе отырып құруды білім беруді ынталандырудың бірден бір ұтымды әдісі деп ұйғарамыз. Сондай-ақ білім алушының оқу жолдарын жекелендіру және олардың жеке сұраныстары мен қажеттіліктеріне бейімделу үшін көлемді деректер мен жасанды интеллектті пайдаланудың оқу нәтижелерін неғұрлым арттырып, сапаны жақсартып алатындығы сөзсіз.

Кәсіпкерлік білім берудегі инновациялар мәдениетін дамыту білім алушыларды жаңа үлгідегі кәсіпорындар құру және экономикалық өсуді ынталандырушы дағдылармен және интеллектілік ресурс, яғни ақыл-оймен қамтамасыз ете алатындығы мәлім. Сондай-ақ, соңғы уақыттардағы ілкімді өзгерістерге көңіл бөлер болсақ, Қазақстанның Ғылым және жоғары білім министрлігі 2023-2029 жылдарға арналған білім мен ғылымды дамыту тұжырымдамасына өзгерістер енгізуді жоспарланған болатын.[3] Онда халық саны жоғары өңірлер мен елді мекендер, сондай-ақ сапалы білімге қол жетімділігі бәсең өңірлердің студенттері үшін техникалық оқу бағыттарына мақсатты гранттар бөлу мәселесі жіті қарастырылады.

Қазіргі уақытта оқу үрдістері мүмкіндіктерін мүмкіндігінше кеңітіп, оңтайландыру мақсатын жүзеге асыруда жасанды интеллектті білім берудің ұтымды әдісі ретінде қолдану стандартын әзірлеу мәселесі жан-жақты қолға

алықуда. Сәйкесінше білім беру ұйымдары өздерінде білім алушылардың кәсіби біліктіліктерін дайындап, табысты өтуі үшін жауапкершілігі артуда. Мысалы педагог кадрларды даярлауға төрт бағыт бойынша ерекше көңіл бөлінеді. Атап көрсеткенде педагогикалық кадрлар саясатындағы қажеттілікті болжау, білім беру кеңістігін құру, ғылыми-зерттеу қызметін бейінді ету, педагогикалық ұжымның кәсіби әл-ауқатын арттыру. Дуальды білім беру студенттерге колледжде оқытушы немесе, магистр дәрежесін алуға мүмкіндік береді. Шебер ұстаздар оқу ісіне белсендірек тартылып, қызмет істеп жүрген мұғалімдер қайта даярлау бағдарламалары арқылы қосымша біліктіліктерін көтере алады. Негізгі бағдарламамен қатар берілетін жаңа “Minor” секілді бағдарламалар мен микроквалификациялар студенттерге заманауи педагогикалық дағдыларды меңгеруге ықпал етеді. Қорыта келгенде инновация тек өткінші, бір ғана реттік құбылыс емес, үздіксіз жалғастықта және жаңғыру жағдайындағы жанды процесс. Жаңа әдіс-тәсілдерді, әдістемелер және технологияларды тиімді қолдана отырып, қазақстандық кәсіптік білім құрудың динамикалық хабына айнала алады және бүгінгі білімгер, болашақ мамандарды ХХІ ғасырдың сынғы мен сұрағынан сүрінбей, қиындықтары мен мүмкіндіктерін еркін әрі ұтымды игеруге дайындай алады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстанның Ұлттық кәсіпкерлер палатасының (ҰКП) 2024 жылға арналған сауалнамасы [Электронды ресурс] URL:<https://atameken.kz/ru/news/51115-itogi-provedeniyasociologicheskogo-issledovaniya-nezavisimyj-rejting-delovoj-klimat-v-0-godu>
2. Білім және ғылым министрлігі Ғылым комитетінің (БҒМ Ғылым комитеті) 2024 жылға арналған есебі [Электронды ресурс] URL:<https://www.bilim.expert/post/итогиработы-министерства-науки-и-высшего-образования-за-2023-год>
3. Қазақстан Республикасында жоғары білім мен ғылымды дамытудың 2023 – 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы [Электронды ресурс] URL:<https://www.gov.kz/memleket/entities/sci/documents/details/455971?lang=ru>
4. Дуйсебек А.Т. Білім беру мазмұнын жаңартудың заманауи аспектілері // Сб. «Педагогикалық және психологиялық ғылымдар: өзекті мәселелер» Халықаралық сырттай ғылыми-практикалық конференция материалдары. - Новосибирск, 31 қазан 2022 ж.
5. Ғылыми білімнің бірлігі. — М.: Ғылым, 1988. — 117-132,148-167,237-252 ББ

ФОРМИРОВАНИЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У СТУДЕНТОВ КОЛЛЕДЖА ОБЩЕСТВЕННОГО ПИТАНИЯ И СЕРВИСА

Байжигитова Алия Айтказыевна

Старший мастер

Колледж общественного питания и сервиса, г.Астана

Аннотация: Одним из ключевых факторов успешной подготовки будущих специалистов является обучение основам предпринимательской деятельности, которые помогают формировать у студентов необходимые знания, навыки и навыки для самостоятельной профессиональной практики.

Ключевые слова: Основы предпринимательской деятельности, WorldSkills, коммуникативные умения.

С переходом на рыночные отношения в экономике и личностно-ориентированную парадигму образования изменились требования к студентам. От них требуется: способность профессионально самоопределяться, проводить анализ экономической обстановки в стране. В связи с этим, в программе модернизации нашего образования от современного образования требуется большая работа по подготовке и воспитанию делового человека-личности с развитым культурно-нравственным творческим началом и экономическим мышлением. Понятие «деловая личность» рассматривается при этом как перспективная модель готовности человека к новому типу профессионально-трудовой, предпринимательской деятельности в условиях рынка. Обучающиеся должны обладать потенциальными возможностями для ее успешной реализации.

От молодых людей, вступающих сегодня в жизнь, требуются, во-первых, способности к профессиональному самоопределению и осуществлению жизнедеятельности в постоянно меняющихся условиях, а во-вторых, умения проводить объективный анализ, динамично меняющейся социокультурной и экономической ситуации в стране, осуществлять проектно-программную деятельность, направленную на формирование новых источников ресурсов, постоянный напряженный труд для создания «островков стабильности» в смысле организации своими силами производства, развитие сферы услуг, гарантирующих трудоустройство и создание дополнительных рабочих мест. Наряду с компетенциями, необходимыми для осуществления профессиональной деятельности, им также нужны компетенции, которые пригодятся им в предпринимательской деятельности.

Иными словами, необходима планомерная и оперативная работа по предпринимательской подготовке студентов. Ведущую роль в формировании навыков к ведению предпринимательской деятельности играет учебное заведение. Безусловно, что необходимо уделять больше внимания формированию предпринимательской компетентности во время обучения в колледже. И прежде чем говорить о возможности повысить желание студента стать предпринимателем - важно выявить мотивы, потенциальные представления о предпринимательстве.

Очевидно, что на сегодняшний день одной из основных задач среднего профессионального образования является выпуск студентов не только с четко сформированным аналитическим мышлением, коммуникабельностью, творческому отношению к делу, стремлению к сотрудничеству, проявлению личных качеств, но и с чувством ответственности, позволяющей, продуктивно работать в коллективе.

Формированию данной компетенции студентов нашего колледжа способствует реализация программы учебной дисциплины «Основы предпринимательской деятельности». Целью изучения предмета является получение обучающимися базовых знаний основ предпринимательской деятельности, уметь практически применять полученные знания; привитие ответственности за свой выбор и формирование мышления предпринимательского склада, активной жизненной позиции; создание

практической базы навыков для будущей самостоятельной деятельности в современных рыночных условиях.

В ходе изучения этого курса студенты овладевают базовыми и профессиональными компетенциями, т.е. способностью решать совокупность профессиональных задач на основе интегрированных задач, умений и опыта, а также личностных качеств, позволяющих эффективно осуществлять предпринимательскую деятельность, а также они проводят самостоятельно маркетинговые исследования и применяют технику продаж по привлечению и удержанию клиентов, понимают сущность операционной деятельности; составляют бизнес-модели и бизнес-планы; правовые основы бизнеса; жизненно важные навыки необходимые для реализации идей; применение электронных услуг, сущность и значение масштабирования бизнеса и ответственности предпринимательства. Студенты, изучившие модуль «Основы предпринимательской деятельности» преподавателями колледжа вовлекаются во всевозможные проекты и мероприятия по предпринимательской деятельности. В рамках реализации внутри колледжного проекта «Развитие предпринимательской активности студентов колледжа общественного питания и сервиса» для углубления знаний и формирования предпринимательской компетенции проводятся различные мероприятия: «Азбука предпринимательства», мастер-классы «Праздничный маркетинг» и «Бизнес со студенческой скамьи. Кроме того, положительный эффект дают встречи с индивидуальными предпринимателями и амбассадорами. В ходе проведения деловых игр «Регистрация нового предприятия», «Мой бизнес план» студенты получают возможность проявить свое творчество и представить свои бизнес проекты.

По окончании модуля «Основы предпринимательской деятельности» в колледже проводятся дифференцированные зачеты, где студенты предоставляют свои бизнес-планы. По их результатам на отборочный тур WorldSkills отбираются лучшие бизнес-планы, выполненные студентами.

Проведенные встречи с амбассадорами позволяют студентам получить возможность освоить алгоритм создания собственного дела и познакомиться с путями формирования отношения к реализации собственного бизнеса.

Реализация программы предполагает сформировать у студентов систему методических знаний по разработке бизнес-плана в различных сферах образования, развивать у обучающихся комплекс умений, помогающий успешно включиться в предпринимательскую деятельность и участвовать в ней; организаторские умения; коммуникативные умения; творческие умения; управленческие умения.

Организаторские умения: умения планировать деятельность; умения достигать планируемых результатов деятельности; умения доводить начатое дело до запланированного результата; умение рационально использовать имеющиеся ресурсы (средства производства, время и др.).

Коммуникативные умения: умения устанавливать контакт с людьми; активность в общении; стремление к взаимодействию, сотрудничеству; умение учитывать интересы других людей; уважение достоинства другого; стремление к диалогу, толерантность.

Творческие умения: способность к нестандартному подходу, новаторству в деятельности; стремление вести поиск новых возможностей организации дела; экспериментирование; желание осваивать новые технологии.

Управленческие умения: способность принимать управленческие решения и решать проблемы в ситуации неопределенности; умение получать и использовать необходимую информацию; умение сочетать риск и расчетливость; умение распределять функции среди участников коллективной деятельности; координировать и организовывать работу коллектива, вести учет и контроль в выполнении принятых решений; способность прогнозировать последствия деятельности и предупреждать возможные негативные последствия.

Таким образом, из всего вышесказанного следует, что практическое изучение основ предпринимательской деятельности, организованной в процессе обучения в нашем колледже целесообразно, так как активно развивает творческие способности и возможности обучающихся для открытия своего дела в будущем, формирует их как личность.

Список использованной литературы:

1. Постановление Правительства Республики Казахстан от 30 января 2019 года N0 27 «Об утверждении Дорожной карты по проведению Года молодежи»
2. Постановление Правительства Республики Казахстан от 13 ноября 2018 года N0 746 «Об утверждении Государственной программы развития продуктивной занятости и массового предпринимательства на 2017- 2021 годы «Еңбек»».
3. Учебное пособие по обучению основам предпринимательства по проекту У 91 «Бастау Бизнес» / НПП «Атамекен». – Астана: ТОО «Шанырак-Медиа», 2018. –

КӘСІПТІК БІЛІМ: ӨТКЕННІҢ ТӘЖІРИБЕСІ, БОЛАШАҚҚА КӨЗҚАРАС

Байзакова Жанар Оразбековна

Тарих пәнінің оқытушысы

Астана қаласы әкімдігінің «Технологиялық колледж» ШЖҚ МКК

Астана қаласы

Кіріспе:

Кәсіптік білім беру қоғамның әлеуметтік – экономикалық дамуының маңызды бөлігі болып табылады. Оның дамуы халықтың еңбек нарығындағы сұранысын қанағаттандырумен қатар, кәсіби шеберлігі жоғары мамандарды даярлауға ықпал етеді. Өткен ғасырдағы кәсіптік білім берудің тәжірибесі мен қазіргі заманғы үрдістерді талдай отырып, оның болашығына көзқарас қалыптастыру маңызды. Тәжірибеге бағдарланған оқыту әдістері арқылы білім алушылардың кәсіби дағдыларын оқыту әдістері арқылы білім алушылардың

кәсіби дағдыларын дамыту – болашақ мамандардың бәсекеге қабілеттілігін арттырудың тиімді жолдары.

Қазіргі әлем үлкен қарқынмен өзгеруде, біз үшін күнделікті өмірдің көп бөлігі бірнеше жыл бұрын мүмкін емес болып көрінді. Әрине, ғылыми-техникалық прогресс қоғам мен тұлғаға айтарлықтай әсер етеді.

Негізгі бөлім:

Кәсіптік білім беру жүйесі ғасырлар бойы дамып, әртүрлі кезеңдерден өтті. Кеңестік дәуірде кәсіптік – техникалық білімге ерекше көңіл бөлініп, арнаулы оқу орындары мен техникумдар кеңінен дамыды. Сол кезеңде өнеркәсіп пен ауыл шаруашылығы саласына қажетті мамандарды даярлаудың жүйелі тәсілі қалыптасты.

Тәуелсіздік алғаннан кейін Қазақстанда кәсіптік білім беру жүйесін реформалау басталды. Жаңа мамандықтар енгізілді, халықаралық тәжірибеге сүйене отырып дуальды оқыту жүйесі енгізілді. Дегенмен де бұл реформалардың барлығы бірдей жоғары тиімділікке ие болған жоқ, өйткені өндіріс пен білім беру арасындағы байланыс әлсіз болды. Еңбек нарығында сұранысқа ие мамандықтар мен білім беру бағдарламалары арасында теңгерімсіздік орын алды.

Ал қазіргі бүгінгі таңда Қазақстанда кәсіптік білім беру жүйесі жаңғыруда. Мемлекет «Жас маман» және «Баршаға тегін кәсіптік білім» бағдарламаларын жүзеге асыру арқылы техникалық және кәсіптік білім беру мекемелерін жаңғыртуда. Сонымен қатар, дуальды оқыту жүйесі арқылы студенттер теориялық білімді тәжірибемен ұштастыра алады. Бұл жүйе дамыған елдердің тәжірибесіне негізделген.

Сонымен қатар, кәсіптік білім беру жүйесінде кәсіпкерлік дағдыларын дамыту мәселесі өзекті болып отыр. Студенттерге өз ісін бастауға және бизнес-жобаларды жүзеге асыруға бағытталған арнайы бағдарламалар мен курстар ұсынылуда.

Кәсіптік білім еңбек нарығын жоғары білікті мамандармен қамтамасыз ету арқылы еңбек өнімділігін арттыруда шешуші рөл атқарады. Бұл мамандар инновацияларды, технологияларды жетілдіруді және экономиканың өсуін қамтамасыз етеді.

Болашаққа көзқарас: Болашақтың білімін әркім әр түрлі ұсынады: кейбіреулері-ең заманауи технологиялар мен цифрландыруды қолдануда, басқалары оқытушылар құрамы мен оқу құралдарының сапасына үлкен рөл береді, ал басқалары жеке сабақтарға толық көшуді талап етіп, орталықтандырылған жүйені мүлдем қабылдамайды.

Кәсіптік білім берудің болашағы өндірістік қажеттіліктеріне сай бейімделуге және технологиялық инновацияларды қолдануға байланысты.

Студенттердің кәсіптік дағдыларын дамытуға арналған жобаларды іске асыру арқылы студенттерді инновациялық жобалар мен стартаптарда жұмыс істеуге мүмкіндік беру арқылы олардың шығармашылық қабілеттерін арттыру. Бұл кәсіпкерлік дағдыларын дамытып, еңбек нарығында сұранысқа ие болуына көмектеседі.

Болашақ білім берудегі технологияның міндеті, оқу процесін мүмкіндігінше қызықты және көлемді ету. Виртуалды шындық әдістері

зерттелетін материалды кеңірек қарауға мәжбүр етеді, алынған теориялық білімді практикалық қолдану туралы көрнекі түсінік береді.

Алдағы жылдары кәсіптік білім берудің негізгі элементтері жасанды интеллект және Виртуалды шындық, жекелендірілген білім беру бағдарламалары және үздіксіз оқыту тұжырымдамасы сияқты озық технологияларды біріктіру болады. Технологиялық прогрес жаңа мамандықтарды қажет етуде. Сол себепті кәсіптік білім беру жүйесінде IT-технологиялар, жасанды интеллект, робототехника, нанотехнологиялар және биотехнология сияқты бағыттарға назар аудару қажет.

Оқытуды дараландыру білім алушылардың білім беру бағдарламаларын таңдау мүмкіндігін жоғарылатады, заманауи білім беру бағдарламаларының көлемі және мазмұны ықшамды болуы тиіс. XXI ғасырда білім беруді цифрландыру адамзат қызметінің барлық салаларын қамтитын көп қырлы құбылыс болып табылады. Цифрландыру экономиканың барлық салаларына айтарлықтай әсер етуде, педагогтердің цифрлық құзыреттіліктерін қалыптастыру қажеттілігіне әкеп соқты.

Жасанды интеллект, болашақта кәсіптік білімнің ажырамас бөлігіне айналады.

Айтар болсам, оқыту тәсілдерін өзгертетін маңызды технологиялардың бірі жасанды интелекті (ЖИ) білім беру орталықтарына студенттердің жеке қажеттіліктеріне бейімделетін икемді бағдарламаларды әзірлеуге мүмкіндік береді.

Болашақ кәсіптік білім берудің маңызды аспектілерінің бірі білім беру орталықтарының жұмыс берушілермен тығыз ынтымақтастығы болады. Бұл серіктестік білім беру ұйымдарына нарықта қандай дағдылар қажет екенін дәл түсінуге және білім беру бағдарламаларын осы сұраныстарға бейімдеуге мүмкіндік береді. Цифрландыру барлық жерде белсенді түрде жүзеге асырылуда.

Кәсіптік білім берудің икемділігін арттыру үшін модульдік оқыту жүйесін енгізу. Модульдік оқыту жүйесі студенттердің өзіне қажетті дағдыларды жылдам игеруіне және білім алу процесін икемді ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Жаңа экономикалық жағдайда сұранысқа ие мамандықтар тұрақты түрде өзгеріп отыратындықтан, кәсіптік білім беру жүйесі де осы өзгерістерге икемделуі тиіс. Бұл өз кезегінде жастардың бәсекеге қабілеттілін арттырып, ел экономикасының тұрақты дамуына үлес қосады.

Қорытынды:

Кәсіптік білім беру жүйесі – елдің экономикалық дамуының маңызды құралы. Өткен тәжірибеден алынған сабақтар мен қазіргі заманға трендтерді ескере отырып, болашақта кәсіптік білім берудің сапасын жақсартуға мүмкіндік бар. Болашақ-үнемі білім алуға және өз дағдыларын жетілдіруге ұмтылатындар. Мемлекет, білім беру мекемелері және бизнес түлектердің еңбек нарығында бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ету үшін кәсіптік білім беру жүйесін жақсарту үшін бірлесіп жұмыс істеуі керек. Жұмыс берушілер мен оқу орындары арасындағы ынтымақтастықты дамыту, білім беру процесіне заманауи технологияларды енгізу және үздіксіз оқыту бастамаларын қолдау маңызды.

Сонымен қатар, кәсіптік білім беру жүйесі үздіксіз жаңартылып, еңбек нарығының өзгерістеріне икемді түрде бейімделуі керек. Бүгінгі цифрландыру дәуірінде мамандар тек техникалық дағдыларды меңгеріп қана қоймай, креативті

ойлау, бейімделу және жаңа технологияларды игеру қабілеттеріне де ие болуы тиіс.

Осыған байланысты, тәжірибеге бағытталған оқыту әдістерін одан әрі жетілдіру, заманауи оқыту құралдарын енгізу және кәсіптік білім берудің мәртебесін – арттыру болашақта білікті мамандар даярлаудың негізгі басымдықтарының бірі болмақ.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Кәсіптік білім және еңбек нарығы: өзара байланыс. – Нұр-Сұлтан 2021ж
2. ҚР Білім және ғылым министрлігі. Кәсіптік білім беру стратегиясы (ресми құжаттар)
3. Цифрлық білім беру ресурстары және олардың кәсіптік білімге әсері.-Алматы: 2022ж
4. Цифрлық білім беру ресурстарын білім беру үдерісінде қолдану А. Е. Абилхасимова. — 2020ж.

РАЗВИТИЕ СОБЫТИЙНОГО ТУРИЗМА В КАЗАХСТАНЕ

Байтенова Гузалия Хафизовна

преподаватель специальных дисциплин
ТОО «Колледж Управления», г.Астана

Туристический бизнес - одна из наиболее быстро развивающихся отраслей мирового хозяйства, довольно таки доходная отрасль, приносящая стране около 10 % валового дохода. Во многих странах, в том числе и в Казахстане, туризм входит в тройку ведущих отраслей страны, после нефтедобывающей промышленности и автомобилестроения, и имеет важное социальное и экономическое значение, так как:

- увеличивает местный доход;
- создает новые рабочие места;
- развивает все отрасли, связанные с производством туристских услуг;
- развивает социальную и производственную инфраструктуру в туристских центрах;
- активизирует деятельность центров народных промыслов и развитие культуры;
- обеспечивает рост уровня жизни местного населения;
- увеличивает валютные поступления.

Развитие туристической индустрии в Республике Казахстан является следствием повышения уровня благосостояния населения. Доступность туристических услуг, их качество и разнообразие являются преимущественным фактором в выборе формы отдыха.

Привлекательность туристического бизнеса для предпринимателей обусловлена следующими причинами:

- небольшие стартовые инвестиции;
- растущий спрос на туристические услуги;
- высокий уровень рентабельности;
- минимальный срок окупаемости затрат.

Одним из новых и высокодоходных видов туризма является событийный туризм.

Мероприятия событийного туризма имеют большое экономическое значение. В период их проведения активизируется деятельность всех объектов туристской индустрии. Потребительский спрос значительно превышает предложение. Наблюдается возрождение местных культурных традиций, обычаев, развитие народного творчества.

Событийный туризм, или ивент-туризм (от англ. event – событие, мероприятие) – довольно молодое и перспективное направление туристского бизнеса у нас в Казахстане. Этот вид отдыха набирает обороты и становится всё более массовым. Разные определения даются этому понятию. Но суть его в следующем.

Под событийным туризмом понимается туристская деятельность, связанная с разнообразными значимыми общественными событиями:

- международный фестиваль или национальный праздник,
- религиозные праздники или крупномасштабные выставки,
- деловой форум или спортивный турнир,
- показы мод или театрализованные шоу, а также редкими природными явлениями, привлекающими своей уникальностью, экзотичностью, неповторимостью большое количество туристов из разных стран, способствует развитию инфраструктуры туризма.

Мотивация выбора привлекательного для туриста вида мероприятия или события зависит от многих критериев, в числе которых: возраст, характер, образ жизни, хобби, профессия, уровень доходов, семейное положение, здоровье и другие.

На интенсивность туристского потока влияют такие моменты, как:

- уровень туристской индустрии данной местности, её насыщенность и активность в плане организации мероприятий;
- реклама и информационное освещение события;
- отзывы о реализованных проектах.

Для яркого примера из международного событийного туризма могу привести следующие:

- зажигательный, пьянящий и пикантный карнавал в Бразилии – собирает ежегодно 600-800 тысяч гостей;
- рождественские каникулы с ярмарками новогодних подарков и большими скидками на товар в странах Старого Света, где только в одной Вене ожидается не меньше 3 млн. человек;
- испанская коррида превратилась в национальное празднество и только в одном стадионе Памплоне собирает 250-300 тыс. участников и зрителей.

Казахстан на протяжении десятилетий независимости всему мировому сообществу доказывает с успехом, что у него есть все возможности для развития событийного туризма. Ведь у нас постоянно что-то происходит. То байга, то козлодрание, то празднование Наурыза или Дня единства народа Казахстана, то фестивали беркутчи, то национальные виды спорта, а

кулинарные фестивали кумыса и бешбармака, а этноаулы. Сегодняшнее возрождение местных культурных обычаев и развитие народного творчества только укрепляет интерес к этнике в собственном обществе и у наших соседей по планете. Поэтому и появляются празднества мирового уровня, которые будут четко ассоциироваться с Казахстаном. На ракетно-космическом комплексе «Байконур», в сакральных местах Акыртаса Жамбылской области, в киностудии «Казахфильм» не много не хватает достаточной мощи, инфраструктуры, чтобы выйти на мировой уровень.

А опыт проведение событий международного масштаба у нас уже накапливается немалый! Вспомним некоторые из них.

Съезды лидеров мировых и традиционных религий – более 80 делегаций из 42 стран мира, представители ислама, христианства, будизма, католики и другие. Через проведение Съезда лидеров мировых и традиционных религий Казахстан показывает всему мировому сообществу пример общенационального консенсуса и консолидации общества. Наша страна имеет богатый опыт поддержания межэтнического и межконфессионального согласия и готова к широкому и эффективному сотрудничеству в этой сфере.

Саммит ОБСЕ в Астане (2010 год) – приняли участие 38 глав государств и правительств, высокопоставленные чиновники государств-участников ОБСЕ, представители других международных и региональных организаций. В ходе работы велись переговоры по урегулированию конфликтов и очагов нестабильности, защите прав человека, формированию единого пространства сотрудничества в границах четырех океанов, от Атлантического до Тихого и от Северного Ледовитого до Индийского.

Ежегодный Астанинский экономический форум – диалоговая площадка для поиска эффективных решений в борьбе с основными экономическими и социальными вызовами современности. Форум собирает мировых лидеров, международных экспертов, ученых, политических и общественных деятелей, представителей различных финансовых институтов и бизнес-сообщества и по своему масштабу не имеет аналогов на всем Евразийском пространстве. Сегодня Ассоциация объединяет ученых и практиков, мировых мыслителей, политиков, руководителей международных организаций, научно-исследовательских центров и представителей деловых кругов из 120 стран мира.

VII Зимние Азиатские игры – приняли участие более тысячи спортсменов из 27 стран мира. Общая программа соревнований была представлена 11 видами спорта: конькобежный спорт, фигурное катание, хоккей с шайбой, хоккей с мячом (бенди), лыжные гонки, биатлон, прыжки на лыжах с трамплина, горные лыжи, фристайл, шорт-трек, зимнее спортивное ориентирование на лыжах. Всего было разыграно 69 комплектов медалей, что стало рекордом Зимних Азиатских игр. За ходом соревнований, которые освещали 2 тысячи иностранных журналистов, следили более 500 миллионов зрителей на всей планете. В целом VII Азиатские Игры в очередной раз продемонстрировали высокий уровень организации спортивных мероприятий в стране, укрепили имидж Казахстана на международной арене как гостеприимной страны, оплота стабильности, мира и согласия, а также одной из ведущих спортивных держав Азии и мира.

XXVIII зимняя Всемирная Универсиада в Алматы – приняли участие более 2000 спортсменов из 57 стран мира. Соревнования прошли по 12 видам спорта на 8 спортивных объектах, было разыграно 85 комплектов медалей. Также в организации соревнований было задействовано около 3000 волонтеров (в том числе зарубежных). В проведении Универсиады было задействовано 127 международных судей и около 600 национальных технических специалистов.

И, наконец, международная выставка ЭКСПО-2017, проходящая у нас в Астане с 10 июня по 10 сентября, стала мощным толчком для развития туризма в столице. По данным «Астана Конвеншн Бюро», благодаря проведению выставки только в туристской отрасли было создано более 3000 новых рабочих мест. В сравнении с аналогичным периодом 2016 года за время проведения ЭКСПО спрос на услуги туроператоров возрос на 78%, на 40% увеличилось количество прибывших в столицу авиасообщением, на 21% - железнодорожным транспортом.

Испытания ЭКСПО-2017 для Казахстана, по словам Асета Исекешева, завершились как минимум двумя достижениями: повысилась узнаваемость Астаны в глазах туристов и выдержала проверку на прочность городская инфраструктура. В местах размещения (гостиницы, хостелы, общежития, посуточные квартиры) остановились почти 1,4 млн. человек. А всего в Астане побывало 4 млн. туристов, из которых половина – иностранцы. На сегодняшний день индустрию гостеприимства составляют 201 отель на 15 тыс. мест и более 1100 кафе, ресторанов и других объектов общепита. В рамках выставки в столице было проведено 3500 культурных, спортивных, экономических мероприятий.

По исследованиям «Столичной ассоциации туризма», именно насыщенный календарь культурно-зрелищных событий становился причиной длительной задержки туристов в городе. Используя опыт проведения Специализированной выставки ЭКСПО-2017 и предыдущих крупных международных мероприятий, а также их неповторимое архитектурное наследие инфраструктуры, был принят новый план туристификации, предполагающий развитие событийного туризма в Казахстане. В программный перечень включено не менее 40 мероприятий международного масштаба.

В Казахстане событийный туризм развивается семимильными шагами. Ярким примером стало спортивное мероприятие «Туркестан марафон 2022», которое посетили более 2000 тысяч человек из 13 стран мира. В целом за 9 месяцев текущего года Туркестанскую область посетили свыше 120 тысяч человек, этот показатель увеличился на 23% в сравнении с 2021 годом. Это подтверждает, что регион становится популярным направлением для туристов.

В Астане с 8 по 13 сентября 2024 года прошли V Всемирные игры кочевников – крупнейшие в мире соревнования по национальным видам спорта, на которые приехали участники из 89 стран, разыграв 97 комплектов медалей. Это мероприятие не только соревнования, это международное признание мирового сообщества. «Был показан микс современных технологий и этники. Я бы сказал, неономадический стиль: парад, шоу, зал, сцена, экран, свет и т. д. Парад показал, что на планете формируется возможный новый концепт в мире

большого спорта, который, если правильно направить, может стать даже некой альтернативой Олимпиады», — написал в соцсетях Максат Чаки, один из создателей ВИК, экс-директор департамента туризма Министерства культуры Киргизии

Данные мероприятия послужили развитию событийного туризма в Казахстане.

И поскольку я специалист, непосредственно работающий в сфере туризма, то возникает естественный вопрос. А что я делаю для развития событийного туризма в Казахстане?

Я преподаватель специальных дисциплин, готовлю кадры, которые будут работать в нашей туристской и гостиничной индустрии в будущем. Являюсь руководителем эколого-туристского клуба «Бригантина». Мы со студентами постоянно путешествуем в качестве туристов с целями:

- воспитание чувства патриотизма, любви к родному краю;
- формирование в подрастающем поколении рационального, практического, ответственного отношения к жизни, к окружающему миру, к самим себе;
- физическое развитие воспитанников клуба, формирование у них здорового образа жизни;
- всестороннее развитие личности и воспитание достойных членов общества

Запомнилась мне поездка в Коргалдыно, приуроченная всемирному дню туризма 20 октября 2016 года.

Приехав в небольшой городок Коргалдыно, мои ребята посмотрели местный краеведческий музей национального заповедника, на розовых фламинго, побывали на празднике-слете туристских команд из других городов и колледжей, поднимали местную инфраструктуру, покупая напитки и сувениры и просто классно отдохнули.

Мои студенты и выпускники проходят практику и работают уже в ведущих отелях города и даже за рубежом, тем самым развивая нашу отрасль гостиничной индустрии.

Вот пример событийного туризма, только конечно, местного маленького уровня. Но из маленьких звеньев и таких неуспокоенных преподавателей, как я, составляется одно большое дело – развитие событийного туризма в Казахстане!

Использованная литература:

1. Ердаuletов С.Р. Туризм Казахстана: учебное пособие.- Алматы: Бастау,2015.- 520 с.
2. Третьякова Т.Н. Анимационная деятельность в социально-культурном сервисе и туризме: учебное пособие.-М.: Издательский центр: Академия,2008.-282 с.
3. <https://tengrinews.kz/news/mir-sobyitiynogo-turizma-kazahstane-kakie-interesnyie-505372>

ТӘЖІРИБЕЛІК ОҚЫТУ АРҚЫЛЫ МАМАН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

**Бисенгалиева Салтанат Макимовна,
Жанарбекова Жардемгул Жанарбековна**

Арнайы пәндер оқытушысы және өндірістік оқыту шебері
Астана қаласы әкімдігінің «Техникалық колледжі» ШЖҚ МКК
Астана қаласы

Аннотация: Болашақ білікті мамандарды даярлау қазіргі білім беру жүйесінде маңызды міндеттердің бірі болып табылады. ХХІ ғасырдағы қоғамның қажеттіліктері мен технологиялық жетістіктері жаңа білім мен дағдыларды талап етеді. Осыған орай, болашақ мамандарды сапалы дайындау үшін дәстүрлі оқыту әдістерінен басқа, тәжірибеге бағдарланған оқыту (ТБО) әдісін енгізу қажет. Бұл әдіс студенттердің теориялық білімдерін практикада қолдануға мүмкіндік береді, сондай-ақ оларды еңбек нарығына толық дайын етіп шығаруға бағытталған.

Кілт сөздер: тәжірибе, кәсіпорын, оқу орын, кәсіби дағдылар, студент, жұмыс беруші.

Тәжірибеге бағдарланған оқыту — бұл білім беру үдерісінде студенттерді нақты кәсіптік жағдайларда әрекет етуге үйретуге негізделген оқыту тәсілі. Оның басты ерекшелігі — студенттер тек теориялық білімдермен ғана шектелмей, сонымен қатар, сол білімдерін нақты кәсіби ортада қолдана білу дағдыларын меңгереді. Бұл әдіс студенттердің еңбек нарығында бәсекеге қабілетті маман ретінде қалыптасуына ықпал етеді.

Тәжірибеге бағдарланған оқытудың негізгі компоненттері:

Практикалық тәжірибе: Студенттер оқу үдерісінде оқу орындары мен өндіріс орындарында тәжірибелік жұмыстарды жүзеге асырады. Бұл тәжірибе мамандыққа байланысты нақты міндеттерді шешу арқылы жүзеге асады.

Кәсіби дағдыларды дамыту: Теориялық білімді практикада қолдану студенттерге кәсіби дағдыларды меңгеруге мүмкіндік береді. Бұл дағдылар жалпы білім беру аясында емес, нақты кәсіптік салаға сәйкес қалыптасады.

Кәсіпорындар мен оқу орындары арасындағы ынтымақтастық: Тәжірибеге бағдарланған оқыту жүйесі оқу орындары мен өндіріс орындары арасында тығыз ынтымақтастықты талап етеді. Бұл студенттерге еңбек нарығында жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Проблемалық оқыту: Студенттерге нақты кәсіптік мәселелерді шешу тапсырмалары беріледі. Оқу барысында студенттер тек теорияны емес, сондай-ақ нақты жағдайлардағы қиындықтарды шешуге тырысады.

Тәжірибеге бағдарланған оқытудың артықшылықтары

Теория мен практиканың үйлесімі: Тәжірибеге бағдарланған оқыту студенттердің теориялық білімдерін нақты кәсіби жағдайларда қолдануына мүмкіндік береді. Бұл әдіс студенттердің оқу материалын терең түсінуін және оны кәсіби қызметінде тиімді пайдалануын қамтамасыз етеді.

Кәсіптік даярлықтың жоғары деңгейі: Студенттер оқу барысында тәжірибелік дағдыларды меңгереді, бұл оларды еңбек нарығында табысты болуға

дайындайды. Олар оқу барысында тәжірибені меңгеріп, жұмысқа орналасқан кезде сол дағдыларды қолдана алады.

Жұмыс берушілермен байланыс: Оқу орындары мен кәсіпорындар арасындағы тығыз байланыс студенттердің мамандық бойынша жұмысқа орналасуына оң әсерін тигізеді. Өндірістік тәжірибеден өткен студенттер жұмыс берушілердің қажеттіліктеріне сай білікті мамандар болып қалыптасады.

Мамандыққа бағытталған оқу: Тәжірибеге бағдарланған оқыту студенттерді тек теориямен ғана емес, сонымен қатар практикалық тапсырмаларды орындаумен таныстырады. Бұл оларды өздерінің болашақ қызметіне дайын етеді.

Тәжірибеге бағдарланған оқытудың қиындықтары

Қаржылық және ұйымдастырушылық қиындықтар: Кәсіби тәжірибеден өту үшін оқу орындары мен кәсіпорындар арасында тығыз ынтымақтастық қажет, бұл кейде қаржылық және ұйымдастырушылық қиындықтарды тудырады. Кейбір оқу орындарында тәжірибелік сабақтарды ұйымдастыру үшін қажетті ресурстар мен инфрақұрылым жоқ.

Кәсіпорындардың дайын болмауы: Кейбір өндіріс орындары студенттерді тәжірибе үшін қабылдауға дайын емес. Олар оқу орындары мен студенттермен жұмыс істеу үшін қажетті инфрақұрылымға және мамандарға ие болмауы мүмкін.

Студенттердің мотивациясы: Кейбір студенттер тәжірибеге бағдарланған оқытуға жеткілікті мотивациямен келмейді. Олар теориялық білімдерді алуды ғана қалайды және тәжірибе барысында қиындықтарға тап болған кезде ынталарын жоғалтуы мүмкін.

Тәжірибеге бағдарланған оқытуды енгізудің жолдары

Оқу жоспарларына тәжірибелік бөлімдерді қосу: Оқу жоспарында студенттердің өндірістік тәжірибеден өтуіне арналған арнайы уақыт бөлу қажет. Бұл тәжірибе нақты кәсіпорындармен келісімшарттар негізінде ұйымдастырылуы мүмкін.

Кәсіпорындармен тығыз байланыс орнату: Оқу орындары мен кәсіпорындар арасындағы байланыс үнемі жаңартылып, жұмыс берушілердің қажеттіліктеріне сай оқу бағдарламалары түзетілуі тиіс.

Кәсіби шеберліктерді дамыту: Студенттерге практикалық жұмыстар арқылы кәсіби шеберліктерді дамытуға жағдай жасау қажет. Бұл үшін оқытушылар арнайы тренингтер мен шеберлік сабақтарын өткізуі мүмкін.

Технологиялық жаңалықтарды енгізу: Заманауи технологияларды оқыту үдерісіне енгізу студенттердің жұмысқа дайындығын арттыруға көмектеседі. Мұндай әдістер тәжірибеге бағдарланған оқытудың тиімділігін жоғарылатады.

Бүгінгі таңда қалыптасқан еңбек нарығы білімді, шығармашылық деңгейі жоғары, әрекеттің сан түрлі саласында өз білімі мен біліктілігін қолдана алуға қабілетті мамандардың кәсіби даярлығының деңгейіне және сапасына қойылатын талаптарға өз әсерін тигізуде. Осы орайда жоғары оқу орындарының үлкен жауапкершілікті сезініп, білікті, өз ісінің шебері, бәсекеге қабілетті, кең ауқымды, жан-жақты дамыған, кәсіби құзыретті маман дайындауға ұмтылуы, өзінің бүкіл қызметін осы бағытта құруы заңды құбылыс. Себебі қоғам өзінің әлеуметтік-экономикалық және рухани дамуының мазмұны мен сипаттарының

өзгеруіне және еңбек сапасына талаптың жоғарылауына байланысты өз ісін жетік білетін, кәсіби білігі мол мамандарды қажет етеді.

Тәжірибеге бағдарланған оқыту — болашақ мамандарды даярлауда тиімді әдіс болып табылады. Ол студенттердің тек теориялық білімдерін ғана емес, сонымен бірге практикалық дағдыларын да дамытуға мүмкіндік береді. Бұл әдіс еңбек нарығында бәсекеге қабілетті, жоғары кәсіби дайындыққа ие мамандарды тәрбиелеудің негізі болып табылады. Сондықтан оқу орындары мен кәсіпорындар арасындағы ынтымақтастықты арттырып, тәжірибеге бағдарланған оқытуды дамыту болашақтағы білім беру жүйесінің маңызды аспектісі болуы тиіс.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасы Білім беруді дамытудың 2011- 2020 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасы. – Астана, 2011
2. С.Маусымбаев, Қ.Қасымханова. Пед.практика (тәжірибе): ұйымдастыру және өткізу. Қазақстан мектебі, № 7. 2005 ж.
3. С.Әбенбаев. Тәрбие теориясы мен әдістемесі. Алматы, 2004ж.
4. С.Г.Губашева, А.Ж.Отарбай. Тәрбие жұмысының әдістемесі. Алматы, 2004ж.

МАРКЕТИНГТІК ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ЖОО ШЕТЕЛДІК СТУДЕНТТЕРДІ ТАРТУ: ТҮРКИЯ ТӘЖІРИБЕСІ

Дарханбай Болысбек Дәулетұлы
«Басқару колледжі» ЖШС
Астана қаласы

Аннотация: Бұл мақалада Қазақстандық ЖОО-на шетелдік студенттерді маркетингтік әдістер арқылы тарту жолдары қарастырылады, мақала жазу барысында Түркияның тәжірибелері де зерттеліп, қаншалықты жеміс беріп жатқаны туралы да қарастырылады.

Кілт сөздер: Шетелдік студенттер, Агент, Көрме, Университет, Маркетинг
Кіріспе

Қазақстанның жоғары оқу орындары шетелдік студенттерді тартудағы елеуетін жыл сайын арттырып келеді. Елдің географиялық орналасуы, сапалы білім беру жүйесінің қалыптасуы және салыстырмалы түрде қолжетімді оқу бағасы, университеттердің жекелеген жатақханаларының болуы бұл бағыттағы маңызды артықшылықтар болып табылады. Алайда жаһандық білім нарығында тиімді бәсекеге түсу үшін университеттерге заманауи маркетингтік әдістерді қолдану қажет.

Түркияның жоғары оқу орындары халықаралық білім беру нарығында табысты тәжірибеге ие. Олар Түркияда білім алып жатырған 300 000 студенттен, жыл сайын 2,1 миллиард доллар табыс тауып ерекше нәтижелер көрсетіп отыр.

Осы мақалада Түркияның тәжірибесіне сүйене отырып, Қазақстанның университеттеріне шетелдік студенттерді тарту бойынша ұсыныстар беріліп,

маркетингтік әдістердің тиімділігі талданады. Бұл ұсыныстар халықаралық білім нарығында отандық жоғары оқу орындарының бәсекеге қабілеттілігін арттыруға септігін тигізеді.

Түркия ЖОО шетелдік студенттер неліктен таңдайды?

Халықаралық аккредитациялар және бағдарламалар

Түркия университеттері халықаралық дипломдар береді. Яғни әлемдегі кез-келген студент келіп, біліп алып халықаралық диплом алып басқа елдерде жұмыс жасай алады. Ливия және Йемен студенттері секілді Еуропа немесе АҚШ –қа кіргізілмейтін студенттер халықаралық дипломға Түркияда білім алып қол жеткізе алады.

«Türkiye Scholarship» түрікше атауы Түркия бурслары бағдарламасы. Студенттің барлық шығынын қаматамасыз ететін бағдарлама, атап айтар болсақ ұшақ билеті, жатақхана, стипендия, тегін оқу және сақтандыру кіреді. Түркия мемлекеті бұл бағдарламаны теңдесі жоқ гранттық бағдарлама деп жарнамалау арқылы 2012 жылы әлем бойынша 42 000 студент құжат тапсырса 2024 жылы құжат тапсырушылар саны 121,766 студентке жетті.

Бұл бағдарламаның маркетингтік бөлімі, 121,766 студент құжат тапсырғанымен берілген грант саны 5000 ғана, бұл жағдайда Түркияда білім алғысы келіп, бірақ грант жеңіп алмаған студенттер ақылы Түркияға барудың жолдарын іздеп, Түркия университеттеріне барлық шығынды өзі төлеп білім алатын болады.

Цифрлық маркетингтің қолданылуы:

Түркия ЖОО әлеуметтік желілер мен онлайн жарнаманы белсенді түрде қолданады. YouTube, Instagram және Facebook арқылы университеттердің инфрақұрылымы мен студенттік өмірі кеңінен насихатталады. Әр университеттің жеке инстаграм парақшасы болады, ол жерге студенттердің университет туралы пікірлерін бөліседі, сонымен қатар, шетелдік студенттерге арналған шараларды жариялап қалай өткендігі туралы әлеуметтік желі де жариялайды. Шетелдегі студент әлеуметтік желі арқылы қызығып, байланысқа шығып, оқуға түсе алады.

Шетелдік студенттерге арналған қолдау қызметтері:

Шетелдік студенттердің Түркияны таңдауының себептерінің бірі, ағылшын және түрік тілдерін білмей-ақ университеттерге тікелей оқуға түсе алады. Студент шақырту қағазын алғаннан кейін, таңдаған бағдарламасына сәйкес 1 жыл бойы түрік немесе ағылшын тілін университет қабырғасында оқиды. Тіл курсы аяқтағаннан кейін оқуға түскен студент сабақты бастай алады. Арабша, қазақша немесе орысша ғана білетін студент Еуропада білім алатындай қаржысы бола тұра, тіл курсы болғандығы үшін Түркияны таңдайды.

Қолдау қызметтеріне тілден бөлек, университет өкілдері тіл білмейтін жаңадан келген студентке виза, жатақхана немесе пәтер мәселелерімен де көмектеседі.

Білім көрмелері мен агенттіктер:

Түркиялық университеттердің маркетингтік әдістерінің бірі басқа мемлекеттерді көрме өткізеді. Университеттер Африка, Азия, Еуропа мемлекеттерінде көрме өткізіп студенттермен тікелей кездеседі. Студенттер үшін қолайлы жағы барлық көкейінде жүрген сұрағын сұрап, университет таңдау

да қателеспегеніне көз жеткізеді. Ал, көрменің университеттерге қолайлы жағы студенттерге жекелеген ұсыныстар жасап, жекелеген жеңілдіктер, гранттар ұсынып студенттер санын көбейтуге мүмкіндік алады.

Агенттіктер, Түркиялық ЖОО-на ақылы оқуға келетін студенттердің көп бөлігін агенттіктер жібереді. ЖОО агенттіктер мен келісім-шартқа отырып бірлесе жұмыс жасайды. Келісім-шартқа сәйкес ЖОО тарапы агенттіктердің студенттерін қабылдайды және студенттің университетке төлеген оқу ақысынан белгілі бір бөлігі агенттіке жөнелтіп отырады. Агенттік тек қана студент табу мен ғана емес көрмелер ұйымдастырумен де айналысады.

Қазақстандық ЖОО-ға ұсыныстар

Халықаралық платформаларда жарнамалау

Университеттер Studyportals, QS World University Rankings сияқты платформаларға тіркелуі керек. Бұл шетелдік студенттерге оқу орнын оңай табуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар шетелдік университеттермен серіктес болып, қос дипломдық бағдарламаларды дамыту қажет. Шетелдік студентке Қазақстанда білім алып, екі диплом алатынын айтар болсақ, шетелдік студент бізді таңдауы бек мүмкін.

Әлеуметтік желілер мен контент маркетинг

YouTube арнасын ашу- әр университет арна ашып, ол жерде ағылшынша университет туралы айтып, шетелдік студенттер үшін университеттің мүмкіндігін көрсетуіміз қажет.

Студенттік блогтар жүргізу- университетте шетелдік студенттер арқылы блог жүргізіп қызықтыруға болады

Тікелей эфирлер арқылы кампустарды көрсету- инстаграм немесе тик-ток парақшалары арқылы тікелей эфирде студенттермен сөйлесіп әрі студенттердің сұрақтарына жауап беру қажет

Білім көрмелері:

Түркия университеттері секілді алыс-жақын мемлекеттерде білім көрмелерін ұйымдастырып, Қазақстандық университеттердің артықшылықтарын айтуымыз қажет. Жатақхана беу, қалада жұмыс табу мүмкіншілігі, визаға көмектесу секілді басқа мемлекеттерден ерекшелігімізді айту арқылы басқа елдерден студент тартуға мүмкіндігіміз бар. Сонымен қатар, шетелдік агенттермен келісім-шарт жасасып жұмыс істеуге болады.

Мәдени турлар

Еліміз туралы көп ақпарат білмейтін студенттерге арнайы елімізге мәдени турлар ұйымдастыруға болады. Бұл бағдарламаны да басқа елдегі агент әріптестерімізбен бірге жүзеге асыра аламыз. Мәдениет турда мәдениетімізді, қаламызды, университетімізді және т.б мүмкіншілігімізді таныстыра аламыз.

Қорытынды

Қазақстанның жоғары оқу орындары шетелдік студенттерді тарту әлеуетін тиімді пайдалану арқылы халықаралық білім нарығында бәсекеге қабілетті бола алады. Алайда бұл мақсатқа жету үшін заманауи маркетингтік стратегияларды қолдану маңызды.

Түркияның табысты тәжірибесіне сүйене отырып, Қазақстандық университеттерге мынадай ұсыныстар берілді:

1. Халықаралық платформалар мен қос дипломдық бағдарламаларды дамыту: Университеттер Studyportals және QS World University Rankings сияқты беделді платформаларға тіркеліп, шетелдік серіктестермен бірге қос дипломдық бағдарламаларды жүзеге асыруы керек. Бұл шетелдік студенттерге Қазақстанда білім алудың тартымдылығын арттырады.

2. Цифрлық маркетинг пен әлеуметтік желілерді белсенді қолдану: Университеттер YouTube арналары мен әлеуметтік медиа парақшаларын ашып, шетелдік студенттерге арналған мазмұнды ағылшын тілінде дайындауы қажет. Кампус таныстырулары, студенттік өмір туралы блогтар және тікелей эфирлер арқылы университеттердің артықшылықтарын көрсету ұсынылады.

3. Білім көрмелерін ұйымдастыру: Түркия тәжірибесіне сәйкес, алыс-жақын мемлекеттерде білім көрмелерін өткізу қажет. Бұл шаралар шетелдік студенттерге қазақстандық университеттер туралы тікелей ақпарат алуға мүмкіндік береді.

4. Шетелдік агенттермен ынтымақтастық: Агенттіктер арқылы шетелдік студенттерді тарту тиімді әдіс болып табылады. Университеттер агенттермен келісімшарт жасасып, көрмелерді ұйымдастыру және студенттерді қабылдау бойынша бірлесіп жұмыс істеуі керек.

5. Мәдени турлар: Қазақстан туралы аз білетін шетелдік студенттер үшін арнайы мәдени турлар ұйымдастыру ұсынылады. Бұл турлар арқылы еліміздің бай мәдениеті, университеттер және қалалар таныстырылып, студенттерді тарту мүмкіндігі артады.

Осы ұсыныстарды жүзеге асыру қазақстандық жоғары оқу орындарының халықаралық деңгейдегі тартымдылығын арттырып, еліміздің білім беру саласын жаңа деңгейге көтеруге септігін тигізеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. <https://udef.org.tr/dosyalar/arge/2023-3-29-uluslararası-ogrenciler-ekonomik-katkilari.pdf>
2. <https://www.turkiyeburslari.gov.tr/>
3. <https://ytb.gov.tr/daireler/uluslararasıogrenciler#:~:text=T%C3%BCrkiye%20Burslar%C4%B1%2C%202012%20y%C4%B1l%C4%B1nda%2042,5.000%20uluslararası%C4%B1%20%C3%B6%C4%9Frenciye%20burs%20>

БОЛАШАҚ МАМАННЫҢ КӘСІБИ ШЕБЕРЛІККЕ ЖЕТУ ЖОЛДАРЫ

Иргебаева Айгуль Ержигитовна

Педагогика және арнайы пәндер оқытушысы

Астана Халықаралық университетінің

Педагогикалық колледжі

Астана қаласы

Андатпа: Мақалада болашақ кәсіби педагог болу үшін мамандық таңдаудағы мәселеге және қазіргі тәрбиеші педагогтан жан-жақтылықты, заман талабына сай білім беруде жаңалыққа жаны құмар, шығармашылықпен жұмыс

істеп, оқу мен тәрбие ісінде жаңа технологиясын шебер меңгерген педагог болуы керектігі жайында талданады.

Кілт сөздер: кәсіби маман, педагогикалық шеберлік, инновация, тәрбие.

Заман ағысына сай біліммен қаруланған ой-өрісі жоғары, зерделі, жан-жақты дамыған маман - уақыт талабы. Қазіргі уақыт талабына сай біліммен қаруланған ойлау қабілеті жоғары, зерделі, жан-жақты дамыған маман болу ең басты мақсат болып отыр. Тәуелсіз елімізді өркениетке жетелейтін білім бастауында мектепке дейінгі ұйым, ал сол мектепке дейінгі ұйымда жас ұрпақ бойына білім негізінің мәңгілік іргетасын қалаушы болып тәрбиеші тұр. Олай болса, бүгінгі таңда тәуелсіз елімізге білімді маман, өз ісінің шебері қажет. Ал, педагогикалық шеберліктің негізі неде? Шебер педагог білімді, тәжірибесі мол, жан-жақты бола отырып, балаларды жеке тұлға етіп қалыптастыру мақсатында білім мен тәрбиені ұштастыра алуы қажет. Әр баланың дарындылығын айқындау, олардың дамуына қолайлы жағдайлар жасау, балабақша, отбасы, педагогтің рөлін анықтау, мектеп жасына дейінгі балалар мен ата-ана, балабақша ұжымын қалыптастыру – педагогикалық шеберлікті жетілдіруге негізделеді. Балабақша – бала тәрбиесін қалыптастыратын шағын үй болса, тәрбиеші – баланың «екінші анасы». Өмірді енді танып, жаңа қадам басып келе жатқан шағында балаға дұрыс бағыт – бағдар берсе, сол беті бағытынан таймайды. Баланың сөйлесуі, ойлауы, қабылдауы, зеректігі, шапшаңдығы, алғырлығы және басқа қасиеттерін дамытып жоқ қасиетін қалыптастыру – тәрбиешінің міндеті. Қазіргі дамыған заманда ұлттық бәсекеге қабілетті болудың көрсеткіші – білім деңгейімен өлшенеді. Сондықтан қазіргі әлемдік білім деңгейінің қатарына ілініп, білім деңгейін көтеруге атсалысу керек. Қазіргі тәрбиеші педагогтан жан-жақтылықты, тарихи танымдық, педагогикалық-психологиялық сауаттылық және ақпараттық сауаттылық талап етілуде. Ол заман талабына сай білім беруде жаңалыққа жаны құмар, шығармашылықпен жұмыс істеп, оқу мен тәрбие ісіне еніп, оқытудың жаңа технологиясын шебер меңгерген педагог болуы керек.

Болашақ педагогтердің кәсіби шеберлігі стандарттық біліммен қоса коммуникативтік құзыреттілікті, сандық сауаттылықты және шығармашылық байқауларда өз әлеуетін көрсете білуі қажет деп есептеймін. Болашақта заман сұранысына сай болу үшін студенттер колледж оқытушыларының бағыт-бағдарымен ғылыми – танымдық іс-шараларға қатысып, іс-тәжірибе кезеңінен өтіп шыңдалады.

Білімді ұрпақ – еліміздің жарқын болашағы. «Тәрбиеші жаңадан пайда болып келе жатқан нәзік өсімдіктің соңында жүрген бағбан»-деп В.Г Белинский айтқандай баланың өмірінде тәрбиешінің еңбегі зор. Бала жас шыбық тәрізді, қалай исең, солай қарай иіледі. Ахмет Байтұрсынұлы «Балам дейтін ел болмаса, елім дейтін бала қайдан болсын» деген екен. Тәрбиеші қай кезде де ертең елім деп еңірейтін ұрпақты тәрбиелеуде. Бала – періште, ешқандай алаңдамай мейірімділікке сенеді. «Тәрбиеші балалардың жақын досы болу тиіс»-деп бекер айтылмаған. Тәрбиеші мамандығы -алдымыздағы кішкентай адамды тану, рухани жан дүниесіне үңіле білу, оларды түсіну, жүрекпен сезіну болып табылады. Болашақ педагог -ол өз кәсібінің майталманы, жаңашыл, мақсатқа жету үшін күш-жігерін, көз-майын, ақыл-парасатын, адамгершілік рухани

байлығын, талмас- ізденісті, қажырлы еңбекті, шыдамдылықты қажет етеді. Кәсіби құзыреттілік – жеке тұлғаның кәсіби іс-әрекетті атқаруға теориялық және практикалық әзірлігі мен қабілеттілігінің бірлігі. Ал педагог маманның кәсіби құзыреттілігіне педагогтің оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастыруда өз мамандығына байланысты барлық теория мен практиканы меңгеруі, жеке тұлғаны қалыптастыруда, яғни бұлдіршін балалармен жұмыс істеуге бағытталған қабілеттерінің бірлігі. Осыдан кәсіби құзыреттілік ұғымына педагогқа тән болуы тиіс барлық, қасиеттер мен қабілеттер кіретіндігін аңғару қиын емес. Яғни, педагогтің білім-білік, дағдылары, өз мамандығына қатысты білімдер жүйесі, жұмыс істеу шеберлігі, мәдениеті, психологиялық қасиеттері, қарым-қатынас стилі, педагогикалық әдеп т.б жатқызамыз. Ұлы ғұлама Әл- Фараби: "Ұстаз ... жаратылысынан өзіне айтылғанның бәрін жете түсінген, көрген, естіген және аңғарған нәрселердің барлығын жадында жақсы сақтайтын, бұлардың ешнәрсесін ұмытпайтын ... алғыр да аңғарымпаз ақыл иесі ..., меніңше шешен, өнер-білімге құштар қанағатшыл жаны асқақ және ар-намысын ардақтайтын, жақындарына да, жат адамдарына да әділ ..., жұрттың бәріне ... жақсылық пен ізеттілік көрсетіп ... қорқыныш пен жасқану дегенді білмейтін батыл, ержүрек болуы керек" дейді. Зерттеулердің нәтижесі арқылы педагогикалық шеберлік пен ғылыми заңдылықтарды және алдыңғы қатарлы педагогтердің тәжірибелерін қолдану бірегей екенін көруге болады. Педагогикалық шеберлік не деген сауалға көптеген авторлар жауапты жемісті нәтижеге жеткен педагогтердің еңбектерінен іздейді. Өз өмірін балаларға арнаған, шәкірттеріне сіңіретін қасиеттерге ие болған адам ғана шебер ұстаз бола алады. Жаңа ұрпақты тек жаңаша ойлайтын, шығармашылықпен жұмыс істейтін педагог, тәрбиеші тәрбиелей алады. Педагогикалық шеберлікті игеру процесінде педагог үнемі тәжірибелі әріптестерімен қарым -қатынас жасап, олардың тәжірибесін зерттеп, шығармашылықпен қолдануы керек. А.Н. Леонтьев өзінің жазбаларында адамға әлеуметтік болмыс ретінде тән барлық психикалық функциялар мен қабілеттер алдыңғы ұрпақтардың тәжірибесін меңгеру нәтижесінде дамып, тұжырымдалады деген ойды алға тартады. Қоғамдық дамудың жетістіктерін меңгеру, олардың «қабілеттеріне» аударылуы басқа адамдар арқылы жүреді, т. қарым -қатынас процесінде, онда бала, адам және барабар әрекетті үйренеді. Осылайша, бұл процесс, өз қызметінде, тәрбие процесі болып табылады. Қабілеттер мәселесін дамыта отырып, Б.Г. Ананьев әлеуметтік тәжірибені сіңіруде жеке тұлғаның белсенді әрекетінің рөлін атап көрсетеді. Л.С. Выготский, қабілеттер бастапқыда ойлау мен белсенділіктің мәдени моделіне еліктеу ретінде дамиды; содан кейін бастапқы үлгі өзгереді, содан кейін олардың қызметі мен мәдениеті арасындағы айырмашылықтар көрсетіледі. Педагогикалық қызмет өзінің күрделілігі мен әмбебаптығына байланысты педагогтардан үлкен жауапкершілікті талап етеді, себебі олар біліміне ғана емес, сонымен қатар олардың әрі қарай оқуға, қоғамдағы еңбек пен өмірге дайындығына да жауап береді. Педагог мамандығын таңдаған адам дені сау, салмақты, сабырлы болуы керек, оның сөзі дұрыс және барлығына түсінікті болуы керек.

Тәрбиеші әр баламен ортақ тіл таба білуі, бәріне, оның ішінде өзіне де әділ және талапшыл болуы керек. Жалпы қабілеттерді талдау негізінде

педагогикалық қабілеттердің даму деңгейінің келесі көрсеткіштерін ажыратуға болады, қызметтің табысты нәтижесі, жұмысты орындаудың өзіндік ерекшелігі, жаңа білім мен дағдыларды меңгеру жылдамдығы. Бұл көрсеткіштердің міндетті шарты - интеллект. Педагогикалық интеллектуалдық қабілеттер - бұл интеллектуалдық қызметтің табыстылығын педагогикалық міндеттерді шешу жағдайында ақпаратты өңдеу жылдамдығы мен дұрыстығы, идеялардың әртүрлілігі мен өзіндік ерекшелігі, қарқыны мен сапасы тұрғысынан сипаттайтын интеллектуалдық қасиеттері оқыту, танымның дараланған әдістерінің ауырлығы мен педагогикалық шындықты өзгерту. Педагогикалық шеберлік көбінесе мұғалім мен тәрбиеші тұлғасының кәсіби маңызды сапасы ретінде қабылданады. Қазіргі педагогикадағы педагогикалық шеберліктің маңызды критерийлерінің бірі тәрбиеші жұмысының тиімділігі болып саналады, ол кішкентай бүлдіршіндердің тәрбиешісіне деген ықыласы, сүйіспеншілігінен көрінеді. Тәрбиеші егер барлық балаларды ерекше түрде өзіне баурап, үйіре білсе, ол нағыз шебер екендігі сөзсіз.

Абай атамыздың: «Ақырын жүріп анық бас, Еңбегін кетпес далаға. Ұстаздық еткен жалықпас, Үйретуден балаға» - деп айтқанындай, педагог үшін кәсіби шеберлікке жету, өз мамандығының данышпаны болу бір күнде пайда болатын дүние еместігін біз жақсы түсінеміз және өмір бойы ізденуді, зерттеушілікті талап ететін мамандық екенін анық аңғарғанда ғана толық нәтижеге жетуге болады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Еркебаева Г.Ф. Қазіргі білім беру технологиялары. Алматы, 2010 жыл
2. «Мектепке дейінгі тәрбие» журналы, Алматы, 2011-12 ж
3. Алмешова, Ж. К. Болашақ мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың ғылыми - педагогикалық негіздері / Ж. К. Алмешова. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2014. — № 4.1 (63.1). — С. 31-33.
4. Боротко Н. М. Основания периодизации профессиональной подготовки в системе непрерывного образования педагога-воспитателя / Н. М. Боротко // Педагогический комплекс как региональная система непрерывного педагогического образования: тез. докл. науч. практ. конф. — Волгоград, 2001. С. 179 — 182.

СОЦИАЛЬНОЕ ПАРТНЁРСТВО КАК РЕСУРС ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ТЕХНИЧЕСКОГО И ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Ишанходжаев Аскар Агзамугли

ТОО «Республиканская Медицинская Академия», г. Астана

Аннотация. В статье раскрывается значимость социального партнёрства в системе технического и профессионального образования (ТиПО). Проанализированы формы взаимодействия колледжей с работодателями, приведены примеры международного и казахстанского опыта. Представлена практическая модель дуального обучения, апробированная в рамках партнёрства учебного заведения с IT-компанией. Сделаны выводы о перспективах внедрения

и масштабирования социального партнёрства как стратегического ресурса повышения качества подготовки квалифицированных кадров.

Ключевые слова: социальное партнёрство, дуальное обучение, ТиПО, образование, профессиональная подготовка, рынок труда.

Актуальность темы

Современный рынок труда требует от специалистов гибкости, практических умений и способности к адаптации. Однако в системе технического и профессионального образования наблюдается разрыв между содержанием подготовки и реальными потребностями работодателей. По данным Министерства труда РК, до 35% выпускников колледжей не находят работу по специальности в течение первого года после окончания обучения [1]. Это свидетельствует о необходимости пересмотра подходов к организации образовательного процесса. Одним из наиболее эффективных решений является внедрение системы социального партнёрства, обеспечивающей тесную связь между колледжами и рынком труда.

Научная и практическая значимость работы

Социальное партнёрство представляет собой механизм, позволяющий:

- формировать компетентных, востребованных специалистов;
- модернизировать содержание образовательных программ;
- повысить эффективность трудоустройства выпускников;
- сократить расходы бизнеса на адаптацию новых кадров.

Научная значимость исследования заключается в обобщении и анализе отечественного и международного опыта, а также в разработке прикладной модели, способной масштабироваться в условиях Казахстана. Практическая значимость работы заключается в том, что предложенный кейс может быть реализован в колледжах различного профиля с привлечением партнёров из реального сектора экономики.

Анализ исследуемой проблемы

Международный опыт

В Германии функционирует модель дуального обучения, при которой 70% времени студенты проводят на предприятии, а 30% – в учебном заведении. Это позволяет им получать опыт в реальных производственных условиях. Более 90% выпускников трудоустраиваются сразу после окончания обучения [2].

В Финляндии обучение строится на принципах гибкости и индивидуального образовательного маршрута. Работодатели участвуют в формировании учебных планов и предоставляют площадки для практики студентов [3].

Ситуация в Казахстане

В последние годы в Республике Казахстан наблюдаются позитивные сдвиги в развитии социального партнёрства. Реализуются программы модернизации системы ТиПО, включая проект «Жас маман», ориентированный на оснащение колледжей современным оборудованием и внедрение дуального обучения [4]. Однако остаются нерешёнными следующие проблемы:

- недостаточная мотивация бизнеса к участию в образовательном процессе;
- слабая нормативно-правовая база;
- нехватка кадровых и методических ресурсов в колледжах.

Практическая часть: модель социального партнёрства и кейс внедрения

В рамках инициативы по трансформации содержания технического и профессионального образования в 2024 году был реализован пилотный проект между Колледжем информационных технологий г. Алматы и IT-компанией «TechForward», специализирующейся на разработке мобильных и веб-приложений. Основная цель проекта — обеспечить соответствие содержания подготовки специалистов по специальности «Информационные системы» актуальным требованиям цифровой экономики.

Стратегия партнёрства

1. Модульная перестройка программы

Совместная рабочая группа из преподавателей колледжа и экспертов компании провела аудит действующих программ. Были выявлены устаревшие темы (например, касающиеся языков Pascal и Delphi), заменённые на современные дисциплины:

- UX/UI-дизайн;
- Основы DevOps;
- Гибкие методологии (Scrum, Kanban);
- Проектная аналитика.

2. Формат дуального обучения

Введение комбинированной модели:

- 60% времени — обучение в колледже (теория + симуляционные проекты);
- 40% времени — стажировка в реальных командах «TechForward» по Agile-спринтам.

Каждый студент прикреплялся к наставнику, который не только курировал его задачи, но и формировал индивидуальные рекомендации по развитию компетенций.

3. Проектная аттестация и портфолио

Вместо традиционного экзамена была внедрена портфолио-модель итоговой аттестации: выпускники защищали собственный IT-проект (веб-приложение или стартап-прототип), разработанный в связке с командой разработчиков. Защита проводилась перед смешанной комиссией (работодатели + преподаватели).

4. Цифровой мониторинг прогресса

Использовалась платформа Trello + GitHub Classroom, где отслеживались задачи студентов, pull-запросы и активность в командных проектах. Это позволило вести объективную оценку прогресса.

Результаты внедрения (по итогам 1 года)

Показатель	До проекта	После внедрения модели
Уровень трудоустройства выпускников в течение 3 мес.	58%	87%
Доля студентов с готовым портфолио	22%	100%

Показатель	До проекта	После внедрения модели
Средний балл работодателя по качеству подготовки	3,2 из 5	4,6 из 5
Кол-во предприятий, выразивших готовность принять студентов	4	13

Выводы и масштабирование

Проект подтвердил высокую эффективность модели тройного партнёрства: колледж — работодатель — студент. Ключевыми факторами успеха стали:

- Наставничество с реальной обратной связью;
- Интеграция работодателя в учебный процесс на всех этапах;
- Практико-ориентированный формат итоговой оценки.

На 2025 год модель была принята в качестве базовой в рамках городского образовательного хаба и адаптирована в 5 других колледжах Алматы и Шымкента. Разрабатывается цифровая платформа для обмена наставниками между колледжами и IT-компаниями.

Заключение

В условиях стремительно развивающейся цифровой экономики и глобализации на рынке труда, подходы к подготовке специалистов должны быть гибкими, адаптированными и максимально практико-ориентированными. Социальное партнёрство, которое объединяет образовательные учреждения, работодателей и студентов, становится основой успешной реализации этой адаптации. Применение такой модели в образовательном процессе не только улучшает качество обучения, но и способствует созданию крепких связей между рынком труда и образовательными стандартами.

Переход к масштабированию модели социального партнёрства на уровне городских и региональных образовательных хабов откроет новые перспективы для дальнейшего улучшения профессиональной подготовки специалистов. Разработка цифровых платформ для обмена наставниками между колледжами и предприятиями создаст условия для устойчивости образовательных моделей, которые будут динамично адаптироваться к требованиям экономики.

Таким образом, социальное партнёрство становится ключевым инструментом не только для повышения качества образования, но и для создания сильных связей между образовательным и промышленным секторами. Это в свою очередь способствует экономическому росту, улучшению профессиональных стандартов и устойчивому развитию общества в целом.

Использованная литература:

- [1] Министерство труда и социальной защиты населения РК. Отчёт о трудоустройстве выпускников ТиПО, 2023.
- [2] BIBB. Федеральный институт профессионального образования Германии. Доклад о системе дуального обучения. Берлин, 2022.
- [3] EDUFI. Finnish National Agency for Education. Education in Finland: VET Model. Хельсинки, 2022.

[4] Министерство просвещения РК. Программа «Жас маман» – официальный портал www.edu.gov.kz.

[5] Иванов С.В. Дуальное образование: теория и практика. // Вестник образования. – 2023. – № 4. – С. 15–22.

ПРАКТИКО-ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ПОДХОД ОДНО ИЗ КЛЮЧЕВЫХ НАПРАВЛЕНИЙ В ПОДГОТОВКИ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ

Каирбекова Мадина Талгатовна

Преподаватель экономических дисциплин, магистр экономики
ТОО «Колледж Управления»
г.Астана

Аннотация: в настоящее время особую значимость в профессиональном образовании приобретает практико-ориентированное обучение, целью которого является формирование умений и знаний студента, таким образом, чтобы он мог быстро погружаться в трудовые операции, эффективно применять квалификацию, формирующийся опыт и навыки, приобретенные в процессе подготовки. Несмотря на важность практико-ориентированного подхода для сегодняшнего профессионального образования, его наполнение и модели еще не имеют необходимой теоретической и методической наработки. В педагогической теории и практике очень слабо проработаны содержательные характеристики профессиональной подготовки квалифицированных работников педагогической среде учебного заведения, нет соответствующих схем, осуществление которых могло бы гарантированно обеспечить более высокое качество обучения специалистов во многих производственных отраслях. Формирование практико-ориентированной обучающей среды образовательного учреждения, исследование ее воздействия на раскрытие и становление, реализацию и самосовершенствование индивидуума является в настоящее время насущной проблемой в области профессиональной педагогики[1].

В данной статье обозначила конкретные производственные задачи, уровень сложности которых увеличивается по ходу освоения программы обучения; направленность профессиональной деятельности специалистов, которые осуществляют трудовую деятельность единолично, а также малыми и средними группами, коллективом; внедрение новых знаний, инновационных методов разных сфер науки и техники.

Цель: теоретическое обоснование, разработка, апробация и оценка эффективности в процессе опытно-поисковой деятельности модели практико-ориентированного обучения «производственное обучение – практика на предприятии».

Методы для выполнения поставленной цели применяем следующие методы исследования: теоретические – анализ литературы по рассматриваемой проблематике, анализ государственного образовательного стандарта по специальности и профессионального стандарта по рабочей профессии, учебно-методической документации по организации производственных практик,

моделирование; эмпирические – статистическая обработка результатов опытно-поисковой работы.

Результаты, их значимость: главная роль в области профессионального образования в рамках дуальной системы принадлежит предприятиям, которые заключают договор с каждым учеником отдельно, специально выделяют средства на подготовку инструкторов, наставников, которые обеспечивают образовательный процесс на предприятии, составляют индивидуальный план обучения каждого ученика на весь срок образовательной программы, предусматривающий практическое обучение на предприятии и теоретическое обучение в профессионально-техническом училище. Общую ответственность за ученика несет предприятие, оно контролирует посещение учеником училища, успехи по программе, организует итоговую аттестацию (сертификацию квалификации) в торгово-промышленной или ремесленной палате [2].

Профессионально-технические колледжи выполняют вспомогательную функцию – в них осуществляется теоретическая подготовка. Как правило, в рамках дуальной системы образования учащиеся посещают вечернюю профессиональную школу один или два раза в неделю, где они получают преимущественно теоретические и практические знания, связанные с их профессией; кроме того, они посещают занятия по общим предметам, таким как экономика, обществознание, иностранные языки.

Ключевые слова: профессия, практика, профессиональное образование, дуальное обучение, студент, профессиональный стандарт, коллектив, предприятия.

Введение

Современная ситуация в мире характеризуется высокой степенью неопределённости практически во всех сферах. Стратегическим планом развития Республики Казахстан намечено в ближайшее десятилетие преобразовать систему обучения так, чтобы она могла обеспечить человека не только знаниями, но и умениями использовать эти знания и непрерывно обучаться, то есть реализовать переход «от образования на всю жизнь к образованию в течение всей жизни».

Таким образом, мы видим, что дуальная система отвечает интересам и требованиям сразу трех заинтересованных сторон: предприятий (учреждений), обучающихся и государства. Предприятиям нужны «готовые» специалисты, которые, придя на работу, сразу приступают к осуществлению профессиональной деятельности без долгой адаптации и «доучивания» на рабочем месте. Выпускники учебных заведений заинтересованы в вопросе успешного трудоустройства по специальности. Государство, таким образом, эффективно решает задачу подготовки квалифицированных кадров для всей экономики. Использование элементов дуальной системы обучения в образовательном процессе способствует становлению профессионалов с более высоким и современным уровнем образования, так как именно такой вид подготовки позволяет студенту раскрыться, проявить свои знания, развить в себе креативное мышление[3].

Систематическое обучение в профессиональной школе является необходимым дополнением к технологически-ориентированному обучению на

предприятия. Существуют также профессиональные школы с очной формой обучения. В этом случае они обеспечивают учащимся стажировку на предприятии или практическое обучение в Центрах компетенций, иногда практическое обучение ведется в мастерских самих профессионально-технических колледжах.

Как правило, это те обучающиеся, которые по каким-либо причинам не смогли заключить договор с тем или иным предприятием, часто это так называемые «трудные» подростки, из неблагополучных семей.

В то же время, профессиональную школу с очной формой обучения могут посещать ученики, которые не получили полного среднего образования (оно является обязательным в дуальной системе обучения) и (или) профессия которых требует достижения совершеннолетия. В этом случае предприятия заинтересованы, чтобы студенты получили среднее полное образование в течение года, а далее обучались на предприятии. Профессиональные колледжи несут, как уже отмечалось, социализирующую, культурно-воспитательную функцию. Студенты во время посещения колледжа имеют возможность участвовать в самодеятельности, спортивных соревнованиях, экскурсиях, зарубежных поездках. Третий возможный участник процесса обучения - Центр компетенций. Это довольно распространенный случай, когда теоретическую часть программы ученик получает в профессиональной школе, начальные профессиональные навыки - в Центре компетенций, а основное практическое обучение – на предприятии. В таком случае количество недель, проведенных в Центре компетенций, уменьшается с каждым годом обучения в пользу предприятия [4].

В данной статье попыталась раскрыть значение, которое лежит в основе практико-ориентированного подхода в обучении и его влияние на подготовку квалифицированных специалистов.

1. Что такое практико-ориентированное обучение? Практико-ориентированное обучение — это методический образовательный процесс, при котором основное внимание уделяется практическому применению теоретических знаний. Это предполагает использование различных видов практической деятельности, таких как стажировка, производственная практика, участие в отдельных проектах и других формах взаимодействия с профессиональным развитием.

Основная идея такого обстоятельства заключается в том, что студенты приобретают не только академические знания, но и опыт, который они могут применить в данных условиях работы.

Такой метод обучения позволяет сократить разрыв между теоретическими представлениями и оценкой профессиональных взглядов.

2. Значение практико-ориентированного обучения в подготовке специалистов.

Одной из основных целей образования является подготовка специалистов, способных решать реальные проблемы и адаптироваться к условиям современной рабочей среды. Практико-ориентированное обучение включает в себя несколько ключевых функций: развитие профессиональных навыков. Студенты на практике осваивают навыки, которые будут востребованы в их

будущей профессиональной деятельности. Сюда могут входить как технические навыки, так и коммуникативные, аналитические и управленческие способности.

При организации процесса подготовки специалиста и разработке наполнения образования упор нужно делать на принципах дуальности и ориентированности на практическую составляющую. Это даст возможность готовить будущих работников, специалистов с навыками диалогического общения, имеющих терпимый подход к позиции и мнению сотрудников, способных вычленять суть из общей картины, выбирать наилучший путь решения, видеть наперед и оценивать результаты, что является основными профессиональными признаками компетентности востребованного специалиста.

В основу осуществления обозначенных принципов должны быть заложены: конкретные производственные задачи, уровень сложности которых увеличивается по ходу освоения программы обучения; направленность профессиональной деятельности специалистов, которые осуществляют трудовую деятельность единолично, а также малыми и средними группами, коллективом; внедрение новых знаний, инновационных методов разных сфер науки и техники.

Практико-ориентированный подход к подготовке студентов в учреждении средне специального образования должен использоваться коллективом педагогов с самого начала обучения, а в дальнейшем осуществлять помощь и поддержку в постепенном освоении профессиональных компетенций каждым обучающимся. Несмотря на важность практико-ориентированного подхода для сегодняшнего профессионального образования, его наполнение и модели еще не имеют необходимой теоретической и методической проработки.

В педагогической теории и практике очень слабо проработаны содержательные характеристики профессиональной подготовки квалифицированных работников педагогической среде учебного заведения, нет соответствующих схем, осуществление которых могло бы гарантированно обеспечить более высокое качество обучения специалистов во многих производственных отраслях. Формирование практико-ориентированной обучающей среды образовательного учреждения, исследование ее воздействия на раскрытие и становление, реализацию и самосовершенствование индивидуума является в настоящее время насущной проблемой в области профессиональной педагогики [5].

Содержание практико-ориентированного обучения включает: теоретическую часть (лекции, семинары, самостоятельную работу, курсовое проектирование, работа с СМИ); прикладную или практическую часть (практические и лабораторные работы, игровые формы подготовки, учебную и производственную практики, выполнения проектов совместно с преподавателями вузов и специалистами-практиками). Формирования содержания учебных дисциплин при традиционном подходе осуществляется по принципу: студенты должны быть знакомы со всеми теоретическими выкладками.

Поскольку учебный план ограничивает время на изучение каждую дисциплину, встает вопрос выбора наиболее важной по содержанию информации. Эта проблема решается произвольно – на усмотрение

преподавателя-разработчика учебной программы по соглашению кафедры, приводит к перегруженности теоретической подготовки информации, ориентированной на формирование у студентов общее представление о специальности. При реализации практико-ориентированного подхода основное влияние на выбор содержания информации имеет конечный продукт профессионального обучения – конкретизированные виды действий, что составляют основу профессиональных компетенций. Это определяет выбор методов обучения и создает структуру учебного процесса [6].

Формирования содержания учебных дисциплин при внедрении практикоориентированного подхода требует основополагающей информации сделать практические сведения, что превращает цели и задача каждой учебной дисциплины в конкретизированный конечный продукт обучения и подчиняет выбор методов обучения дидактическим закономерностям практико-ориентированного подхода, выстроенным в соответствии с этапами достижения конечного продукта профессионального обучения.

Основным средством реализации практико-ориентированного подхода является практико-ориентированные задачи, а важным условием их применения является составление корректных условий этих задач, позволит студентам без осложнений самостоятельно формулировать проблемы профессионального характера, ставить цель их решения, выделять пути достижения поставленной цели и анализировать достигнутые результаты в зависимости от специфики условий каждой конкретной задачи. Решение практико-ориентированных задач должно быть поэтапным, что обеспечит осмысленность действий студентов. Другим важным условием внедрения практико-ориентированного подхода является создание преподавателем среды, в которой студенты имеют возможность проявить и реализовать свой интерес к познанию, сделать его осознанной потребностью в саморазвитии, профессиональной и социальной адаптации. Внедрение практико-ориентированного подхода требует от преподавателя наличия компетенций по сущности инновационных технологий, профессиональной его подготовки; содержания и структуры методического обеспечения СРС и специфики ее организации; методологии разработки и применения тестовых заданий, индивидуальных заданий на основе производственных ситуаций. Поэтому роль преподавателя меняется с транслятора знаний на менеджера, делает его консультантом и организатором различных видов деятельности студентов, проводником в формировании компетенций [7].

Результат. Итак, практико-ориентированный подход предусматривает обязательное приобретение студентами специальности на основе применения внеаудиторных форм профессиональной подготовки в условиях реально действующего субъекта рынка по счет выполнения ими практических заданий по выбранному профилю обучения с участием профессионалов этой деятельности.

Изложенное выше позволяет выделить четыре черты практико-ориентированной профессиональной подготовки: 1) создание в вузах среды, стимулирует формирование у студентов целевой осознанной потребности в приобретении профессиональных компетенций; 2) внедрение практико-

ориентированных технологии профессиональной подготовки, что обеспечивает формирование у студентов значимых для будущей профессиональной деятельности качеств личности, а также опыта выполнения профессиональных обязанностей по профилю подготовки; 3) организация практической подготовки студентов на основе формирования профессиональной компетентности по профилю подготовки; 4) разработка и внедрение в вузах инновационных форм занятости студентов с целью решения ими реальных профессиональных, научно-практических и опытно-производственных работ в соответствии с профилем обучения [8].

Резюмируя делаем выводы: применение практико-ориентированного подхода в процессе профессиональной подготовки придает ей главной ценности – студенты получают опыт будущей профессиональной деятельности, создает соответствующий уровень их компетентности. Практико-ориентированная технология профессиональной подготовки меняет акцент в учебной деятельности студентов, направляя их действия на интеллектуальный и профессиональный развитие за счет уменьшения доли репродуктивной деятельности.

Список использованной литературы

1. Послания Главы государства народу Казахстана от 16 марта 2022 года «Единство народа и системные реформы - прочная основа процветания страны», <https://www.akorda.kz/ru/poslanie-glavy-gosudarstva-kasym-zhomarta-tokaeva-narodu-kazahstana-183048>
2. Саясат Нурбек от 3 декабря 2020 год «Атлас новых профессий» <https://bilimdinews.kz/?p=113988>
3. Вяткина И. В. Возможности использования инновационных технологий в учебном процессе университета / И. В. Вяткина, С. В. Вьюгина // Труды международного симпозиума «Надежность и качество». Том 1. – 2018. – С.247-288.
4. Warneke D. Aktionsforschung und Praxisbezug in der Darf-Lehrerausbildung / Dagmara Warneke. – Kassel: Kassel Univ. Press, 2007. – 599 s
5. Post E.-M. Der Einsatz von handlungs-, erfahrungs- und erlebnisorientierten Methoden in der Lehrerinnen- und Lehrerfortbildung von pädagogischen Führungskräften zur Initiierung von Lernen. Studien zur Verknüpfung von Erfahrung, Reflexion und Transfer / Eva-Maria Post. – Leipzig: Univ. Dass, 2010. – 791 s.
6. Pietsch S. Begleiten und begleitet werden. Praxisnahe Fallarbeit – ein Beitrag zur Professionalisierung in der universitären Lehrerbildung / S. Pietsch. – Kassel: Kassel University Press, 2010. – 294 s.
7. Образцов П. И. Проектирование и конструирование профессионально-ориентированной технологии обучения : учеб.-метод.пособ. / П. И. Образцов, А. И. Ахулкова, О. Ф. Черниченко. – Орел: ОГУ, 2003. – 94 с.
8. Вяткина И. В. Педагогические условия профессионального воспитания будущих специалистов в техническом вузе / И. В. Вяткина, Э. Р. Хайруллина, Л. Ю. Махоткина. – Казань: КНИТУ, 2017. – 196

СОСТАВЛЕНИЕ БИЗНЕС-ПЛАНА КАК ОСНОВА ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ У СТУДЕНТОВ

Каирбекова Мадина Талгатовна

Преподаватель экономических дисциплин, магистр экономики
ТОО «Колледж Управления»
г. Астана

Аннотация: в условиях модернизации образования и цифровизации учебного процесса возрастает потребность в эффективных инструментах повышения качества знаний студентов. Бизнес-план образовательного проекта, это создание гибкой и индивидуализированной платформы поддержки студентов, направленной на устранение пробелов в знаниях, повышение академической успеваемости и развитие мотивации к обучению. Данная методика важный инструмент для любого студента при составлении бизнес-плана. Особенно это актуально для студентов, планирующих начать свой бизнес [1].

Цель: в данной статье представлен бизнес-план как образовательный проект, ориентированный на повышение качества знаний студентов в профессионально-технических учреждениях, с учётом современных педагогических и технологических подходов.

Методы: системный подход, количественный и качественный анализ, целесообразность, природосообразность, объективность и т.д.

Результаты, их значимость: студенты овладеют практикой бизнес-планирования, научатся определять цели и стратегию деятельности организации (предприятия), разрабатывать план внешнеэкономической деятельности, определять сумму инвестиций для достижения поставленных целей и оценивать эффективность инвестиционных затрат.

Ключевые слова: образовательный проект, бизнес-план, цифровое обучение, академическая успеваемость, студенты, наставничество.

Введение

Бизнес-план - это стратегический документ, который описывает план реализации предпринимательской деятельности и этапы развития компании. В данной статье описаны первые шаги правильного составления бизнес-плана, как провести расчет вложений и окупаемости, а также как привлечь средства через банковское кредитование.

Что такое бизнес-план и зачем он нужен? Бизнес-план это документ, который описывает ключевые аспекты бизнес-идеи и предполагаемые пути ее реализации. Он помогает предпринимателю:

1. Оценить жизнеспособность бизнеса.
2. Прогнозировать доходы и расходы.
3. Определить источники финансирования и стратегию роста.
4. Привлечь инвестиции, включая банковские кредиты.

Особенно важно, что бизнес-план помогает понять, какие средства нужны для старта бизнеса, сколько времени потребуется для его окупаемости и каковы будут риски.

Рассмотрим структуру бизнес-плана. Бизнес-план состоит из нескольких ключевых разделов, которые должны быть включены в документ для его полноты и привлекательности для потенциальных инвесторов или банков. Рассмотрим основные разделы:

Цель проекта, это краткое изложение ключевых аспектов проекта: идея, продукт или услуга, целевая аудитория, цель бизнеса и финансовая цель (сумма инвестиций и сроки).

Описание проекта здесь следует подробно описать компанию, ее структуру, а также продукт или услугу, которую она будет предоставлять. Это также место для объяснения конкурентных преимуществ [2].

Маркетинговый план включает анализ рынка, целевой аудитории, конкурентоспособности продукта, стратегии продвижения и продаж. Важно указать, как планируется привлекать клиентов.

План маркетинга – основополагающий раздел бизнес-плана, в котором выделяются следующие подразделы: выбор системы распространения товара; ценовая политика и ценообразование; реклама и продвижение товара на рынок, включая методы стимулирования продаж, формирования спроса и организация послепродажного сервиса.

Организационный план объединяет несколько разделов в которых описаны все этапы реализации бизнес-идеи, создания производства, доставка услуг или товаров клиентам. В организационном плане рекомендуется рассматривать следующие вопросы такие как состав и функциональные обязанности всех участников проекта, также необходима схема взаимодействия всех участников проекта. Особое место занимает планирование потребности в персонале, включая административно-управленческий персонал по профессиям и квалификациям, обязательно необходим подбор требуемого персонала, а также его обучение и повышение квалификации, немаловажную роль играет планирование расходов на оплату труда.

Производственный план включает в себя примерные вопросы: где будут изготавливаться товары (предоставляться услуги), насколько удачно выбрано место расположения помещения, исходя из близости к клиентам, поставщикам, доступности рабочей силы, какое оборудование и инструменты потребуются. Кроме этого необходимо составить подробный список оборудования, включая оргтехнику, необходимую мебель, транспортные средства и т.д.

Особое внимание требует к себе это использование любого дорогостоящего оборудования которое должно быть обосновано производственной необходимостью. Указывается способ получения оборудования (аренда, покупка, изготовление по заказу и пр.), где и как оно будет размещаться.

Финансовый план один из самых важных и ключевых разделов бизнес - плана. Представленные расчеты по вложенным и привлеченным средствам это прогнозируемые доходы и расходы, а также расчеты окупаемости. Именно в

этом разделе мы видим помощь потенциальным инвесторам (включая банки), здесь оценивается прибыльность и риски проекта.

Оценка рисков и стратегии минимизации следует причислить к возможным рискам (например, рыночные, финансовые, операционные) и здесь предложены стратегии для их минимизации. [3]

Финансовая часть бизнес-плана для предпринимателя рассчитана до мелочей, т.е. сколько средств ему нужно для старта бизнеса, а также на то, как он будет их привлекать.

Первоначально бизнес требует определенных вложений и это могут быть средства из собственных сбережений предпринимателя, а также из средств от других источников (например, за счет привлеченных инвестиций или кредитов)[4].

Пример: Для запуска салона красоты предпринимателю требуются первоначальные вложения. Источники финансирования — собственные сбережения и привлечённые средства (инвестиции или кредит). Общие инвестиции составят 2 688 454 (два миллиона шестьсот восемьдесят восемь тысяч четыреста пятьдесят четыре) тенге.

1. Регистрация ИП (через Egov, E-Salyq, банки): бесплатно
2. Оборудование для салона: 944 792 тенге
3. Аренда помещения 70 кв.м.+ коммунальные услуги: 350 000 тенге
4. Реклама в соц. сети instagram: 30 000 тенге
5. Вывеска: 30 000 тенге
6. Проектирование и ремонт потолков: 487 000 тенге
7. Обустройство салона: 313 900 тенге
8. Закупка расходных средств для мастеров: 332 762
9. Прочее (хоз. инвентарь, праздничное оформление при открытии, непредвиденные расходы): 200 000 тенге

Источники финансирования:

Собственные средства: 688 454 тенге

Привлечённые средства (инвестиции/кредит): 2 000 000 тенге

Для того чтобы запустить проект, предприниматель может использовать банковское кредитование. Для этого необходимо подготовить детальный финансовый план и расчеты, чтобы убедить банк в целесообразности инвестиций. Важно понимать, что банковский кредит должен быть возвращен с процентами, что отражается на финансовых расчетах.

Предположим, что для завершения старта бизнеса предприниматель решает привлечь кредит в размере 2 000 000 тенге.

Привлеченные средства (кредит) АО «Евразийский банк»:

1. Сумма кредита от банка: 2 000 000 тенге
2. Процентная ставка: 28% годовых.
3. Срок кредита: 36 месяцев
4. Ежемесячный платеж по кредиту: 82 727 тенге (расчет с использованием аннуитетной системой равными долями)
5. К возврату: 2 978 172 тенге
6. Проценты: 978 177 тенге

Итого привлеченные средства: 2 000 000 тенге (кредит).

Предположим, что салон красоты планирует обслужить за год: мастера парикмахеры 2 495 клиентов при средней стоимости услуг 3 000 тенге, нейл стилисты 1 580 клиентов при средней стоимости 5 000 тенге.

Также можно воспользоваться дополнительным доходом сдача в аренду кресло парикмахерское с подставкой 720 000 тенге за год.

Таким образом годовая выручка составит 16 105 000 тенге.

Делаем расчеты заработной платы сотрудников:

1. Начисленная зарплата за год всего: 7 440 000 тенге из них :

Налоговые вычеты (ОПВ- 10%, ВОСМС -2%, ИПН-10%) за год всего: 1 004 748 тенге

2. Заработная плата за год «на руки» всего : 6 471 252 тенге

3. Обязательные пенсионные взносы работодателя, отчисления на ОСМС на сотрудников за год всего: 230 400 тенге

4. Соц. налог 1,5% от выручки за год – 241 575 тенге

5. ИПН 1,5% от выручки за год – 241 575 тенге

6. Социальные отчисления 3,5% за год всего: 234 500 тенге

7. Аренда+ коммунальные услуги: 4 200 000 тенге

8. Закупка расходных материалов: 960 000 тенге

9. Годовой платеж по кредиту: 992 724 тенге

10. Годовой расход составляет: 14 540 774 тенге

Годовую чистую прибыль можно рассчитать как 16 105 000 тенге (доходы) – 14 540 774 (расходы) = 1 564 226 тенге сумма чистой прибыли.

В бизнес плане ключевую роль играет как фактор рентабельности, так и фактор окупаемости проекта. Рентабельность проекта это показатель эффективности использования ресурсов компании и перспективности инвестиций в бизнес.

Рассчитывается рентабельность: чистая прибыль /выручка x100 %. Чистая прибыль за год 1 564 226 /выручка за год 16 105 000 тенге x 100 % = 10%. 10% - средняя рентабельность, при котором компания может стабильно работать.

Окупаемость проекта - это время, которое потребуется для того, чтобы вернуть все затраченные средства. Рассчитывается окупаемость = общие инвестиции / чистая прибыль. Например: общие инвестиции 2 688 454 тенге/ чистая прибыль 1 564 226 примерно получается 2 года. Это значит, что проект окупится через 2 года.

Самый важный момент необходимо предусмотреть возможные риски, такие как: низкий спрос: для минимизации этого риска можно провести маркетинговые исследования, определить более точную целевую аудиторию и предложить дополнительные акции или скидки. Неопределенность с кредитом, чтобы снизить риски по кредиту, важно тщательно контролировать ежемесячные расходы и доходы, а также иметь резервный фонд на случай непредвиденных обстоятельств [5].

Резюмируя делаем выводы: бизнес-план это не формальность, а важнейший инструмент для любого предпринимателя. Он служит основой для системной организации и эффективного управления процессами создания и развития бизнеса. Грамотно составленный бизнес-план позволяет объективно

оценить жизнеспособность бизнес-идеи, спрогнозировать возможные риски и определить ключевые направления роста.

Кроме того, бизнес-план играет решающую роль в привлечении инвестиций, включая получение банковских кредитов, грантов и партнерского финансирования. Разделы с расчетами вложений, прогнозами доходов и расходов, а также анализом точки безубыточности и срока окупаемости позволяют не только оценить финансовую устойчивость проекта, но и выстроить долгосрочную стратегию развития[5].

Таким образом, бизнес-план это не только инструмент планирования, но и основа для принятия обоснованных управленческих решений, повышающих шансы на успех в конкурентной среде.

Список использованной литературы

- 1.Абиев М.Ж., Майкозова А.Т. Казахстанская мечта/ М.Ж. Абиев, А.Т. Майкозова. – Алматы: Экономика, 2013. 126 с
- 2.Бланк, И. А. Разработка бизнес-плана: методические рекомендации. — Киев: Ника-Центр, 2020.
- 3.Колосов, В. П. Инвестиционный анализ и бизнес-планирование. — М.: КНОРУС, 2023.
- 4.Малый бизнес: бизнес-планирование / Под ред. Н. А. Сафронова. — М.: Экономика, 2018.
5. Бизнес-план. Методические материалы. — доп. изд., /Под. ред. Н. А. Колесниковой, А. Д. Миронова. — М.: Финансы и статистика, 2017

РОЛЬ И ВЛИЯНИЕ СОЦИАЛЬНОГО ПАРТНЁРСТВА НА КАЧЕСТВО ОБРАЗОВАНИЯ: ПРОБЛЕМЫ, ОПЫТ И ПУТИ РАЗВИТИЯ

Кунапина Мадина Алибековна

Мастер производственного обучения

ГКП на ПХВ «Колледж общественного питания и сервиса» акимата г. Астана

Аннотация: В статье речь идёт о важности и влиянии социального партнёрства на качества образования обучающихся в системе профессионального и технического образования. Это процесс, направленный на обеспечение и развитие их профессиональных навыков, что позволяет подготовить их к успешной трудовой деятельности и трудоустройству.

Ключевые слова: «социальный партнёр», «образование», «проблемы»

В современном мире образование стало важнейшей составляющей развития общества и экономики. Одним из эффективных способов повышения качества образования является социальное партнёрство, которое объединяет усилия различных институтов: образовательных учреждений, государственных структур, бизнеса, а также общественных организаций. Социальное партнёрство помогает решать актуальные проблемы образования, а также создавать устойчивые механизмы для его модернизации.

1. Понятие и сущность социального партнёрства: Социальное партнёрство в контексте образования — это взаимодействие между различными заинтересованными сторонами (учреждениями образования, государственными

органами, работодателями, профсоюзами и другими организациями) с целью улучшения качества образования и создания условий для устойчивого развития образовательных процессов.

2. Роль социального партнёрства в повышении качества образования:

- Поддержка актуальности образовательных программ: Работодатели и отраслевые эксперты могут предложить образовательным учреждениям актуальные знания о потребностях рынка труда, что способствует созданию образовательных программ, соответствующих реальным требованиям.

- Интеграция теории и практики: Совместные проекты с бизнесом и профессиональными объединениями позволяют студентам получать практические навыки и опыт, что значительно повышает качество их подготовки.

- Создание инфраструктуры для инноваций: Партнёрства с научными учреждениями и инновационными компаниями дают возможность внедрять новейшие технологии в образовательный процесс.

- Социальная ответственность: Развитие социального партнёрства способствует формированию у студентов социальной ответственности и ценности устойчивого развития.

3. Проблемы социального партнёрства в образовании:

- Необходимость гармонизации интересов: Порой существует разрыв между интересами образовательных учреждений, бизнеса и государства. Например, образовательные учреждения могут стремиться к сохранению академической свободы и независимости, в то время как бизнес ориентирован на практическую подготовку кадров с конкретными навыками.

- Недостаток финансирования: Для успешного развития партнёрских отношений требуется значительное финансирование, которое не всегда доступно, особенно в условиях бюджетных ограничений.

- Проблемы интеграции: Взаимодействие между различными социальными партнёрами часто не имеет чёткой и структурированной формы, что приводит к неэффективному использованию ресурсов и времени.

- Отсутствие чёткой регламентации: Законодательные и нормативные акты о социальном партнёрстве в сфере образования часто не содержат достаточно конкретных инструкций и механизмов взаимодействия, что затрудняет процесс реализации партнёрских проектов.

4. Пример успешного социального партнёрства в образовании:

- Проект "Дуальное образование". Это форма обучения, при которой студенты получают теоретические знания в учебных заведениях и практические навыки на предприятиях. Такая форма партнёрства позволяет улучшить качество образования, сделать его более ориентированным на нужды реального сектора экономики.

- Международное сотрудничество в сфере образования между университетами и крупными технологическими компаниями позволяет развивать новые образовательные программы и технологии, создавая инновационные курсы и тренинговые программы для студентов и преподавателей.

5. Пути развития социального партнёрства в сфере образования:

- Развитие партнёрств на уровне регионов. Создание локальных инициатив по улучшению качества образования с привлечением местных предпринимателей и социальных организаций.
- Гибкость и адаптация образовательных программ. Программы обучения должны быть гибкими и адаптироваться под изменения в спросе на профессиональные навыки.
- Укрепление связи между учебными заведениями и работодателями. Регулярные встречи и форумы с участием бизнеса, которые помогут формировать актуальные образовательные стандарты.
- Разработка законодательных инициатив для упрощения и улучшения механизмов взаимодействия различных партнёров в области образования.

Решения социальных проблем через систему социального партнёрства невозможна без привлечения к ней образовательных учреждений, осуществляющих подготовку специалистов соответствующего профиля. В то же время важнейшим фактором формирования личности будущего специалиста в профессионально-техническом образовании является создание в процессе профессиональной подготовки условий для активизации самостоятельной работы студентов через придание ей профессионально-деятельностной направленности, через создание возможностей для самопознания, через решение задач, повышающих ответственность студента.

Закключение: Социальное партнёрство является мощным инструментом для повышения качества образования. Оно способствует лучшему пониманию потребностей рынка труда, улучшению образовательных программ и созданию более эффективной связи между теорией и практикой. Однако для успешного функционирования такого партнёрства необходимо преодолеть ряд проблем, таких как недостаток финансирования и гармонизация интересов. Важно продолжать развивать партнёрские отношения и создавать новые модели взаимодействия для эффективного решения задач в сфере образования.

Список использованной литературы:

1. Марфин С. Н. Социальное партнерство как один из приоритетов развития профессионального образования // Среднее профессиональное образование. - 2006. - № 2.
2. Гаврилова, М. И. (2022). «Модели социального партнёрства в сфере образования». Москва: Издательство «Образование».
3. Егорова, О. В. (2021). «Дуальное образование как модель социального партнёрства». Журнал «Современное образование», 9(2), 45-56.

ТАМАҚТАНДЫРУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ САЛАСЫ БОЙЫНША СТУДЕНТТЕРГЕ НӘТИЖЕГЕ БАҒДАРЛАНҒАН БІЛІМ БЕРУ – ЗАМАН ТАЛАБЫ

Құдайбердіқызы Ақмарал

Арнайы пән оқытушысы

Қоғамдық тамақтандыру және сервис колледжі

Астана қаласы

Аннотация. Бұл мақалада болашақ білікті мамандарды даярлау барысында тәжірибеге бағдарланған оқытудың маңыздылығы жан-жақты қарастырылады. Қоғамдық тамақтандыру саласы бойынша қолданбалы білім берудің негізгі қағидаттары, тиімді әдістері және оларды енгізу жолдары талданады. Сонымен қатар, оқу үрдісінде дуальды білім беру жүйесін енгізудің артықшылықтары, тәжірибелік оқытуды ұйымдастырудың инновациялық әдістері және кәсіби құзыреттілікті арттыру жолдары ұсынылады.

Кілт сөздер: қоғамдық тамақтандыру, нәтижеге бағдарланған білім, тамақ өндірісі, еңбек нарығы, тәжірибелік дағдылар

Қоғамдық тамақтандыру саласы қазіргі уақытта тек күнделікті қажеттіліктерді қанағаттандырып қана қоймай, адам өмірінің сапасын арттыруда маңызды рөл атқарады. Бұл сала экономикалық даму мен қоғамның әлеуметтік ахуалында маңызды орын алатын сектор болып табылады. Заманауи қоғамның талабына сай тамақтандыруды ұйымдастыру саласындағы білім беру жүйесі де өзгеріп келеді.

Аспаздық және тамақ өндірісі, сондай-ақ сервистік қызмет көрсету – қонақжайлылық пен тамақтану индустриясының маңызды салалары. Бұл бағыттар бойынша білім алу тағам дайындау, оны сәндеу, сақтау және тұтынушыларға жоғары деңгейде ұсыну дағдыларын меңгеруге көмектеседі. Аспаздық және тамақ өндірісі тағам өнімдерін жасау, сақтау және тарату процесін қамтиды. Оқу барысында тағам дайындау технологиясы, ингредиенттерді дұрыс таңдау, гигиена мен қауіпсіздік ережелері, сондай-ақ қонақжайлылық пен тағамды сәндеу тәсілдері үйретіледі. Бұл салада білім алған мамандар мейрамханаларда, кафе-барларда, қонақ үйлерде және тамақ өндірісі орындарында жұмыс істей алады.

Сервистік қызмет көрсету клиенттерге жоғары деңгейде қызмет көрсетуді үйретеді. Бұл бағытта оқитындар қонақ үй бизнесі, мейрамхана ісі, клиенттермен қарым-қатынас және қызмет көрсету этикеті бойынша білім алады. Сонымен қатар, даяшы, бармен, әкімші қызметтеріне қажетті іскерлік және қонақжайлылық стандарттары үйретіледі. Оқу үрдісінде нәтижеге бағдарланған білім беру қағидаттарын қолдану – білім беру сапасын арттыру және түлектердің еңбек нарығындағы бәсекеге қабілеттілігін жоғарылату үшін аса маңызды.

Студенттерге нәтижеге бағдарланған білім берудің әдіс-тәсілдері:

- Дуальды білім беру: Білім беру мекемелері мен қоғамдық тамақтандыру кәсіпорындары арасындағы серіктестік негізінде студенттер жұмыс орнында тәжірибе жинақтайды. Дуальды оқыту жүйесі студенттерге

өндірістік тәжірибе арқылы дағдыларды меңгеруге және нарықтың талаптарына сай келетін кәсіби құзыреттілікті қалыптастыруға мүмкіндік береді.

- Модульдік оқыту: Оқу процесін бірнеше оқу модульдеріне бөліп, әр модуль бойынша нақты нәтижелерге қол жеткізуге бағыттау. Әр модульде студенттер бірқатар дағдыларды меңгеріп, келесі кезеңге көшу үшін оларды практикада қолдануға үйренеді. «Аспаз» мамандығы бойынша шикізатты дайындау және қамыр илеу модулі тауартану, сауда есептері, тамақтандыруды жабдықтау, қоғамдық тамақтандыру кәсіпорындарында өндірісті ұйымдастыру, ұннан жасалған кондитерлік өнімдердің технологиясы пәндерін кіріктіру арқылы жүргізілді.

Студенттер алдымен тауартану пәні бойынша шикізаттарға түсініктерін қалыптастырып, құрамы, түсі, түрі, буып-түйілуі және сақталуы бойынша мағлұматтармен танысады. Сауда есептері пәнінен есеп жүргізу, баға түсінігімен, белгілі ылғалдылықтағы қамырды араластыру үшін судың мөлшерін есептеуді үйренеді. Механикалық жабдықтардың классификациясы, электр жетектерін, машинаның өнімділігі туралы ойларын қалыптастыра алады. Қоғамдық тамақтандыру кәсіпорындарының классификациясымен, қамырды кесуге арналған жұмыс орындары және еңбекті ұйымдастыру бойынша түсінікпен танысады. Ұннан жасалған кондитерлік өнімдердің технологиясы пәнінен қамыр түрлерінің классификациясымен, рецептуралары және технологиялық картамен жұмыс жасауды үйрене алады. Модуль соңында теориялық оқытумен қатар өндірістік оқыту бойынша сынақ тапсырмаларын тапсырады. Осылайша шикізаттарды дайындау және қамыр илеу барысында бір емес бірнеше пәндерді қамти отыра, студентке жан-жақты мәліметтер арқылы жүйелі түсінік қалыптастыра аламыз.

- Іс-тәжірибе мен жобалық жұмыстар: Студенттер өндірістік тәжірибе барысында нақты тапсырмаларды шешу арқылы өздерінің кәсіби дағдыларын жетілдіреді. Жобалық жұмыстар мен топтық жобалар да студенттердің аналитикалық ойлау қабілетін дамытуға, командалық жұмысқа дағдыландырады.

Тамақтандыру саласы мамандарын даярлауда қолданылып жүрген инновациялық әдістер:

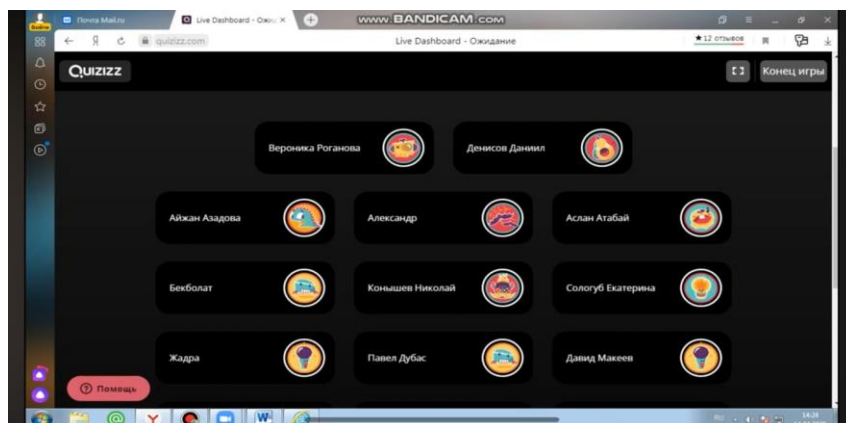
- Виртуалды және цифрлық технологияларды қолдану: Виртуалды симуляторлар, цифрлық платформалар, онлайн курстар мен тренажерлар арқылы студенттер тағам дайындау процестерін және өндірістік жұмыстарды қашықтан жүзеге асырып, өз білімдерін тестілеуден өткізе алады.
- Кейстік әдіс: Студенттер нақты өндірістік жағдайларда туындайтын мәселелерді талқылап, шешім қабылдауға үйренеді. Бұл әдіс студенттердің сыни ойлау қабілетін дамытуға және шешім қабылдау дағдыларын жетілдіруге көмектеседі.
- Интерактивті оқыту: Жаңа әдістер мен технологияларды үйрету барысында оқытушылар студенттермен белсенді қарым-қатынас орнатып, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға көмектеседі.

Оқыту процесінде геймификация немесе ойын элементтерін пайдалану да, атап айтсақ ұпайлар, рейтингтер және басқа ынталандыру әдістері арқылы оқу әрекетін ынталандырады. Қашықтықтан оқыту кезінде «Аспаз» мамандығы орыс тобынан III курс студенттерінен тауартану пәні бойынша онлайн форматында аралық бақылау алынды. Бақылау бойынша сұрақтар мен дұрыс жауаптары Quizizz бағдарламасына алдын ала салынып, 30сұрақ бекітілді. Студенттерге алдын ала ережелер түсіндірілді(тестке сілтеме бақылау алдында жіберілуі, уақыттың шектеулігі, сұрақтарға жауап бермей келесі сұраққа өте алмайтындығы).

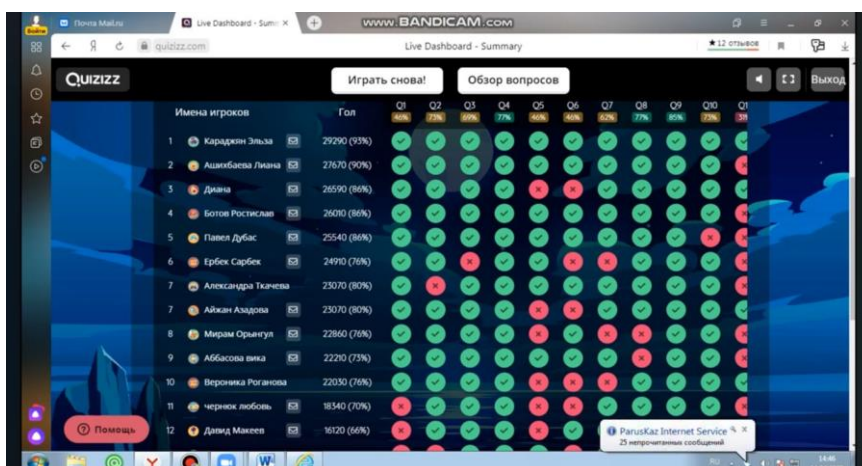
Студенттердің зумға қосылу процесі

Quizizz бағдарламасы арқылы бақылауға қосылу

Бағдарлама арқылы студенттердің жинаған бағалары

Тамақтандыруды ұйымдастыру саласы бойынша студенттерге нәтижеге бағдарланған оқыту әдістері кеңінен қолданылады. Бұл оқыту тәсілдері студенттердің теориялық білімдерін тәжірибемен ұштастырып, кәсіби дағдыларын дамытуға бағытталған. Нәтижеге бағдарланған оқыту барысында студенттер нақты өндірістік жағдайларда жұмыс істеп, тағам дайындау, қызмет көрсету және менеджменттің заманауи әдістерін меңгереді. Бұл әдіс студенттердің өз бетінше шешім қабылдау, шығармашылық ойлау және командада жұмыс істеу қабілеттерін жетілдіруге көмектеседі. Сонымен қатар, тағам дайындау барысын тиімді ұйымдастыру, шығындарды оңтайландыру және тұтынушылардың қажеттіліктерін қанағаттандыру бойынша практикалық дағдыларды дамытуға басымдық беріледі.

Нәтижеге бағытталған оқыту жүйесі студенттердің кәсіби дайындық деңгейін көтеріп қана қоймай, оларды еңбек нарығында бәсекеге қабілетті маман болуға дайындайды. Бұл тәсіл жоғары сұранысқа ие мамандықтарды меңгеруге, тұрақты жұмыс табуға және өз кәсібін ашуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, бұл оқыту жүйесі инновациялық технологияларды қолдану арқылы студенттердің білімін жетілдіруге бағытталған. Сандық платформалар, интерактивті оқыту әдістері және виртуалды тренажерлар студенттердің оқу үрдісін жеңілдетіп, оларды өндірістік ортаға жақындатады. Оқу барысында нақты кәсіпорындармен серіктестік орнатылып, студенттер тәжірибелік сабақтарға қатысады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Оқытуда жаңа инновациялық әдістерді қолдану тиімділігі | *Білім айнасы газеті*
2. Бабаев С., Қазиева К. Педагогикалық инновациялар мен педагогикалық озат технологиялар — талапшаң мұғалім енісі // *Бастауыш мектеп*. — 2011.
3. Радченко Л.А. Организация производства на предприятиях общественного питания

ПОДГОТОВКА УЧАСТНИКОВ ПО КОМПЕТЕНЦИИ «СУХОЙ МЕТОД СТРОИТЕЛЬСТВА И ШТУКАТУРНЫЕ РАБОТЫ» ПО СТАНДАРТАМ WORLD SKILLS

Мукатов Ерболат Зиядович

Мастер производственного обучения

ГКП на ПХВ «Профессионально-технический колледж» акимата г. Астаны

Аннотация: Данная статья определяет знания, понимание и конкретные навыки участников чемпионата Worldskills, которые лежат в основе лучшей городской практики в области технического и профессионального исполнения по компетенции «Сухое строительство,штукатурные работы».

Статья является руководством по необходимой подготовке к конкурсу.

Ключевые слова: Сухое строительство, штукатурные работы, сборка, монтаж, конструкция, стыки, финишное шпаклевание, техника безопасности, санитарные нормы.

Конкурсное задание является модульным (состоит из 4 модулей). Каждый модуль оценивается отдельно, т.е. ошибка в одном модуле приводит к потере баллов в другом модуле. Конкурсное задание состоит из 4-х отдельных модулей и оценивается: (1 модуль – второй день, 2, 3, 4 модуль – третий день).

Обязательное конкурсное задание состоит из 4-х отдельных модулей:

- Модуль 1: Сборка конструкции с облицовкой ГСП
- Модуль 2: Финишное шпаклевание с заделкой стыков и углов;
- Модуль 3: Установка полиуретановых молдингов и плинтусов;
- Модуль 4: Задание в свободном стиле (фристайл).

В зависимости от времени и разделов конкурсного задания члены жюри (эксперты) могут вносить изменения в условия конкурса.

Конкурсное задание должно быть выполнено по модульно. Оценивание проводится от модуля к модулю.

Модуль включает в себя монтаж стен на металлическом каркасе с однослойной или двухслойной обшивкой из ГСП.

Конструкция содержит стены с дверным и оконным проёмами. Внутри конструкция имеет фрагмент потолка облицованный ГСП. Все контролируемые размеры снимаются по ГСП перед нанесением финишной отделки.

Углы, а также отклонения поверхности от горизонтальной и вертикальной плоскостей будут оценены перед нанесением финишной отделки.

В отличие от реальных условий (строительной площадки), где ГСП приподнят от пола чтобы избежать капиллярного воздействия, в данном проекте ГСП установлен на пол для большей устойчивости конструкции.

Технические требования:

1. Максимальное расстояние между саморезами при креплении ГСП на конструкцию перегородки или облицовки не более 250 мм, при креплении на конструкцию потолка не более 150 мм.

2. При выполнении задания, участник должен соблюдать основные принципы технологии сухого строительства - максимальный шаг стоек не более 600 мм. Вертикальные стыки ГСП располагаются только на стоечный профилях, стык ГСП не допускается на профилях расположенных по краю дверного и оконного проёмов.

3. Стоечный профиль должен быть установлен в направляющий профиль в вертикальном положении, и зафиксирован сверху и внизу при помощи просекателя.

4. Верхняя часть стен, а также все проемы обшиты ГСП, все размеры указаны с учетом ГСП.

5. ГСП, при обшивке стен, монтируется вертикально ориентировано.

6. При формировании стыков ГСП, образованных обрезанными продольными или торцевыми (не оклеенные картоном) кромками, с них предварительно снимается фаска под углом 22.5°

7. Фрагмент потолка монтируется с применением стоечного и направляющего профиля, аналогичного тому, что применяется при монтаже стен.

8. Для устройства, скользящего примыкания стен и потолка, перед обшивкой потолка ГСП необходимо по периметру стен наклеить разделительную ленту

9. Все элементы (фрагменты) конструкции собираются на рабочем месте и только вовремя проведения конкурса. Не допускается сборка (изготовление) фрагментов конструкции на полу, за исключением случаев, когда данный элемент невозможно собрать (изготовить) другим способом.

10. Во время и после выполнения задания, участник должен обращать внимание на организацию рабочего места и его чистоту.

Модуль включает в себя работы по заделке стыков, углов образованных ГСП, а также финишное шпаклевание.

На наружные углы, указанные в чертежах, устанавливаются металлические углозащитные профили.

Стыки ГСП и внутренние углы должны быть зашпаклеваны с применением бумажной армирующей ленты.

После заделки стыков и внутренних углов уровень качества поверхности должен соответствовать стандарту качества Q27

Все элементы крепления (шляпки саморезов) должны быть зашпаклеваны.

Для заделки стыков, саморезов, а также для установки металлических углозащитных профилей применяется гипсовая шпаклевка.

Для завершения модуля необходимо, используя гипсовую шпаклевку, произвести финишное шпаклевание наружных поверхностей стен конструкции (объем выполняемых работ может быть изменен).

Все элементы крепления (шляпки саморезов) должны быть зашпаклеваны. Для заделки стыков, саморезов, а также для установки металлических углозащитных профилей применяется гипсовая шпаклевка.

Для завершения модуля необходимо, используя гипсовую шпаклевку, произвести финишное шпаклевание наружных поверхностей стен конструкции (объем выполняемых работ может быть изменен).

Уровень качества зашпаклеванной поверхности должен соответствовать стандарту качества Q37

Монтаж углозащитных профилей и финишное шпаклевание допускается, только пообшитой ГКЛ поверхности.

Вовремя и после выполнения задания, участник должен обращать внимание на организацию рабочего места и его чистоту.

На указанную стену необходимо произвести оштукатуривание смесью «РОДБАНД» под маяк, соблюдая технологию нанесения и обработать и затереть строительной губкой. Площадь штукатурных работ должна быть не менее 1м². Участник должен соблюдать чистоту на рабочем месте, как во время так и по окончании работ.

Модуль на скорость

Модуль состоит из творческого задания, которое участник выполняет в свободном стиле (фристайл), в месте, указанном на чертеже. Участник может использовать любую технику, чтобы создать этот модуль.

Жюри оценивает - креативность, качество работы, сложность и рациональное использование выделенного пространства.

Чистота исполнения и оригинальность выполненного модуля учитывается при оценке - общее впечатление от модуля.

Модуль выполняется согласно эскизу поданному в конкурсное жюри в день С1. Эскиз должен быть выполнен в компьютерном виде на формате А4. Эскиз подлежит оцениванию.

В эскизе обязательно должны быть указаны два размера ОДНОЙ ТОЧКИ, которые будут контролироваться и оцениваться экспертами.

При выполнении данного модуля запрещено использовать аэрозоли (баллончики, распылители), масляные краски.

ОЦЕНИВАНИЕ

В этом разделе критерии оценки и количество расчетных баллов (субъективных и объективных) определены в таблице 2. Общее количество баллов за задание/модуль по всем критериям оценивания – 100.

Судейская оценка

Общее впечатление: не измеряемые:

- оценивается группой из 3-х экспертов;
- 0, 1, 2, 3 есть четыре варианта оценки;
- 0: не соответствует отраслевому стандарту;
- 1: соответствует отраслевому стандарту;
- 2: соответствует отраслевому стандарту и превосходит их;
- 3: выполнено отлично и превосходит отраслевой стандарт.

Участник должен обратить особое внимание на организацию рабочего места и работать в соответствии с правилами союза WorldSkills Kazakhstan по безопасности и охране окружающей среды.

Все материалы, которые будут использоваться для выполнения конкурсного задания (кроме 4 модуля), представлены в ИЛ к чемпионату.

Список рекомендованного инструмента представлен в ИЛ.

Запрещены к применению в период проведения чемпионата:

- электроножницы (любого типа);
- шуруповерты от сети 220V;
- электролобзики от сети 220V;
- Электропилы, углошлифовальные машины (болгарка);
- Заранее изготовленные подпорки, крепления, от косины для фиксации стен.

Жюри имеет право запретить использование любого оборудования, машин и приспособлений, если они будут сочтены не относящимися к разрешенным или же они могут дать участнику несправедливое

Участники должны быть в спец.одежде, обуви с металлическим носком в защитных очках при необходимости в наушниках и респираторе. При отсутствии средств индивидуальной защиты участник не будет допущен к соревнованиям

При проведении процедуры оценки участники конкурса должны будут предоставить тот контрольно-измерительный инструмент, который они использовали при выполнении модуля.

Обязательный контрольно-измерительный инструмент:

- Уровень пузырьковый 2000 мм;
- Уровень пузырьковый 1500 мм;

- Уровень пузырьковый 400 мм;
- Угольник строительный 300 мм.

В случае не предоставления данных контрольно-измерительных инструментов, оценка модулей будет производиться измерительным инструментом на усмотрение жюри чемпионата.

В инфраструктурном листе указаны наименования и количество, запрошенные экспертами для следующего чемпионата. Организатор чемпионата обновляет инфраструктурный список, указывая необходимое количество, тип, марку/модель предметов. Предметы, предоставляемые организатором чемпионата, указаны в отдельной колонке.

В ходе каждого чемпионата, эксперты рассматривают и уточняют инфраструктурный список для подготовки к следующему чемпионату. Эксперты дают техническому директору рекомендации по расширению площадей или изменению списков оборудования.

В Инфраструктурный лист не входят предметы, которые участники и/или эксперты должны иметь при себе, а также предметы, которые участникам запрещается иметь при себе.

Список использованной литературы

1. Спецификация стандартов Worldskills компетенция 21 «Сухое строительство, штукатурные работы», сайт НАО «Холдинг «Талап», 2025г.;
2. Положение внутриколледжного конкурса по компетенции «Сухое строительство, штукатурные работы», 2025г.

САБАҚТАҒЫ ЦИФРЛЫҚ РЕСУРСТАР МЕН ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ МҮМКІНДІКТЕРІ

Мусаева Мадина Ералиевна

Педагогика ғылымдарының магистрі,
Астана халықаралық университетінің
Педагогикалық колледжі, Астана қаласы

Андатпа: Мақалада цифрлық білім беру ресурстары, білім беру үдерісінде ЦБР-ды қолданудың негізгі әдістері көрсетіледі. Сонымен қатар жасанды интеллект мүмкіндіктері айтылады.

Түйін сөздер: цифрлық ресурстар, жасанды интеллект, жасанды интеллект сервистері, платформа, генератор, көмекші құрал.

Аннотация: В статье представлены цифровые образовательные ресурсы, основные методы использования ЦОР в образовательном процессе. При этом упоминаются возможности искусственного интеллекта.

Ключевые слова: цифровые ресурсы, искусственный интеллект, сервисы искусственного интеллекта, платформа, генератор, вспомогательный инструмент.

Abstract: The article presents digital educational resources, the main methods of using CBR in the educational process. At the same time, the possibilities of artificial intelligence are mentioned.

Key words: digital resources, artificial intelligence, artificial intelligence services, platform, generator, auxiliary tool.

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында білім беру жүйесі алдында білім беру үдерісінің барлық қатысушыларын білім беру ұйымдарында электрондық оқыту жүйесін (бұдан әрі - ЭОЖ) қолдану арқылы үздік білім беру ресурстары мен технологиялармен бірдей қамту тапсырмасы қойылып тұр. [1]

Цифрлық білім беру ресурстары (бұдан әрі - ЦБР) білім беру мазмұнын анықтайтын электрондық оқыту жүйесі компоненттерінің бірі болып табылады. Білім берудің жоғары сапасын қамтамасыз ету үшін, оқу үдерісінде өскелең ұрпақтың ЦБР белсенді қолдану, бүгінгі таңда берілген бағдарлама аясындағы педагогикалық қоғамдастықтың алдында өзекті мәселелердің бірі болып табылады.

Білім беру үдерісінде ЦБР-ды қолданудың негізгі әдістері: Біріншіден, жаңа материалды түсіндіргенде немесе жаңа сабақты бекіткенде қолдану әдісі. Бұл жағдайда анимациялық, бейне үзінділер, дыбыстық файлдар, графикалық кескіндерді көрсету сияқты ЦБР-ды пайдаланған дұрыс. Екіншіден, оқушының өзіндік оқу іс-әрекетін ұйымдастырғанда. Бұл жағдайда оқу комплексінің барлық материалдары пайдалы болуы мүмкін. Үшіншіден, ЦБР-ды әртүрлі бақылауларды (кіріс, ағымдық, кесінді, қорытынды) ұйымдастырғанда. Мұнда бақылау-диагностикасы оқушылардың компьютерлік тестіленуі. Төртіншіден, мультимедиялық құралдарды пайдалану арқылы ЦБР-ды нақты бір пән не бағыт бойынша топтастыруға мүмкіндік беретін әдіс. Бесіншіден, ЦБР-ды лабораториялық жұмыстарды орындау кезінде. Мұндай ЦБР-дың артықшылығы қолдануы өте үлкен және қымбат тұратын құрылғылардан тұратын оқу кластары мен лабораторияларды алмастыруға мүмкіндік береді. Алтыншыдан, жаратылыстану ғылыми циклінің пәндері мен информатика және АКТ үшін интерактивті ЦБР-ды жаттықтырушы ретінде қолдану әдісін айтуға болады. Жетіншіден, оқушыларға мұғалімнің қатысуынсыз өздеріне ығайлы уақытта, өз темпінде теориялық материалдармен танысуға, лабораториялық жұмыстар мен тестік тапсырмаларды орындауға мүмкіндік беретін қашықтықтан оқытуды ұйымдастыру әдісін айтуға болады. [2]

Сонымен қатар жасанды интеллект саласы қарқынды дамып келе жатқанын атап өткен жөн. Алдағы жылдары тестілік режимде жұмыс істейтін жобалар іске қосылуы мүмкін: ұшқышсыз такси, суасты қайықтар немесе басқарылатын жасанды интеллект жойғыштар немесе әуежайларда тексеру жүргізетін виртуалды шекарашылар. [3]

Интеллект терминінің өзі латынның *intellectus* - білім, ойлау, адамның ойлау мүмкіндігі деген сөздерінен шыққан.

Жасанды интеллект - автоматты жүйелердің адам интеллектісінің бөлек бір функцияларын атқаруын айтады. Мысалы, ертерек алынған тәжірибе және

сыртқы әсерлерді рационалды талдау негізіне шешімдерді таңдау және қабылдау.

Жасанды интеллект мүмкіндіктері:

- Уақыт үнемдеу
- Жұмыс процесін жеңілдету
- Сабақ жоспарлау
- Презентациялар жасау
- Тест құрастыру
- Құжаттық жұмыстарды жасау
- Суреттерді жандандыру
- Ғылыми жоба, зерттеу жұмысы, эссе, мақала, дипломдық жұмыс.

Интернет платформасында жасанды интеллект сервистерінің тізімі.

AILESSONPLAN.COM - сабақ жоспарын жасауда көмекші құрал.

MEDIA.IO - медиафайлдарды өңдейді.

TOMEAPP - презентация жасайтын платформа.

NEARPOD - 3D бейнелер жасайтын платформа.

HILINK - сабақ жоспарын жасау генераторы.

DECKTOPUS, GAMMA, PREZO, MAGIC SLIDES, PRESENTORY - презентация жасайтын нейрожелі.

CHATGPT - интеллектуалды және жеке қызмет көрсететін чатбот.

WHIMSICAL, FREEPIK - ақыл-ой карталары.

MAGICSHOOL.AI - контент генератор.

CURIPOD - интерактивті материалдар жасайды.

CANVA - рәптеген дизайнға ие презентация жасаушы.

LEARN.GENETICS - дайын материал видеосабақтар.

HAILUO AI - мәтіннен видео жасайды.

MIDJOURNEY - текстпен берілген сөздің суретін жасайтын интеллект.

Dupdub - бірнеше секунд ішінде тартымды дауыстық актерлер жасаңыз.

Resemble.ai - нақты дауыстық жазбаларды қолданыңыз және мінсіз нәтиже алу үшін жасанды қосыңыз.

Character.AI - еркін диалог жүргізу және компьютерлермен өзара әрекеттесу.

Openai.com/blog/CHATGPT - барлығын жазуға немесе кодтауға көмек алыңыз.

Circlelabs.xyz - өз боттарыңызды жасаңыз және олармен байланысыңыз.

Mygemsouls.com - виртуалды кейіпкерлерді жасаңыз.

Төменде Quiver-де 3D сурет / суреттерді «тірілту» жолдары.

- Гуглдың іздеу жолағына quiver деп жазамыз.
- Ең бірінші шыққан quiver vision сайтына кіреміз.
- Сайтқа кіргенде жоғарыдағы үш сызықты басамыз.
- Login Registor-ге өзіміздің гугл аккаунтымызбен тіркеліп кіреміз.
- Coloring Packs басып әр түрлі галереяға өтеміз. Әр түрлі тақырыпта раскраска беріледі. Керек тақырыпты таңдап pdf форматын жүктеп аласыздар. Мысалы көбелекті таңдап Download Coloring Page - here деген батырмаға өтеміз. Сол кезде pdf нұсқада дайын болады. Печать деп шығарып аламыз. Бояп шығасыздар.

Quiver ақылы болғандықтан біз смартфонға Spectacular-ды жүктеп, сол арқылы боялған суретті оқимыз. Бетінде қызыл түс пайда болады және күлгін

түс шыққанға дейін смартфон экранын туралаймыз. Көбелектің үстінен басса көбелек ұшатын болады.

Қорытынды

Цифрлық ресурстар мен жасанды интеллект сервистері мұғалімді алмастыра алмайды, бірақ мұғалімге қосымша материалдарды ұсынады, яғни сабақ мазмұнын ақпараттық коммуникациялық технологиялардың жаңа мультимедиялық мүмкіндіктерімен толықтыруға, білімалушылардың назарын аса маңызды оқу тақырыптарына аударуға, қажет болған жағдайда білімалушылардың назарын зерделенген көріністердің ерекшеліктеріне шоғырландыруға, оны көрнекі түрде көрсетуге, сабақтың мазмұнын қоғамда болып жатқан өзгерістермен, өмірлік тәжірибелермен, білімалушылардың пәнге деген қызығушылықтарымен және т.б. құбылыстармен байланыстыруын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Жалпы орта білім беру мекемелерінде электрондық оқыту жүйесі үшін цифрлық білімдік ресурстарды дайындау стандарты (www.nci.kz)
2. Қадірбаева Р.І. Жаңа ақпараттық-білім технологиясын пайдаланып оқытудың ерекшеліктері. Шығармашылық іс-әрекетті дамыту арқылы бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру мәселелері: Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның материалдары. -Шымкент-Москва, 2009. - Т. III.
3. М.Ф.Баймұхамедов, А.М.Баймұхамедова, С.Н.Боранбаев, 1 бөлім – Алматы: «Бастау», 2020.

ЖҰМЫСШЫ МАМАНДЫҚТАР БОЙЫНША КАДР ДАЯРЛАУДАҒЫ: МЕМЛЕКЕТ, БИЗНЕС ЖӘНЕ БІЛІМ БЕРУ МЕКЕМЕЛЕРІ АРАСЫНДАҒЫ СЕРІКТЕСТІК

Мухтарова Гүлнара Нұрсейтқызы

Жалпы білім беру пәні оқытушысы
«Республикалық медицина академиясы» ЖШС
Астана қаласы

Аннотация. Бұл мақалада мемлекет, бизнес және білім беру мекемелері арасындағы серіктестіктің маңыздылығы қарастырылады. Қазіргі еңбек нарығының талаптарына сай білікті мамандарды даярлау мәселесі өзекті болып отырған кезеңде, үш жақты ынтымақтастықтың тиімділігі артып келеді. Мақалада серіктестіктің ғылыми және практикалық негіздері сипатталып, дуальды білім беру жүйесінің рөлі, кәсіптік стандарттарды жаңарту және оқу процесіне жұмыс берушілердің қатысуы талданады. Сонымен қатар, Қазақстандағы техникалық және кәсіптік білім беру (ТЖКБ) түлектерінің жұмысқа орналасу көрсеткіштері мысалға алынып, серіктестіктің қазіргі жай-күйіне талдау жасалады. Зерттеу нәтижесінде білім беру сапасын арттыру және еңбек нарығына бейімделген кадрлар даярлау үшін тараптардың өзара тиімді әрекет етуі қажет деген қорытынды жасалады.

Түйінді сөздер: әлеуметтік серіктестік, дуальды білім беру, ТЖКБ, жұмысқа орналасу, еңбек нарығы, білім беру сапасы, мемлекет пен бизнес ынтымақтастығы.

Кіріспе

Қазіргі жаһандану жағдайында экономика дамуы білікті мамандарға деген сұраныспен тығыз байланысты. Әсіресе, техникалық және жұмысшы мамандықтар бойынша кадр даярлау өзекті мәселе ретінде күн тәртібінде тұр. Бұл салада мемлекет, бизнес және білім беру ұйымдары арасындағы серіктестіктің тиімділігі айрықша маңызды.

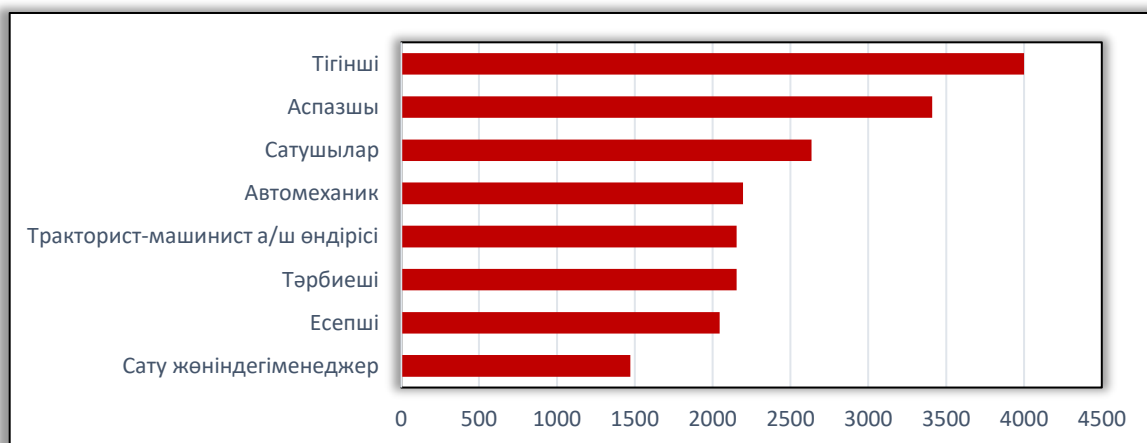
Үш жақты серіктестік тиімді іске асқан жағдайда, түлектерді еңбек нарығына дайындау сапасы артады, жұмыссыздық деңгейі төмендейді, жұмыс беруші кәсіпорындар білікті кадрлармен қамтамасыз етіледі. Бұл мақалада аталмыш серіктестіктің теориялық негіздері, ғылыми және практикалық маңыздылығы қарастырылып, Қазақстандағы қазіргі жағдай мен болашағы талданады.

1. Тақырыптың өзектілігі

Қазақстан Республикасының 2020–2025 жылдарға арналған білім беру саласын дамыту бағдарламасында техникалық және кәсіптік білім беру жүйесінің еңбек нарығына бейімділігін арттыру – басты міндеттердің бірі ретінде көрсетілген. Бұл бағытта бизнес құрылымдарымен серіктестікті нығайту, кадрлар даярлау жүйесіне жұмыс берушілерді тікелей тарту қажеттілігі туындап отыр.

Еліміздегі колледж түлектерінің жұмысқа орналасу көрсеткіштері бұл саланың әлі де тиімді жетілдіруді қажет ететінін көрсетеді. Мәселен, 2017 жылғы мәліметтерге сәйкес, ТЖКБ түлектерінің 65%-ы ғана өз мамандығы бойынша жұмысқа орналасқан. Бұл көрсеткіштің жоғары болмауы – оқу орындарында алынған білім мен өндірістегі нақты талаптардың арасында алшақтық бар екенін білдіреді. Осы мәселені шешу үшін мемлекет, бизнес және білім беру мекемелері бірлесе жұмыс істеуі қажет.[1,5]

«Атамекен» Ұлттық кәсіпкерлер палатасы «2023-2025 жылдарға арналған кадр қажеттілігін талдау» жүргізу нәтижелерінің көрсеткішіне тоқталып өтсек.

1 – диаграмма. Кадрлар қажеттілігін талдау

Кәсіпкерлер арасында жүргізілген сауалнамаға сәйкес, Қазақстанда тігінші, аспазшы, күзетші, қолөнерші, автослесарь және т.б. жұмысшылар

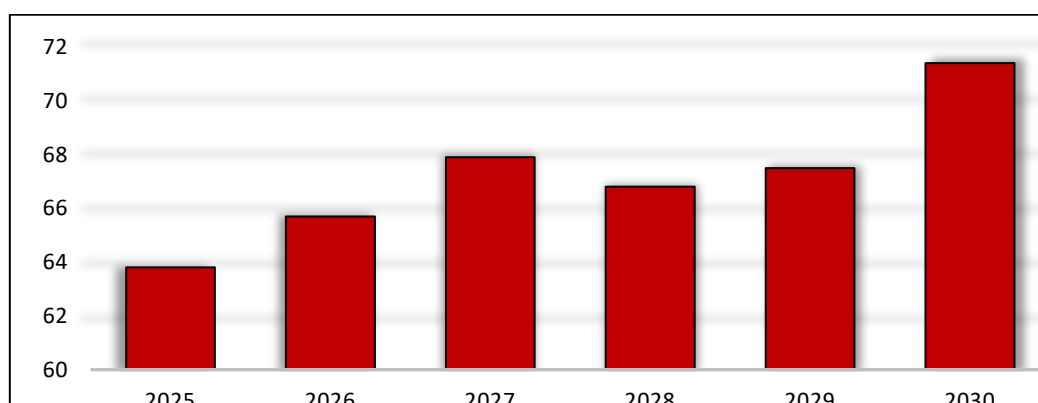
жетіспейді. Кадрға аса мұқтаж салалардың қатарында сауда, өңдеу өнеркәсібі, құрылыс, білім беру, ауыл шаруашылығы, орман және балық шаруашылығы бар.

2 – диаграмма. ТжКБ ұйымындағы студенттер саны

ТжКБ ұйымдары өз қызметтерін жүзеге асыру үшін қаражаттың негізгі бөлігін бюджеттен алады. Мысалы, 2024 жылдың үшінші тоқсанында колледждер мен училищелерде мемлекеттік бюджет есебінен көрсетілген білім беру қызметтерінің үлесі 86,5%-ды құрады. Ақылы негізде оқитын студенттерден 12,5% қаражат түсті, ал кәсіпорындардан – бар болғаны 1%. Жалпы алғанда, 2024 жылменен салыстырғанда қаңтар–қыркүйек айлары аралығында ТжКБ ұйымдары 302,8 млрд теңге сомасында қызмет көрсеткен – бұл 2023 жылдың осы кезеңімен салыстырғанда 20,1%-ға артық.

ҚР Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің деректері бойынша, алдағы бес жылда елдегі кадрларға деген сұраныс 1,6 миллион адамға жетеді. Оның ішінде 403 мың бос жұмыс орны дәл жұмысшы мамандықтарына тиесілі болады. Ведомство аналитиктері мұндай мамандарға деген сұранысты көпжылдық динамикада болжаған. Қазірдің өзінде еңбек нарығына жұмысшы мамандығы бар 63,8 мың адам қажет. Алдағы жылдары бұл сұраныс жыл сайын 2–3 мың адамға артып отырады.[7]

3 – диаграмма. 2025-2030 жылдарға арналған ТжКБ оқу жұмысшыларына қажеттілік болжамы (мың/адам)

2. Жұмыстың ғылыми және практикалық маңыздылығы

Ғылыми маңыздылығы:

Мемлекет, бизнес және білім беру арасындағы серіктестіктің ғылыми негізі – әлеуметтік серіктестік тұжырымдамасына негізделген. Әлеуметтік

серіктестік – тараптардың өзара жауапкершілігі мен міндеттемелерін нақты белгілейтін, тең құқылы келісімдер жүйесін білдіреді. Бұл модель білім беру процесін еңбек нарығының талаптарына икемдеуге, оқу бағдарламаларын қайта құруға, дуальды оқыту жүйесін енгізуге негіз болады. Сонымен қатар, бұл бағытта педагогика, экономика және еңбек психологиясы салаларында кешенді зерттеулер жүргізілуде. Кәсіптік білім беру жүйесін еңбек нарығына сәйкестендіру – бұл қазіргі білім беру ғылымының басым бағыттарының бірі.

Практикалық маңыздылығы:

Серіктестіктің тәжірибелік маңызы – білікті кадрлар даярлау жүйесін жаңғыртуда жатыр. Жұмыс берушілер оқу процесіне тікелей қатысқан кезде, олар өз өндірісіне қажетті дағдыларды меңгерген мамандарды дайындауға ықпал етеді. Бұл келесі нәтижелерге алып келеді:

- оқу бағдарламалары еңбек нарығына бейімделеді;
- өндірістік тәжірибе мен дуальды білім беру жүйесі енгізіледі;
- түлектердің жұмысқа орналасу мүмкіндігі артады;
- кәсіпорындар оқыту үдерісін инвестициялауға мүдделі болады.[6]

3. Зерттелетін мәселені талдау және жалпылау

3.1 Үш бөлікті серіктестіктің негізгі бағыттары

1. Дуальды білім беру жүйесі

Дуальды оқыту – теория мен практиканы ұштастыратын тиімді модель. Оның мәні – білім алушының оқуының елеулі бөлігін нақты өндірістік ортада өткізуі. Германия мен Швейцарияның тәжірибесі бұл жүйенің табысты екенін көрсетеді.

- Қазақстанда да бұл модель енгізілуде. 2022 жылы колледждердің 30% дуальды оқыту элементтерін енгізді. Нәтижесінде:
- студенттердің жұмысқа орналасу мүмкіндігі артуда;
- оқу мазмұны нарық талаптарына жақындатылуда;
- жұмыс берушілер оқу процесіне тікелей қатысады.[2]

2. Кәсіптік стандарттар мен оқу бағдарламаларын жаңарту

Жұмыс берушілер мен кәсіби қауымдастықтар оқу жоспарлары мен пәндердің мазмұнын жасауға қатысу арқылы білім мазмұнына тікелей әсер етеді.

3. Білім беру инфрақұрылымын жаңғырту

Кәсіпорындар материалдық-техникалық базамен жабдықтауға, заманауи құрал-жабдықтармен қамтамасыз етуге көмектеседі.

4. Мемлекеттің қолдау

Мемлекет бұл процестің үйлестірушісі ретінде салықтық жеңілдіктер, субсидиялар және нормативтік құқықтық базаны қамтамасыз етеді. [3]

3.2 Қазақстандағы ағымдағы жағдай

Қазақстанда соңғы жылдары білім беру саласын жаңғыртуға бағытталған бірқатар бағдарламалар жүзеге асырылуда. 2022 жылы Қазақстанда 800-ден астам колледж жұмыс істесе, олардың 30%-дан астамы дуальды оқыту элементтерін енгізген. Сонымен қатар, 2023 жылғы деректерге сәйкес, ТЖКБ түлектерінің 70%-дан астамы алғашқы жылы ішінде жұмыспен қамтылған, бұл алдыңғы жылдармен салыстырғанда оң динамиканы көрсетеді.

Дегенмен, бұл көрсеткіштер өңірлер мен мамандықтар бойынша әртүрлі. Ауылдық жерлерде орналасқан колледж түлектерінің жұмысқа орналасу мүмкіндігі төмен, ал қаладағы ірі өндіріс орындарының жанындағы колледждерде нәтиже анағұрлым жоғары.[4]

4. Қорытынды

Білікті жұмысшы мамандарды даярлау – мемлекет, бизнес және білім беру ұйымдарының ортақ міндеті. Тиімді серіктестік арқылы:

- еңбек нарығына бейімделген кадрлар дайындалады;
- жұмыссыздық азаяды;
- кәсіпорындардың кадрлық қажеттілігі өтеледі.
- Серіктестікті нығайту үшін:
- дуальды оқытуды кеңейту;
- оқу бағдарламаларын жаңарту;
- жұмыс берушілерді ынталандыру;
- өңірлік ерекшеліктерді ескеру қажет.
- Бұл бағыттар елдің әлеуметтік-экономикалық дамуына оң әсер етеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. ҚР Білім және ғылым министрлігі. (2020). ҚР білім беруді және ғылымды дамытудың 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Астана.
2. Әбішева, Г.Ж., & Сәлімбаева, А.Т. (2021). Дуальды оқыту жүйесі – техникалық және кәсіптік білім беру жүйесінің маңызды элементі. Қазақ университеті хабаршысы. Педагогика сериясы, №3, 45–52.
3. Смайылова, А.А. (2020). Мемлекет, бизнес және білім беру мекемелерінің серіктестігі: шетелдік тәжірибе және Қазақстан жағдайы. Білім берудегі менеджмент, №2, 21–27.
4. ҚР стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі – Ұлттық статистика бюросы. (2023). ТЖКБ түлектерінің жұмысқа орналасуы туралы дерек көздері.
5. ETF/2020. Mapping Policies and Practices for the Preparation of Youth for the Labour Market in Kazakhstan.
6. Төлегенов, А.С. (2022). Әлеуметтік серіктестікті дамыту – еңбек нарығы мен білім беру жүйесінің тиімді байланысының кепілі. Еуразия гуманитарлық институтының хабаршысы, №1, 34–40.
7. Интернет желісі: <https://ranking.kz/>

БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫ ДАЯРЛАУДА ТӘЖІРИБЕГЕ БАҒДАРЛАНҒАН ОҚЫТУ: ДУАЛДЫ ОҚЫТУ ТӘСІЛІ

Мырзабекова Жанар Жаркынбековна

Директор орынбасары

Астана қаласы әкімдігінің

«Қоғамдық тамақтандыру және сервис колледжі» ШЖҚ МКК

Аннотация

Бұл баяндамада колледждерде болашақ мамандарды даярлау барысында қолданылатын тәжірибеге бағдарланған оқытудың заманауи тәсілдері қарастырылады. Әсіресе, дуалды оқыту жүйесіне басымдық беріледі. Сонымен

қатар, шет елдердегі озық тәжірибелерге талдау жасалып, Қазақстанда қолдану мүмкіндіктері мен артықшылықтары сараланады.

Кілт сөздер:

Дуалды оқыту, тәжірибеге бағытталған оқыту, кәсіби білім беру, әлеуметтік серіктестік, теория мен практиканың интеграциясы, кәсіптік тәжірибе, білім беру бағдарламаларының бейімделуі, өндірістік оқыту, болашақ мамандарды даярлау, кәсіпорындармен ынтымақтастық, жұмысқа орналасу мүмкіндіктері, құзыреттілікке негізделген оқыту, кәсіби дағдыларды дамыту, еңбек нарығының талаптары

Кіріспе

Қазіргі жаһандану дәуірінде еңбек нарығы тез өзгеріп жатыр, сондықтан білім беру жүйесінің басты міндеті – заманауи талаптарға жауап бере алатын білікті мамандарды дайындау. Бұл мақсатқа жетудің бір жолы – тәжірибеге бағытталған оқыту әдістерін енгізу.

Негізгі бөлім

1. Тәжірибеге бағытталған оқыту әдістері

Колледждерде қолданылып жатқан тәжірибелік оқытудың негізгі түрлері:

- Дуалды оқыту
- Жобалық оқыту (Project-based learning)
- Іс жүзінде оқыту (Work-based learning)
- Кейс-стади және шеберлік сабақтары

2. Дуалды оқыту жүйесі: мәні мен маңыздылығы

Дуалды оқыту – бұл теория мен практиканы біріктіретін білім беру моделі. Яғни студент аптаның бір бөлігін колледжде теориялық білім алуға, ал қалған бөлігін кәсіпорында практикалық дағды алуға жұмсайды. Бұл жүйе:

- Студентке нақты жұмыс орнында білім алуға мүмкіндік береді;
- Білікті жұмысшы мамандар санын арттырады;
- Колледждер мен кәсіпорындар арасындағы байланысты нығайтады;
- Жұмысқа орналасу мүмкіндігін арттырады.

3. Әлемдік тәжірибе

- Германия — дуалды оқытудың отаны. Мұнда студент оқу уақытының 60%-ын кәсіпорында өткізеді. Компаниялар өз қызметкерлерін осылай өздері даярлайды.
- Швейцария — оқу мен жұмыс қатаң теңгерілген. Мемлекет, оқу орны және жұмыс беруші үш жақты келісім негізінде жұмыс істейді.
- Оңтүстік Корея — колледждер мен ірі зауыттар арасында тікелей серіктестік орнаған.
- Финляндия — студент оқу орнында білім алып жүріп, нақты жобалар мен стартаптарда жұмыс істей алады.

4. Қазақстанда дуалды оқытуды дамыту жолдары

- Кәсіпорындармен келісімдерді кеңейту;
- Оқу бағдарламаларын өндіріспен сәйкестендіру;

- Оқытушылардың өндірістік тәжірибесін арттыру;
- Құқықтық және қаржылық қолдауды күшейту.

Қазақстанда дуалды оқыту 2012 жылдан бастап енгізіле бастады және қазіргі таңда 500-ден астам колледж осы жүйені қолдануда.

Қоғамдық тамақтандыру және сервис колледжінде 2014 жылы «Тамақтандыруды ұйымдастыру» мамандығы бойынша дуалды оқыту жүйесі енгізіліп, 25 студент (жалпы контингенттің 4 %-ы) қамтылды. Пилоттық жоба 5 кезеңнен тұрды: ұйымдастырушылық-дайындық, оқу жоспары моделін әзірлеу, апробация және аяқтау нәтижелерін бағалау.

Туындаған мәселелер:

- Дуалды оқытуды заңнамалық тұрғыда бекітудің болмауы (дуалды оқыту тек эксперименттік алаңдарда жүзеге асырылды);
- Кәсіпорындардың жеткіліксіз жауапкершілігі;
- Бизнес үшін ынталандырулардың және қаржылық шығындардың болмауы;
- Білікті тәлімгерлердің жетіспеушілігі

2019/2020 оқу жылында дуалды оқыту жүйесімен 403 студент (36,8%) қамтылды.

Техникалық және кәсіптік білім беруді жаңғырту жөніндегі жол картасын орындау мақсатында 2025 оқу жылына қарай барлық мамандықтар дуалды оқыту жүйесімен 100% қамтылды.

Әлеуметтік серіктестік аясындағы маңызды аспектілердің бірі – білім беру бағдарламаларын әзірлеп, енгізу. Бұл бағдарламалар білім беру стандарттарына сәйкес болумен қатар, кәсіпорындардың талаптарын да ескереді. Осылайша, болашақ жұмыс берушілердің нақты қажеттіліктеріне бейімделген қосымша кәсіби модульдерді енгізуге мүмкіндік береді.

Біздің оқу бағдарламаларымызда практикалық және теориялық сабақтардың әртүрлі арақатынасы қарастырылған: 60/40, 70/30 және 75/25. Сонымен қатар, академиялық дербестік әр мамандық бойынша әлеуметтік серіктестердің талаптарына сай түрлі оқу бағдарламаларын әзірлеуге жол ашады. Мұның жарқын мысалы ретінде әлеуметтік серіктесіміз – «Тәп-Тәтті» ЖШС-нің ауқымды өндірісін айтуға болады. Бұл кәсіпорын базасында теория мен практиканы интеграциялау жүзеге асырылып, оқу кабинеті құрылды.

Дуалды оқыту жүйесін енгізу оқу орны мен жұмыс берушілер үшін елеулі артықшылықтар береді, олар:

- кәсіпорынның өзіне қажетті кадрларды даярлау мүмкіндігі;
- оқушылардың жан-жақты кәсіби дамуына ықпал ету;
- қажетті біліктілігі бар, белгілі бір әлеуметтік-кәсіби сипаттамаларға ие құзыретті мамандарды даярлау;
- оқытудың өндіріс талаптарына барынша жақындатылуы;
- еңбек өтілі мен жалақы алу мүмкіндігі.

Қорытынды

Тәжірибеге бағытталған оқыту, әсіресе дуалды жүйе – бәсекеге қабілетті, практикалық дағдысы мықты маман даярлаудың тиімді жолы. Қазақстанның

білім беру жүйесінде осы бағытты кеңейту – елдің экономикалық дамуына да ықпал

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Сманова А. “Дуалды оқыту жүйесі арқылы болашақ мамандарды даярлау”. Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті. Диссертация
2. Мамедов Р.А. “Дуалды білім беру жағдайында болашақ мамандарды кәсіби бейімдеудің ғылыми педагогикалық негіздері”. М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті. Диссертация [ӨБ]
3. Айтенова М. “Дуалді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтардың кәсіби іс-әрекетке даярлығын қалыптастыру”. Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті. Диссертация [ӨБ]
4. Аденова М. “Дуалды оқыту жүйесін енгізудің келешегі”. Сәтбаев университеті. Зерттеу жұмысы [ӨБ]
5. Техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдарының педагогика кадрларының біліктілігін арттыру курстарының білім беру бағдарламалары.
6. Кәсіптік білім берудегі дуалды оқыту жүйесі. КВПТК жинағы, 2022 жыл.

КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД В ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ (ПЕДАГОГИКА И МЕТОДИКА НАЧАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ): ИНТЕГРАЦИЯ ТЕОРИИ И ПРАКТИКИ

Нысанбаева Мейрамгуль Жумабековна

Колледж менеджмента бизнеса и образования, г.Астана

Современные вызовы экономики и общества требуют от системы высшего и среднего профессионального образования не только передачи накопленных знаний, но и формирования у обучающихся комплекса компетенций, необходимых для успешной профессиональной деятельности. Компетентностный подход, как методологическая основа образовательного процесса, обеспечивает интеграцию теоретических знаний и практических умений, способствуя подготовке специалистов, способных оперативно реагировать на изменения в профессиональной среде. В условиях динамичного развития информационных технологий и постоянно обновляющихся требований рынка труда, интеграция теории и практики приобретает особую актуальность, являясь ключевым звеном формирования профессиональной компетентности. Цель статьи – проанализировать сущность компетентностного подхода в подготовке специалистов, рассмотреть основные механизмы интеграции теории и практики, а также выявить основные преимущества и перспективы развития данной методологии в системе образования.

1. Теоретические основы компетентностного подхода

Компетентностный подход базируется на принципах активности, системности и диалога между теоретической и практической составляющей образовательного процесса. Согласно современным исследованиям, компетенция представляет собой интегративную характеристику личности, отражающую не только знания, но и умения применять их в конкретных профессиональных ситуациях.

1.1. Понятие и структура компетенции

Компетенция определяется как совокупность знаний, умений, навыков и личностных качеств, необходимых для успешного выполнения профессиональных задач. В современной педагогике выделяют следующие компоненты:

- Декларативная база – теоретические знания и понимание предметной области.

- Процедурная компонента – умение применять знания для решения практических задач.

- Коммуникативная составляющая – способность взаимодействовать с коллегами, клиентами и представителями профессионального сообщества.

- Метапознание – способность анализировать собственные действия и корректировать их с целью повышения эффективности профессиональной деятельности.

1.2. Исторический аспект развития компетентностного подхода

Истоки компетентностного подхода прослеживаются в педагогических концепциях активного обучения, где акцент делается на самостоятельном поиске знаний и их применении в реальной деятельности. С развитием экономики знаний и глобализацией образовательных процессов данный подход получил развитие как необходимая основа формирования специалистов нового поколения.

2. Интеграция теории и практики в системе образования

Одним из ключевых направлений компетентностного подхода является обеспечение синергии между теоретическим обучением и практической деятельностью. Такая интеграция позволяет студентам не только усваивать информацию, но и отрабатывать навыки применения знаний в условиях, приближенных к реальным профессиональным ситуациям.

2.1. Механизмы интеграции

Существуют различные методические решения для интеграции теории и практики:

- Проектное обучение. Студенты выполняют комплексные проекты, в рамках которых им необходимо применять теоретические знания для решения практических проблем. Это способствует развитию аналитических способностей, творческого подхода и критического мышления.

- Стажировки и практики. Организация производственной практики, стажировок и учебных поездок позволяет непосредственно познакомиться с особенностями профессиональной деятельности, наладить взаимодействие с работодателями и адаптироваться к реальным условиям работы.

- Кейсовые исследования. Метод кейсов предполагает анализ реальных ситуаций из профессиональной практики, что способствует развитию навыков принятия решений в условиях неопределенности и многозадачности.

- Симуляционные тренинги. Использование симуляторов и виртуальных лабораторий позволяет в безопасной среде отрабатывать навыки управления, коммуникации и технического мастерства.

2.2. Роль преподавателя и студента

В условиях интеграции теории и практики роль преподавателя трансформируется от лектора к наставнику и фасилитатору учебного процесса. Преподаватель не только передаёт знания, но и организует практическую деятельность, стимулирует самостоятельное мышление, направляет студентов в их поиске оптимальных решений. С другой стороны, студент становится активным участником образовательного процесса, самостоятельно выстраивая собственную траекторию обучения, анализируя полученные данные и делая выводы.

3. Преимущества компетентностного подхода

Интеграция теории и практики в рамках компетентностного подхода имеет ряд существенных преимуществ:

3.1. Формирование практических навыков

Одним из основных результатов применения данного подхода является развитие практических навыков, которые позволяют выпускнику быстро адаптироваться к профессиональной деятельности. Такой специалист обладает не только глубокими теоретическими знаниями, но и умением эффективно применять их в реальных условиях.

3.2. Повышение мотивации и вовлеченности студентов

Практическая направленность обучения способствует более глубокому осмыслению учебного материала, повышает интерес к предмету и стимулирует самостоятельное освоение новых знаний. Активное участие в проектной деятельности и кейсовых исследованиях позволяет студентам увидеть реальную ценность получаемой информации.

3.3. Развитие критического мышления и навыков анализа

В рамках интегративных методов обучения студенты учатся анализировать сложные профессиональные ситуации, разрабатывать стратегии решения проблем и оценивать эффективность собственных действий. Это способствует развитию критического мышления, что является важным компонентом профессиональной компетентности.

3.4. Подготовка к междисциплинарной работе

Современные реалии требуют от специалистов умения работать в условиях междисциплинарных проектов. Компетентностный подход способствует формированию у студентов способности к интеграции знаний из различных областей, что является необходимым для успешной работы в мультидисциплинарных командах.

4. Практическая реализация компетентностного подхода в образовательных учреждениях

Внедрение компетентностного подхода требует пересмотра традиционных образовательных программ, обновления методических основ и активного сотрудничества с представителями профессионального сообщества.

4.1. Разработка учебных программ и стандартов

Образовательные учреждения внедряют новые стандарты подготовки, ориентированные на формирование профессиональных компетенций. Это предполагает пересмотр учебных программ с акцентом на практические занятия,

организацию самостоятельной работы и использование инновационных методов обучения.

4.2. Партнерство с предприятиями и организациями

Для обеспечения эффективной интеграции теории и практики образовательные учреждения налаживают тесное сотрудничество с работодателями. Реальные задачи, поставленные перед студентами в рамках производственных практик и стажировок, позволяют установить прямую связь между академической подготовкой и профессиональными требованиями.

4.3. Использование информационных технологий

Информационные технологии играют важную роль в реализации компетентностного подхода. Современные электронные платформы, системы дистанционного обучения и виртуальные лаборатории позволяют создавать интерактивные образовательные среды, способствующие более эффективному усвоению материала и развитию профессиональных навыков.

4.4. Оценка результатов обучения

Комплексный подход к оценке результатов обучения является важной составляющей интеграции теории и практики. Помимо традиционных экзаменов, используются оценка проектов, презентаций, самооценка и оценка коллегами, что позволяет более объективно и полно отражать уровень сформированности компетенций у выпускников.

Заключение

Компетентностный подход в подготовке специалистов представляет собой современную парадигму образования, где интеграция теории и практики играет ключевую роль. Реализация данного подхода позволяет обеспечить высокое качество подготовки кадров, отвечающих требованиям современного рынка труда. Преимущества, такие как формирование практических навыков, развитие критического мышления, повышение мотивации студентов и подготовка к междисциплинарной работе, свидетельствуют о необходимости дальнейшей интеграции инновационных методов в образовательный процесс. Перспективы развития компетентностного подхода связаны с активным использованием информационных технологий, расширением сотрудничества с работодателями и постоянным обновлением учебных программ в соответствии с мировыми тенденциями.

Таким образом, переход к компетентностному подходу является важным шагом в реформировании системы образования, направленным на подготовку специалистов, способных успешно функционировать в условиях быстро меняющейся профессиональной среды.

Использованная литература:

1. Иванов И.И. Компетентностный подход в современном образовании: теория и практика. – Москва: Издательство “Просвещение”, 2020.
2. Сидорова Н.В. Интеграция теории и практики в подготовке специалистов. – Санкт-Петербург: Питер, 2019.
3. Кузнецова Е.А. Педагогика профессионального образования: современные тенденции. – Екатеринбург: УрФУ, 2021.
4. Петров П.П. Развитие компетенций в условиях цифровой экономики. – Новосибирск: Сибирское издательство, 2020.

ЗАНЯТИЯ НА ПРОИЗВОДСТВЕ - ГАРАНТИЯ КАЧЕСТВА И ВОСТРЕБОВАННОСТИ КОМПЕТЕНТНЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ В СИСТЕМЕ НЕПРЕРЫВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Петько Елена Михайловна,
Преподаватель специальных дисциплин
Высший Колледж Казпотребсоюза, г.Астана

Президент Казахстана Касым-Жомарт Токаев объявил 2025 год «Годом рабочих профессий», что является важным шагом для экономического и социального развития страны.[1] Рабочие профессии имеют огромное значение, так как они напрямую влияют на развитие экономики, снижение безработицы, а также на прогресс в производственной и технической сфере.

Повышенное внимание к социальному партнерству сегодня закономерно, поскольку оно является одним из условий развития открытых образовательных систем и эффективным механизмом вовлечения широкого круга заинтересованных сторон в обсуждение и решение проблем образования.

Задачи, заложенные в модернизацию образования, направлены на обеспечение открытости образовательной системы к влиянию со стороны общества и государства, а также на активное их участие в определении образовательной стратегии и тактики.

История социального партнерства в образовании насчитывает несколько этапов. Идеи педагогической среды нашли свое отражение в работах Д. Дьюи, С. Т. Шацкого. Эти авторы рассматривали различные подходы к взаимодействию образовательного учреждения с окружающей средой, однако все они подчеркивали важность устойчивых связей учебного заведения с семьей, общественностью и неформальными объединениями для создания не искусственной, а реальной образовательной среды. [2]

Одним из ключевых этапов социального партнерства становится переход к доверительным отношениям в процессе совместной деятельности. На этом этапе снижается уровень взаимного контроля и повышается взаимная ответственность за результаты работы. Конфликты, возникающие в процессе деятельности, носят конструктивный характер и разрешаются путем согласования позиций обеих сторон.

Таким образом, анализ сущности, видов, уровней и этапов формирования партнерских отношений позволяет утверждать, что любые деловые или личные контакты в открытом образовательном сообществе обеспечиваются активным взаимодействием различных социальных групп, имеющих собственные стратегические интересы в сфере образования. [3]

Например, выпускники 2019-2020, 2022-2023 учебных годов по специальности «Маркетинг», где я являлась классным руководителем, в настоящее время работают старшими продавцами и супервайзерами в торговых

предприятиях, где они проходили профессиональную практику. Выпускница 2017 года, Сергеева Юлия, организовала свое ИП и активно участвует в учебных мероприятиях колледжа.

Социальное партнерство в учебных заведениях может быть реализовано посредством внедрения дуальной системы профессионального обучения с заключением трехстороннего договора (учебное заведение — предприятие — обучающийся).

Формы взаимодействия с социальными партнерами нашего колледжа:

- Совместная работа с социальными партнерами по разработке образовательных программ, учебных планов и государственных стандартов.
- Заключение трехсторонних договоров: предприятие — студент — учебное заведение.
- Расширение базы практики, предоставление оплачиваемых студенческих рабочих мест.
- Проведение стажировок преподавателей специальных дисциплин на предприятиях социальных партнеров.
- Активное участие в попечительском совете социальных партнеров (предоставление именных стипендий студентам).
- Совместная реализация проектов (разработка модульных программ для получения нескольких квалификаций обучающихся).
- Оказание помощи в оснащении учебного заведения современным технологическим оборудованием.
- Проведение обучающих семинаров и курсов для специалистов базовых предприятий.
- Внедрение практических занятий с участием специалистов предприятий социальных партнеров.
- Трудоустройство выпускников.

Высший колледж Казпотребсоюза по специальности «Маркетинг» сотрудничает с известными торговыми системами консорциума «Беркат», ТОО «Metrocashandcarry», ТОО «SkifTrade», торговой сетью магазинов «Magnum». В состав комиссии квалификационных экзаменов входят представители социальных партнеров колледжа. Работодатели отмечают высокий уровень теоретической подготовки студентов Высшего колледжа. Обучение по специальности «Маркетинг» ведется по дуальным образовательным программам, в которых практическое обучение составляет около 70% от общего учебного времени. В рамках программы социальные партнеры выступают в качестве наставников на производстве.

В течение двух последних лет Региональная палата предпринимателей «Атамекен» г. Астана организовывала обучение в Школе наставничества. Наши наставники с производства получили сертификаты и были зарегистрированы в Реестре Палаты предпринимателей.

В 2023-2024 и 2024-2025 учебных годах мною активно применяется метод проведения модулей на торговых предприятиях г. Астаны. 12 марта 2025 года проведено занятие в группе М9-23-3 по адресу улица Кенесары, 80 магазин «Вкусмарт». Тема занятия: «Понятие и виды конфликтов». Занятие проведено в рамках модуля ПМ04 «Выполнение запланированных показателей по объему

продаж». В ходе урока рассматривались принципы межличностного общения, влияние коммуникаций на эффективность работы в сфере торговли, а также основные виды конфликтов и методы их разрешения. На уроке присутствовал администратор зала Ильясова Ирина.

8 апреля текущего года в супермаркете «EUROSPAR» проведено занятие «Планирование маркетинговых действий для привлечения клиентов». Это занятие позволило студентам на практике изучить маркетинговые стратегии, применяемые в розничной торговле, а также научиться анализировать их эффективность с помощью профессиональных инструментов (SWOT- и ABC-анализ).

Практическое применение теоретических знаний на основе реального бизнеса формирует у студентов понимание ключевых принципов управления ассортиментом и маркетингового планирования, что является важным шагом в их профессиональном развитии. Это поможет студентам при прохождении учебной практики и на квалификационных экзаменах на присвоение квалификации «Продавец продовольственных товаров».

Таким образом, социальное партнерство предоставляет широкие возможности для управления собственной карьерой. Уровень подготовки специалистов в его рамках постоянно повышается. Ни одно профессиональное образование не может дать столь глубокого понимания реального производства, как дуальное обучение, что делает его важным элементом на пути к успешной карьере. Взаимодействие учебных заведений с работодателями играет ключевую роль в подготовке востребованных специалистов, обеспечивая развитие экономики страны.

Использованная литература:

1. Об объявлении Года рабочих профессий. Указ Президента РК №744 от 27.12.2024
2. Шанц А.Е. Проблемы социального партнерства в профессиональном образовании. //Концепт. Спецвыпуск № 6, 2016
3. Сафонов В.А. Социальное партнерство: учебник для вузов / В.А. Сафонов. — Москва: 2020. — 395 с.
4. Ковалев Г.Н., Дементьева О.М., Социальное партнёрство в образовании. Учебно-методическое пособие, - 295 с.
5. Закон РК Об образовании. № 319-III от 27.07.2007 года (с изменениями и дополнениями от 02.03.2025г.). Статья 45-1. Социальное партнерство в области профессионального образования.

ПРЕИМУЩЕСТВА ПРОХОЖДЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПРАКТИКИ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ТУРИСТСКОЙ ОТРАСЛИ

**Проценко Оксана Дияшевна
Маматжанова Айсулу Муратовна**

Преподаватели специальных дисциплин

ГКП на ПХВ «Высший колледж «ASTANA POLYTECHNIC», г. Астана

Аннотация. В статье рассматриваются преимущества прохождения профессиональной практики в туристских предприятиях, спортивной индустрии, экскурсионном бизнесе и турфирмах Астаны. Анализируются ключевые выгоды для студентов, включая развитие профессиональных компетенций, адаптацию к рабочей среде и повышение конкурентоспособности на рынке труда. Подчеркивается значимость практического опыта для подготовки квалифицированных кадров в сфере туризма и гостеприимства. Приведены примеры успешного сотрудничества казахстанских вузов с туристическими и спортивными организациями столицы.

Ключевые слова: профессиональная практика, туризм, экскурсионный бизнес, спортивная индустрия, турфирмы, Астана, студенты, профессиональное развитие.

Нам всем надо изменить взгляд на образование».
Касым-Жомарт Токаев, Президент Республики Казахстан.

Введение. Астана, как столица Казахстана, является динамично развивающимся центром туризма, включающим деловой, событийный, спортивный и культурно-познавательный сегменты. Туристическая индустрия города охватывает широкий спектр предприятий, включая гостиницы, туристические агентства, экскурсионные компании и спортивные организации. Профессиональная практика студентов в этих сферах играет ключевую роль в подготовке кадров, способствуя их успешному вхождению в отрасль.

Основные преимущества прохождения туристской практики

1. Развитие профессиональных компетенций

- Прохождение практики в туристских предприятиях Астаны дает студентам возможность освоить современные технологии работы с клиентами, управление бронированиями, разработку туристских маршрутов и экскурсионных программ.

- В туристических агентствах (ТОО «Центр-Тур», ИП «Горизонт», ТОО «Bal Voyage», ТОО «Tursultan Travel», ИП «ПСН» Астана 35, ТОО «Мир прекрасен» и многих других) студенты осваивают механизмы продаж туров, работу с туристическими сервисами и бронирование авиабилетов.

- В отелях («The Ritz-Carlton Astana», «St. Regis Astana», «Rixos President Astana» и др.) студенты приобретают опыт в сфере гостеприимства, изучая стандарты обслуживания и взаимодействия с клиентами.

2. Практика в сфере спортивного туризма и индустрии

- Астана активно развивает спортивный туризм, принимая туристские соревнования, международные чемпионаты и марафоны.

- Студенты, проходя практику на таких объектах, как «ЦДЮТиК акимата г. Астана», верёвочный парк «Гамма», «ИП Горизонт» студенты получают опыт организации туристских и спортивных мероприятий и на практике изучают принципы разработки и реализации программ по туризму и активному отдыху (детско- юношеские туристские соревнования, трекинги, горные походы, велосипедные туры).

3. Опыт в экскурсионном бизнесе

- Астана обладает богатым экскурсионным потенциалом, включающим современные архитектурные достопримечательности и исторические объекты.

- Практика в экскурсионных бюро (МТА «Арман-Тур», ТОО «Gvidon Tour», ИП «QAZAQ TOURISTIK» и др.) дает студентам возможность развить навыки подготовки и проведения экскурсий для школьников, работы с гостями и туристами.

- В рамках стажировки они разрабатывают маршруты по городу Астана, знаковым объектам, таким как Монумент «Байтерек», Президентский музей, Этно-мемориальный комплекс «Атамекен».

4. Повышение конкурентоспособности выпускников

- Студенты, имеющие практический опыт в туризме, гостеприимстве и спортивной индустрии, обладают значительными преимуществами на рынке труда

- По данным "Kazakh Tourism", более 60% выпускников, прошедших стажировку в ведущих туристических компаниях и спортивных организациях Астаны, получают предложения о трудоустройстве.

- Ведущие гостиницы и турфирмы регулярно набирают стажеров, а затем принимают лучших из них на постоянную работу.

5. Формирование профессиональных связей

- Во время стажировки студенты знакомятся с ключевыми игроками индустрии туризма и спорта, что способствует их будущему трудоустройству.

- Например, в рамках сотрудничества студенты участвуют в организации различных мероприятий получая ценный опыт работы с туристами.

Примеры успешного прохождения практики в Астане студентами ГКП на ПХВ «Высший колледж «ASTANA POLYTECHNIC» акимата г. Астана

1-Профессиональная практика и стажировка на предприятиях по квалификации «Турагенты и Менеджеры туризма»

- В 2024 году студенты колледжа были волонтерами и сопровождали иностранных гостей на V Всемирных играх кочевников- международных спортивных состязаниях по этническим видам спорта, которые прошли в столице Казахстана.

- В 2025 году студенты колледжа были задействованы в мероприятии организованном Министерством просвещения РК в Международном

выставочном центре ЕХРО в Астане на республиканском фестивале "Город рабочих профессий".

- Проходя профессиональную практику в турфирме «Nova Checkup». студенты колледжа под руководством работодателей предоставляют качественные медицинские обследования по доступным ценам.

- Выпускники «Высший колледж «ASTANA POLYTECHNIC» после окончания колледжа успешно работают «Менеджерами туризма» в таких турфирмах: ТОО «Центр-Тур», ИП «Горизонт», ТОО «Bal Voyage» ТОО «Tursultan Travel», ИП «Nova Checkup», ИП «Gvidon Tour», ТОО «Мир прекрасен».

2-Разработка новых экскурсионных маршрутов: Гиды-экскурсоводы

- Используя теоритические и практические знания, студенты Высшего колледжа «Astana Polytechnic» вместе с преподавателем Проценко О.Д. являются участниками профориентационного проекта организованного АЮ «Центр развития городского туризма» «Правильный выбор – Надежное будущее» (2023-24г, 2024-25г.) и были гидами экскурсоводами для более 10.000 школьников столицы.

- Студенты проходят практику в музеях и экскурсионных объектах города: Этно-мемориальный комплекс «Карта Казахстана «Атамекен» «Атамекен».

- Студенты во время теории и практики подготавливают ряд экскурсий по столице, ориентированных на международных туристов, с акцентом на объекты столицы, Зеленого пояса Астаны, Курорты Щучинско-Боровской зоны.

3-Стажировки на туристских и спортивных объектах: Инструкторы туризма

- Стажёры практиканты во время практики ЦДЮТиК акимата г. Астана учувствуют в проведении детско- юношеских туристских соревнований городского и республиканского масштаба.

- В 2023- 2024 году студенты коллежа находясь на практике в ЦДЮТиК акимата г. Астана приняли участие в проведении 10- дневного трекинг- пешеходного похода по Шымкенту и Южно- Казахстанской области, получив практический опыт в спортивном туризме и менеджменте.

Выводы. Профессиональная практика в туристских предприятиях, спортивной туристской индустрии, экскурсионном бизнесе и турфирмах Астаны является ключевым элементом подготовки кадров для индустрии туризма. Она способствует развитию профессиональных навыков, адаптации к рабочей среде и успешному трудоустройству выпускников. Для работодателей это возможность привлечь молодых специалистов, а для учебных заведений – улучшить качество образовательных программ в соответствии с современными требованиями рынка.

Список литературы

1. Аймагамбетова С. Б. Развитие туристской индустрии Казахстана: проблемы и перспективы. — Алматы: Экономика, 2022.
2. Абильдаев Т. К. Профессиональная подготовка кадров для индустрии гостеприимства в Казахстане. — Астана: ЕНУ имени Л.Н. Гумилёва, 2021.
3. Сейтказин А. М. Туристский потенциал Казахстана: учебное пособие. — Астана: Foliant, 2020.
4. Официальный сайт Министерства туризма и спорта РК: www.mts.gov.kz
5. Официальные данные туристических компаний Казахстана (Kazakh Tourism, SkyWay Travel, КОМПАС).

РАЗВИТИЕ АНАЛИТИЧЕСКИХ И УПРАВЛЕНЧЕСКИХ НАВЫКОВ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ОБЩЕСТВЕННОГО ПИТАНИЯ

Разбекова Жулдыз Женисовна

Преподаватель специальных дисциплин

Колледж общественного питания и сервиса, г.Астана

Аннотация: В докладе анализируются современные подходы к формированию профессиональных компетенций у студентов колледжа общественного питания и сервиса КОПиС (Астана), обучающихся по специальности “Организация питания”. Рассматриваются возможности использования кейс-метода как эффективного инструмента для преподавания экономических дисциплин. Особое внимание уделяется адаптации образовательного процесса к потребностям инклюзивных групп, предлагаются конкретные подходы к интеграции кейс-метода с инклюзивными практиками. В докладе представлены рекомендации по совершенствованию методической работы в колледже и созданию доступной и эффективной образовательной среды.

Ключевые слова: профессиональные компетенции, кейс-метод, экономика, инклюзивное обучение, организация питания, адаптация, практико-ориентированное обучение, аналитические навыки, экономическое мышление, бизнес-планирование.

Актуальность: КОПиС является ключевым образовательным учреждением в Астане, готовящим специалистов для сферы общественного питания. В условиях растущего спроса на качественные услуги и высокой конкуренции на рынке, подготовка квалифицированных кадров с необходимым набором профессиональных компетенций становится крайне важной. Особое внимание в колледже должно уделяться не только технологической подготовке, но и формированию экономического мышления, управленческих навыков и умению адаптироваться к современным бизнес-трендам.

Цели доклада:

- ✓ Оценить текущую практику формирования профессиональных компетенций в КОПиС (специальность “Организация питания”).
- ✓ Продемонстрировать возможности кейс-метода в преподавании экономических дисциплин.

- ✓ Предложить конкретные способы адаптации кейсов для работы в инклюзивных группах.
- ✓ Разработать рекомендации по совершенствованию образовательного процесса в колледже.

Особую значимость данная тема приобретает в свете того, что Указом Главы государства 2025 год объявлен Годом рабочих профессий, что подчеркивает стратегическую важность подготовки квалифицированных кадров для различных секторов экономики. В условиях быстро меняющегося мира, глобализации и технологического прогресса, система образования должна не только передавать знания, но и формировать у обучающихся необходимые навыки и компетенции, которые позволят им успешно адаптироваться к требованиям рынка труда и стать востребованными специалистами. В Казахстане за последние 5 лет наблюдается рост интереса к сфере общественного питания, обусловленный как развитием внутреннего туризма, так и ростом доходов населения. По данным Комитета по статистике МНЭ РК, количество предприятий общественного питания увеличилось на 15-20% за последние 5 лет. Это свидетельствует о востребованности данной отрасли и необходимости в квалифицированных специалистах.

Оценка текущей ситуации в колледже, для этого был проведен краткий анализ текущей практики формирования профессиональных компетенций в колледже по специальности “Организация питания”, основываясь на наблюдениях, отзывах студентов и преподавателей:

Сильные стороны:

- ✓ Сильная технологическая подготовка студентов.
- ✓ Наличие квалифицированных преподавателей.
- ✓ Сотрудничество с предприятиями общественного питания для организации практики.

Области для улучшения:

- ✓ Недостаточная интеграция экономических дисциплин с практическими аспектами работы в сфере питания.
- ✓ Ограниченное использование активных методов обучения.
- ✓ Недостаточное внимание к развитию управленческих и маркетинговых навыков.
- ✓ Необходимость усиления инклюзивного подхода к обучению.

Кейс-метод – это активный метод обучения, основанный на анализе конкретных ситуаций (кейсов), взятых из реальной практики. Кейс-метод при преподавании экономических дисциплин является эффективным инструментом для:

- ✓ Повышения мотивации: студенты вовлекаются в обсуждение реальных проблем, что делает обучение более интересным и значимым.
- ✓ Развития аналитических навыков: студенты учатся анализировать экономическую информацию, выявлять причинно-следственные связи и принимать обоснованные решения.
- ✓ Улучшения коммуникативных навыков: студенты учатся выражать свою точку зрения, аргументировать ее и участвовать в дискуссии.

- ✓ Развития практических навыков: студенты получают опыт решения реальных проблем, с которыми сталкиваются предприятия общественного питания.

Вот примеры кейсов которые применяются при обучении:

1. Кейс “Кризис в ресторане”:

Ситуация: У ресторана наблюдается резкое снижение прибыли, высокая текучесть кадров, жалобы клиентов.

Задания: Проанализировать причины кризиса, разработать план действий по выходу из кризиса, включая финансовые, маркетинговые и управленческие меры.

Решение: 1) Анализ причин кризиса: Анализ финансовой отчетности: снижение выручки, увеличение затрат (сырье, аренда, зарплата), изменение потребительских предпочтений, появление конкурентов, анализ ценовой политики: завышенные или заниженные цены, неэффективные акции и скидки. Высокая текучесть кадров: анализ причин увольнений, опрос уволившихся сотрудников. Жалобы клиентов: анализ отзывов и оценок в интернете.

2) План действий по выходу из кризиса:

- Финансовые меры: пересмотр бюджета, анализ поставщиков: поиск более выгодных условий закупок, пересмотр ценовой политики: введение более гибких цен, акций и скидок, привлечение инвестиций.
- Маркетинговые меры: обновление бренда: изменение логотипа, стиля оформления, концепции ресторана, рекламная кампания: использование социальных сетей, таргетированной рекламы, сотрудничество с блогерами, акции и специальные предложения: скидки на определенные блюда, работа с отзывами клиентов: оперативное реагирование на жалобы и предложения, работа с репутацией в интернете.
- Управленческие меры: пересмотр системы мотивации персонала: повышение зарплаты, введение премий, предоставление возможностей для карьерного роста. Улучшение условий труда и обучение персонала. Внедрение системы контроля качества: мониторинг процесса приготовления блюд, обслуживания клиентов.

2. Кейс задание «Анализ ценовой политики»

Условие: Кафе "Жайлау" хочет привлечь больше клиентов, но не готово увеличивать маркетинговый бюджет. Владелец рассматривают возможность снижения цен на основные блюда на 10%. Однако они опасаются, что это может снизить прибыль. Данные: Средняя цена основного блюда: 3 500 тенге. Среднее количество посетителей в месяц: 1 200 человек. Предполагаемое увеличение числа посетителей при снижении цен: +20%. Переменные затраты на приготовление блюда: 1 500 тенге. Фиксированные расходы: 2 000 000 тенге в месяц.

Вопросы:

1. Как изменится валовая прибыль при снижении цены?
2. Стоит ли снижать цены?

Решение: 1. Текущая прибыль:

Выручка = 3 500 тенге × 1 200 посетителей = 4 200 000 тенге.

Переменные затраты = 1 500 тенге × 1 200 = 1 800 000 тенге.

Валовая прибыль = 4 200 000 – 1 800 000 = 2 400 000 тенге.

2. Снижение цены при текущих данных невыгодно.

Инклюзивное обучение предполагает создание условий, в которых все студенты, независимо от их особых образовательных потребностей, могут получить качественное образование и реализовать свой потенциал.

Задачи инклюзивного обучения в колледже:

- ✓ Создание доступной образовательной среды: обеспечение доступа к учебным материалам, аудиториям и оборудованию для всех студентов, включая тех, кто имеет инвалидность или ограниченные возможности здоровья.

- ✓ Индивидуализация обучения и использование разнообразных методов обучения: применение мультисенсорных методов, визуальных материалов, технологий ассистивного обучения.

- ✓ Развитие инклюзивной культуры и сотрудничество с родителями и специалистами: активное взаимодействие с родителями студентов с особыми потребностями и привлечение специалистов (психологов, дефектологов) для обеспечения качественной поддержки.

При использовании кейс-метода необходимо адаптировать задания для инклюзивных групп, учитывая индивидуальные особенности студентов:

- ✓ Вариативность заданий: предлагать студентам задания различной сложности, позволяя каждому работать в своем темпе.

- ✓ Разные формы представления информации: использовать не только текстовые, но и графические, аудио- и видеоматериалы.

- ✓ Разные способы выполнения заданий: позволять студентам представлять результаты своей работы в различных форматах (презентация, отчет, видеоролик).

- ✓ Групповая работа: формировать разнородные группы, где студенты с разными возможностями могут учиться друг у друга и оказывать поддержку.

- ✓ Индивидуальная поддержка: обеспечить индивидуальную помощь и консультации для студентов с особыми образовательными потребностями.

- ✓ Использование ассистивных технологий: применять специализированное программное обеспечение и технические средства для поддержки студентов с нарушениями слуха, зрения, опорно-двигательного аппарата.

Пример адаптации кейса “Кризис в ресторане”:

- ✓ Студент с нарушениями зрения: предоставить аудиозапись кейса и графические материалы с увеличенным шрифтом.

- ✓ Студент с нарушениями слуха: обеспечить видеоматериал с субтитрами и возможность использования переводчика жестового языка.

- ✓ Студент с трудностями в обучении: предоставить упрощенный вариант кейса с более четкими инструкциями и структурированным заданием.

- ✓ Студент с моторными нарушениями: предоставить возможность использовать компьютер с адаптированной клавиатурой и мышью.

Рекомендации по совершенствованию образовательного процесса в колледже:

3. Активно внедрять кейс-метод в преподавание экономических дисциплин.

4. Разработать банк кейсов, адаптированных к специфике колледжа и специальности “Организация питания”.

5. Проводить регулярные тренинги для преподавателей по использованию кейс-метода и инклюзивных подходов.

6. Создать ресурсный центр для поддержки студентов с особыми образовательными потребностями.

7. Активно сотрудничать с работодателями для получения обратной связи по формированию профессиональных компетенций.

В заключение хочу сказать что, развивая компетенции наших студентов через инновационные методы, такие как кейс-метод, и обеспечивая инклюзивную образовательную среду, мы сможем внести весомый вклад в подготовку востребованных профессионалов, способных успешно конкурировать на рынке труда и стать движущей силой экономики Казахстана. Это позволит создать инклюзивную и доступную образовательную среду, где все студенты смогут реализовать свой потенциал и стать конкурентоспособными на рынке труда.

Использованная литература:

1. А. В. Ладыгин, Жданова Т. С «Кейс-технология как средство формирования познавательной самостоятельности студентов в процессе обучения» 2011 г
2. Министерство образования и науки Республики Казахстан:
<https://www.gov.kz/memleket/entities/edu?lang=ru>
3. Национальная палата предпринимателей Казахстана “Атамекен”:
<https://atameken.kz/>
4. Комитет по статистике Министерства национальной экономики Республики Казахстан:
<https://stat.gov.kz/>
5. Сайты по кейс-методу:
<https://www.hbs.edu/teaching/case-method/>

КӘСІПТІК БІЛІМ БЕРУ ҮРДІСІНДЕ ДУАЛДЫ ОҚЫТУ ЖҮЙЕСІНІҢ ТИІМДІЛІГІ

Рамазанова Айгул Боранбаевна

Арнайы пәндер оқытушысы

Астана қаласы әкімдігінің «Қоғамдық тамақтандыру және сервис

колледжі» ШЖҚ МҚК

Астана қаласы

Аннотация: Мақалада еңбек нарығында сұранысқа ие жоғары білікті мамандарды тәжірибеге негіздеп кәсіптік тұрғыдан дайыдаудың сапалығы мен тиімділігін қамтамасыз етуші механизмдерді құру арқылы дуалдық оқыту жүйесіне көшу жайлы баяндалады. Мақаланың мақсаты болашақ білікті мамандарды даярлау үрдісінде тәжірибеге бағдарланған оқыту жүйесі ретінде дуалды оқыту жүйесінің мүмкіншіліктерін қолдану болып табылады.

Кілт сөздер: Кәсіптік білім беру, дуалды оқыту жүйесі, маман, әлеуметтік серіктестер.

Техникалық және кәсіптік білім берудің беделін арттыру – бүгінгі білім беру жүйесінің өзекті міндеттерінің бірі. Кәсіптік колледждердің түлектері отандық өндірісті дамыту, оның қарқынды өсуі, елдің экономикалық тәуелсіздігіне қол жеткізу, демек, баршаның гүлденуі мен әл-ауқаты үшін негізгі адам капиталын құрайды.

Дуалды оқыту жүйесі алғаш Германияда пайда болып, негізі қаланды. Дуалды оқыту жүйесінің кәсіби мамандар даярлауда тиімділігі мен нәтижелілігі зор екендігі тәжірибеде дәлелденген.

Дуалды оқыту жүйесінің негізгі мақсаты - **техникалық** - кәсіптік оқу орындарының жұмыс беруші жеке сектордағы өндіріс, шаруашылық мекемелерімен серіктестік ретінде бірлесе отырып, нарық заманында бәсекелестікке төтеп бере алатын, жаңа инновациялық-технологиялық бағдарламаларды меңгеруге дайын жұмысшы мамандар даярлау.

Қазіргі кезде әлемде оқытудың дуалды жүйесі-техникалық және кәсіптік мамандар даярлаудың ең тиімді жолдарының бірі болып табылады. Нақты өндіріс жағдайларына бейімделген, жұмыс орнында дағды мен білімді тікелей игеруге бағытталған, практикалық сағаттардың оқыту бағдарламасына барынша үйлесіммен біріктірілетін білікті мамандарды дайындау қазіргі кезде білім берудің дуалды жүйесі деген атпен белгілі.

Дуалды оқыту жүйесі мамандарды оқыту бойынша білім беру және өндірістік салалардың келісілген өзара іс-қимылына негізделген мақсатты кәсіптік даярлауды ұйымдастырудың инновациялық түрі болып табылады. Дуалды жүйенің ерекшелігі - оқыту негізінен оқу орнында емес, кәсіпорында жүргізіледі. Дуалды жүйе оған қатысатын барлық тараптардың – колледждің, білім алушылардың, кәсіпорындардың мүдделеріне жауап береді. Кәсіпорын үшін дуалды жүйе кадрларды даярлауға, қызметкерлерді іздеу және іріктеу бойынша шығындарды қысқартуға мүмкіндік береді. Жастар үшін дуалды оқыту-өз бетінше өмір сүруге және социумдағы ересек өмірге ерте бейімделуге жақсы мүмкіндік. Дуалды оқыту жүйесінде студенттердің колледжде алатын теориясы мен өндіріс пен еңбек нарығының талаптары арасында алшақтық болмауы тиіс, жұмыс берушілер талап етілетін мамандарды даярлау сапасын басқаруға және бағалауға нақты қатысу мүмкіндігіне ие болады, ал колледж өндірістің қажеттіліктеріне уақытылы ден қоюы тиіс. Дуалды оқытуды енгізу үшін оқу жоспарлары мен бағдарламалары әзірленді, онда өндірістік оқытудың 60%-ы және теориялық оқытудың 40%-ы көзделген. Колледжде студенттер мамандық бойынша арнайы пәндерді оқып, теориялық білім алады. Ал кәсіпорындағы шеберлер оларға практикалық дағдылар мен кәсіби құзыреттерді алуға көмектеседі.

Бүгінгі күннің болмысы кәсіби білім жүйесі алдында еңбек нарығында бәсекеге қабілетті білікті мамандар даярлау, өз мамандықтарын жетік меңгерген, өз мамандығы бойынша тиімді жұмыс жасауға қабілетті, тұрақты кәсіби өсуге дайын, әлеуметтік және оңтайлы кадрларды даярлауды талап етеді. Осыған байланысты қойылған басты міндет - мемлекеттік құрылымдардың күшін

біріктіру, жұмыс берушілер мен оқу орындарын облыстық кәсіпорындар мен өнеркәсіптерді білікті мамандармен қамтамасыз ету мәселесінде жұмылдыру.

Дуалдық жүйе бойынша оқыту білім алушылардың кәсіби құзіреттер мен дағдыларды, іскерліктерді тікелей жұмыс орнында меңгеріп, жан-жақты кәсіби дамуына мүмкіндік беріп, түрлі жүйелердің – білім, ғылым, өндірістің – өзара байланысын, өзара әсерін, өзара кірігуін қамтамасыз ету арқылы кәсіптік білім беру жүйесінің сапасын арттыратындығы сөзсіз.

Техникалық және кәсіптік білім беруге қазіргі уақытта ел көлемінде айрықша мән беріліп отыр. Техникалық және кәсіптік-білімнің бәсекеге лайық ілгерілеп дамуы мемлекет, бизнес құрылымдарының және азаматтардың әлеуметтік жағдайына орасан серпін берері сөзсіз. Дуальдық жүйе маман даярлауда өндіріс, білім алушының және мемлекеттің мүдделерін біріктіруге бағытталған кәсіптік білім берудің түрі. Бұл өндіріс орны үшін экономикалық жағынан тиімді. Маманды қайта даярлауға, жұмыс орнына бейімдеуге уақыт кетпейді. Білім алушы жастар үшін өмірдегі өз орнын ерте табуға мүмкіндік туады, жұмысқа ерте араласып, бейімделеді.

Қазіргі кезде, әлемде оқытудың дуальды жүйесі кәсіптік-техникалық кадрлар даярлаудың ең тиімді жолдарының бірі. Оның ерекшелігі сол кәсіптік оқыту үдерісінің басым бөлігі оқу орнында емес, кәсіпорындарда технологиялық, диплом алдындағы тәжірибелерден өтеді.

Шаруашылықтың қай саласын да өздері таңдаған мамандықтарын кәсіби тұрғыдан жан-жақты игеріп, озық технология мен заманауи техника тілін меңгергендер ғана дамыта алады. Сондықтан еліміздегі өндіріске қажетті мамандар әзірлеу деңгейін көтеру міндетін әлеуметтік серіктестік, теория мен тәжірибенің үйлесімділігі атқарады. Бұл үйлесімділік дуальды білім беру жүйесінде жан-жақты өрістей алады.

Өңірлерде дуальдық жүйені енгізу бойынша жұмыстар кәсіпорындармен оқу жоспарларын, оқу процесінің кестесін қайта қараумен, кәсіптік білім беру орындарының материалдық-техникалық базасын жетілдірумен тығыз байланысты. Сонымен қатар, оқытушылардың біліктілігін арттыруға да ден қойылуда.

Дуальды жүйемен оқытудың жетістігі:

- Бітіруші түлектердің жұмысқа орналасу көрсеткіші жоғары, себебі оқу барысында өндіріспен тығыз байланыста болған оқушы жұмыс берушінің барлық талаптарын игеріп, меңгерген жұмысшы маман болады;
- Жақсы білімді, болашақ жұмысшы маман психологиялық жағынан жаңа ортаға бейімделген дайын маман болып шығады. Өндірісте өздігінен шешім қабылдай алады. Теория мен тәжірибені меңгеріп, бекітілген жұмысқа деген жауапкершілік сезімі жоғарылайды. Өндірісте болғандықтан ұжыммен жұмыс жүргізеді және өндірістегі жұмыстарға бейімделеді.
- «Тәжірибеден теорияға» принципімен жұмыс жүреді, оқушы теориялық, яғни текстпен айтудан гөрі, өндірістегі жағдаяттарға сәйкес жұмыс жүргізеді. Теориядағы қиындық келетін терминдер мен есептерді тәжірибе жүзінде шешеді.

- Оқытушы тек қана теорияны ғана меңгермей, өндірістегі соңғы жаңалықтарды біліп, заманауи талаптарды меңгереді.

Жоғарыда аталған мәселелердің барлығы дуальды оқыту технологиясы енгізіліп, жүзеге асқан нәтижелер.

Еліміздегі кәсіби-техникалық білім беру жүйесі ең бірінші кезекте ұлттық экономиканың мамандарға деген қазіргі және келешектегі сұранысын барынша өтеуге бағдар ұстауы керек. Өйткені, экономиканың қарқынды дамуымен кәсіби-техникалық маман иелеріне сұраныс та күн санап артуда. Соған орай, теориядан гөрі тәжірибеге басымдық берілетін дуальдық жүйені енгізу халықты жұмыспен қамту проблемасын шешудің бірден-бір тиімді жолы екендігі анық.

Қорыта келгенде дуальды білім беру процесі, ең алдымен жеке тұлғаға бағытталып, студенттің шығармашылық іскерлік сапаларын, құзіреттілігін, жұмысқа бейімділігін, рухани-адамгершілік мәдениетін және болашақ мамандардың сауаттылығын қалыптастырады. Осы жүйені енгізудің нәтижесінде теория мен тәжірибе арасындағы алшақтық жойылды. Бітіруші түлектерді жұмыспен қамту көрсеткіші, дәстүрлі оқыту жүйесімен салыстырғанда өте жоғары деңгейге көтерілді. Әлеуметтік серіктестіктер өндіріс талабына сай, білім алушыға қойылатын біліктілік талаптарды дайындауға, кәсіптік стандарттарды, дуальды оқыту жүйесі бойынша өзгертін модульдік бағдарламаны, оқу бағдарламасын дайындауға және тәлімгерлерді тағылымдамадан өткізумен қатар, демонстрациялық емтихандарға қатысуы кәсіптік мамандар даярлауда өз жемісін беруде.

Біздің басты бағытымыз – кәсіби құзіретті, бәсекеге қабілетті маман, өзінің туған жері мен елін сүйетін, білімді де білікті, саналы түлектер тәрбиелеу.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан – 2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы.
2. Қазақстан Республикасының «Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы».
3. Дуальды оқытуды ұйымдастыру қағидаларын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 21 қаңтардағы № 50 бұйрығы (18.05.2021ж. жағдай бойынша өзгерістер мен толықтырулармен).
4. Дуальды оқыту негіздері Оқу құралы. - Шымкент: «Әлем», 2017. - 164 б. (Жолдасбекова С.А., Нуржанбаева Ж.О., Тағаева Г.Ж. бірлестікте).

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ СОЦИАЛЬНЫХ ПАРТНЁРОВ И ДУАЛЬНАЯ СИСТЕМА ОБУЧЕНИЯ В СФЕРЕ ГОСТИНИЧНОГО БИЗНЕСА

Рахимжанова Дина Нурасиловна

Аскарова Гүльсая Жетпыспековна

Преподаватели специальных дисциплин

ГКП на ПХВ «Высший колледж «ASTANA POLYTECHNIC», г. Астана

Аннотация. В статье рассматривается роль социального партнерства и дуальной системы обучения в подготовке специалистов гостиничного бизнеса.

Анализируются механизмы взаимодействия образовательных учреждений и работодателей, приводятся успешные примеры сотрудничества в г. Астана. Особое внимание уделяется влиянию дуального обучения на качество подготовки кадров и конкурентоспособность выпускников

Ключевые слова: дуальное обучение, социальное партнерство, гостиничный бизнес, подготовка кадров, профессиональное образование, Астана.

Введение. Современный гостиничный бизнес предъявляет высокие требования к профессиональным навыкам сотрудников. В условиях динамичного развития туристической индустрии Казахстана особую актуальность приобретает система дуального обучения, предполагающая сочетание теоретической подготовки в учебных заведениях с практическим обучением на предприятиях. Социальное партнерство играет ключевую роль в реализации этого подхода, обеспечивая подготовку специалистов, соответствующих требованиям рынка труда.

Роль социального партнерства в подготовке кадров для гостиничного бизнеса. Социальное партнерство между образовательными учреждениями и гостиничными комплексами Астаны строится на основе взаимовыгодного сотрудничества. Ведущие отели города, такие как The Ritz-Carlton Astana, Sheraton Hotel Astana, SAAD, Hilton Garden Inn, Ramada by Wyndham, St.Regis, Radisson Hotel Astana, Park Inn by Radisson, Rixos President Astana и Hilton Astana, активно участвуют в образовательных программах, предоставляя студентам возможность пройти стажировку в реальных условиях.

Основные формы социального партнерства включают:

- Разработку совместных образовательных программ с учетом требований работодателей.
- Организацию практических занятий и стажировок в гостиничных комплексах.
- Проведение мастер-классов и лекций от ведущих специалистов отрасли.
- Участие бизнеса в формировании компетенций и сертификации выпускников.

Примером успешного взаимодействия является: сотрудничество «Высший колледж «ASTANA POLYTECHNIC» с отелями The Ritz-Carlton Astana, Sheraton Hotel Astana, SAAD, Hilton Garden Inn, Ramada by Wyndham, Radisson Hotel Astana, Park Inn by Radisson где студенты получают практический опыт в сфере гостиничного бизнеса, обслуживания гостей и организации мероприятий.

Дуальная система обучения в гостиничном бизнесе: Дуальная система обучения позволяет студентам получать не только теоретические знания, но и практический опыт, что существенно повышает их конкурентоспособность на рынке труда.

Структура дуального обучения в гостиничном бизнесе включает:

1. Теоретический этап – изучение основ организации обслуживания в гостиничном хозяйстве, менеджмента, маркетинга, сервисных технологий.
2. Практический этап – стажировка в отелях и ресторанах, приобретение профессиональных навыков.

3. Заключительный этап – сдача государственных экзаменов.

Пример успешного внедрения дуального обучения – сотрудничество «Высший колледж «ASTANA POLYTECHNIC» с сетью отелей Radisson Hotel Astana, Sheraton Hotel Astana, Hilton Garden Inn, Ramada by Wyndham и SAAD, где студенты работают в реальных условиях, осваивая стандарты международного уровня.

Преимущества дуального обучения и социального партнерства:

- Повышение качества подготовки кадров. Выпускники получают практические навыки, соответствующие требованиям гостиничного бизнеса.
- Быстрое трудоустройство. Многие студенты находят работу в тех отелях, где проходили стажировку.
- Развитие профессиональных компетенций. Работодатели активно участвуют в образовательном процессе, помогая студентам адаптироваться к реальным условиям работы.
- Рост конкурентоспособности туристической отрасли. Развитие дуального обучения способствует улучшению качества сервиса в гостиничном бизнесе Астаны.

Заключение. Социальное партнерство и дуальная система обучения – эффективные инструменты подготовки квалифицированных кадров для гостиничного бизнеса. В Астане успешные примеры взаимодействия образовательных учреждений и гостиничных комплексов подтверждают эффективность данного подхода. Развитие этой системы позволит создать устойчивую модель подготовки специалистов, отвечающую современным требованиям туристической индустрии Казахстана.

Использованная литература:

1. Государственная программа развития туризма Республики Казахстан на 2023–2027 гг.
2. Сайт Министерства туризма и спорта Республики Казахстан – www.mts.gov.kz
3. Платонов С.В. Дуальное обучение: теория и практика. – Алматы: Издательство «Казахстан», 2022.
4. Официальные сайты гостиничных комплексов The Ritz-Carlton Astana, Rixos President Astana, Hilton Astana.
5. Воронин А.Н. Гостиничный менеджмент: современные тенденции. – Астана: Издательство «Нур-Пресс», 2021.

СОТРУДНИЧЕСТВО С РАБОТОДАТЕЛЯМИ КАК ИНСТРУМЕНТ ИНТЕНСИФИКАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В УСЛОВИЯХ НОВОЙ МОДЕЛИ ПОДГОТОВКИ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ КАДРОВ В СИСТЕМЕ СРЕДНЕГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Саратова Екатерина Игоревна

Заместитель директора по учебно-производственной работе
ГАПОУ «Казанский торгово-экономический техникум», г. Казань

Злыгостева Анна Евгеньевна

Заведующая отделением
ГАПОУ «Казанский торгово-экономический техникум», г. Казань

Аннотация: В данной статье рассматривается важность сотрудничества между образовательными учреждениями и работодателями в контексте новой модели подготовки квалифицированных кадров в системе среднего профессионального образования. Подчеркивается, что эффективное взаимодействие между этими сторонами способствует не только повышению качества образовательного процесса, но и обеспечению более глубокого соответствия образовательных программ требованиям современного рынка труда. Авторы репрезентируют существующие формы и методы партнерства, выделяют ключевые преимущества такого сотрудничества для студентов, преподавателей и бизнеса в целом.

Ключевые слова: сотрудничество, работодатели, образовательный процесс, квалифицированные кадры, среднее профессиональное образование, рынок труда.

Современное общество предъявляет высокие требования к уровню подготовки специалистов, способных эффективно работать в условиях постоянно меняющегося рынка труда. В связи с этим система среднего профессионального образования (СПО) сталкивается с необходимостью интеграции новых подходов к обучению, направленных на качественную подготовку квалифицированных кадров. Интенсификация образовательного процесса становится актуальной задачей для образовательных учреждений, стремящихся к повышению эффективности своего функционирования.

Интенсификация образовательного процесса предполагает внедрение новых методов, технологий и средств обучения, которые позволяют значительно увеличить объем усваиваемого материала за короткий период времени [1]. Основная идея заключается в создании таких условий, при которых обучающиеся могут более активно и продуктивно осваивать знания и навыки, как отмечают исследователи Бермус А. и Вербицкий А. В новой модели подготовки квалифицированных кадров ключевым аспектом становится ориентация на потребности экономики, что требует от образовательных учреждений гибкости и адаптивности. Рассмотрим возможные пути интенсификации на примере двух специальностей в ГАПОУ «Казанский торгово-экономический техникум» 38.02.08 «Торговое дело» и 43.02.15 «Поварское и кондитерское дело».

В первую очередь, важным инструментом интенсификации является внедрение современных цифровых технологий в образовательный процесс. Использование образовательных онлайн-платформ и ресурсов позволяет значительно расширить доступ к учебным материалам. Они способствуют самостоятельной работе студентов, развивают их навыки саморегуляции и ответственности за собственное обучение. Наши студенты с первого курса активно работают с приложениями Якласс, Skysmart, Quizizz, Учи.ру и т.д. На старших курсах ребята осваивают Visme, Publisher и создают в них свои меню, оформляют кулинарные книги с авторскими рецептами. Особо отметим дисциплину «Индивидуальный проект», во время изучения которого студенты проводят исследования и создают свои уникальные проекты на уровне интеграции общеобразовательного предмета и будущей профессии (например, «Вкусные зарубежные литературные рецепты», «Литературные кулинарные страницы в произведениях А.С. Пушкина и Н.В. Гоголя», «Антистресс-меню» в произведениях Джека Лондона, анализ книг крупнейшего знатока русской кулинарии Похлёбкина В.В. и разбор его рецептов). Такие инструменты обучения становятся отличной поддержкой для очного обучения, обеспечивая дополнительную практическую нагрузку.

Вторым важным направлением интенсификации образовательного процесса является внедрение проектного обучения, что способствует смене традиционной парадигмы образовательного процесса. Этот метод основан на том, что студенты учатся через реализацию проектов, которые имеют практическую значимость. Такой подход способствует развитию критического мышления, креативности и командной работы, что напрямую связано с требованиями современного рынка труда. Проектное обучение позволяет обучающимся не только осваивать теоретические знания, но и применять их на практике, что значительно повышает качество их подготовки. Ежегодно обучающиеся техникума с своими наставниками участвуют в научно-исследовательском конкурсе «Нобелевские надежды» (КНИТУ). Целью конкурса является создание условий для формирования интереса к познавательной, творческой, экспериментально-исследовательской, проектной, интеллектуальной деятельности студентов. Широкий спектр номинаций позволяет вовлечь студентов разных специальностей техникума и позволяет пробовать свои силы по различным и смежным направлениям.

Одновременно с этим необходимо укрепление взаимодействия образовательных учреждений СПО с работодателями. Практика показывает, что недостаток связи между образовательными учреждениями и реальным сектором экономики приводит к несоответствию содержания подготовки и актуальных потребностей рынка труда. Создание партнерств с предприятиями позволяет нам не только адаптировать образовательные программы, но и внедрять практическую стажировку, где студенты могут получать реальный опыт и устанавливать важные профессиональные контакты. Якорным предприятием-партнером отделения товароведно-коммерческих дисциплин Казанского торгово-экономического техникума является торговая компания ООО «Ле Монлид» - это российское подразделение Леруа Мерлен, одна из важных сетей магазинов для дома в Европе. Они предлагают своим клиентам большой выбор

качественных товаров, доступные большинству покупателей цены и высокий уровень обслуживания. В рамках сотрудничества с этой торговой компанией реализуется проект «Мост», направленный на погружение в производственные процессы и адаптацию студентов к трудовой деятельности. Совместная корректировка учебных планов позволила лучше учесть требования рынка труда и потребности конкретной отрасли. В оборудованной ООО «Ле Монлид» на базе техникума учебной лаборатории проводятся теоретические и практические занятия, которые способствуют качественному формированию практических навыков и усвоению принципов работы компании. Для студентов первых курсов проводятся экскурсии, мастер-классы и профессиональные пробы. Так студенты имеют возможность лучше изучить специфику своей будущей профессии, а колледж – обеспечить экономику рабочими кадрами.

Кроме того, специалисты «Лемана Про» принимают участие в конкурсах профессионального мастерства «Профессионалы» в качестве независимых индустриальных экспертов. Продемонстрированная работа с работодателями помогает студентам развивать и совершенствовать их ключевые компетенции, а именно: командная работа, коммуникация и решение нестандартных задач.

Важной составляющей интенсификации образовательного процесса является создание среды, способствующей развитию навыков самостоятельной работы и критического мышления. Это достигается через обратную связь между преподавателями и студентами в обсуждениях на семинарах и лекциях, а также через вовлечение студентов в активные формы обучения, такие как дебаты, групповые проекты, ролевые игры и т.д.

В настоящее время для получения студентами практических навыков на занятиях активно применяются деловые игры. Так, среди студентов второго курса по МДК 01.01 «Организация коммерческой деятельности» проводится деловая игра «Менеджер по продажам». В ходе игры у обучающихся формируются не только профессиональные навыки (планирование продаж, построение взаимоотношений с клиентами, анализ рынка и принятие управленческих решений), но общие компетенции (умение работать в команде, организация работы группы для достижения общей цели, способность к быстрому обучению и адаптация к изменяющимся условиям).

Студенты, обучающиеся по специальности 43.02.15 «Поварское и кондитерское дело», показывающие высокие результаты на различных конкурсах, также обязаны этим тесному взаимодействию и партнерству между нашим учебным заведением и предприятиями. Так, студенты показали свое мастерство на международном конкурсе «Кубок шеф-поваров» в рамках IV Международного экономического форума «Россия — Исламский мир: KazanForum 2023». В состязании участвовали международные сборные шеф-поваров из 13 стран, входящих в ОИС. Около сотни шеф-поваров из разных стран совместно с детьми с особенностями в развитии, а также студентами кулинарных образовательных учреждений готовили мясные, рыбные и вегетарианские блюда. Первое место заняла сборная Татарстана (в составе которой была и команда нашего Техникума). Второе место заняли сборные команды Алжира и Азербайджана. Третье место поделили повара из Узбекистана, Турции и Ирана. Участники состязались в командном и

индивидуальном зачёте в номинациях «Блюда из морепродуктов», «Командные соревнования студентов», «Мясные блюда», «Ресторанное десертное блюдо», «Блюда из домашней птицы», «Национальные блюда — изделия из теста», «Национальные блюда — основные блюда», а также «Чёрный ящик» и «Дети ОВЗ готовят с шефами». Студенты Казанского торгово-экономического техникума заняли первое место.

Еще одной платформой для взаимодействия с работодателями выступает чемпионат «Профессионалы», являющийся важным этапом в жизни каждого молодого повара. Это событие дает возможность не только продемонстрировать свои навыки, но и получить ценный опыт, который невозможно приобрести в рамках обычного обучения. Основные аспекты влияния чемпионата на участников заключаются в том, что он придает уверенность в своих силах, отличные возможности для установления контактов с потенциальными работодателями и коллегами из отрасли, изучение новых тенденций и технологий. Ежегодно наши студенты принимают активное участие в чемпионате, являются победителями и призерами разных лет.

Практический опыт остается ключевым элементом образовательного процесса. Акцент на стажировках в ресторанах и кулинарных школах усиливается, что позволяет студентам закреплять теорию на практике и готовиться к реальным вызовам в гастрономической индустрии. Например, студенты проходят практическую подготовку в ресторанах «Black star burger», «Osteria Mario», «Гусь», «Мушу», «Раменная», «Subway» и «WKND», «Татарская усадьба», «Эклер», «Смородина», АО «Департамент продовольствия и социального питания г. Казани», который осуществляет деятельность в сфере организации питания и обеспечения продуктами общеобразовательные, дошкольные и социальные учреждения г. Казани и других муниципальных образований. Перечень предприятий общественного питания, на которых студенты проходят практическую подготовку очень обширен и охватывает различные кухни мира и концепции ведения ресторанного бизнеса, что позволяет подготовить студентов к работе после окончания техникума. Практическая подготовка становится завершающим этапом цикла мероприятий по адаптации студентов к рынку труда, которые организывает команда ТРЦ "Мега" и Городской центр образования г. Казани. В период практической подготовки, студенты получают не только профессиональные навыки поварского дела, но и неоценимый опыт работы в командах именитых поваров.

В стенах Техникума для популяризации профессии проводятся разнообразные конкурсы, в которых студенты могут проявить себя, показать свои профессиональные навыки и обратить на себя внимание не только преподавателей, но и именитых шеф-поваров Казани. Так, традиционным является командный кулинарный конкурс «Завтрак от шефа», в котором принимают участие команды студентов 2, 3 и 4 курсов. Задание для конкурса заключается в приготовлении панкейков в ресторанной подаче. Все команды отлично справляются с поставленной задачей и готовят блюда на высоком уровне. Оценивать наших ребят приезжают именитые шеф-повара нашей Республики: Галиев Ильгиз (ресторан «Вартазия»), Гайнутдинов Ильнар (ресторан «Хава»), Галияхметов Рашат (ресторан «Сенат») и т.д. Члены жюри

ежегодно отмечают высокий уровень исполнения блюд, мастерство в приготовлении. Многих студентов приглашают на стажировку или на трудоустройство в рестораны.

По результатам мониторинга 80% выпускников Техникума трудоустроены по своим специальностям. Это вновь доказывает, что налаженная система партнерства между предприятием и учебным заведением – залог успеха экономики страны в целом. Таким образом, интенсификация образовательного процесса в системе СПО требует комплексного подхода, включающего современную информационную инфраструктуру, проектные методы, индивидуализацию обучения и активное сотрудничество с работодателями. Только так можно обеспечить высокое качество подготовки квалифицированных кадров.

Использованная литература:

1. Бермус, А.Г. Проблемы и перспективы реализации компетентностного подхода в образовании / А. Г. Бермус. – Текст: электронный. – URL: <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-12.htm> (дата обращения: 10.01.2025).

БОЛАШАҚ ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ ДАМУ БАҒЫТТАРЫ ЖӘНЕ БОЛАШАҚТЫҢ МАМАНДЫҚТАРЫ

Сарбасова Калдыгуль Камбаровна

Арнайы пәндер оқытушысы
«Astana IT University» ЖШС колледжі
Астана қаласы

Аннотация

Қазіргі таңда еңбек нарығы жаһандық трендтердің ықпалында қарқынды өзгерістерге ұшырауда. Жаңа технологиялар, әлеуметтік және экологиялық факторлар, сондай-ақ саяси өзгерістер жұмыс орындарының құрылымын өзгертуде. Бұл үрдістер болашақ экономикасының қандай болатыны және қандай мамандықтардың сұранысқа ие болатыны туралы ойлануға негіз береді.

Дәстүрлі мамандықтардың мазмұны өзгеріп, жаңа мамандықтар пайда болуда. Бүгінгі білім беру жүйесі өткен ғасырда қалыптасқан талаптарға негізделгендіктен, қазіргі заманның жылдам өзгеріп жатқан қажеттіліктеріне толық жауап бере алмайды. Кәсіби дағдылардың ескіруі, еңбек мобильділігінің артуы және бәсекелестіктің ел шекарасымен шектелмеуі – еңбек нарығының жаңа шындығы. Қашықтан жұмыс істеу мүмкіндіктерінің кеңеюі көптеген салаларда жұмысқа орналасу тәсілдерін түбегейлі өзгертті. Күнделікті қайталанатын, бірлескен әрекеттерді қажет етпейтін жұмыстарды автоматтандыру және жасанды интеллект технологияларының дамуы олардың маңыздылығын азайтты. Физикалық және дәстүрлі офистік еңбектің қажеттілігі біртіндеп төмендеп, интеллектуалды және креативті мамандықтар алдыңғы қатарға шығады.

Кілт сөздер: болашақ экономикасы, жаңа мамандықтар, еңбек нарығы, технологиялық өзгерістер, білім беру жүйесі, қашықтан жұмыс, кәсіби дағдылар, еңбек мобильділігі, бәсекелестік, сандық трансформация

Халықаралық зерттеулер көрсеткендей, еңбек нарығының нақты бағытта қалай дамитынын болжау қиын, өйткені оған әртүрлі факторлар әсер етеді. Алайда технологиялық прогресс – ең ықпалды факторлардың бірі. Өнеркәсіптік өндірістен бастап ауыл шаруашылығына дейінгі барлық салаларда жаңа технологиялар жұмыспен қамту құрылымын өзгертуде[1].

Келешекте сұранысқа ие болуы мүмкін мамандықтар қатарында:

- Жасанды интеллект және деректер ғылымы саласындағы мамандар;
- Киберқауіпсіздік және ақпараттық технологиялар саласындағы сарапшылар;
- Экологиялық және жасыл экономика бағытындағы мамандар;
- Биоинженерия және медицина саласының мамандары;
- Психология, әлеуметтік жұмыс және коучинг саласының мамандары.

Еңбек нарығының болашағы

Еңбек нарығының даму бағытын болжау қиын болғанымен, сарапшылар бірнеше негізгі трендтерді анықтайды. Олардың қатарында технологиялық даму, халықтың қартаюуы, урбанизация, климаттың өзгеруі, гендерлік теңдіктің артуы және жұмыс күші миграциясы бар. Жаңа экономика жағдайында икемділік, үздіксіз білім алу және кәсіби біліктілікті үнемі жетілдіру маңызды рөл атқарады. Болашақта еңбек нарығындағы өзгерістерге дайын болу үшін білім беру жүйесі осы үрдістерді ескеріп, жаңа талаптарға бейімделуі қажет.

Болашақ мамандықтары мен экономикасы туралы ойлау тек сарапшылар мен зерттеушілер үшін ғана емес, әрбір адам үшін маңызды. Өзгерістерге бейімделе отырып, жаңа мүмкіндіктерге жол ашуға болады.

Қазіргі экономика жағдайында жеке кәсіпкерлік пен фрилансерлік қызметтің маңызы айтарлықтай артып келеді. Бұл үрдіс кәсіби жетістіктерге жету үшін әлеуметтік қарым-қатынас пен өзін-өзі ұйымдастыру дағдыларының жоғары болуын талап етеді.

Еңбек нарығының 2023-2027 жылдарға арналған даму болжамдары

Соңғы жылдары Дүниежүзілік экономикалық форум (ДЭФ) жаңа мамандықтардың пайда болуын мұқият бақылап, технологиялық автоматтандырудың қарқынды дамуымен байланысты жұмыс күшінің қозғалысын зерттеуде. Жұмыс орындарының қысқаруынан жаңа мүмкіндіктерге бейімделу стратегияларын анықтау да бұл зерттеудің басты бағыттарының бірі.

ДЭФ-тың «Болашақтағы жұмыс орындары» атты зерттеуі еңбек нарығына ықпал ететін қысқа және ұзақ мерзімді үрдістерді талдауға арналған бірегей құрал болып табылады. Бұл зерттеу технологиялық инновациялардың жұмыс саласына ықпалын бағалауға мүмкіндік береді. Төртінші өнеркәсіптік революцияның ықпалымен еңбек нарығы түбегейлі өзгерістерге ұшырауда. Технологиялық жетістіктер, соның ішінде жасанды интеллект пен автоматтандыру, жаңа жұмыс бағыттарының қалыптасуына себепші болуда. Сонымен қатар, бұл үрдіс адамдардың қабілеттері мен мүмкіндіктерін тиімді пайдалану үшін жаңа перспективалар ашады[2].

2023 жылы генеративті жасанды интеллекттің қарқынды дамуы еңбек нарығындағы өзгерістерге жаңа серпін берді. Бұл құбылыс экономикалық және геосаяси факторлармен қатар, әлеуметтік және экологиялық өзгерістермен де тығыз байланысты. ДЭФ-тың «**Future of Jobs Report, 2023**» баяндамасы қазіргі еңбек нарығындағы негізгі үрдістерді зерттеп, алдағы жылдарға арналған болжамдарды ұсынады. Осы талдау негізінде жаңа мамандықтардың қалыптасуы мен еңбек нарығының болашағына бейімделудің тиімді стратегияларын анықтауға болады.

Жаһандық еңбек нарығы жылдам өзгерістерге ұшырауда, бұл өзгерістердің негізгі қозғаушы күштері – технологиялық даму мен макроэкономикалық үрдістер. 2022 жылдың соңында және 2023 жылдың басында жүргізілген "Жұмыс орындарының болашағы" зерттеуі осы үрдістерді жан-жақты талдады. Зерттеу барысында әлемнің әртүрлі аймақтарынан 27 салалық кластерді қамтитын 803 компанияның пікірлері жинақталды. Бұл компанияларда 45 экономиканың 11,3 миллионнан астам қызметкері жұмыс істейді.

Алдағы бес жылда бизнес құрылымдарында ең үлкен өзгерістер технологияларды енгізу арқылы жүзеге асатыны анықталды. Зерттеуге қатысқан ұйымдардың 85%-дан астамы жаңа және озық технологиялардың дамуы, сондай-ақ цифрлық инфрақұрылымның кеңеюі олардың қызметіне айтарлықтай әсер етеді деп есептейді. Негізгі технологиялық бағыттар ретінде үлкен деректерді талдау, бұлттық есептеулер және жасанды интеллект ерекшеленеді. Компаниялардың 75%-дан астамы осы технологияларды келесі бес жылда енгізуді жоспарлап отыр. Бұл үрдістер көптеген жұмыс орындарына оң ықпал етеді деп күтілуде. Мысалы, климаттың өзгеруін бақылау, қоршаған ортаны басқару технологиялары, шифрлау және киберқауіпсіздік салалары жұмыс орындарының өсуінің негізгі қозғаушы факторларына айналады[3].

Еңбек нарығындағы жаңа үрдістер мен сұранысқа ие мамандықтар

Қазіргі уақытта технологиялармен байланысты мамандықтар еңбек нарығында қарқынды дамуда. Жасанды интеллект және машиналық оқыту саласының мамандары сұранысы жоғары мамандықтар қатарында бірінші орында тұр. Сондай-ақ тұрақты даму, бизнес-аналитика және ақпараттық қауіпсіздік саласындағы мамандарға қажеттілік артып келеді. Жаңартылатын энергия көздерімен жұмыс істейтін инженерлер, күн энергиясын орнату мамандары және жүйелік инженерлер болашақта сұранысқа ие болмақ. Экономиканың жасыл энергетикаға бет бұруы бұл мамандықтардың маңыздылығын арттыра түсуде. Білім беру, ауыл шаруашылығы және цифрлық коммерция салаларында да жұмыс орындарының саны өседі деп болжануда. Білім беру саласында шамамен 10%-ға өсім күтіледі, бұл кәсіптік білім беру мен жоғары оқу орындарының педагогтеріне қосымша 3 миллион жұмыс орнын ашуға мүмкіндік береді. Ауыл шаруашылығы техникасы операторларына сұраныс шамамен 30%-ға өсіп, 3 миллион жаңа жұмыс орнын құрады. Ал цифрлық коммерция және маркетинг саласында шамамен 4 миллион жаңа жұмыс орны ашылуы мүмкін.

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, автоматтандыру мен цифрландырудың әсерінен кейбір дәстүрлі мамандықтар қысқарады. Әсіресе әкімшілік лауазымдар мен өндіріс, сату саласындағы қызметтерге сұраныс азаяды. 2027 жылға қарай

кассирлер, билет сатушылар, деректерді енгізу операторлары, бухгалтерлік есеп қызметкерлері және әкімшілік хатшылардың 26 миллион жұмыс орны қысқарады деп болжануда.

Бұл өзгерістердің негізгі себебі – жасанды интеллект пен автоматтандырылған жүйелердің кең таралуы. Еңбек нарығындағы мұндай өзгерістерге бейімделу үшін жұмыс күшіне жаңа дағдылар мен білім қажет болады[4].

2023 жылы ең қажетті құзыреттер: аналитикалық ойлау және шығармашылық

Қазіргі еңбек нарығында табысқа жету үшін қызметкерлерден әртүрлі дағдылар мен икемділіктер талап етіледі. 2023 жылы ең маңызды құзыреттердің қатарында аналитикалық ойлау мен шығармашылық ерекше орын алады.

Көптеген компаниялар үшін аналитикалық ойлау басты құндылықтардың бірі болып табылады. Ол деректерді талдау, логикалық шешімдер қабылдау және күрделі мәселелерді шешу қабілетін қамтиды. Зерттеулерге сәйкес, бұл дағды жұмыс берушілер талап ететін негізгі құзыреттердің шамамен 9%-ын құрайды.

Шығармашылық ойлау – танымдық қабілеттер арасында ерекше маңызға ие. Ол қызметкерлердің жаңа идеяларды ұсыну, инновациялық шешімдер табу және өзгермелі ортаға икемді түрде бейімделу қабілетін білдіреді. Бұл қасиет икемділік, төзімділік және жылдам бейімделу сияқты дағдылардан басым түсіп, ең қажетті құзыреттердің бірі ретінде екінші орынға шықты.

Жұмыс берушілер қызметкерлердің бейімделгіштігіне ерекше мән береді. Бұл мотивация, өзіндік сана-сезім, өмір бойы білім алуға деген қызығушылық сияқты дағдылардың маңыздылығын көрсетеді. Сондай-ақ, **сенімділік пен ұқыптылық** та сұранысқа ие дағдылардың қатарында, олар **технологиялық сауаттылықтан** кейін алтыншы орынға ие.

Бұдан бөлек, **жұмыс орнында адамдармен тиімді қарым-қатынас орнату** да аса маңызды. **Эмпатия мен белсенді тыңдау, көшбасшылық және әлеуметтік ықпал** ету қабілеттері, сондай-ақ **сапаны бақылау** да 2023 жылы қызметкерлерден күтілетін басты құзыреттер қатарында(1-кесте).

1-кесте. 2023 жылы мамандардың негізгі дағдылары

1.		Аналитикалық ойлау
2.		Шығармашылық ойлау
3.		Өмірге төзімділік, икемділік және ептілік
4.		Мотивация (ынталандыру) және өзіндік сана-сезім
5.		Қызығушылық және өмір бойы білім алу
6.		Технологиялық сауаттылық
7.		Сенімділік және егжей-тегжейіне назар аудару
8.		Эмпатия және белсенді түрде тыңдау
9.		Көшбасшылық және әлеуметтік ықпал
10.		Сапаны бақылау
11.		Жүйелік ойлау
12.		Таланттарды басқару

13.		Қызмет көрсету және тұтынушыларға қызмет көрсетуге бағытталу
14.		Ресурстарды басқару және операциялар
15.		Жасанды интеллект және үлкен деректер
16.		Оқу, жазу және математика
17.		Дизайн және пайдаланушы тәжірибесі
18.		Көптілділік
19.		Оқыту және тәлімгерлік
20.		Бағдарламалау
21.		Маркетинг және БАҚ
22.		Желілер және киберқауіпсіздік
23.		Қоршаған ортаны қорғау
24.		Қол ептілігі, төзімділік және дәлдік
25.		Жаһандық азаматтық
26.		Сенсорлық өңдеу қабілеттері

	Когнитивтік дағдылар		Физикалық қабілеттер
	Қарым-қатынас дағдылары		Өзіне сенімділік
	Этика		Технологиялық
	Басқару дағдылары		Басқалармен жұмыс

дағдылар
істеу

Қазіргі еңбек нарығында технологиялық және әлеуметтік өзгерістер жылдам қарқынмен жүріп жатыр. Сарапшылардың болжамы бойынша, алдағы бес жылда жұмысшылардың 44%-ының дағдылары өзектілігін жоғалтпақ. Бұл құбылыс еңбек нарығының жаңа талаптарға бейімделу қажеттілігін көрсетеді.

Зерттеулер көрсеткендей, жұмыс орнында маңызды мәселелерді шешуде танымдық қабілеттер басты рөл атқарады. Жұмыс берушілер шығармашылық ойлау қабілетінің маңызы аналитикалық ойлаудан да жылдамырақ артып келе жатқанын атап өтуде. Сонымен қатар, **технологиялық сауаттылық** ең қарқынды дамып жатқан негізгі дағдылардың үштігіне кіреді[4].

Компаниялардың пікірінше, жеке тиімділік дағдылары тұлғааралық қарым-қатынас қабілеттеріне қарағанда маңыздырақ бола бастады. Сонымен қатар, әлеуметтік және эмоциялық дағдылардың маңыздылығы да артып келеді. Еңбек нарығында **қызығушылық пен өмір бойы білім алуға бейімділік, икемділік пен төзімділік, мотивация мен өзіндік сана-сезім** сынды қасиеттер жоғары бағалануда. Келесі бес жылда **жүйелік ойлау, жасанды интеллект пен үлкен деректерді өңдеу, таланттарды басқару, клиентке бағдарланған қызмет көрсету** ең өзекті 10 дағдының қатарында болмақ. Бұл өзгерістер жаңа технологиялардың еңбек нарығына ықпалын және адами капиталдың үздіксіз дамуының маңыздылығын көрсетеді.

Бүгінде мамандарға қойылатын талаптар өзгеріп, тұрақты түрде жаңа білім мен дағдыларды меңгеруді қажет етеді. Сондықтан жұмысшылар мен компаниялар бұл өзгерістерге икемделіп, болашақтың сұраныстарына дайын болуы тиіс.

Дағдылардың дамуы 2023–2027 жж.

1. Шығармашылық ойлау	14. Ресурстарды басқару және операциялар
2. Аналитикалық ойлау	15. Желілер және киберқауіпсіздік
3. Технологиялық сауаттылық	16. Сапаны бақылау
4. Қызығушылық және өмір бойы білім алу	17. Дизайн және пайдаланушы тәжірибесі
5. Өмірге төзімділік, икемділік және ептілік	18. Оқыту және тәлімгерлік
6. Жүйелік ойлау	19. Қоршаған ортаны қорғау
7. Жасанды интеллект және үлкен деректер	20. Бағдарламалау
8. Мотивация (ынталандыру) және өзіндік сана-сезім	21. Маркетинг және БАҚ
9. Таланттарды басқару	22. Көптілділік
10. Қызмет көрсету және тұтынушыларға қызмет көрсетуге бағытталу	23. Оқу, жазу және математика
11. Көшбасшылық және әлеуметтік ықпал	24. Жаһандық азаматтық
12. Эмпатия және белсенді түрде тыңдау	25. Сенсорлық өңдеу қабілеттері
13. Сенімділік және егжей-тегжейіне назар аудару	26. Қол ептілігі, төзімділік және дәлдік

Қорытынды

Қазіргі заманғы еңбек нарығы қызметкерлерден тек техникалық дағдыларды ғана емес, сонымен қатар аналитикалық ойлау, шығармашылық және қарым-қатынас жасау қабілеттерін дамытуды талап етеді. Өз білімін жетілдіріп, сұранысқа ие дағдыларды меңгерген мамандар болашақта үлкен мүмкіндіктерге ие болады.

2023-2027 жылдар аралығында еңбек нарығында айтарлықтай өзгерістер орын алады. Жаңа технологиялардың енгізілуі жұмыс орындарының құрылымын түбегейлі өзгертеді. Жасанды интеллект, киберқауіпсіздік, жаңартылатын энергия және цифрлық коммерция салалары қарқынды дамып, жаңа жұмыс орындарының ашылуына ықпал етеді. Сонымен қатар, автоматтандыру мен цифрландыру кейбір дәстүрлі жұмыс орындарының қысқаруына алып келеді. Еңбек нарығындағы өзгерістерге бейімделу үшін қызметкерлерге жаңа дағдыларды меңгеру, үздіксіз білім алу және технологиялық трендтерге ілесу маңызды болмақ. Болашақта бәсекеге қабілетті болу үшін, мамандар икемділік пен жаңа технологияларға бейімделу қабілеттерін дамытуы қажет[5].

2023-2027 жылдар аралығында жұмыс орындарының болжамды құрылуын

және жоғалып бара жатқан жұмыс орындары, 2023-2027) Дүниежүзілік Банктің «Future of Jobs Report 2023» есебінде көруге болады, 30-бет.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Salima Benhamou, “Artificial Intelligence and the Future of Work”, Revue d'économie industrielle [Online], 169 | 1er trimestre 2020, Online since 05 January 2023, connection on 27 June 2024. URL: <http://journals.openedition.org/rei/8727> ; DOI: <https://doi.org/10.4000/rei.8727>
2. Всемирный экономический форум, Исследование «Будущее рабочих мест 2023» (Дүниежүзілік экономикалық форум, жұмыс орындарының болашағы 2023 зерттеуі) World Economic Forum (2023). Future of Jobs Report 2023. https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2023.pdf
3. Schwab, K. The Fourth Industrial Revolution. – Crown Business, 2017.
4. Универсальные компетентности и новая грамотность: от лозунгов к реальности (Өмбебап құзыреттілік және жаңа сауаттылық: ұрандардан шындыққа) / М.С. Добрякова, И.Д. Фруммин редакциясымен; К.А. Баранниковтың қатысуымен, Н. Зиила, Дж. Мосс, И.М. Реморенко, Я. Хаутамяки; НИУ «Высшая школа экономики». — М.: Басылым Жоғары экономика мектебінің, 2020. — 472 б.
5. FIGURE 3.3 «New jobs and lost jobs, 2023-2027 (3.3-кесте, Жаңа жұмыс орындары және жоғалып бара жатқан жұмыс орындары, 2023-2027), 30 бет.

ТЕМІРЖОЛ КОЛЛЕДЖДЕРДЕ МАМАНДЫҒЫНА КІРІСПЕ РЕТІНДЕ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ТЕМІРЖОЛ ТАРИХЫ» ПӘНІН ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫНА ҚЫСҚА КУРС РЕТІНДЕ ЕНГІЗУ

Тайбекова Айжан Аблайқызы

Тарих пәнінің оқытушысы

М.Тынышпаев атындағы Астана АІТ колледжі»

Астана қаласы

Теміржол колледждерде мамандығына кіріспе ретінде «Қазақстан Республикасының теміржол тарихы» пәнін оқу бағдарламасына қысқа курс енгізудің маңыздылығы қарастырылады. Пән студенттерге Қазақстандағы теміржол саласының дамуын, оның әлеуметтік-экономикалық маңызын және тарихи тұлғалардың рөлін таныстыруды мақсат етеді.

Кілт сөздер: теміржол мамандығы, Қазақстан Республикасының теміржол тарихы, колледж бағдарламасы, кәсіби білім, тарих, әлеуметтік-экономикалық маңыз, студенттер, теміржол көлігі, кәсіби дағдылар, болашақ мамандар.

Қазақстанның теміржол саласы – елдің экономикалық және әлеуметтік дамуы үшін маңызды сала. Бұл сала тек жолаушылар тасымалы мен жүк жеткізу қызметтерін ғана емес, сондай-ақ еліміздің ішкі және халықаралық байланыстарын қамтамасыз ету сияқты маңызды міндеттерді де атқарады. Теміржол саласы тұрақты даму мен өсуге бағытталған, сондықтан осы саланы таңдаған мамандардың білімін тереңдету маңызды. Осы орайда, теміржол мамандықтарына «Қазақстан Республикасының теміржол тарихы» атты арнайы пәнді бір семестр көлемінде енгізу, студенттерге саланың терең тарихы мен маңыздылығын түсіндірудің маңызды қадамы болып табылады.

Қазақстандағы теміржол көлігінің дамуы ұзақ тарихқа ие. Бұл салада жұмыс істейтін мамандар тек қазіргі заманғы технологиялар мен техникалық дағдыларды меңгеріп қана қоймай, сондай-ақ осы саланың даму тарихын білуі қажет. Теміржол көлігінің қалай дамығаны, оның еліміз үшін қандай тарихи және экономикалық мәні бар екенін білу, студенттерге кәсіби бағытта терең білім алу үшін үлкен мүмкіндік береді.

Пәннің мақсаты мен міндеттері

«Қазақстан Республикасының теміржол тарихы» пәнінің негізгі мақсаты – студенттерге Қазақстандағы теміржол көлігінің құрылуынан бастап қазіргі уақытқа дейінгі даму кезеңдерін, оның әлеуметтік-экономикалық маңыздылығын, ұлттық экономикадағы рөлін және ел ішіндегі және халықаралық көлік байланыстарын нығайтуды таныстыру.

Бұл пәннің негізгі міндеттері:

Қазақстан мен әлемдік теміржол саласының даму динамикасын салыстыра отырып, еліміздің көлік жүйесіндегі жетістіктерді көрсету.

Пәннің құрылымы және мазмұны:

«Қазақстан Республикасының теміржол тарихы» пәні бір семестр ішінде оқытылатын арнайы курс болып табылады. Пәннің құрылымы келесідей болады:

Кіріспе: Қазақстан теміржол саласының жалпы тарихы мен құрылуы. Ұлы Жібек жолының маңызы және теміржол жүйесінің бастамасы.

Қазақстанда алғашқы теміржол желісінің құрылуы: ХІХ ғасырдың соңғы жартысында алғаш рет теміржол құрылысын бастау. Қазақ жеріндегі теміржолдың алғашқы учаскелері мен алғашқы теміржолшылар.

ХХ ғасырдағы теміржол көлігінің даму кезеңдері: Теміржолдың индустриализация, социализм кезеңіндегі дамуы. Тәуелсіздік кезеңіндегі теміржол көлігі және Қазақстанның ұлттық теміржол компаниялары.

Қазіргі теміржол көлігі: Бүгінгі таңда Қазақстанның теміржол көлігінің орны мен маңызы. Техникалық даму, жаңа бағыттар мен халықаралық қатынастар.

Теміржол көлігінің қауіпсіздігі мен экологиясы: Қазақстандағы теміржол саласының экологиялық әсері мен қауіпсіздік шаралары.

Қазақстанның теміржол саласына қосқан үлесі: Қазақстан теміржолы саласында еңбек еткен тұлғалар мен олардың еңбектерін зерттеу.

Пәнді оқытудың артықшылықтары

Ұлттық мұраны сақтау: Студенттер Қазақстанның теміржол тарихын зерттей отырып, өздерінің кәсіби білімдерін ұлттық мәдениет пен тарихпен байланыстырады. Бұл олардың патриоттық сезімдерін арттырып, отанға деген құрметін нығайтады.

Саланың болашағына көзқарас қалыптастыру: Теміржол саласының қазіргі жағдайы мен болашағы туралы ақпарат беру студенттердің осы салаға деген қызығушылығын арттырып, оларды кәсіби маман ретінде дайындауға көмектеседі.

Кәсіби тұлғалардың үлгісін көрсету: Қазақстанның теміржол саласындағы көрнекті тұлғалардың өмірі мен еңбектерін таныстыру арқылы студенттерге үлгі көрсету. Бұл олардың болашақта өз мамандығына деген құрметін арттырады.

Қазақстан Республикасының теміржол тарихы пәнін оқу бағдарламасына енгізу – студенттерге еліміздің теміржол саласының терең тарихын үйрету, кәсіби білім мен дағдыларды қалыптастыру үшін маңызды қадам. Бұл пән теміржол мамандығына деген қызығушылықты арттырып, студенттерге осы саланың маңыздылығын түсінуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, Қазақстанның теміржол жүйесінің даму тарихы туралы білім беріп, болашақ теміржолшыларды өз жұмыстарына деген жауапкершілікке тәрбиелейді.

ТОПЫРАҚТЫ НЫҒАЙТУ ҮШІН, ГЕОТЕХНИКАДА ГЕОСТЕКСТИЛЬДІ ҚОЛДАНУ

Төреева Нұрила Мысырқызы

«Ғимараттар мен құрылыстарды салу және пайдалану»

мамандығының оқытушысы

М.Тынышбаев атындағы Астана АЛТ көлік колледжі

Астана қаласы

Кіріспе. Топырақ құрылымының тұрақтылығының негізгі шектеуі көптеген байланыстырылған топырақтардың төмен беріктігі болып табылады. Топырақты геосинтетиктермен нығайту бұл мәселені белгілі бір дәрежеде шешуге мүмкіндік береді. Топырақты нығайту үшін қолданылатын ең көп таралған геосинтетикалық материалдардың бірі – геотекстиль.

Геотекстильді материалдар мына қызметтерді атқарады:

- Нығайту – топырақтың немесе басқа құрылыс материалдарының механикалық қасиеттерін жақсарту мақсатында геотекстильдік бұйымдардың немесе геотекстильге жақын бұйымдардың деформациялық қасиеттерін пайдалану;

- Бөлу – геотекстильді бұйымдар немесе геотекстильге жақын бұйымдар көмегімен көршілес гетерогенді топырақты және/немесе толтырғыш материалдарды өзара араластырудан қорғау;

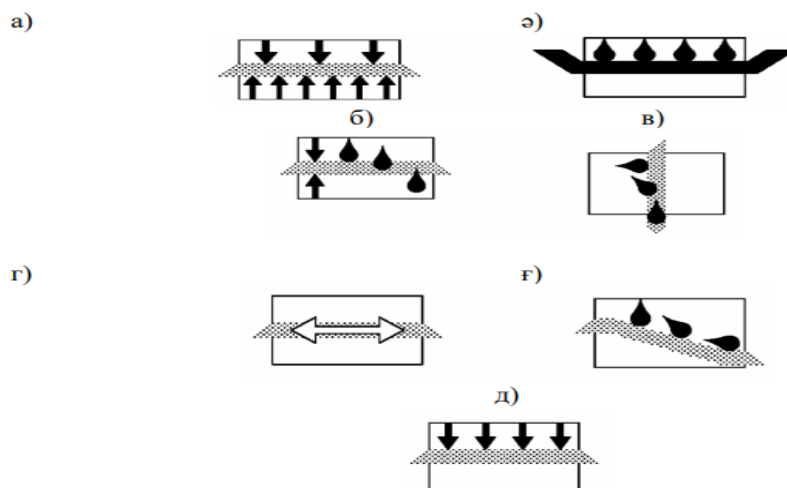
- Эрозиямен күресу – топырақтың немесе басқа бөлшектердің беткей бойымен қозғалысының алдын алу немесе шектеу мақсатында геотекстильді бұйымдарды немесе геотекстильге жақын бұйымдарды қолдану;

- Дренаж – геотекстиль бұйымдарының немесе геотекстильге жақын бұйымдардың қуысында жауын-шашынды, жер асты суларын және/немесе басқа сұйықтықтарды жинау және тасымалдау;

- Сүзу – сұйықтықтың геотекстильге немесе бұйымның геотекстиліне байланысты немесе ол арқылы өтуі кезінде гидродинамикалық әсерге ұшыраған топырақты немесе басқа бөлшектерді ұстау;

- Оқшаулау – сұйықтықтардың ағуын болдырмау немесе шектеу мақсатында геосинтетикалық материалды қолдану;

- Қорғау – геотекстиль бұйымдарын немесе геотекстильге жақын бұйымдарды пайдалану арқылы осы элементтің немесе материалдың жергілікті зақымдануының алдын алу немесе шектеу.[1]

Активаци

Сурет – 1. ҚР Мемлекеттік стандартымен геосинтетикалық материалдардың қызметі бойынша сұлбасы.

а) бөлу; ә) оқшаулау ; б) сүзу, в) дренаж; г) нығайту; ғ) эрозиямен күресу; д) қорғау

Материалдар. Геотекстиль өзінің қасиеттері бойынша жауап беруі керек жалпы талаптар келесідей [2]:

➤ Созылу беріктігі мен созылу беріктігі, созылу беріктігіне төзімділігі, серпімділік, тозуға төзімділік, иілу және сырғу беріктігі сияқты ерекше механикалық қасиеттері бар материалдар тек

инфрақұрылым үшін ғана емес, сонымен қатар ауыл шаруашылығы үшін де қажет;

➤ Гидравлика – су өткізгіштік және көлденең су өткізгіштік сияқты қасиеттер дренаж немесе топырақтың ылғалдылығын сақтау үшін геотекстильді пайдалану кезінде ескеріледі;

➤ Ауа-райы жағдайлары – сипаттамалардың бұл санаты геотекстильдің қоршаған орта жағдайында бұзылуға қарсы тұру қабілетіне жатады (ылғалдылық, ультракүлгін сәулелену, биологиялық әсер, температураның ауытқуы, мұздату-ерітудің маусымдық циклдары және т.б.). Геосинтетиктердің деградациясы қоршаған ортаға әсер ететіндіктен, материалдарды сауатты тандау және жоспарлы қызмет көрсету (сипаттамалары мен қызмет ету мерзімін бастапқы бағалау) үлкен маңызға ие. Өндіріс процесінде алынған құрылымды ескере отырып, геотекстильдер төменде көрсетілгендей әртүрлі маталар түрінде болуы мүмкін [1]:

1. Мата – бұл материалдар классикалық тоқу арқылы алынады; олардың ұяшықтылығы (кеуектердің мөлшері мен таралуы) тоқу тығыздығына байланысты; олар жоғары созылу беріктігі мен серпімділік модулін қамтамасыз етеді, бірақ өлшемдердің тұрақтылығы мен тозуға төзімділігі нашар;

2. Мата емес – олар көбінесе төсеніштер деп аталады, олар әртүрлі формулалар мен кеңістіктік орналасуларда жасалуы мүмкін және жоғары деформация мен өткізгіштікті қамтамасыз етеді;

олардың ең маңызды ерекшелігі-созылу беріктігінің төмендігіне қарамастан, жергілікті ұзарту арқылы зақымға қарсы тұру қабілеті;

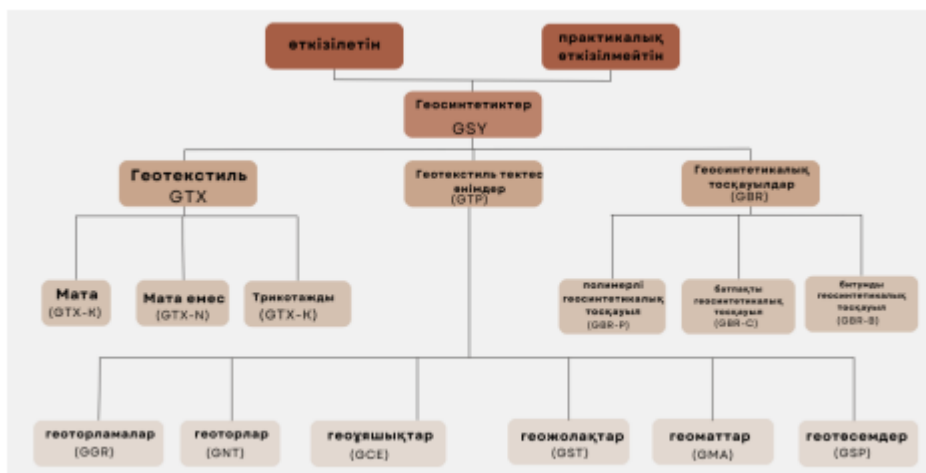
3. Тоқылған – жіппен тоқылған негіздер [3] немесе үйрек [4], бұл маталар көп осы ті, жазықтықтағы және жазықтықтан тыс арматурасы бар үш өлшемді архитектураға ие;

Қазіргі уақытта олар қолданылатын геотекстильдердің жалпы санының тек 5% құрайды, бірақ тоқылған геотекстильдерге сұраныс олардың ерекше механикалық қасиеттеріне байланысты тез өсуде [3].

Сурет – 2. Геотекстильді материалдардың түрлері

Сонымен қатар жоғарыда көрсетілген геотекстильдің түрлері мен атқаратын қызметтеріне байланысты негізгі терминдер бар. Әр түрлі құрылыста геосинтетиктердің негізгі шикізаты болып табылатын геотекстиль, геотекстиль тектес бұйымдар және геосинтетикалық тосқауылдардың көптеген түрлері кездеседі. Геосинтетиктер синтетикалық талшықтардың арқасында керемет қасиеттерге ие және олардың қолдану аясы кең. Олардың сипаттамаларын полимерлерді өңдеу процесінде немесе кейінгі өңдеу кезеңдерінде қоспалар арқылы одан әрі жақсартуға болады, сонымен қатар бастапқы полимерлерді басқа композиттік құрамдарға қосу арқылы жақсартуға болады.

Сурет – 3. Геосинтетиктердің түрлерінің жіктелуі

Кесте – 1. Геокомпозиттер (GCO) қызметтері бойынша бірнеше мысал

Р/с	Атқарушы	Композиттер
1	Бөлу	GTX+жіптер; GTX+GTX; басқалар
2	Сүзу	GTX+GTX; GTX+GMA; басқалар
3	Дренаж	GSP+GTX(GBR-P); GNT+GTX(GBR-P);
4	Нығайту	GTX+GTX; GTX+GGR; басқалар

5	Қорғау	GTX+GTX; GTX+топырақ; GMA+топырақ; GTX+GMA; GTX+GGR; басқалар
6	Оқшаулау	GTX+топырақ(бентонит); GBR-P +топырақ(бентонит); GNT+топырақ; басқалар
7	Эрозиямен күресу	GTX+GCE; GGR+GMA; GTX+қосымдар; басқалар

*Ескерту: Барлық геосинтетиктер көптеген қызметтерге ие болуы мүмкін.

Әдістер. Геосинтетикалық материалдарды сынаудың бірнеше түрлері бар: созу кезіндегі деформациясын анықтау, деформациялау кезінде жарылуын анықтау және т.б.

Созу кезіндегі деформациясын анықтау үшін үлгілер тұрақты статикалық күшпен тұрақты лиматтық жағдайларда(температура мен ылғалдылықта) жүктеледі. Жүктеме үлгінің жалпақтығы бойынша біркелкі түсіріледі. Үлгінің ұзаруы тоқтаусыз тіркеледі немесе белгілі бір уақыт аралықтары сайын өлшенеді. Жүктеме 1000сағат бойы жүктеледі. Егер үлгі 1000 сағатқа дейін зақымданса, жарылу уақыты тіркеледі[5].

ҚР СТ ISO10319-ға сәйкес үлгінің жарылу деформациясына және бүйірлік сығуына қоса, үлгінің маңызды жалпақтығының сипаттамасын анықтау қажет. Егер қажет болса, техникалық қажетті жалпақтығы (TRW) кемінде 200 мм болатын үлгінің пайдалану дұрыстығын бағалау керек. Үлгілергі TRW максималды жүктемесін түсіру кезінде созылу және деформация беріктігін анықтаған жөн.

Мынадай диапазондағы таңдап алынған төрт жүктеме деңгейінде сынақ жүргізіледі: өлшенген созылу беріктігінің 5 %, 10 %, 20 %, 30 %, 40 %, 50 %, 60 %. Деформацияны өлшеу үлгінің тұтас жалпақтығы бойынша екі параллель линия арасында немесе жүктелген бағыттағы үлгінің орталық осіндегі екі нүкте арасында жүргізілуі тиіс. Алдынала жүктемені түсіру және базалық ұзындықты $\pm 0,1$ % дейінгі дәлдікпен өлшеген дұрыс. Белгілі бір орынға деформацияны өлшеу жүйесін құрап, орналастыру қажет және егер ол қолданымда болса, оны нөлдік белгіге қою қажет. Деформациялау кезінде толық созатын жүктемені кемінде 60 с. бойы біртіндеп жоғарыда көрсетілген диапазон бойынша түсіру керек. Сынаққа арналған уақыт деформациялау кезінде толық созатын жүктеме үлгіге қолданылатын уақыт болып табылады. Деформациялау кезінде толық созатын жүктемені қолданғаннан кейінгі сәтте базалық ұзындықты $\pm 0,1$ % шегінде өлшеген дұрыс: 1, 2, 4, 8, 15, 30 және 60 мин; 2, 4, 8 және 24 сағат; 3, 7, 14, 21 және 42 күн.

Бірінші есептеу толық созатын жүктемеден 1 минут бойы орындалған жағдайда және қорытынды есептеу 1000 сағаттан кейін немесе сынақ басталғаннан кейін орындалған жағдайда, балама ретінде тоқтаусыз өлшеуді немесе бірдей немсе жиірек уақыт аралықтары бар өлшеулерді пайдалануға болады[5]

Нәтиже. TRW кемінде 200 мм болатын үлгіні пайдалана отырып, сынақтардың дұрыстығын бағалау процедурасын төмендегі мысалдармен көрсетуге болады.

1. Геоторлардын 43 қабырғасы немесе жалпақтығы 986 мм созылатын элементтері болады. Сол себепті бір метр жалпақтығына созылатын элементтерінің саны 43,6 метрді құрайды.

Жалпақтығы кең созылуға сынауға арналған үлгінің нақтылы жалпақтығы болатын сегіз созылатын элементі бар: $(8/43,6) \times 1000 \approx 183,5$ мм.

Үлгінің орташа беріктігі 12,8 % максималды жүктеме, 0% бүйірлік қысқарту кезінде орташа деформациясы бар 10,8 кН тең анықталды.

Бір метр жалпақтығына созылу беріктігі: $(1000/183,5) \times 10,8 \approx 58,9$ кН/м.

Үш созылатын элементтердің TRW үлгісі үлгінің мынадай жалпақтығын білдіреді: $(1000 \times 3) / 43,6 \approx 68,8$ мм 13,4 % максималды жүктемесі кезінде орташа деформациясы бар 10 TRW үлгілерінің орташа созылу беріктігі 4086 N ретінде анықталады. Осыған сәйкес, жалпақтық бірлігінің беріктік шегі мыналарды құрайды: $(43,6/3) \times 4086 \approx 59,4$ кН/м.

Сондықтан ені жалпақ үлгіні және TRW үлгісін созылуға сынау кезінде беріктік шегі азды-көпті 5 %-ға ауытқыса, ал максималды жүктеме кезіндегі деформация кемінде 20 % құраса, созылу кезіндегі созылуға сынау үшін TRW үлгілерін пайдалану рұқсат етіледі.

Сынақтар аяқталғаннан кейін сынақтар хаттамасы толтырылуы тиіс. Сынақтар хаттамасында мынандай ақпараттар болуы тиіс: осы стандарттың жарияланған күні мен жылы; үлгіні идентификациялау, келіп түскен күні; кондициялау шарты; сынақ жүргізген күні; ені жалпақ үлгілердің созылуға орташа беріктігі деформациясы (деформациялары) және бүйірлік сығылау; созылу кезіндегі деформациялауға сынау үшін техникалық қажетті жалпақтығы бар үлгілерді пайдалану негіздемесі туралы толық мәліметтер (егер қолданылса); әзірлеуші көрсеткен созылу кезіндегі көлемі, беріктік шегі созылу кезіндегі деформациялауға сынау үшін пайдаланылатын үлгілерді созу және деформациялау беріктігін білдіреді (егер қолданылса); сынақ жүргізілген климаттық шарттар; жүктеме түсіретін жүйелер, қармауыштар және экстензометрлік құрылғылардың сипаттамасы; созылу сырғыштығына пайдаланылатын жүктеме (бір метрге килоньютонмен және е-де көрсетілген созылуға беріктігі пайызбен); сырғыштық деформациясын өлшеу нәтижелерінің және уақыт кестесі; жоғарыда аталған процедуралардан кез келген ауытқулар туралы мәліметтер; созылу кезіндегі сырғыштығын анықтау үшін: нақтылы базалық ұзындық; деформациялау кезіндегі жарылу графигі әрбір үлгіге арналған тіркеу уақытына қарай деформациялау кезіндегі әрбір созатын жүктеме үшін және егер қолданымды болса, әрбір температура үшін. График еректердің барлық нүктелерін қамтуы тиіс.[5]

Қорытынды. Әр түрлі құрылыстар үшін қолданылатын геотекстильдер механикалық деформацияларды, температураның, ылғалдылықтың және қысымның өзгеруінен туындайтын деформацияның алдын алуға қабілетті. Осылайша, олар құрылымның ұзақ уақыт үлкен жүктемелерді көтеру қабілетін арттырады.

Дегенмен, жетістіктер туралы үнемі хабарланады, бұл геотекстильдердің белсенді зерттеу саласы болып қала беретінін дәлелдейді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. ҚР СТ ИСО 10318-2007 Геосинтетика. Терминдер мен анықтамалар
2. ISO 10318-1:2015(en). Geosynthetics—Part 1: Terms and Definitions. Available online: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:10318:-1:ed-1:v1:en> (accessed on 31 March 2022).
3. Bilisik, K.; Syduzzaman, M. Knitted geotextiles. In *Advanced Knitting Technology*; Maity, S., Rana, S., Pandit, P., Singha, K., Eds.; Woodhead Publishing: Sawston, UK; Elsevier Ltd.: Amsterdam, The Netherlands, 2022; pp. 345–394.
4. Anand, S. Designer natural fibre geotextiles—A new concept. *Indian J. Fibre Text. Res.* 2008, 33, 339–344.
5. ҚР СТ ИСО 13431-2017. Геотекстиль және геотекстиль тектес бұйымдар. Созылу кезінде ақаулығын және ақаулану кезінде жарылуын анықтау.

МАЗМҰНЫ СОДЕРЖАНИЕ

ПЛЕНАРЛЫҚ МӘЖІЛІС ПЛЕНАРНОЕ ЗАСЕДАНИЕ

1	Бриншинова Галина Бекеновна <i>«Басқару колледжі» ЖШС-нің қаржы директоры</i>	3
2	Жанайдаров Нурдаулет Даулетбекович <i>«Talar» коммерциялық емес акционерлік қоғамының әлеуметтік әріптестік басқармасының басшысы</i>	4
3	Савченко Разия Фатыховна <i>Директор ГАПОУ «Казанский торгово-экономический техникум»</i>	7
4	Садуакасов Талгат Туkenovich <i>Колледж Басқармасының директоры</i>	8
5	Телев Арман Булатович <i>Колледж басқармасының Өнеркәсіптік кеңесінің төрағасы, Электроэнергетиктер ассоциациясының төрағасы</i>	9
6	Хон Акмарал Рахметуллиевна <i>Астана қаласы Білім басқармасының техникалық және кәсіптік білім беру бөлімінің басшысы</i>	11

I СЕКЦИЯ

БОЛАШАҚ БІЛІКТІ МАМАНДАРДЫ ДАЯРЛАУ ПРОЦЕСІНДЕ ТӘЖІРИБЕГЕ БАҒДАРЛАНҒАН ОҚЫТУ ПРАКТИКО-ОРИЕНТИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ

1	Абдибекова Айнаш Муратовна <i>Тігін өнерінің болашаққа көзқарасы</i>	13
2	Акпаров Данияр Манарбекович <i>Экспериментальная проверка закона Ома для участка цепи: методика, анализ погрешностей и образовательные аспекты</i>	16
3	Алматұлы Ердаулет <i>Роль кейс-метода в обучении переводу</i>	19
4	Аманова Кымбат Куандыковна <i>Роль цифровых технологий в трансформации профессионального образования</i>	22
5	Асқарова Аяулым Сәбитқызы <i>Болашақ мейіргерлерді оқытуда сервис дизайн әдісін қолдану</i>	26
6	Атыгаева Альбина Серикпаевна <i>Практико-ориентированное обучение в процессе подготовки будущих квалифицированных специалистов</i>	29
7	Баисова Сара Талғатқызы <i>Аутентичные материалы и рабочие ситуации в обучении английскому студентов колледжа</i>	32
8	Байгазина Жансулу Нуржановна <i>IT мамандарын даярлауда виртуалды зертханаларды пайдалану</i>	35
9	Бейсембаева Лаззат Кокенаевна, Байменова Асем Рахимовна <i>Математика как инструмент развития функциональной грамотности</i>	39
10	Бобик Анна Евгеньевна <i>Современные образовательные технологии для практической подготовки студентов</i> .	43
11	Букеева Гульнара Галимовна	

	<i>Тәжірибеге бағдарланған оқытуды ұйымдастыру әдістері және оларды жетілдіру жолдары</i>	46
12	Володина Галина Михайловна <i>Интеграция финансовой грамотности в формат уроков иностранного языка</i>	48
13	Джазбаева Альмира Бакитбековна <i>Кәсіптік білім және мектепке дейінгі білім беру: болашаққа қадам</i>	52
14	Джункабаева Замира Арапбаевна <i>Интеграция искусственного интеллекта в самостоятельную работу студентов: от цифровой грамотности к профессиональным навыкам</i>	55
15	Дюсембаева Данара Жақсылыққызы <i>Выполнение самостоятельной работы на занятиях специальных дисциплин по специальности «Вычислительная техника и информационные сети»</i>	58
16	Ерғали Ақерке Әмірбекқызы <i>Математика пәнінде тәжірибеге негізделген оқытудың маңызы</i>	60
17	Жайлаубаева Индира Жубаткановна <i>Мектепке дейінгілердің ауызша сөйлеу тілін дамыту жұмыстарының мәні</i>	63
18	Жакетова Сабира Бакитжановна <i>Математика и навыки повара</i>	66
19	Жапарова Лаура Токпаевна, Камбетова Гаухар Закошевна <i>Цифрлық ustaz оқытудағы итерактивті технологиялар</i>	70
20	Жубаниязова Айжан Жанбулатовна <i>Востребованность выпускников ТиППО с особыми образовательными потребностями в городе Астана</i>	76
21	Иманкеш Құралай Қуанышқызы <i>Болашақ білікті мамандарды даярлау мақсатында, химия пәнін оқытудағы STEM технологияларға деген ізденушілік дағдысын қалыптастыру</i>	78
22	Капезова Айгерим Жумабаевна <i>Arduino микропроцессоры: жаңа трендтер және оқу процесіне енгізу тәжірибесі</i>	84
23	Көптілеуова Әсел Көптілеуқызы <i>STEM-білім және "Тамақтандыруды ұйымдастыру" мамандарын дайындаудағы жаңа тенденциялар</i>	86
24	Қабдрахмет Ақбота Бақытжанқызы <i>Methods and approaches to the formation of functional literacy</i>	89
25	Қасен Алмира <i>Аудармаға дайындық және дағдылар</i>	94
26	Құрманбек Ақтолқын Мұратбекқызы <i>Профилактикалық шаралардың инновациялық әдістерін қолданудағы мейіргердің рөлі</i>	96
27	Мажитова Гульнара Аманжоловна <i>Оқытудың инновациялық технологияларын математика сабақтарында пайдалану тиімділігі</i>	100
28	Раинбек Береке Даулетбекқызы <i>Химия пәнін оқытуда әр-түрлі инновациялық бағдарламалар және әдістерді қолдану</i>	103
29	Сабит Жұмабек <i>Методика преподавания специальных ит-дисциплин на английском языке: современные подходы и технологии</i>	107
30	Талдаубек Арай <i>Worldskills стандарттарына сәйкес студенттердің кәсіби дағдыларын дамыту үшін цифрлық технологияларды тиімді пайдалану</i>	109
31	Түймебай Аманкул Тимурқызы <i>Болашақ мамандарды даярлауда ағылшын тілін тәжірибеге бағдарланған оқыту әдістері арқылы үйрету</i>	114

32	Хижинская Антонина Александровна <i>Применение здоровьесберегающих технологий обучения на уроках производственного обучения по профессии повар</i>	117

II СЕКЦИЯ

БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫ АРҚЫЛЫ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ТӘРБИЕЛЕУ ВОСПИТАНИЕ ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ ЧЕРЕЗ СОДЕРЖАНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ

1	Абдрахманова Айгерим Сериковна <i>Тарих сабағында ұлттық құндылықтарды қалыптастыруда ақпараттық технологияның маңызы</i>	121
2	Азат Еркежан Азатқызы <i>Білім беру мазмұны арқылы рухани адамгершілік құндылықтарың тәрбиелеу.....</i>	124
3	Аленова Накия Салимгериевна <i>Формирование духовно- нравственных ценностей в процессе преподавания истории...</i>	128
4	Арғынбек Алтын Мешітбайқызы <i>Ұлттық дастарханның тарихы мен тағылымы: Қазақ мәдениетінің рухани мұрасы ..</i>	131
5	Ахметова Гүлжібек Картаевна <i>Студенттердің бойында адамгершілік қасиеттерін қалыптастыру</i>	135
6	Бақытова Наргиз Бақытқызы <i>Ағылшын тілін оқытуда диалог пен рөлдік ойындарды қолдану</i>	139
7	Бегалы Мадина Нартайқызы <i>Ұлттық тағамдар арқылы ұрпақ тәрбиелеу: Қазақ халқының рухани болмысы</i>	143
8	Бейсебай Нурзия Жақсылыққызы <i>Кіріктірілген оқыту әдістері арқылы рухани-адамгершілік құндылықтарды қалыптастыру.....</i>	147
9	Бекбаев Даурен Капашевич <i>Морально психологический климат в группе,- основа успеха эффективности обучения и воспитания.....</i>	150
10	Бозгуланова Жұлдыз Көптілеуқызы <i>Білім беру мазмұны арқылы рухани-адамгершілік құндылықтарды тәрбиелеу</i>	152
11	Буданова Гульмира Еркиновна <i>Уроки литературы как источник нравственности</i>	154
12	Жабинова Анара Динмуханбетовна <i>Рухани-адамгершілік тәрбие – білім беру мазмұнының негізі</i>	158
13	Жетенова Айнұр Серікқызы <i>Ұлттық дәстүрлер мен рухани құндылықтар: білім беру мазмұнындағы сабақтастық</i>	161
14	Ибрагим Гүлсая Абдоллақызы <i>Білім беру мазмұны арқылы рухани-адамгершілік құндылықтарды тәрбиелеу</i>	164
15	Камбарова Жибек Биляловна <i>Этнопедагогиканы білім беруде тиімді қолдану</i>	168
16	Касенханова Салтанат <i>Воспитание духовно- нравственных ценностей через содержание образования</i>	171
17	Кусаинова Инара Амангельдиновна <i>Национальные костюмы в духовно-нравственном воспитании</i>	174

18	Манатова Клара Каламовна <i>Формирование мотивации студентов для изучения фармакологии в условиях обновления содержания образования.....</i>	178
19	Мухаметзарипова Диляра Равиловна <i>Формирование понятия «Семейные ценности» на занятиях английского языка</i>	183
20	Ордабаева Зайрагуль Киябаевна <i>Қазіргі таңдағы рухани-адамгершілік тәрбиенің маңыздылығы.....</i>	186
21	Полатбек Айгүл Махалқызы <i>Рухани адамгершілік білім беру мен тәрбие негізі</i>	189
22	Сакенова Сауле Муратовна <i>Эмоциональное выгорание: причины возникновения и способы борьбы.....</i>	193
23	Сатмолдина Майда Нигиметовна <i>Ұлттық құндылықтар тәрбиенің негізі</i>	194
24	Сәбит Айдана Ертайқызы <i>Математика сабағы арқылы рухани-адамгершілік құндылықтарды тәрбиелеу.....</i>	197
25	Тәпсір Сәулегүл <i>Ұлтжанды ұрпақты оқыту және тәрбиелеу</i>	199
26	Темирбаева Айзада Адильбекова <i>Физика сабағында білім беру мазмұны арқылы рухани адамгершілік құндылықтарды тәрбиелеу</i>	203
27	Токтаганова Айнур Сагындыковна <i>Инновациялық кеңістікте этнопедагогика элементтерін дамыту құралы ретінде пайдалану.....</i>	205
28	Төлеген Вера <i>Ұлттық құндылықтар негізінде білім мен тәрбие беру</i>	210
29	Уайсова Шынар Нуржановна <i>Роль историко-культурного наследия мировых и традиционных религий в становлении личности.....</i>	215
30	Хамзина Пану Хамзаевна <i>Оқыту мен тәрбиелеу үдерісінде ұлттық патриотизмді қауаптыстыру адамгершілік құндылықтарды қалыптастыру</i>	219
31	Шаханова Ажар Мейрамовна <i>Білім беру жүйесінде ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарды сабақтастыру</i>	222

III СЕКЦИЯ

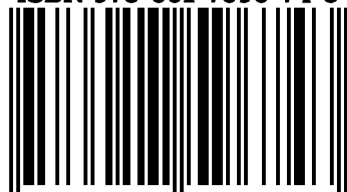
ӘЛЕУМЕТТІК СЕРІКТЕСТІК – ТЕХНИКАЛЫҚ ЖӘНЕ КӘСІПТІК БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН АРТТЫРУ РЕСУРСЫ РЕТІНДЕ: ТӘЖІРИБЕ, ПРОБЛЕМАЛАР ЖӘНЕ ПЕРСПЕКТИВАЛАР СОЦИАЛЬНОЕ ПАРТНЕРСТВО – КАК РЕСУРС ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ТЕХНИЧЕСКОГО И ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ: ОПЫТ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

1	Абдирасилова Айкерим Калыбаевна <i>Кәсіби білім берудің перспективалары мен заманауи тенденциялары</i>	225
2	Байжигитова Алия Айтказыевна <i>Формирование предпринимательской компетенции у студентов колледжа общественного питания и сервиса</i>	229
3	Байзакова Жанар Оразбековна	

	<i>Кәсіптік білім: өткеннің тәжірибесі, болашаққа көзқарас.....</i>	<i>232</i>
4	Байтенова Гузалия Хафизовна <i>Развитие событийного туризма в Казахстане</i>	<i>235</i>
5	Бисенгалиева Салтанат Макимовна Жанарбекова Жардемгул Жанарбековна <i>Тәжірибелік оқыту арқылы маман қалыптастыру</i>	<i>240</i>
6	Дарханбай Болысбек Дәулетұлы <i>Маркетингтік әдістерді қолдану</i>	<i>242</i>
7	Иргебаева Айгуль Ержигитовна <i>Болашақ маманның кәсіби шеберлікке жету жолдары.....</i>	<i>245</i>
8	Ишанходжаев Аскар Агзам угли <i>Социальное партнёрство как ресурс повышения качества технического и профессионального образования.....</i>	<i>248</i>
9	Каирбекова Мадина Талгатовна <i>Практико-ориентированный подход одно из ключевых направлений в подготовки квалифицированных специалистов</i>	<i>252</i>
10	Каирбекова Мадина Талгатовна <i>Составление бизнес-плана как основа повышения качества знаний у студентов</i>	<i>258</i>
11	Кунапина Мадина Алибековна <i>Роль и влияние социального партнёрства на качество образования: проблемы, опыт и пути развития</i>	<i>262</i>
12	Құдайбердіқызы Ақмарал <i>Тамақтандыруды ұйымдастыру саласы бойынша студенттерге нәтижеге бағдарланған білім беру – заман талабы.....</i>	<i>265</i>
13	Мукатов Ерболат Зиядович <i>Подготовка участников по компетенции «Сухой метод строительства и штукатурные работы» по стандартам «WORLD SKILLS»</i>	<i>268</i>
14	Мусаева Мадина Ералиевна <i>Сабақтағы цифрлық ресурстар мен жасанды интеллект мүмкіндіктері</i>	<i>272</i>
15	Мухтарова Гүлнара Нурсейтқызы Умурбаев Адильхан Дарханович <i>Жұмысшы мамандықтар бойынша кадр даярлаудағы: мемлекет, бизнес және білім беру мекемелері арасындағы серіктестік.....</i>	<i>275</i>
16	Мырзабекова Жанар Жаркынбековна <i>Болашақ мамандарды даярлауда тәжірибеге бағдарланған оқыту: дуалды оқыту тәсілі.....</i>	<i>279</i>
17	Нысанбаева Мейрамгуль Жумабековна <i>Компетентный подход в подготовки специалистов интеграция теории и практике</i>	<i>282</i>
18	Петько Елена Михайловна <i>Занятия на производстве - гарантия качества и востребованности компетентных специалистов в системе непрерывного образования</i>	<i>286</i>
19	Проценко Оксана Дияшевна Маматжанова Айсулу Муратовна <i>Преимущество прохождения профессиональной практики на предприятиях туристской отрасли.....</i>	<i>289</i>
20	Разбекова Жулдыз Женисовна <i>Развитие аналитических и управленческих навыков будущих специалистов общественного питания.....</i>	<i>292</i>
21	Рамазанова Айгул Боранбаевна <i>Кәсіптік білім беру үрдісінде дуалды оқыту жүйесінің тиімділігі.....</i>	<i>296</i>
22	Рахимжанова Дина Нурасиловна Аскарова Гульсая Жетпысбековна	

	<i>Взаимодействие социальных партнеров и дуальная система обучения в сфере гостиничного бизнеса</i>	299
23	Саратова Екатерина Игоревна, Злыгостева Анна Евгеньевна <i>Сотрудничество с работодателями как инструмент интенсификации образовательного процесса в условиях новой модели подготовки квалифицированных кадров в системе СПО.....</i>	302
24	Сарбасова Калдыгуль Камбаровна <i>Болашақ экономикасының даму бағыттары және болашақтың мамандықтары</i>	306
25	Тайбекова Айжан Аблайқызы <i>Теміржол колледждерде мамандығына кіріспе ретінде «Қазақстан Республикасының теміржол тарихы» пәнін оқу бағдарламасына қысқа курс ретінде енгізу</i>	312
26	Төреева Нұрила Мысырқызы <i>Топырақты нығайту үшін, геотехникада геостекстильді қолдану.....</i>	314

ISBN 978-601-7596-74-3

9 786017 596743